

**UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
FACULTATEA DE DREPT
ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE JURIDICE**

Cu titlu de manuscris:

C.Z.U. 343.72(043.3)

STRATAN ANDREI

**RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU DOBÂNDIREA
CREDITULUI, ÎMPRUMUTULUI SAU A
DESPĂGUBIRII/INDEMNIZAȚIEI DE ASIGURARE
PRIN ÎNȘELĂCIUNE**

SPECIALITATEA: 554.01 – DREPT PENAL ȘI EXECUȚIONAL PENAL

Teză de doctor în drept

Conducător științific: _____ MANEA Vladislav, doctor în drept,
conferențiar universitar

Autor: _____

CHIȘINĂU, 2023

© STRATAN ANDREI, 2023

CUPRINSUL

ADNOTARE	5
LISTA ABREVIERILOR	8
INTRODUCERE	10
1. STUDIU DOCTRINAR ȘI COMPARAT ÎN DOMENIUL RĂSPUNDERII PENALE PENTRU DOBÂNDIREA CREDITULUI, ÎMPRUMUTULUI SAU A DESPĂGUBIRII/INDEMNIZAȚIEI DE ASIGURARE PRIN ÎNȘELĂCIUNE	20
1.1. Cercetarea materialelor științifice în materia răspunderii penale pentru dobândirea creditului, împrumutului sau a despăgubirii/indemnizației de asigurare prin înșelăciune.....	20
1.1.1. Analiza materialelor științifice publicate de către autorii autohtoni.....	20
1.1.2. Analiza materialelor științifice publicate de către autorii străini	32
1.2. Cercetarea comparativă a reglementărilor penale din legislațiile unor state în materia dobândirii creditului, împrumutului sau a despăgubirii/indemnizației de asigurare prin înșelăciune.....	46
1.3. Sinteza problematicii tratate și a rezultatelor obținute în cadrul Capitolului I.....	66
2. ANALIZA JURIDICO-PENALĂ A INFRAȚIUNILOR REUNITE SUB DENUMIREA DE DOBÂNDIRE A CREDITULUI, A ÎMPRUMUTULUI SAU A DESPĂGUBIRII/INDEMNIZAȚIEI DE ASIGURARE PRIN ÎNȘELĂCIUNE	70
2.1. Obiectul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM.....	70
2.1.1. Obiectul juridic.....	70
2.1.2. Natura juridică a creditului, a împrumutului sau a despăgubirii/indemnizației de asigurare sau a sumei majorate a acestora ori a creditului sau a împrumutului obținut în condiții avantajoase.....	83
2.1.3. Victima infracțiunii.....	95
2.2. Latura obiectivă a infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM.....	114
2.2.1. Fapta prejudiciabilă.....	115
2.2.2. Urmarea prejudiciabilă și legătura de cauzalitate dintre faptă și urmarea prejudiciabilă.....	127
2.2.3. Informația falsă – mijloc de săvârșire a infracțiunii.....	144
2.3. Subiectul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM.....	157
2.4. Latura subiectivă a infracțiunilor înscrise la art.238 CP RM.....	174
2.4.1. Vinovăția – semnul principal al laturii subiective.....	175
2.4.2. Semnele secundare ale laturii subiective.....	184
2.5. Coraportul între infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM și unele fapte penale asemănătoare.....	201
2.6. Sinteza problematicii tratate și a rezultatelor obținute în cadrul Capitolului II.....	227
3. REZULTATELE OBȚINUTE ÎN URMA CERCETĂRII INFRAȚIUNILOR REUNITE SUB DENUMIREA DE DOBÂNDIRE A CREDITULUI, A ÎMPRUMUTULUI SAU A DESPĂGUBIRII/INDEMNIZAȚIEI DE ASIGURARE PRIN ÎNȘELĂCIUNE	232
3.1. Rezultatele obținute cu privire la obiectul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM....	232
3.2. Rezultatele obținute cu privire la latura obiectivă a infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM.....	243

3.3. Rezultatele obținute referitor la elementele subiective ale infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM.....	251
3.4. Rezultatele obținute în partea ce vizează coraportul între infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM și unele fapte penale asemănătoare.....	260
3.5. Sinteza problematicii tratate și a rezultatelor obținute în cadrul Capitolului III.....	264
CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI.....	270
BIBLIOGRAFIE.....	277
DECLARAȚIE PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII.....	307
CV-UL AUTORULUI.....	308

ADNOTARE

Stratan Andrei, „Răspunderea penală pentru dobândirea creditului, împrumutului sau a despăgubirii/indemnizației de asigurare prin înșelăciune”.

Teză de doctorat în drept. Școala doctorală de Științe Juridice a Universității de Stat din Moldova. Chișinău, 2023

Structura lucrării. Teza cuprinde: Introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 525 titluri, 276 pagini text de bază. Rezultatele sunt publicate în 13 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: credit, împrumut, despăgubire/indemnizație de asigurare, înșelăciune, dobândire, folosință temporară, daune materiale, instituție financiară, organizație financiară nebanară, asociație de economii și împrumut, asigurător, practică judiciară, studiu comparat.

Domeniul de studiu. Lucrarea face parte din domeniul Dreptului penal, Partea Specială.

Scopul și obiectivele lucrării: Scopul investigației consistă în efectuarea unei cercetări temeinice în materia răspunderii penale pentru dobândirea prin înșelăciune a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare, în determinarea și clarificarea dificultăților de transpunere practică a normelor consemnate la art.238 CP RM, precum și în înaintarea unor propuneri legislative care să conducă spre perfecționarea cadrului incriminator în materie.

Pentru atingerea scopului au fost trasate următoarele *obiective*: realizarea unui studiu comparat aprofundat al reglementărilor normative străine în sfera ce vizează răspunderea pentru dobândirea prin înșelăciune a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare; caracterizarea multiaspectuală și temeinică a elementelor componentelor de infracțiune înscrise la art.238 CP RM; delimitarea infracțiunilor specificate la art.238 CP RM de unele fapte conexe, precum și stabilirea corelației între normele ce cuprind aceste fapte; efectuarea unui studiu empiric-jurisprudențial privitor la aplicarea practică a art.238 CP RM; depistarea dificultăților de înțelegere a conținutului normelor înscrise la art.238 CP RM și de transpunere a acestora în practică; înaintarea propunerilor *de lege ferenda* pasibile (i) să înlăture carențele de înțelegere și aplicare a normelor de la art.238 CP RM, și să (ii) acopere golurile legislative depistate.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute se concretizează în faptul realizării unei cercetări complexe, din perspectivă teoretică, practică și normativă, a elementelor componentelor de infracțiune înscrise la art.238 CP RM. Lucrarea este în consonanță cu textul incriminator actual, precum și în unison cu cadrul extrapenal de ultimă oră. Nu în ultimul rând, lucrarea conține o abordare, de pe noi poziții, a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM.

Problema științifică importantă soluționată rezidă în elaborarea unui cadru conceptual complex și comprehensiv cu privire la conținutul constitutiv al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, fapt ce a contribuit la identificarea unor neajunsuri pe cale le cuprinde articolul indicat și, în consecință, a unor dificultăți de transpunere în practică a acestui articol, ceea ce, în rezultat, a permis să formulăm recomandări *de lege ferenda* apte să conducă la perfecționarea textului incriminator cercetat și la buna sa aplicare.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. *Semnificația teoretică a tezei* constă în: a) abordarea temeinică (în unele cazuri, de pe noi poziții) a elementelor constitutive ale infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM; b) prezentarea unui suport teoretic solid, necesar pentru dezvoltarea continuă a științei dreptului penal; c) trasarea unor noi direcții de cercetare; c) oferirea soluțiilor de optimizare a textului art.238 CP RM. *Valoarea practică a tezei.* Lucrarea comportă însemnătate practică, întrucât aceasta este fundamentată, inclusiv pe analiza a cca 140 de hotărâri judecătorești. Din acest punct de vedere, lucrarea de față poate fi utilă practicienilor dreptului penal (ofițerilor de urmărire penală, procurorilor, avocaților, judecătorilor). În teză sunt identificate dificultăți cu care se ciocnesc practicienii dreptului penal atunci când aplică art.238 CP RM. Pentru a facilita activitatea persoanelor îndrituite să aplice legea penală sunt formulate soluții de încadrare corectă a celor comise în tiparul art.238 CP RM.

Implementarea rezultatelor științifice. Acestea își găsesc aplicare în procesul de instruire a studenților și masteranzilor de la facultățile de drept din instituțiile de învățământ superior.

АННОТАЦИЯ

Стратан Андрей, „ Уголовная ответственность за получение кредита, займа или страхового возмещения и/или компенсации путем обмана”.

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Докторская Школа Юридических Наук Государственного Университета Молдовы. Кишинев, 2023

Структура работы: Диссертация содержит: введение, 3 главы, общие выводы и рекомендации, библиографию, включающую 525 наименования, 276 страницы основного текста. Полученные результаты были опубликованы в 13 научных работах.

Ключевые слова: кредит, заем, страховая выплата/компенсация, обман, приобретение, временное использование, материальный ущерб, финансовое учреждение, небанковская финансовая организация, кредитно-сберегательная ассоциация, страховщик, судебная практика, сравнительное исследование.

Область исследования: Диссертация является частью Уголовного права, Особенная часть.

Цель диссертационного исследования и задачи исследования состоит в проведение тщательного исследования в области уголовной ответственности за получение кредита, займа, компенсации или страхового возмещения путем мошенничества, определение и устранение практических трудностей, связанных с применением норм, содержащихся в статье 238 УК РМ, а также разработка законодательных предложений, направленных на усовершенствование уголовно-правовой базы в этой области. Для достижения этой цели были поставлены следующие задачи: проведение глубокого сравнительного исследования нормативных актов зарубежных стран, касающихся уголовной ответственности за получение кредита, займа, компенсации или страхового возмещения путем мошенничества; многогранное и тщательное описание элементов составляющих преступления, описанных в статье 238 УК РМ; разграничение указанных в статье 238 УК РМ преступлений от некоторых связанных деяний, а также установление взаимосвязи между нормами, содержащими эти деяния; проведение эмпирически-юридического исследования по вопросам практического применения статьи 238 УК РМ; выявление трудностей в понимании содержания норм, содержащихся в статье 238 УК РМ, и их применении на практике; разработка законодательных предложений, которые могут (i) устранить недостатки в понимании и применении норм статьи 238 УК РМ, и (ii) заполнить выявленные пробелы в законодательстве.

Научная новизна и оригинальность полученных выводов выражается в проведении комплексного исследования, с учетом теоретического, практического и нормативного аспектов, элементов состава преступления, предусмотренного в статье 238 УК РМ. Работа соответствует действующему законодательству, а также последним изменениям во вне-уголовном секторе. Также, работа содержит новый подход к преступлениям, предусмотренным в статье 238 УК РМ.

Решенный важный научный вопрос заключается в разработке сложного и всеобъемлющего концептуального каркаса относительно составляющих элементов преступлений, предусмотренных статьей 238 УК РМ. Это привело к выявлению недостатков, содержащихся в этой статье, и, следовательно, к трудностям в ее практической трансформации, что позволило сформулировать рекомендации по законодательной деятельности, способные привести к усовершенствованию изучаемого уголовного текста и его правильному применению.

Теоретическая значимость и практическая применимость результатов исследования. Значение исследования в теоретическом плане заключается в следующем: а) тщательный подход (в некоторых случаях - с новых позиций) к элементам состава преступлений, предусмотренных статьей 238 УК РМ; б) представление надежной теоретической базы, необходимой для непрерывного развития науки уголовного права; в) новые направления исследований; с) решения для оптимизации текста статьи 238 УК РМ. Практическое значение тезиса. Работа имеет практическое значение, так как она основана, в том числе, на анализе около 140 судебных решений. С этой точки зрения, данная работа может быть полезна практикующим уголовным юристам (следователям, прокурорам, адвокатам, судьям). В диссертации выявлены трудности, с которыми сталкиваются практикующие уголовного права при применении статьи 238 УК РМ. Чтобы облегчить деятельность уполномоченных лиц по применению уголовного закона, предложены решения для правильной квалификации совершенных действий в соответствии со статьей 238 УК РМ.

Внедрение результатов диссертационного исследования. Они находят применение в процессе обучения студентов юридических факультетов высших учебных заведений.

ANNOTATION

Stratan Andrei, “Criminal liability for obtaining credit, loan, or insurance compensation/indemnity by deception”.

PhD Thesis. Doctoral School in MSU Doctoral Law School Chisinau, 2023

Thesis structure: Introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 525 titles, 276 pages basic text. The fundamental ideas and scientific results are exposed and published in 13 scientific papers.

Keywords: credit, loan, insurance compensation/indemnity, deception, acquisition, temporary use, material damages, financial institution, non-bank financial organization, savings and loan association, insurer, judicial practice, comparative study.

The domain of study: This thesis belongs to the Criminal Law domain, the Special Part.

The purpose and objectives of the study is to conduct a thorough research on the criminal liability for acquiring credit, loan, insurance compensation or indemnity through deception, to identify and clarify the practical difficulties in implementing the provisions of Article 238 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, as well as to propose legislative solutions that would lead to the improvement of the incrimination framework in this area.

In order to achieve the goal, *the following objectives were outlined:* conducting a thorough comparative study of foreign regulatory provisions in the sphere of responsibility for obtaining credit, loans, compensation, or insurance benefits through deception; a comprehensive and thorough characterization of the multi-aspect elements of the components of the offense listed in Art.238 of the Criminal Code of Moldova; distinguishing the offenses specified in Art.238 of the Criminal Code of Moldova from some related acts, as well as establishing the correlation between the rules that include these acts; conducting an empirical-jurisprudential study regarding the practical application of Art.238 of the Criminal Code of Moldova; identifying difficulties in understanding the content of the rules listed in Art.238 of the Criminal Code of Moldova and their implementation in practice; proposing a *lege ferenda* that can (i) eliminate deficiencies in understanding and applying the rules of Art.238 of the Criminal Code of Moldova, and (ii) cover the identified legislative gaps.

The scientific novelty and originality of the obtained results resides in conducting a comprehensive theoretical, practical, and normative research on the components of the offense specified in Article 238 of the Criminal Code of the Republic of Moldova. The work is in line with the current criminal text, as well as in track with the latest extra-criminal framework. Last but not least, the paper contains a new approach to the offenses provided for in Article 238 of the Criminal Code of the Republic of Moldova.

The solved scientifically issue consists of developing a complex and comprehensive conceptual framework regarding the constituent content of the offenses provided for in Article 238 of the Criminal Code of the Republic of Moldova. This has contributed to identifying shortcomings in this article and, consequently, difficulties in its practical implementation. As a result, recommendations for *lege ferenda* have been formulated to improve the investigated incriminatory text and ensure its proper application.

The theoretical importance and the practical value of this thesis. The theoretical significance of the thesis lies in: a) a thorough approach (in some cases, from new perspectives) to the constitutive elements of the offenses provided for in Article 238 of the Criminal Code of the Republic of Moldova; b) providing a solid theoretical basis necessary for the continuous development of the science of criminal law; c) outlining new research directions; and d) offering solutions to optimize the text of Article 238 of the Criminal Code of the Republic of Moldova. The practical value of the thesis is significant, as it is based on the analysis of approximately 140 court decisions. From this point of view, the thesis can be useful to criminal law practitioners (criminal investigators, prosecutors, lawyers, judges). The thesis identifies the difficulties that criminal law practitioners face when applying Article 238 of the Criminal Code of the Republic of Moldova. In order to facilitate the work of those authorized to apply criminal law, there were proposed certain solutions for correctly qualifying offenses within the framework of Article 238 of the Criminal Code of the Republic of Moldova.

The implementation of the scientific results. They are applied in the process of training students from the law faculties of higher education institutions.

LISTA ABREVIERILOR

- alin. – alineat
- art. – articol
- ASP – Agenția Servicii Publice
- Asociația centrală – Asociația națională centrală a asociațiilor de economii și împrumut
- BNM – Banca Națională a Moldovei
- CC – Codul civil al Republicii Moldova în redacția din 06.06.2002
- CNPF – Comisia Națională a Pieței Financiare
- CP RM – Codul penal al Republicii Moldova în redacția din 18.04.2002
- CSJ – Curtea Supremă de Justiție
- CSI – Comunitatea Statelor Independente
- e.g. – exemplu
- Legea RM nr. 548/1995 – Legea RM cu privire la Banca Națională a Moldovei, nr. 548 din 21.07.1995
- Legea RM nr. 550/1995 – Legea RM cu privire la lichidarea băncilor, nr. 550 din 21.07.1995
- Legea RM nr. 280/2004 – Legea RM cu privire la organizațiile de microfinanțare, nr. 280 din 22.07.2004
- Legea RM nr. 139/2007 – Legea RM cu privire la asociațiile de economii și împrumuturi, nr. 139 din 21.06.2007
- Legea RM nr. 277/2008 – Legea RM pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova, nr. 277 din 18.12.2008
- Legea RM nr. 171/2012 – Legea RM privind piața de capital, nr. 171 din 11.07.2012
- Legea RM nr. 114/2012 – Legea RM cu privire la serviciile de plată și moneda electronică, nr. 114 din 18.05.2012
- Legea RM nr. 180/2014 – Legea RM pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr. 180 din 25.07.2014
- Legea RM nr. 207/2016 – Legea RM pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr. 207 din 29.07.2016
- Legea RM nr. 202/2017 – Legea RM privind activitatea băncilor, nr. 202 din 06.10.2017
- Legea RM nr. 1/2018 – Legea RM cu privire la organizațiile de creditare nebancaară, nr. 1 din 16.03.2018
- Legea RM nr. 92/2022 – Legea RM privind activitatea de asigurare sau de reasigurare, nr. 92 din 07.04.2022

RM – Republica Moldova
p. – pagină
pct. – punct
lit. – literă
UE – Uniunea Europeană
USM – Universitatea de Stat din Moldova
vol. – volum

Introducere

Actualitatea și importanța temei abordate. Băncile sunt considerate, pe bună dreptate, entități strategice în tot lanțul sistemic al economiei naționale. Băncile aduc un aport substanțial în modernizarea stabilă și de succes a mecanismului de piață.

Băncile acționează ca cei mai activi participanți în relațiile monetare, asigură circulația monetară și redistribuirea capitalului. Activitatea eficientă a instituțiilor bancare crește semnificativ competitivitatea întreprinderilor și a economiei în ansamblu, contribuie la obținerea de rezultate pozitive în reformarea acesteia.¹

I. Enicov afirmă, în mod temeinic că „una din principalele funcții ale sistemului bancar este de a asigura circulația resurselor financiare în economia națională, și în societate, în general”.²

Alături de bănci, și instituțiile de creditare nebankare asigură circulația mijloacelor financiare și, drept urmare, contribuie la dezvoltarea economiei statului.

Economia națională constituie un pilon existențial al fiecărui stat. De aceea, protecția economiei împotriva unor atentate infracționale formează una dintre prioritățile unui stat de drept cu tranziție spre economie de piață.

În același timp, criminalitatea economică reprezintă una dintre cauzele de bază în stoparea procesului de dezvoltare normală a unei economii de piață.

Toate acestea determină legiuitorul să i-a atitudine față de faptele socialmente periculoase pasibile să lezeze sau să pună în pericol economia națională.

Infracțiunile prevăzute la art.238 din Codul penal al Republicii Moldova³ (în continuare – CP RM) se înscriu în rândul faptelor penale ce atentează *sui generis* asupra economiei naționale. Prin aceste norme, legiuitorul interzice, sub sancțiunea unei pedepse, dobândirea prin înșelăciune a unor mijloace bănești creditare, atunci când făptuitorul urmărește scopul folosinței lor temporare.

Privitor la pericolul social pe care îl comportă asemenea conduite ilicite, în doctrină se menționează, cu drept cuvânt: „Infracțiunile din domeniul creditării bancare cauzează pierderi semnificative nu numai băncilor comerciale și deponenților, ci afectează negativ și funcționarea întregului sistem economic al statului. În multe cazuri, fondurile primite de făptuitori sunt transferate în afara țării, unde sunt stocate în conturi deschise ilegal. Astfel, pe lângă pierderile directe, cauzate de nereturnarea resurselor de credit către bănci, se produc pagube uriașe și

¹ ДОБРОВОЛЬСКИЙ, О.В. *Банківська діяльність та її ефективність в умовах ринкової трансформації*: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. економ. наук. Київ, 2002, с. 3.

² ENICOV, I. *Teoria și practica riscului în banca comercială*: tz. de doct. hab. în economie. Chișinău, 2007, p. 52.

³ Codul penal al Republicii Moldova, nr. 985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.

intereselor statului sub forma accelerării proceselor inflaționiste, devalorizării monedei naționale care, în final, pot duce la „sângerarea” sistemului de credit și financiar”.⁴

Constatăm că pericolul social al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM este mult mai ridicat în condițiile unor crize bancare sau financiar nonbancare. De altfel, sistemul bancar al Republicii Moldova a trecut, relativ recent, printr-o asemenea criză bancară (criză determinată tocmai de activitatea frauduloasă de creditare a unor entități). Unele dintre atare activități întrunesc semnele constitutive ale infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. Altele, cuprind semnele infracțiunii de escrocherie.

Fără tăgadă, aceste atentate infracționale lovesc în sistemul bancar și în cel financiar nonbancar, ca unele dintre cele mai vitale sisteme ale unei economii de piață.

În context, D.G. Alekseeva menționează: „Băncile pot, pe de o parte, să protejeze complet economia țării de criza financiară sau cel puțin să-i slăbească profunzimea; pe de altă parte, băncile sunt principala sursă de vulnerabilitate a sistemului financiar al statului”⁵.

În vederea eradicării fenomenului dobândirii prin înșelăciune a creditului sau a împrumutului, se impune o reacție adecvată și promptă din partea organelor de drept corespunzătoare. Activitatea celor îndrituiți să aplice legea penală însă, este îngreunată în condițiile în care textul art.238 CP RM suscită probleme de înțelegere a conținutului său. Se dovedește că textul art.238 CP RM prezintă unele deficiențe. Plus la aceasta, atestăm și unele lacune normative. Mai exact, surprindem lipsa unor norme speciale care să incrimineze escrocheria săvârșită în sfera creditării, precum și escrocheria comisă în sfera asigurărilor – fapte aflate la intersecție cu infracțiunile stipulate la art.238 CP RM.

Cercetările științifice însă, ar putea să contribuie la buna interpretare a textului de lege, precum și la perfecționarea cadrului incriminator existent.

Actualitatea temei investigate este dictată, inclusiv de lipsa unor cercetări temeinice (de natura unei teze de doctorat) racordate la cadrul incriminator și cel legislativ extrapenal de ultimă oră.

Încadrarea temei în preocupările internaționale.

Potrivit alin.(2) art.24 din Capitolul 2 „Dialogul economic” din Titlul IV „Cooperarea economică și alte tipuri de cooperare sectorială” al Acordului de Asociere între Republica Moldova și Uniunea Europeană „Republica Moldova depune eforturi în sensul instituirii unei

⁴ ЧЕРНЯВСКИЙ, С.С. *Методика розслідування злочинів у сфері банківського кредитування*: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. Київ, 2002, с. 3.

⁵ АЛЕКСЕЕВА, Д.Г. *Банковская безопасность: правовые проблемы*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2011, с. 3.

economii de piață funcționale”⁶, iar „independența băncii centrale și stabilitatea prețurilor, soliditatea finanțelor publice și sustenabilitatea balanței de plăți”⁷ constituie adevărate deziderate urmărite de către statul nostru.

Conform Anexei XXVIII-a „Norme aplicabile serviciilor financiare” „Republica Moldova își asumă angajamentul să apropie treptat legislația sa de un șir de acte din legislația UE”⁸ în materia ce vizează serviciile financiare. În lista acestor acte sunt atribuite mai multe Directive ale Parlamentului European și a Consiliului ce vizează activitatea băncilor și a instituțiilor de credit. Republica Moldova și-a asumat obligația de a racorda legislația sa la conținutul acestor instrumente internaționale. Pe cale de consecință, Republica Moldova este obligată să instituie un cadru juridico-penal corespunzător și eficient, astfel încât activitatea acestor entități (ajustată la cadrul normativ european) să nu fie periclitată. Altminteri, rămâne fără efect procesul alinierii Republicii Moldova la standardele europene.

În acest context, implicit, perfecționarea cadrului incriminator consemnat la art.238 CP RM, precum și a celui conex, trebuie să constituie una dintre preocupările de bază ale Republicii Moldova în planul apropierei legislației sale bancare și nonbancare la legislația UE.

Încadrarea temei în preocupările naționale și zonale.

Potrivit Raportului Băncii Naționale a Moldovei (în continuare – BNM) asupra stabilității financiare 2021 „Creditarea populației pe parcursul anului 2021 a înregistrat un ritm de creștere superior comparativ cu anul precedent. La finele anului de raportare, valoarea împrumuturilor acordate persoanelor fizice de sectorul financiar (bancar și nebancar) a atins valoarea de 33.486,7 mil. MDL (+32,6 la sută față de anul precedent)”⁹.

În același Raport sunt punctate următoarele date cu privire la activitatea organizațiilor de creditare nebancară și a asociațiilor de economii și împrumut: „Sectorul de creditare nebancară și-a reluat ritmul de creștere pe toate subcomponentele după stagnarea din 2020”; „Activitatea AEÎ pe parcursul anului 2021 a avut evoluții pozitive și riscuri moderate”¹⁰.

În Anexa nr.1 „Strategia de dezvoltare a pieței financiare nebancare pe anii 2018-2022” la Legea RM pentru aprobarea Strategiei de dezvoltare a pieței financiare nebancare pe anii 2018-2022 și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia”, nr.129 din 13.07.2018 se relevă: „Pe parcursul ultimilor 5 ani de dezvoltare, sectorul de creditare nebancară aflat în vizorul Comisiei Naționale a Pieței Financiare, reprezentat prin două forme instituționale: asociații de economii și

⁶ *Acordul de asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și Statele Membre ale acestora, pe de altă parte.* [citată 10.03.2023] Disponibil: <https://mecc.gov.md/sites/default/files/acordul-de-asociere-rm-ue.pdf>

⁷ *Ibidem.*

⁸ *Ibidem.*

⁹ *Raportul BNM asupra stabilității financiare 2021.* [citată 25.03.2023] Disponibil: https://www.bnm.md/files/RSF-2021_v1_2.pdf

¹⁰ *Ibidem.*

împrumut și organizații de microfinanțare [organizații de creditare nebancaară], a consemnat o evoluție pozitivă, înscrisă pe un trend ascendent. Deși segmentul în cauză este încă ne semnificativ în raport cu PIB-ul, ponderea acestuia pe piața de creditare devine tot mai vizibilă, în ultimii 5 ani acesta înregistrând o creștere dublă, depășind 10% din totalul pieței”.¹¹

Datele reliefate *supra*, probează importanța sectorului bancar și a celui financiar nebancaar pentru economia Republicii Moldova.

Totodată, situația financiară a sectorului bancar pentru anul 2022 constă, *inter alia*, în „majorarea ponderii creditelor neperformante (substandard, dubioase și compromise) în totalul creditelor”.¹² Acest fapt determină o atenție mai sporită în planul prevenirii și combaterii fenomenului dobândirii prin înșelăciune a creditului sau a împrumutului.

Materiale științifice dedicate analizei teoretice a infracțiunilor de dobândire prin înșelăciune a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare au fost elaborate, pe parcursul timpului, într-un număr relativ suficient. Totuși, multe dintre materialele existente au un caracter didactic. Altele însă, poartă un caracter științific mai pronunțat. Chiar și așa, unele dintre cele din urmă materiale conțin teze, opinii, viziuni expuse cu ocazia examinării unui cadru incriminator desuet sau diferit.

Infra vom arăta că textul art.238 CP RM a suportat în mai multe rânduri modificări, inclusiv modificări de substanță. De aceea, unele dintre tezele și opiniile doctrinare evocate la acel moment au căzut în desuetudine. În consecință, nu mai sunt actuale, *i.e.* nu răspund conținutului normativ în vigoare al textului ar.238 CP RM.

Plus la aceasta, au rămas nesoluționate unele dintre aspecte care, în viziunea noastră, prezintă interes (*i*) din perspectiva aflării conținutului real al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM și, în cele din urmă, (*ii*) din perspectiva unei bune transpuneri în practică a articolului în discuție. Alte aspecte au fost tratate, în opinia noastră, insuficient sau fragmentar.

În procesul cercetării efectuate au fost luate în calcul lucrările semnate de următorii autori (locali și străini), axate, în exclusivitate, sau tangențial pe analiza infracțiunilor de dobândire prin înșelăciune a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare: V.Berliba, A.Borodac, S.Brînza, R.Cojocaru, L.G. Gîrla, C.Gurschi, E.Ionică, N.N. Levandovskii, I.Macari, Gh.Nicolaev, S.Prodan, V.Stati, Iu.M. Tabarcea etc. (*Republica Moldova*); V.Iu. Abramov, D.N.Alieva, A.N. Andreev, R.B. Abdulina, E.N. Alioșina-Alekseeva, M.Bahtovari, V.N. Baleabin, E.N. Bulîcev, E.A. Drozdova, D.M. Dugricilova, O.V. Ermakova, I.Z. Fiodorov, A.V. Fedcenko, O.V. Finoghenova, V.F. Gabdrahmanov, A.A. Glazov, N.A. Golokolenco, S.V. Gudkov, G.E. Hakimova, I.G. Idrisova, I.I. Kartașov, V.V. Kocerga, M.A.

¹¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.321-332.

¹² *Situația financiară a sectorului bancar pentru anul 2022*. [citată 24.03.2023] Disponibil: <https://www.bnm.md/ro/content/situatia-financiara-sectorului-bancar-pentru-anul-2022>

Kostiucenko, N.A. Kudratov, N.G. Kutiin, V.D. Laricev, R.V. Markizov, V.A. Maslov, S.M. Mkrtean, N.E. Osipenko, U.V. Pașințeva, A.N. Pașnin, M.E. Pokrovskii, A.Iu. Poleanskii, O.V. Rastoropova, U.T. Saighitov, M.S. Sarkisean, A.A. Seleamin, P.L. Serdiuk, Iu.I. Selivanovskaia, M.V. Stepanov, N.A. Sultanova, O.V. Șadrina, M.Iu. Șaleapina, N.V. Șetinina, Ă.K. Tataev, R.I. Tretiakov, Ia.S. Vasilieva, S.V. Voronțova, N.G. Voldimarova, N.M. Zolotova (*Federația Rusă*); A.Baida, M.L. Davidenko, O.V. Gherasimov, O.Krîșevici, I.V. Juk, O.L. Malahova, O.Sklezi, O.O. Suhaciov (*Ucraina*); A.I. Kasianik, S.M. Kazakevici, V.V. Hiliuta (*Republica Belarus*); G.A. Abdirova (*Republica Kazahstan*); S.Bostanov (*Republica Kârgâzstan*); M.-N. Radu, M.-D. Radu (*România*); K.Mucha (*Polonia*) etc.

Lucrările semnate de acești autori (și nu numai) reprezintă baza teoretico-științifică a prezentei cercetări.

Încadrarea temei în preocupările colectivului de cercetare. În rândul autorilor-membri ai Departamentului Drept Penal al Facultății de Drept a USM ce au supus caracterizării juridico-penale faptele stipulate la art.238 CP RM sunt incluși, în special: S.Brînza, L.G. Gîrla, V.Stati și Iu.M. Tabarcea.

Încadrarea temei în contextul inter- și transdisciplinar. La baza investigației stau un șir de materiale științifice dedicate domeniului dreptului penal. Sunt uzitate materiale axate pe analiza normelor speciale (incriminatoare), precum și pe analiza normelor penale generale.

Totuși, cercetarea este realizată, inclusiv în baza unor materiale științifice de factură extrapenală. Baza teoretică a tezei este formată din lucrări aparținând domeniului: civil, bancar, financiar nonbancar, administrativ, procesual-penal, criminalistic, teoriei generale a dreptului etc.

Inter alia, sunt examinate lucrări semnate de următorii autori dedicați domeniilor sus-enuțate: V.Babii (domeniul dreptului administrativ); E.Botnari (domeniul teoriei generale a dreptului); I.Cazac, A.Cîrlan, T.Moroi, C.Nichitcin (domeniul financiar nonbancar); O.A. Abelev, D.G. Alekseeva, S.S. Cerneavskii, R.Cuhal, V.Cuhal, O.V. Dobrovolskii, E.Enikov, M.G. Erohina, V.Guțan, Gh.Manolescu, S.Prodan, N.Slutu (domeniul bancar); M.D. Balalaeva, A.R. Bekijev, V.A. Gamza, I.B. Tkaciuk, N.R. Gherasimova, N.N. Levandovskii (domeniul criminalistic); L.Bubalo, D.Pajic, D.V. Zotov (domeniul procesual-penal) etc.

Precizăm că infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM sunt atribuite în categoria celor economice. La descrierea acestora este inevitabilă analiza unui șir de acte normative cu caracter civil, bancar sau financiar nonbancar.

Toate acestea demonstrează că prezenta cercetare implică utilizarea unor cunoștințe ce excedă perimetrul dreptului penal, fiind astfel, o veritabilă cercetare cu caracter transdisciplinar.

Prezentarea rezultatelor cercetărilor anterioare la tema tezei. Preocuparea față de studiul teoretic și empiric al infracțiunilor de dobândire prin înșelăciune a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare este sesizat atât la nivel doctrinar național, cât și la nivelul doctrinei de specialitate străine.

În Republica Moldova au supus analizei infracțiunile de dobândire prin înșelăciune a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare următorii autori: V.Berliba, A.Borodac, S.Brînza, R.Cojocar, L.G. Gîrla, C.Gurschi, E.Ionică, N.N. Levandovskii, I.Macari, Gh.Nicolaev, S.Prodan, V.Stati, Iu.M. Tabarcea.

În mod special, trebuie evidențiat autorul V.Stati care, a elaborat mai mult de zece materiale științifice axate pe analiza infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. Unele dintre ele sunt elaborate în coautorat, împreună cu S.Brînza.

Ideile expuse de V.Stati și S.Brînza constituie un pilon important în fundamentarea concepției privind răspunderea pentru dobândirea prin înșelăciune a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare.

În Republica Moldova, lucrări științifice de lungimea unei teze de doctorat au fost semnate într-un număr prea redus pentru a acoperi toată paleta aspectelor problematice (atât teoretice, cât și practice) ce derivă din conținutul normelor de la art.238 CP RM. Mai exact, au fost elaborate două teze de doctorat. Una a fost semnată de către S.Prodan, fiind susținută în anul 2007. Cealaltă este mai nouă, fiind susținută în anul 2020. Autorul acesteia este N.N. Levandovskii.

Teza elaborată de S.Prodan este conformă vechiului cadru incriminator, înscris la art.238 CP RM (atunci când componența infracțiunii era formală; atunci când la art.238 CP RM era consemnată o singură variantă-tip de infracțiune; atunci când pe post de victimă a infracțiunii evolua doar instituția financiară).

În același timp, teza elaborată de N.N. Levandovskii cuprinde, mai cu seamă, o cercetare din perspectivă criminalistică, nu și juridico-penală.

Toate acestea ne-a permis să ne focusăm atenția spre realizarea unei cercetări temeinice (de natura unei teze de doctorat) în materia răspunderii penale pentru dobândirea prin înșelăciune a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare. Or, materialele științifice existente (de natura articolelor științifice) nu sunt în stare să acopere întreaga problemă teoretico-practică aferentă infracțiunilor înscrise la art.238 CP RM și care, cu preponderență, poate fi dezbătută în cuprinsul unei teze de doctorat.

Peste hotarele Republicii Moldova și-au adus aportul la dezvoltarea concepției privind răspunderea penală pentru dobândirea prin înșelăciune a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare următorii autori: V.Iu. Abramov, R.B. Abdulina, E.N. Alioșina-Alekseeva, V.N. Baleabin, E.N. Bulîcev, D.M. Dugricilova, S.V. Gudkov, I.G.

Idrisova, I.I. Kartaşov, M.A. Kostiucenko, N.A. Kudratov, R.V. Markizov, N.E. Osipenko, O.V. Rastoropova, A.A. Seleamin, Iu.I. Selivanovskaia, N.A. Sultanova, O.V. Şadrina, M.Iu. Şaleapina, N.V. Şetinina, Ǻ.K. Tataev, N.G. Voldimarova, A.Baida, M.L. Davidenko, O.Krîşevici, O.Sklezi, A.I. Kasianik, S.M. Kazakevici, V.V. Hiliuta, G.A. Abdirova, S.Bostanov, M.-N. Radu, M.-D. Radu, K.Mucha etc.

Scopul lucrării consistă în efectuarea unei cercetări temeinice în materia răspunderii penale pentru dobândirea prin înşelăciune a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizaţiei de asigurare, în determinarea şi clarificarea dificultăţilor de transpunere practică a normelor consemnate la art.238 CP RM, precum şi în înaintarea unor propuneri legislative care să conducă spre perfecţionarea cadrului incriminator în materie.

Obiectivele cercetării. În vederea atingerii scopului ţintit, au fost stabilite următoarele obiective:

– identificarea şi examinarea opiniilor doctrinare expuse cu prilejul analizei faptelor de dobândire prin înşelăciune a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizaţiei de asigurare;

– realizarea unui studiu comparat aprofundat al reglementărilor normative străine în sfera ce vizează răspunderea pentru dobândirea prin înşelăciune a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizaţiei de asigurare;

– caracterizarea multiaspectuală şi temeinică a elementelor componentelor de infracţiune înscrise la art.238 CP RM;

– etalarea traseului evolutiv al cadrului incriminator consemnat la art.238 CP RM;

– delimitarea infracţiunilor specificate la art.238 CP RM de unele fapte conexe, precum şi stabilirea corelaţiei între normele ce cuprind aceste fapte;

– efectuarea unui studiu empiric-jurisprudenţial privitor la aplicarea practică a art.238 CP RM;

– depistarea dificultăţilor de înţelegere a conţinutului normelor înscrise la art.238 CP RM şi de transpunere a acestora în practică;

– determinarea *in concreto* a deficienţelor ce marchează conţinutul normativ al infracţiunilor prevăzute la art.238 CP RM, inclusiv a golurilor legislative;

– înaintarea propunerilor *de lege ferenda* pasibile (i) să înlăture carenţele de înţelegere şi aplicare a normelor de la art.238 CP RM, şi să (ii) acopere golurile legislative depistate.

Ipoteza cercetării este bazată pe presupunerea, conform căreia:

– nu pot fi victime a infracţiunilor specificate la art.238 CP RM acele entităţi care pot să acorde credite şi/sau împrumuturi (altele decât băncile sau asociaţiile de economii şi împrumut), dar care nu sunt organizaţii financiare nebankare;

– nerambursarea parțială sau integrală a creditului/împrumutului, precum și rambursarea totală a creditului/împrumutului (dar înafara limitelor temporale stabilite de graficul de rambursare) nu trebuie să conteze la încadrarea juridică a celor săvârșite în tiparul art.238 CP RM;

– conduita solicitantului de credit/împrumut trebuie deosebită de conduita beneficiarului efectiv al creditului/împrumutului obținut. În unele cazuri, conduita acestora se înscrie în limitele unei participații penale, în timp ce în alte cazuri – se situează înafara acestei instituții;

– caracterul non-rambursabil al mijloacelor bănești obținute face ca, în cazul dobândirii prin înșelăciune a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare, făptuitorul să nu poată urmări scopul folosinței lor temporare.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese.

Cercetarea este fundamentată pe: doctrina de specialitate națională și cea străină, reglementările naționale cu caracter penal și non-penal, reglementările penale ale unor state străine, practica judiciară autohtonă etc.

Sursele bibliografice utilizate în procesul investigației au predeterminat metodologia de cercetare.

Astfel, la realizarea scopului și a obiectivelor stabilite au fost folosite următoarele metode: metoda logică (rațională), metoda sistemică, metoda istorică, metoda comparativă, metoda empirică etc.

Metoda logică (rațională) este folosită în mod abundent, în special: în procesul aflării conținutului infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM; în procesul delimitării infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM de alte fapte penale similare; în procesul încadrării corecte a celor săvârșite în tiparul art.238 CP RM etc.

Metoda sistemică este folosită pe parcursul identificării conținutului constitutiv al infracțiunilor specificate la art.238 CP RM din perspectiva coroborării normelor acestui articol cu alte norme de incriminare, precum și cu alte norme cu caracter extrapenal (de referință pentru textul art.238 CP RM).

Metoda istorică este uzitată cu prilejul determinării evoluției conținutului normativ al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. Or, textul normativ consemnat la art.238 CP RM, în timp, a suferit mai multe modificări legislative.

Metoda comparativă este folosită la disocierea infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM de unele fapte penale și non-penale asemănătoare. Aceeași metodă este utilizată în planul comparării infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM cu unele fapte similare, consfințite în legislațiile unor state străine. În acest scop, sunt examinate prevederile legale corespunzătoare din legislațiile penale ale următoarelor state: Grecia, Regatul Belgiei, Regatul Danemarcei,

Regatul Spaniei, Regatul Suediei, Regatul Țărilor de Jos (Olanda), Republica Austria, Republica Bulgaria, Republica Cehă, Republica Croația, Republica Estonia, Republica Federală Germania, Republica Finlanda, Republica Italia, Republica Letonia, Republica Lituania, România, Republica Polonia, Republica Portugheză, Republica Slovacă, Republica Slovenia, Ungaria, Federația Rusă, Republica Kazahstan, Ucraina, Republica Belarus, Georgia, Republica Turkmenistan, Republica Azerbaidjan, Republica Bosnia și Herțegovina etc.

Metoda empirică este folosită cu ocazia cercetării practicii judiciare naționale în materia răspunderii penale pentru dobândirea prin înșelăciune a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare. Sunt supuse analizei în jur de 140 de hotărâri judecătorești (emise în perioada anilor 2010-2022).

Sumarul capitolelor tezei.

În *Capitolul 1 – Studiu doctrinar și comparat în domeniul răspunderii penale pentru dobândirea creditului, împrumutului sau a despăgubirii/indemnizației de asigurare prin înșelăciune* – sunt cercetate materialele științifice în materia răspunderii penale pentru săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, publicate atât de către autorii autohtoni, cât și de către autorii străini. La concret, sunt examinate lucrările semnate de către următorii autori: V.Berliba, A.Borodac, S.Brînza, R.Cojocar, L.G. Gîrla, C.Gurschi, E.Ionică, N.N. Levandovskii, I.Macari, Gh.Nicolaev, S.Prodan, V.Stati, Iu.M. Tabarcea etc. (*Republica Moldova*); V.Iu. Abramov, D.N.Alieva, A.N. Andreev, R.B. Abdulina, E.N. Alioșina-Alekseeva, M.Bahtovari, V.N. Baleabin, E.N. Bulîcev, E.A. Drozdova, D.M. Dugricilova, O.V. Ermakova, I.Z. Fiodorov, A.V. Fedcenko, O.V. Finoghenova, V.F. Gabdrahmanov, A.A. Glazov, N.A. Golokolenco, S.V. Gudkov, G.E. Hakimova, I.G. Idrisova, I.I. Kartașov, V.V. Kocerga, M.A. Kostiuenco, N.A. Kudratov, N.G. Kutiin, V.D. Laricev, R.V. Markizov, V.A. Maslov, S.M. Mkrctean, N.E. Osipenko, U.V. Pașințeva, A.N. Pașnin, M.E. Pokrovskii, A.Iu. Poleanskii, O.V. Rastoropova, U.T. Saighitov, M.S. Sarkisean, A.A. Seleamin, P.L. Serdiuk, Iu.I. Selivanovskaia, M.V. Stepanov, N.A. Sultanova, O.V. Șadrina, M.Iu. Șaleapina, N.V. Șetinina, Ȃ.K. Tataev, R.I. Tretiakov, Ia.S. Vasilieva, S.V. Voronțova, N.G. Voldimarova, N.M. Zolotova (*Federația Rusă*); A.Baida, M.L. Davidenko, O.V. Gherasimov, O.Krișevici, I.V. Juk, O.L. Malahova, O.Sklezi, O.O. Suhaciov (*Ucraina*); A.I. Kasianik, S.M. Kazakevici, V.V. Hiliuta (*Republica Belarus*); G.A. Abdirova (*Republica Kazahstan*); S.Bostanov (*Republica Kârgâzstan*); M.-N. Radu, M.-D. Radu (*România*); K.Mucha (*Polonia*) etc.

De asemenea, în cadrul acestui compartiment din teză este realizată o cercetare comparativă a reglementărilor penale din legislațiile unor state în materia dobândirii creditului, împrumutului sau a despăgubirii/indemnizației de asigurare prin înșelăciune.

Sunt stabilite asemănări și deosebiri între normele incriminatorii supuse analizei comparative. Sunt identificate bune practici legislative, motiv pentru care se conchide asupra preluării, de către legiuitorul moldav, a unora dintre ele.

În **Capitolul 2 – Analiza juridico-penală a infracțiunilor reunite sub denumirea de dobândire a creditului, a împrumutului sau a despăgubirii/indemnizației de asigurare prin înșelăciune** – sunt investigate elementele obiective și subiective ale infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. La concret este analizat obiectul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM (obiectul juridic și victima infracțiunii). Este identificată natura juridică a creditului, a împrumutului sau a despăgubirii/indemnizației de asigurare sau a sumei majorate a acestora ori a creditului sau a împrumutului obținut în condiții avantajoase. Sunt caracterizate semnele laturii obiective (fapta prejudiciabilă, urmarea prejudiciabilă și legătura de cauzalitate dintre faptă și urmarea prejudiciabilă, precum și mijlocul de săvârșire a infracțiunii (informația falsă)). Sunt etalate particularitățile persoanei fizice și a persoanei juridice – subiecți ai infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM. Este stabilit coraportul între răspunderea penală a persoanei fizice și a persoanei juridice pentru săvârșirea infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM. Sunt examinate semnele laturii subiective a infracțiunilor înscrise la art.238 CP RM (vinovăția, scopul și motivul infracțiunii). Tot în acest compartiment din lucrare este stabilit coraportul între infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM și unele fapte penale asemănătoare (escrocheria, cauzarea de daune materiale prin înșelăciune și abuz de încredere, falsul în acte publice etc.).

Acest compartiment din lucrare cuprinde materialele și metodele folosite în procesul efectuării analizei juridico-penale și comparative a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM.

În **Capitolul 3 – Rezultatele obținute în urma cercetării infracțiunilor reunite sub denumirea de dobândire a creditului, a împrumutului sau a despăgubirii/indemnizației de asigurare prin înșelăciune** – sunt etalate contribuțiile autorului. Acestea sunt desprinse în urma cercetării efectuate, având drept bază materialele și metodele folosite în cadrul compartimentului doi din lucrare. Rezultatele obținute reprezintă o sinteză cantitativă și calitativă a investigației realizate în compartimentul anterior din lucrare, prin folosirea materialelor și metodelor corespunzătoare.

Rezultatele obținute vizează: obiectul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM; latura obiectivă a infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM; elementele subiective ale infracțiunilor în discuție, precum și coraportul între infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM și unele fapte penale asemănătoare.

1. STUDIU DOCTRINAR ȘI COMPARAT ÎN DOMENIUL RĂSPUNDERII PENALE PENTRU DOBÂNDIREA CREDITULUI, ÎMPRUMUTULUI SAU A DESPĂGUBIRII/INDEMNIZAȚIEI DE ASIGURARE PRIN ÎNȘELĂCIUNE

1.1. Cercetarea materialelor științifice în materia răspunderii penale pentru dobândirea creditului, împrumutului sau a despăgubirii/indemnizației de asigurare prin înșelăciune

1.1.1. Analiza materialelor științifice publicate de către autorii autohtoni

Cercetarea este efectuată cronologic.

Vom iniția cercetarea cu manualul de Drept penal (Partea specială) ieșit de sub tipar în anul 2003, al cărui autor este *I.Macari*¹³.

Cercetarea vizează mai multe componente de infracțiune (cele existente la acel moment în proaspătul Cod penal adoptat), printre care și componenta de infracțiune înscrisă la art.238 CP RM.

În accepțiunea lui I.Macari „obiectul infracțiunii îl formează relațiile sociale care reglementează operațiile de acordare a creditelor de către bănci și alte instituții financiare”¹⁴.

Autorul explică esența înșelăciunii, prevăzute de către legiuitor în dispoziția normei de la art.238 CP RM. I.Macari este de părere că înșelăciunea se exprimă „prin comunicarea unei informații false, prin prezentarea unor documente false și săvârșirea altor acțiuni pentru a-l convinge de necesitatea acordării creditului”¹⁵.

Este demnă de reținut și următoarea statuare a autorului: „dobândirea creditului prin înșelăciune alcătuiește componenta de infracțiune prevăzută la art.238 CP RM numai în cazul în care lipsesc semnele sustragerii [...]”¹⁶.

Din anul 2003 datează primul comentariu la Codul penal actual, publicat sub redacția profesorului *A.Barbăneagră*¹⁷.

Comentariul art.238 CP RM este efectuat de către C.Gurschi.

Autorul: identifică obiectul protecției penale; definește creditul bancar și face clasificarea acestora; explică esența faptei de prezentare a informației false; stabilește conținutul laturii subiective și determină subiecții infracțiunii.

¹³ MACARI, I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea Specială*. Chișinău: CE USM, 2003. 509 p. ISBN 9975-70-247-3

¹⁴ *Ibidem*, p. 239.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ BARBĂNEAGRĂ, A. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2003. 836 p. ISBN 9975-61-291-1

Este redată detaliat lista actelor ce urmează a fi prezentată băncii în vederea obținerii unui credit. Potrivit lui C.Gurschi latura subiectivă a infracțiunii se exprimă în atitudinea conștientă a făptuitorului de a induce în eroare organele bancare.

În anul 2004 este editat un alt manual de Drept penal (Partea specială), de către autorul A.Borodac¹⁸.

Autorul identifică principiile în baza cărora băncile își desfășoară activitatea de creditare. Potrivit lui A.Borodac, esența infracțiunilor analizate constă în obținerea unor credite „prin inducerea în eroare a creditorului în ceea ce privește legalitatea înregistrării, a garanțiilor rambursării creditului [...]”.¹⁹

Precizăm că infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM trebuie deosebite de infracțiunile de escrocherie. Inducerea în eroare a instituției financiare în ceea ce privește legalitatea înregistrării solicitantului de credit constituie, mai degrabă, o circumstanță care mărturisește asupra scopului de sustragere a mijloacelor bănești, caz în care, cele comise trebuie încadrate în baza art.190 CP RM, dar nu conform art.238 CP RM.

Trebuie luat în calcul un alt material științific elaborat sub redacția lui A.Barbăneagră²⁰.

Autor al comentariului art.238 CP RM este V.Berliba. Materialul este, la fel, un comentariu al Codului penal. Constatăm că, explicațiile oferite cu prilejul analizei infracțiunii prevăzute la art.238 CP RM sunt similare cu cele prezentate pe marginea comentariului precedent, elaborat sub redacția aceluiași autor A.Barbăneagră. Spre deosebire de primul comentariu însă, cel de-al doilea cuprinde o speță practică.

În continuare ne vom opri asupra unui grup de materiale științifice elaborate de către S.Prodan²¹ în perioada anilor 2007-2011.

S.Prodan este prima autoare din Republica Moldova care a elaborat o teză de doctorat axată pe tematica răspunderii pentru săvârșirea infracțiunilor de creditare, inclusiv a celor prevăzute la art.238 CP RM. De aceea, materialele științifice aparținându-i acestei autoare au servit drept suport teoretic esențial pentru prezenta cercetare.

¹⁸ BORODAC, A. *Manual de drept penal. Partea Specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004. 622 p. ISBN 9975-9788-7-8

¹⁹ *Ibidem*, p. 315.

²⁰ BARBĂNEAGRĂ, A. et al. *Codul penal comentat și adnotat*. Chișinău: Cartier, 2005. 656 p. ISBN 9975-79-338-X

²¹ PRODAN, S. *Răspunderea penală pentru infracțiunile legate de creditare*. Chișinău: CEP USM, 2011. 294 p. ISBN 978-9975-71-187-6; PRODAN, S. Subiectul infracțiunilor prevăzute la art. 238 și la art. 239 CP RM. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”*, 2007, nr. 6, pp. 171-179; PRODAN, S. Latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 238 și 239 C. pen. RM. În: *Revista Națională de Drept*, 2007, nr. 2, pp. 51-57; PRODAN, S. Răspunderea penală pentru infracțiunile legate de creditare în conformitate cu legislația altor state. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”*, 2007, nr. 3, pp. 181-190; PRODAN, S. Problemele tentativei și participației în contextul stabilirii răspunderii penale pentru infracțiunile legate de creditare. În: *Revista Națională de Drept*, 2007, nr. 4, pp. 82-85.

S.Prodan opinează că „obiectul juridic specific al infracțiunii de dobândire a creditului prin înșelăciune îl formează relațiile sociale cu privire la obținerea creditului”.²² Desigur, acest punct de vedere este în consonanță cu vechiul conținut incriminator. Este însă, remarcabil faptul, că evidențiază corect relațiile sociale lezate, din perspectiva subiectului ce atentează infracțional.

După S.Prodan „înșelăciunea reprezintă conceptul care exprimă esența juridică a acțiunii de prezentare a unor informații false”.²³ Remarcăm că însuși legiuitorul sugerează acest lucru folosind cuvântul „înșelăciune” în denumirea articolului supus cercetării.

S.Prodan observă că în cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM „conținutul înșelăciunii este limitat la informații”.²⁴ Într-adevăr, făptuitorul induce în eroare victima prin folosirea unor informații false, nu și prin alte modalități.

Este remarcabilă propunerea *de lege ferenda* lansată de autoare concretizată în introducerea în dispoziția art.238 CP RM a formei pasive de exprimare a înșelăciunii.

O parte din cercetările efectuate sunt focusate pe investigarea comparativă a infracțiunilor legate de creditare înscrise în legislațiile penale ale unor state. La fel, sunt examinate aspecte ce vizează pregătirea, tentativa și participația la infracțiunile legate de creditare.

În anul 2009 este elaborat un alt comentariu la Codul penal sub redacția lui A.Barbăneagră²⁵.

Autori ai segmentului din lucrare dedicat analizei infracțiunii prevăzute la art.238 CP RM sunt V.Berliba și R.Cojocar. Autorii realizează un studiu aprofundat în materia cercetată.

Autorii stabilesc că infracțiunea specificată la art.238 CP RM posedă un obiect juridic nemijlocit de bază și un obiect juridic nemijlocit facultativ.

În viziunea autorilor, pentru a încadra în baza art.238 CP RM nu contează tipul creditului obținut.

V.Berliba și R.Cojocar susțin că latura obiectivă a infracțiunii consemnate la art.238 CP RM este compusă din trei semne: elementul material; urmarea prejudiciabilă; legătura de cauzalitate dintre faptă și urmarea prejudiciabilă.

În opinia noastră, alături de aceste trei semne, în structura laturii obiective a infracțiunilor investigate intră și mijlocul de săvârșire a infracțiunii. Acesta este format din informația falsă prezentată victimei. *Infra* vom demonstra că informația falsă constituie mijloc de săvârșire a infracțiunii – semn al laturii obiective.

Autorii optează pentru soluția concursului de infracțiuni (dintre infracțiunea prevăzută la art.332 CP RM sau, după caz, dintre infracțiunea specificată la art.361 CP RM și fapta penală

²² PRODAN, S. *Răspunderea penală pentru infracțiunile legate de creditare*. Chișinău: CEP USM, 2011, p.128.

²³ *Ibidem*, p.161.

²⁴ *Ibidem*, p.164.

²⁵ BARBĂNEAGRĂ, A. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Annotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009. 860 p. ISBN 978-9975-105-20-0

înscrisă la art.238 CP RM) pentru ipoteza în care făptuitorul, până la prezentarea informației false victimei, falsifică documentele oficiale.

Au dreptate autorii V.Berliba și R.Cojocaru²⁶ când menționează că, dacă falsul privește o împrejurare care nu poate determina victima să acorde sau să nu acorde creditul, cele comise nu pot fi încadrate în baza art.238 CP RM.

Este examinată și lucrarea semnată în anul 2010 de către autorii *L.G. Gîrla și Iu.M. Tabarcea*²⁷.

În lucrare sunt analizate toate infracțiunile înscrise în Partea Specială a Codului penal. Pentru cercetarea noastră contează studiul vizând infracțiunea de dobândire prin înșelăciune a creditului.

După L.G. Gîrla și Iu.M. Tabarcea, obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul X din partea specială a Codului penal, inclusiv al infracțiunilor specificate la art.238 CP RM, îl constituie „relațiile sociale formate în sfera activității economice, orientate spre dezvoltarea economiei de piață”.²⁸

Reținem că conținutul obiectului juridic generic al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM este desprins din titulatura capitolului în care este amplasat acest articol. Prin urmare, acesta îl formează economia Republicii Moldova, precum și relațiile sociale aferente acestei valori.

Potrivit autorilor, BNM poate fi victimă a infracțiunilor examinate.

Constatăm că *de jure*, BNM poate fi privită în postura de victimă a infracțiunilor în discuție. Totuși, *de facto*, această posibilitate este extrem de redusă. În principiu, acest fapt este datorat de eventualele consecințe de ordin juridico-penal (și nu doar) la care ar putea fi expusă o bancă comercială în ipoteza săvârșirii uneia dintre infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM. Ținta principală a făptuitorilor rămân a fi băncile comerciale, și nu BNM.

În opinia autorilor, fapta prejudiciabilă a infracțiunilor examinate se exprimă doar în acțiunea de prezentare a informației false.

Precizăm că, în cazul infracțiunilor analizate (în varianta legislativă actuală), pentru a fi întregită fapta prejudiciabilă, este insuficient ca făptuitorul să realizeze acțiunea de prezentare a unei informații false. Mai este necesar ca această acțiune să fie secundată de o altă acțiune, concretizată în obținerea (dobândirea) mijloacelor bănești solicitate.

²⁶ BARBĂNEAGRĂ, A. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009, p. 498.

²⁷ ГЫРЛА, Л.Г., ТАБАРЧА, Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть особенная. Том. 1*. Кишинэу: Cartdidact, 2010. 712 с. ISBN 978-9975-4158-1-1

²⁸ *Ibidem*, c. 571.

Merită atenție deosebită articolele științifice elaborate în anul 2010 și 2011 de către V.Stati²⁹.

Sunt printre primele încercări doctrinare de a explica esența remanierilor legislative, operate în anul 2008, în textul art.238 CP RM, prin Legea RM pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova, nr.277 din 18.12.2008 (în continuare – Legea RM nr.277/2008).³⁰

De precizat că prin Legea RM nr.277/2008 în structura laturii obiective a infracțiunilor investigate a fost introdusă urmarea prejudiciabilă. În consecință, și fapta prejudiciabilă a luat un alt conținut. Alături de acțiunea prejudiciabilă sub forma prezentării unor informații false a fost introdusă, în mod implicit, acțiunea de dobândire a mijloacelor bănești solicitate. Ca rezultat, a fost suplimentat și obiectul protecției penale. În context, V.Stati precizează că în conjunctura legislativă actuală obiectul juridic special al acestor infracțiuni are caracter complex.

V.Stati încearcă să explice de ce infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM pot fi comise doar cu intenție directă: „persoana care urmărește scopul obținerii unui credit [...] își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale de prezentare cu bună știință a unor informații false, prevede că va cauza daune în mărime mai mare sau egală cu 500 unități convenționale și dorește survenirea acestor urmări”.³¹

Extrem de judicioase sunt argumentele prezentate de autor în planul stabilirii corelației între infracțiunea stipulată la art.238 CP RM și cea consfințită la art.361 CP RM.

În anul 2011 a fost editat un manual de Drept penal (Partea Specială), semnat de autorii S.Brînza și V.Stati³².

Pentru studiul nostru interesează segmentul din lucrare în care autorii analizează infracțiunea de dobândire a creditului prin înșelăciune. Studiul este în consonanță cu vechiul cadru incriminator, *i.e.* atunci când, pe post de victimă a acestei infracțiuni apărea doar instituția financiară.

Autorii notează că „victimă a infracțiunii de dobândire a creditului prin înșelăciune poate fi doar instituția financiară care desfășoară activitate de acordare de credite”³³. Corespunzător, instituția financiară ce nu practică o atare activitate nu poate fi victimă a acestei infracțiuni. Totuși, la modul practic, instituțiile financiare (în sensul art.238 CP RM) desfășoară activitate de

²⁹ STATI, V. Infracțiunea de dobândire a creditului prin înșelăciune (art. 238 C. pen. RM): noi tendințe și abordări. Partea I. În: *Revista Națională de Drept*, 2010, nr. 12, pp. 2-10; STATI, V. Infracțiunea de dobândire a creditului prin înșelăciune (art.238 C.pen. RM): noi tendințe și abordări. Partea II. În: *Revista Națională de Drept*, 2011, nr.1, pp. 2-9.

³⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 41-44.

³¹ STATI, V. Infracțiunea de dobândire a creditului prin înșelăciune (art. 238 C. pen. RM): noi tendințe și abordări. Partea II. În: *Revista Națională de Drept*, 2011, nr. 1, pp. 2-9.

³² BRÎNZA, S., STATI, V. *Drept penal. Partea Specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1324 p. ISBN 978-9975-53-034-7

³³ *Ibidem*, p. 42.

acordare de credite. Mai mult, în condițiile legislative actuale, ține de esența instituției financiare ca aceasta să practice o atare activitate.

Infra vom demonstra că, actualmente, instituțiile financiare se reduc la băncile comerciale. Iar conform reglementărilor în vigoare, activitatea unei bănci, în mod prioritar, constă în atragerea de depozite și în acordarea de credite. Deci, activitatea de acordare de credite este indispensabilă pentru o instituție financiară, în general, și pentru o bancă comercială, în special.

Pentru a încadra cele comise conform art.238 CP RM, arată autorii, „nu contează procedeele de prezentare a informațiilor false: prin poștă, telegraf, poștă electronică; prin curier etc.”³⁴

Un alt material supus cercetării îl constituie articolul științific ieșit de sub tipar în anul 2011, avându-i ca autori pe *V.Stati și E.Ionică*³⁵.

În cea mai mare parte autorii acestui articol investighează urmarea prejudiciabilă din conținutul infracțiunii prevăzute la art.238 CP RM. Amintim că, anterior, componența acestei infracțiuni era formală. Și doar ulterior, prin Legea RM nr.277/2008, componența infracțiunii a fost transformată din formală în materială. În acest context, evidențiem aportul însemnat adus de către autori în explicarea conținutului urmării prejudiciabile a infracțiunii cercetate.

Suplimentar, *V.Stati și E.Ionică* identifică momentul de consumare și, respectiv, momentul de epuizare a infracțiunii. La fel, autorii încearcă să aprecieze soluția de calificare pentru ipoteza în care victimei i se aduc daune sub limita stabilită de legiuitor. Autorii concluzionează, în opinia noastră just, că în atare ipoteză cele comise trebuie încadrate în baza art.106 din Codul contravențional.

Din anul 2013 datează Manualul judecătorului pentru cauze penale³⁶. În contextul investigației noastre prezintă interes segmentul din lucrare destinat analizei juridico-penale a infracțiunii prevăzute la art.238 CP RM. Autorii a acestui segment din lucrare sunt: *Gh.Nicolaev și V.Stati*.

Autorii fac un scurt comentariu al infracțiunii prevăzute la art.238 CP RM din perspectiva semnelor și elementelor componenței de infracțiune.

Inter alia, *Gh.Nicolaev și V.Stati* susțin că în cazul acestei infracțiuni „nu se poate vorbi despre existența unui obiect material sau a unui produs al infracțiunii”³⁷. Autorii sunt de părere că mijloacele bănești obținute în rezultatul săvârșirii numitei fapte penale formează categoria bunurilor dobândite prin săvârșirea infracțiunii.

³⁴ BRÎNZA, S., STATI, V. *Drept penal. Partea Specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 45.

³⁵ STATI, V., IONICĂ, E. Reflecții asupra unor amendamente operate la art. 238 „Dobândirea creditului prin înșelăciune” din Codul penal al Republicii Moldova. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională dedicată aniversării a 65 de ani de la fondarea USM „Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacității de inovare”, Seria „Științe sociale”* (Chișinău, 2011), p. 551-553.

³⁶ POALELUNGI, M. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. 1192 p. ISBN 978-9975-53-231-0

³⁷ *Ibidem*, p. 799.

Într-adevăr, *infra* vom vedea că în cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM creditul, împrumutul, despăgubirea de asigurare sau indemnizația de asigurare, suma majorată a acestora ori creditul sau împrumutul obținut în condiții avantajoase îndeplinesc(îndeplinește) rolul de bun(uri) obținut(e) în rezultatul comiterii infracțiunii. Aceste entități nu pot fi apreciate drept obiect material al infracțiunii. De fapt, infracțiunile examinate nici nu posedă obiect material.

Mai subliniază autorii că, motivul infracțiunii prevăzute la art.238 CP RM „se exprimă de cele mai dese ori în interesul material”.³⁸ Studiul empiric efectuat demonstrează că, interesul material, de regulă (dar nu de fiecare dată), formează motivația făptuitorului la săvârșirea infracțiunilor examinate. În același timp, făptuitorul ar putea fi ghidat și de alte motive, deși credem că, acestea ar putea evolua într-un număr extrem de redus.

Un alt material elaborat de V.Stati³⁹ îl formează notele de curs la disciplina „Infracțiuni economice”, și care datează din anul 2014.

Materialul cuprinde analiza tuturor infracțiunilor așezate în Capitolul X „Infracțiuni economice” din Partea Specială a Codului penal. Interes prezintă însă, analiza infracțiunii prevăzute la art.238 CP RM.

Autorul remarcă că obiectul juridic al acestei infracțiuni nu mai este unul simplu (ca altădată), ci complex, fapt datorat modificărilor legislative operate în anul 2008. În rezultatul acestor amendamente componența infracțiunii a devenit materială. În consecință, subliniază autorul, „de esența faptei infracționale analizate ține atingerea adusă în plan secundar relațiilor sociale cu privire la posesia asupra creditului”⁴⁰.

În planul descrierii elementului material al infracțiunii V.Stati relevă că fapta prejudiciabilă este alcătuită din: 1) acțiunea-scop; 2) acțiunea-mijloc. Acțiunea-mijloc constă în prezentarea informației false, iar acțiunea-scop rezidă în obținerea nemijlocită a mijloacelor bănești.

Deci, din perspectiva redării faptei prejudiciabile infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM comportă un specific anume. Fapta prejudiciabilă este compusă din două acțiuni. Și cel mai important, acestea nu se însoțesc, ci se secundează. Mai întâi este comisă una, după care – cealaltă. Totodată, cea din urmă acțiune prejudiciabilă trebuie să fie realizată doar în rezultatul săvârșirii celei dintâi acțiuni. Doar așa, putem afirma că fapta prejudiciabilă este întregită. În acest caz, atestăm o legătură cauzală atipică, *i.e.* între două acțiuni prejudiciabile. O asemenea formă a legăturii cauzale e posibilă doar în cazul infracțiunilor cu acțiuni prejudiciabile succesive.

³⁸ POALELUNGI, M. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013, p. 804.

³⁹ STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs*. Chișinău: CEP USM, 2014. 530 p. ISBN 978-9975-71-520-1

⁴⁰ *Ibidem*, p. 73.

Este de consemnat și materialul științific ce datează din anul 2014, al cărui autor este, și de această dată, *V.Stati*⁴¹.

Autorul vine să critice inițiativa legiuitorului de a amenda textul art.238 CP RM cu ipoteza prezentării informației false asigurătorului în scopul obținerii despăgubirii sau indemnizației de asigurare prin înșelăciune.

Notăm că aceste amendamente au fost operate în rezultatul adoptării Legii RM pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.180 din 25.07.2014⁴² (în continuare – Legea RM nr.180/2014). Prin această lege a fost lărgit considerabil cercul potențialelor victime. În lista victimelor (alături de instituția financiară) a fost inclus și asigurătorul.

Autorul nu este de acord cu remanierea legislativă operată, afirmând că „în realitatea obiectivă, ar fi cu neputință ca în această ipoteză [al prezentării unor informații false în vederea obținerii din contul asigurătorului a unei despăgubiri sau a unei indemnizații de asigurare prin înșelăciune] scopul urmărit să fie cel de folosință temporară”⁴³.

Nu avem cum să nu subscriem acestui punct de vedere. Pe parcursul cercetării vom demonstra lipsa de inspirație a legiuitorului moldav atunci când, prin Legea RM nr.180/2014, a decis să amendeze textul art.238 CP RM, astfel încât despăgubirea și indemnizația de asigurare să apară în postura de bunuri dobândite prin săvârșirea infracțiunii, iar asigurătorul să figureze în calitate de victimă a infracțiunii. Vom arăta că fapta de dobândire a unei despăgubiri sau a unei indemnizații de asigurare prin înșelăciune nu concordă cu esența juridică a infracțiunilor analizate. Această ipoteză nu se pretează cu esența acestor infracțiuni care, implică, necesarmente, scopul folosinței temporare a mijloacelor bănești. Respectiv, reglementând această faptă, legiuitorul a admis o ipoteză imposibilă de aplicare a art.238 CP RM.

Polemizarea asupra acestui aspect din cercetare a constituit una dintre direcțiile prioritare ale investigației noastre. În conținutul lucrării au fost prezentate criticele noastre la adresa legiuitorului. În rezultatul studiului comparat efectuat au fost reliefate bune practici în materie și, în consecință, au fost formulate propuneri *de lege ferenda* îndreptate spre remedierea cadrului incriminator analizat.

Același autor *V.Stati*, publică în anul 2015 un alt articol științific⁴⁴.

⁴¹ STATI, V. *Analiza unei erori admise la modificarea art.238 din Codul penal prin Legea nr.180 din 2014*. În: Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”. Chișinău: CEP USM, 2015, pp. 12-14.

⁴² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 238-246.

⁴³ STATI, V. *Analiza unei erori admise la modificarea art. 238 din Codul penal prin Legea nr. 180 din 2014*. În: Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”. Chișinău: CEP USM, 2015, p. 14.

⁴⁴ STATI, V. *Infracțiunile prevăzute la art. 238 și 239 CP RM în lumina amendamentelor operate în Codul penal la 25.07.2014*. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2015, nr. 3 (83), pp. 205-224.*

Este un material în care autorul, într-o manieră detaliată, supune analizei semnele și elementele componentelor de infracțiune înscrise la art.238 CP RM. Cercetarea prezintă interes, întrucât se înscrie în rândul primelor încercări de a supune investigației conținutul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM din perspectiva remanierilor legislative realizate prin Legea RM nr.180/2014.

Minuțios este analizat obiectul infracțiunii. Autorul este adeptul poziției (pe care și noi o împărtășim), precum că creditul, împrumutul, despăgubirea sau indemnizația de asigurare formează categoria bunurilor dobândite prin săvârșirea infracțiunii.

Extrem de elaborat este examinată latura obiectivă a infracțiunii. Se susține că fapta prejudiciabilă este formată din două acțiuni ce se succed. Autorul notează că, în contextul infracțiunilor analizate, informația falsă apare în calitate de mijloc de săvârșire a infracțiunii.

Este consemnabilă incursiunea autorului în planul relevării semnelor laturii subiective a infracțiunii. V.Stati remarcă că intenția cu care acționează făptuitorul „este calificată de un scop special”.⁴⁵

V.Stati concretizează că la art.238 CP RM sunt localizate norme speciale în raport cu normele de la art.196 CP RM.

Într-adevăr, între normele sus-îndicate se atestă un raport de concurență: de la general la special. Infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM formează cazuri particulare (deși imperfecte) ale infracțiunilor consemnate la art.196 CP RM. Mai exact, primele reprezintă varietăți speciale ale cauzării de daune materiale prin înșelăciune, și care nu cuprind semnele unei sustrageri.

În cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM caracterul special al cauzării de daune materiale prin înșelăciune rezidă în: a) sfera în care este săvârșită fapta infracțională; b) calitatea specială a victimei infracțiunii, precum și a bunurilor obținute în rezultatul săvârșirii infracțiunii; c) forma de exprimare a înșelăciunii, precum și conținutul său; d) calitatea specială a mijlocului de săvârșire a infracțiunii.

Este de reținut materialul științific elaborat în anul 2015 de către autorii *S.Brînza și V.Stati*⁴⁶.

Ca și alte materiale examinate *supra*, respectivul material cuprinde analize teoretico-practice a tuturor infracțiunilor consfințite în legea penală. Cea mai mare relevanță însă, o comportă studiul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM.

Analiza este făcută după următorul algoritm: cercetarea semnelor obiective, după care – a celor subiective.

⁴⁵ STATI, V. Infracțiunile prevăzute la art. 238 și 239 CP RM în lumina amendamentelor operate în Codul penal la 25.07.2014. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2015, nr. 3 (83), p. 214.*

⁴⁶ BRÎNZA, S., STATI V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p. ISBN 978-9975-53-470-3

Autorii arată că latura obiectivă a acestor infracțiuni este formată din următoarele semne: fapta prejudiciabilă; urmarea prejudiciabilă; legătura de cauzalitate dintre faptă și urmarea prejudiciabilă, precum și mijlocul săvârșirii infracțiunii.

Spre deosebire de alți autori, S.Brînza și V.Stati sunt de părere că informația falsă, furnizată victimei, constituie mijloc de săvârșire a infracțiunilor analizate, nu însă obiect material al acestor infracțiuni.

Autorii oferă soluție de calificare pentru ipoteza obținerii unor mijloace bănești, din contul victimei, în rezultatul folosirii unei înșelăciuni pasive. Mai exact, autorii recomandă, aplicarea în atare cazuri, a art.106 din Codul contravențional sau a art.196 CP RM. S.Brînza și V.Stati prezintă următoarea explicație referitoare la soluția de calificare propusă: „în cazul faptelor de cauzare de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere, conținutul înșelăciunii nu se reduce la forma activă a înșelăciunii”.⁴⁷

În anul 2016 iese de sub tipar un alt suport de curs elaborat de către V.Stati⁴⁸.

Ca și materialul editat, de către același autor, în anul 2014, respectivul suport de curs conține o analiză a tuturor infracțiunilor economice. Totuși, această lucrare este mai evoluată. Plus la aceasta, lucrarea în discuție este o variantă actualizată, *i.e.* conformă cadrului incriminator exist la acea oră.

V.Stati opinează că societatea de investiții poate fi victimă a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM.

Este abordată problema pluralității de victime. Autorul distinge între infracțiunea prelungită cu o pluralitate de victime și concursul între infracțiunile consemnate la art.238 CP RM.

Foarte detaliat este analizat mijlocul săvârșirii infracțiunii. Se arată că, în linii mari, mijlocul de săvârșire a infracțiunii este format din: documentația de credit; documentația de împrumut; documentația de asigurare. Este investigată minuțios documentația de credit.

Este consemnabilă distincția, realizată de către autor, între răspunderea penală pasibilă de angajare pentru săvârșirea infracțiunilor analizate și răspunderea civilă contractuală.

Extrem de elaborate sunt tezele autorului în planul relevării scopului final urmărit de către făptuitor în procesul contractării unui credit sau a unui împrumut.

Este meritoriu un alt articol științific elaborat în anul 2017 de către V.Stati⁴⁹.

⁴⁷ BRÎNZA, S., STATI V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 51.

⁴⁸ STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 2-a, rev. și actualizată.* Chișinău: CEP USM, 2016. 622 p. ISBN 978-9975-71-807-3

⁴⁹ СТАТИ, В.А. Качество уголовного законодательства Украины и Республики Молдова об ответственности за мошенничество с финансовыми ресурсами. În: *Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції „Шістнадцяті економіко-правові дискусії (юридичне спрямування)”*, Львів, 2017, сс. 68-73.

În acest demers științific autorul face o analiză comparată a reglementărilor penale naționale și a celor înscrise în legislația Ucrainei, în materia răspunderii pentru dobândirea prin înșelăciune a mijloacelor financiare. La concret, autorul examinează critic conținutul normativ al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, precum și cel al infracțiunilor corespondente, din legislația Ucrainei.

V.Stati consemnează că scopul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM nu-l formează sustragerea mijloacelor bănești, ci folosința lor temporară. În context, V.Stati susține că scopul final al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM ar trebui stabilit într-o manieră mult mai explicită, în textul normei de incriminare. În consecință, propune îmbunătățirea dispoziției normei de la alin.(1) art.238 CP RM prin instituirea unui semn negativ apt să permită delimitarea acestei fapte penale de infracțiunea de escrocherie.

Un alt material științific supus cercetării îl formează articolul elaborat în anul 2018 de către autorii *S.Brînza și V.Stati*⁵⁰.

Este un material în care autorii efectuează o analiză critică a unor cazuri din practica judiciară autohtonă. Studiul vizează problematica încadrării celor săvârșite atunci când făptuitorul (solicitant de credit sau de împrumut) folosește în procesul săvârșirii infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM documente oficiale false care acordă drepturi sau care eliberează de obligații. În acest sens, autorii examinează corectitudinea reținerii la calificare a regulilor concursului de infracțiuni sau a infracțiunii unice. Se arată că, în multe dintre spețele studiate, la calificare, alături de art.238 CP RM este reținut, eronat, art.361 CP RM. Autorii optează pentru soluția infracțiunii unice, sugerând că cele comise, în virtutea concurenței normelor, trebuie încadrate, în exclusivitate, conform art.238 CP RM.

În anul 2019 vede lumina zilei un alt suport de curs elaborat de către *V.Stati*⁵¹.

Respectiva lucrare reprezintă o variantă actualizată, fiind elaborată ținându-se cont de remanierele legislative operate în legea penală până la data de 1 mai 2019.

Ca și în celelalte ale două lucrări, semnate în anii 2014 și 2016, V.Stati realizează o incursiune teoretico-practică extrem de minuțioasă în planul reliefării conținutului semnelor obiective și subiective a infracțiunilor specificate la art.238 CP RM.

V.Stati susține ideea legislatorului de a include organizația financiară nebanară pe post de victimă a infracțiunilor specificate la art.238 CP RM. Autorul sugerează că aceste entități, în procesul creditării cetățenilor, sunt predispuse a fi înșelate. În context, V.Stati remarcă că

⁵⁰ BRÎNZA, S., STATI, V. Corelația dintre infracțiunile prevăzute la art. 238 și 361 din Codul penal al Republicii Moldova: analiza practicii judiciare. În: *Modern Scientific Challenges and Trends: a collection scientific works of the International scientific conference (20th July, 2018)* - Warsaw: Sp. z o. o. „iScience”, 2018, pp. 31-38.

⁵¹ STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 3-a, rev. și actualizată până la data de 1 mai 2019*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2019. 600 p. ISBN 978-9975-146-73-9

„avantajul organizațiilor de creditare nebanară [...] constă în apropierea de consumatorii de servicii financiare, precum și în costul redus al serviciilor prestate”.⁵²

Toate acestea l-a determinat pe legiuitor să se orienteze spre o mai bună protecție a drepturilor și a intereselor organizațiilor de creditare nebanară. Or, odată cu creșterea frecvenței creditării nebanare este amplificat riscul fraudării organizațiilor de creditare nebanară concretizat în dobândirea, din contul acestora, a unor credite, în rezultatul prezentării unor informații false.

După V.Stati „la aprecierea urmărilor prejudiciabile [...] nu se pot lua în considerare beneficiile ratate după consumarea infracțiunii”⁵³.

Înceiem analiza materialelor științifice publicate de către autorii autohtoni cu teza de doctorat susținută în anul 2020 de către *N.N. Levandovskii*.⁵⁴

Este o lucrare axată pe aspecte procesuale și criminalistice în descoperirea infracțiunilor legate de creditare. Chiar și așa, unele aspecte din teză sunt relevante pentru cercetarea noastră.

Este meritorie propunerea lui N.N. Levandovskii concretizată în amendarea textului art.238 CP RM. La concret, autorul recomandă legiuitorului moldav să i-a în calcul modelul legislativ bielorus și cel cazac în vederea incriminării formei pasive a înșelăciunii (*i.e.* a necomunicării către victimă a informației privitoare la apariția unor împrejurări ce ar putea determina încetarea creditării sau limitarea cuantumului creditului ce urmează a fi acordat).

În opinia lui N.N. Levandovskii⁵⁵ organizația de creditare nebanară nu poate fi victimă a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, întrucât aceasta nu este o instituție financiară, activitatea căreia nu este reglementată de BNM. Autorul notează că la calificarea acestor infracțiuni nu prezintă interes termenul „credit” inclus în denumirea entității, ci statutul entității.

Constatăm că explicațiile lui N.N. Levandovskii, deși datează cu anul 2020, se pretează, mai degrabă, vechiului cadru normativ, *i.e.* atunci când pe post de victimă a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM putea să figureze, în exclusivitate, instituția financiară. Este adevărat că organizația de creditare nebanară nu este instituție financiară. Aceasta însă, este o organizație financiară nebanară, entitate care, începând cu anul 2014 a fost inclusă în categoria victimelor infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM.

⁵² STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 3-a, rev. și actualizată până la data de 1 mai 2019*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, p. 86.

⁵³ *Ibidem*, p. 98.

⁵⁴ ЛЕВАНДОВСКИЙ, Н.Н. *Криминалистическое расследование преступлений в сфере кредитования*: дис. на соиск. учен. степ. докт. право. Кишинэу, 2020. 222 с.

⁵⁵ *Ibidem*, c. 62.

1.1.2. Analiza materialelor științifice publicate de către autorii străini

Vom iniția cercetarea cu autoreferatul tezei de doctorat susținute în anul 2003 de către autorul rus *R.V. Markizov*⁵⁶.

Autorul investighează infracțiunile săvârșite în sfera creditării potrivit cadrului legislativ rus. Pentru cercetarea noastră comportă semnificație aserțiunile autorului expuse în contextul infracțiunii de dobândire prin înșelăciune a creditului.

R.V. Markizov este de părere că obiectul juridic special al respectivei infracțiuni îl formează „interesele protejate de lege ale creditorilor (statului, persoanelor juridice sau fizice)”.⁵⁷ În opinia noastră, această teză doctrinară suscită o doză de reticență. În primul rând, este neclară sfera intereselor creditorilor care ar putea fi afectată prin săvârșirea faptei infracționale. Or, aceasta trebuie să privească activitatea de acordare și de obținere a creditelor, a împrumuturilor, a despăgubirilor sau a indemnizațiilor de asigurare. În al doilea rând, suntem în dezacord cu afirmația că „interesele persoanei” formează conținutul obiectului juridic special. Interesul persoanei nu constituie obiect al protecției penale. Legea penală apără valori și relații sociale.

R.V. Markizov recomandă ca art.176 din Codul penal al Federației Ruse⁵⁸ (articol similar cu art.238 CP RM) să fie completat cu o notă, având următorul conținut: „Persoana care a obținut ilegal un credit [...] este liberată de răspundere penală în cazul în care a săvârșit infracțiunea pentru prima dată, a contribuit activ la descoperirea infracțiunii, a reparat benevol paguba cauzată creditorului și în acțiunile sale nu sunt prezente semnele unei alte componente de infracțiune”.⁵⁹ Deci, autorul sugerează instituirea unui clauze de impunitate cu caracter special.

Tot în anul 2003 este susținută teza de doctorat de către autoarea cazacă *G.A. Abdirova*⁶⁰.

Inter alia, autoarea susține că obiectul juridic principal al infracțiunilor în discuție îl formează „relațiile sociale din sfera activității de creditare, aferente băncilor și altor organizații de creditare”.⁶¹ În același timp, menționează autoarea, obiectul juridic secundar al acestor

⁵⁶ МАРКИЗОВ, Р.В. *Ответственность за преступления в сфере кредитных отношений по уголовному праву России*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Казань, 2003. 26 с.

⁵⁷ *Ibidem*, с. 9.

⁵⁸ *Уголовный кодекс Российской Федерации*. [citat 24.10.2022] Disponibil:

http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/7c23990e7bc7ec9960625ca9411a470cd61ad2ec/

⁵⁹ МАРКИЗОВ, Р.В. *Ответственность за преступления в сфере кредитных отношений по уголовному праву России*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Казань, 2003, с. 12.

⁶⁰ АБДИРОВА, Г.А. *Использование специальных экономических (бухгалтерских) знаний при расследовании преступлений, совершаемых в сфере банковской деятельности (по уголовно процессуальному законодательству Республики Казахстан)*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Челябинск, 2003. 200 с.

⁶¹ *Ibidem*, сс. 33-34.

infrațiuni îl constituie „interesele patrimoniale ale creditorilor”.⁶² Reiterăm că nu interesele, ci relațiile sociale formează obiect al protecției penale.

În altă privință, G.A. Abdirova susține că creditul obținut prin înșelăciune formează categoria obiectului material al infracțiunii.

Ne exprimăm dezacordul față de acest punct de vedere. Or, obiectul material este acea entitate (corporală) în direcția căreia este îndreptată fapta socialmente periculoasă. Deci, este imperios ca fapta prejudiciabilă să se îndrepte spre obiectul material. Prin urmare, în momentul săvârșirii faptei prejudiciabile obiectul material trebuie să existe.

Această legitate este lipsă în ipoteza infracțiunilor examinate. Mai exact, în cazul infracțiunilor specificate la art.238 CP RM fapta prejudiciabilă nu este canalizată în direcția vreunor entități materiale. Făptuitorul prezintă informații false și, doar în consecință, obține creditul, împrumutul, despăgubirea sau indemnizația de asigurare.

Un alt material asupra căruia ne vom opri îl formează autoreferatul tezei de doctorat susținute în anul 2005 de către *D.M. Dugricilova*⁶³.

Este un material în care sunt examinate infracțiunile săvârșite în sfera creditar-bancară.

D.M. Dugricilova susține că infracțiunile analizate sunt comise, în exclusivitate, cu intenție indirectă. În sprijinul acestei afirmații autoarea menționează că în cazul acestor infracțiuni elementul volitiv al intenției comportă un specific, aceasta deoarece obținând creditul făptuitorul nu dorește să cauzeze urmări prejudiciabile dar, în mod conștient, admite survenirea lor.

Suntem adeptul poziției, potrivit căreia infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM pot fi comise doar cu intenție directă. În cadrul segmentului din lucrare destinat analizei laturii subiective a infracțiunii vom prezenta argumentele de rigoare.

La fel, suntem în dezacord cu accepțiunea autoarei, precum că, în sensul infracțiunilor investigate urmarea prejudiciabilă include și venitul ratat.

În opinia noastră, venitul ratat nu trebuie imputat făptuitorului, întrucât această componentă a urmării prejudiciabile nu poate fi prevăzută. Reținerea venitului ratat la aprecierea mărimii urmării prejudiciabile nu ar corespunde principiului vinovăției. În acest caz, incriminarea nu ar mai fi subiectivă, ci obiectivă.

Merită atenție și autoreferatul tezei de doctorat susținute în același an, 2005, de către autorul bielorus *S.M. Kazakevici*⁶⁴.

⁶² АБДИРОВА, Г.А. *Использование специальных экономических (бухгалтерских) знаний при расследовании преступлений, совершаемых в сфере банковской деятельности (по уголовно процессуальному законодательству Республики Казахстан)*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Челябинск, 2003, с. 34.

⁶³ ДУГРИЧИЛОВА, Д.М. *Преступления в сфере кредитно-банковской деятельности: Общая характеристика и вопросы квалификации*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2005. 32 с.

Este consemnabilă afirmația autorului: „În calitate de semn principal în diferențierea infracțiunilor de dobândire a creditului prin înșelăciune și escrocherie apare direcția de îndreptare a intenției: dacă făptuitorul, din start, urmărește scopul însușirii mijloacelor bănești obținute atunci, cele comise conțin semnele unei sustrageri”.⁶⁵

În alt plan, S.M. Kazakevici susține că există o necorespondere între normele codului civil și norma ce reglementează răspunderea penală pentru dobândirea ilegală a creditului. Mai exact, în viziunea autorului, există o coliziune între normele civile ce reglementează capacitatea deplină de exercițiu a persoanei fizice și norma penală ce prevede limita minimă de antrenare a răspunderii pentru săvârșirea infracțiunii de dobândire ilegală a creditului. În consecință, autorul recomandă ca răspunderea pentru fapta de dobândire ilegală a creditului să survină începând cu vârsta de 18 ani.

Nu putem susține o atare opinie, chiar dacă, *de facto*, răspunderea penală pentru săvârșirea infracțiunilor analizate intervine începând cu vârsta de 18 ani. Or, vârsta răspunderii penale nu poate fi raportată la capacitatea deplină de exercițiu a persoanei fizice. Vârsta răspunderii penale este predeterminată de legiuitor, pornind de la alte premise, așa ca: capacitatea persoanei de a înțelege caracterul prejudiciabil al celor comise, gravitatea infracțiunii comise, gradul extrem de ridicat de săvârșire repetată a unor fapte penale la o anumită vârstă etc. În unele cazuri, în textul unor norme speciale concrete, reieșind din natura faptei penale prohibite, legiuitorul stabilește, implicit sau explicit, o limită mai mare a vârstei minime a răspunderii penale. Este și cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM.

În vizor este luat și articolul științific publicat în anul 2007 de către autoarea rusă N.V. Șetinina⁶⁶.

În articol autoarea sugerează măsuri legislative apte să conducă spre îmbunătățirea textului ce incriminează dobândirea prin înșelăciune a creditului.

N.V. Șetinina este de părere că în rezultatul săvârșirii acestor infracțiuni pot fi cauzate și daune de altă natură, așa ca: insolvabilitatea creditorului; disfuncționalități privind regimul normal de lucru al creditorului; blocarea unor tranzacții planificate; diminuarea circuitului financiar; imposibilitatea de a achita la timp sau în volum complet a obligațiilor fiscale sau de altă natură ori de a achita plățile salariale; necesitatea de a reduce forțat statele de personal etc.

Totuși, opinează autoarea, pe bună dreptate, că survenirea acestor urmări sau a altor urmări similare depășește limitele componenței de infracțiune examinate.

⁶⁴ КАЗАКЕВИЧ, С.М. Уголовно-правовые и криминологические аспекты предупреждения выманивания кредита или дотаций: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Минск, 2005. 21 с.

⁶⁵ *Ibidem*, с. 11.

⁶⁶ ШЕТИНИНА, Н.В. Некоторые проблемы совершенствования уголовного законодательства, предусматривающего ответственность за незаконное получение кредита. În: *Вестник Томского Государственного Университета*, 2007, сс. 182-189.

Într-adevăr, nu este exclus ca în rezultatul săvârșirii acestor infracțiuni să se cauzeze careva urmări prejudiciabile din cele nominalizate. Chiar și așa, aceste urmări nu sunt prevăzute în dispoziția normei incriminatoare. Aplicarea art.238 CP RM, pentru asemenea situații, ar însemna nesocotirea regulii stipulate la alin.(2) art.3 CP RM.

În același timp, manifestăm reticență în raport cu următoarea teză aparținându-i autoarei N.V. Șetinina: „informațiile expuse pe cale verbală sau în altă formă similară nu pot fi apreciate ca mijloc de săvârșire a infracțiunii”.⁶⁷ Suntem de acord că la baza aprobării și a acordării unui credit stau un șir de documente (*alias* – documentația de credit). S-ar putea însă, ca aceste documente să conțină informații veridice, iar unele dintre informații prezentate victimei, pe cale verbală, să conțină neadevăruri. Cel puțin, nu excludem acest fapt, deși, recunoaștem că o atare ipoteză este cât se poate de redusă. Mai mult, nu excludem ipoteza folosirii unui fals mixt (format din documente cu conținut denaturat și informații false expuse pe care verbală).

În anul 2008 este susținută teza de doctorat având-o ca autoare pe O.V. Șadrina⁶⁸.

În context, este supus analizei autoreferatul tezei de doctorat, în care sunt cercetate infracțiunile din sfera bancar-creditară, potrivit legislației Federației Ruse.

În opinia autoarei „dauna cauzată creditorului trebuie să cuprindă nu doar suma creditului neachitat, ci și dobânzile neachitate în legătură cu creditul acordat”.⁶⁹ Mai mult, O.V. Șadrina este de părere că în cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM urmarea prejudiciabilă include și venitul ratat.

O.V. Șadrina susține că „falsul informațiilor prezentate constă în introducerea unor date nereale sau în reflectarea unor date incomplete, ce denaturează sensul și conținutul acestora”.⁷⁰

Ca și R.V. Markizov, O.V. Șadrina vine cu o inițiativă legislativă concretizată în introducerea unui temei special de liberare de răspundere penală pentru dobândirea prin înșelăciune a creditului.

O.V. Șadrina specifică că infracțiunile analizate constituie cazuri speciale ale cauzării de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere, motiv pentru care, în virtutea regulilor concurenței normelor, la încadrare trebuie reținută doar norma ce sancționează dobândirea creditului prin înșelăciune.

Raportat la legislația moldavă, sesizăm că, infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM formează cazuri particulare ale infracțiunilor consemnate la art.196 CP RM. Mai exact, primele

⁶⁷ ЩЕТИНИНА, Н.В. Некоторые проблемы совершенствования уголовного законодательства, предусматривающего ответственность за незаконное получение кредита. În: *Вестник Томского Государственного Университета*, 2007, сс. 182-189.

⁶⁸ ШАДРИНА, О.В. *Уголовная ответственность за преступления в банковское-кредитной сфере по уголовному праву Российской Федерации*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008. 23 с.

⁶⁹ *Ibidem*, с. 14.

⁷⁰ *Ibidem*.

reprezintă varietăți speciale ale cauzării de daune materiale prin înșelăciune, și care nu cuprind semnele unei sustrageri.

Din 2008 datează autoreferatul tezei de doctorat semnat de către *S.V. Gudkov*⁷¹.

Sunt analizate faptele penale apte să lezeze relațiile sociale cu privire la creditare. Între altele, o parte din cercetare este dedicată analizei infracțiunii de dobândire a creditului prin înșelăciune.

Prezintă interes următoarea optică a autorului în planul identificării situației-premisă a infracțiunilor analizate: „Creditul poate fi primit în condiții de ilegalitate și în cazul în care făptuitorul folosește alte metode, *e.g.* intră în cârdășie cu colaboratorii băncii care ar putea influența asupra deciziei de acordare a creditului”.⁷² Deci, nu este exclusă ipoteza în care făptuitorul să obțină ilegal mijloace bănești reprezentând un credit sau un împrumut, dar în lipsa situației premisă caracteristică infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, *i.e.* în lipsa unei acțiuni exprimate în prezentarea unei informații false. În acest caz, cele comise nu mai pot fi încadrate în baza art.238 CP RM.

Autorul realizează o încercare reușită în direcția disocierii infracțiunii de escrocherie de cea de dobândire a creditului prin înșelăciune. S.V. Gudkov notează asupra ilegalității aprecierii celor comise drept sustragere în lipsa unor probe care să demonstreze că făptuitorul a urmărit tocmai scopul de a însuși mijloacele bănești obținute.

Considerăm că nedemonstrarea scopului de a nu rambursa mijloacele bănești obținute cu titlu de credit sau de împrumut constituie motiv pentru a aprecia cele comise drept dobândire prin înșelăciune a unui credit sau a unui împrumut (în sensul art.238 CP RM) și, eventual, pentru a reîncadra cele săvârșite din tiparul art.190 CP RM în tiparul art.238 CP RM. În orice caz, în prezența unor dubii privind scopul folosinței temporare sau scopul de sustragere urmărit de către făptuitor la obținerea prin înșelăciune a mijloacelor bănești, cele săvârșite trebuie încadrate în conformitate cu prevederile art.238 CP RM.

Un alt articol editat în anul 2008 este cel elaborat de către autorul bielorus *A.I. Kasianik*⁷³.

În acest articol autorul este focusat pe analiza semnelor laturii subiective a infracțiunii corespondente celor de la art.238 CP RM, prevăzute în legislația Republicii Belarus.

A.I. Kasianik nu exclude ipoteza în care, la săvârșirea infracțiunilor examinate, făptuitorul să acționeze, inclusiv din neglijență în raport cu urmarea prejudiciabilă. În acest sens, autorul menționează următoarele: „Obținând un credit prin înșelăciune, solicitantul de credit consideră

⁷¹ ГУДКОВ, С.В. Уголовно-правовая оценка посягательств на кредитные отношения: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Омск, 2008. 20 с.

⁷² *Ibidem*, с. 16.

⁷³ КАСЬЯНИК, А.И. Признаки субъективной стороны в составе выманивания кредита или дотаций. În: *Вестник Брэсцкага універсітэта. Серыя гуманітарных і грамадскіх навук*, 2008, № (32), сс. 125-131. ISSN 1813-405x

că îl va rambursa dar, această mizare, nu întotdeauna este corectă și, prin urmare, este produsă o daună. În caz de imprudență, făptuitorul prevede posibilitatea cauzării unor daune, dar în lipsa unor temeieri suficiente mizează pe faptul că nu vor surveni sau nu prevede posibilitatea cauzării unor daune, deși trebuia și putea să le prevadă”.⁷⁴ Desigur, nu putem accepta un asemenea punct de vedere. Suntem de părere că infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM pot fi comise, în exclusivitate, cu intenție directă.

Referitor la scopul infracțiunii, A.I. Kasianik identifică un scop inițial și unul final, ambele fiind semne obligatorii.

În opinia autorului, dispoziția normei de la art.237 din Codul penal al Republicii Belarus [articol similar celui supus analizei] trebuie să cuprindă o mențiune expresă privind scopul final, urmărit de făptuitor, *i.e.* scopul folosirii temporare. Potrivit lui A.I. Kasianik, acest fapt va facilita delimitarea acestei infracțiuni de cele contra patrimoniului.

Este demn de reținut articolul științific semnat de către *Iu.I. Selivanovskaia*⁷⁵, ieșit de sub tipar în anul 2009.

În linii mari, autoarea examinează aspecte problematice în calificarea infracțiunii de dobândire a creditului prin înșelăciune. Autoarea nu este de acord ca componența infracțiunii investigate să fie materială. În consecință, propune excluderea urmării prejudiciabile din conținutul componenței de infracțiune.

Într-un alt segment din demersul științific realizat, *Iu.I. Selivanovskaia* scoate în evidență criteriile de delimitare a infracțiunii de dobândire prin înșelăciune a creditului de infracțiunea de escrocherie. Delimitarea o face, cu preponderență, după cum e și firesc, prin prisma laturii subiective.

În anul 2009 a văzut lumina tiparului materialul elaborat de autorul kirghiz *S.Bostanov*⁷⁶.

În planul delimitării escrocheriei de infracțiunea de dobândire prin înșelăciune a creditului *S.Bostanov* enunță că din perspectivă obiectivă infracțiunea de dobândire a creditului prin înșelăciune este identică cu infracțiunea de escrocherie (art.166 din Codul penal al Kirghiziei). Diferența constă în aceea că, prima presupune rambursarea mijloacelor bănești obținute. În caz de escrocherie însă, făptuitorul intră definitiv în stăpânirea mijloacelor bănești obținute.

Este analizat și articolul științific publicat în anul 2010 de către autorul rus *Ă.K. Tataev*⁷⁷.

⁷⁴ КАСЬЯНИК, А.И. Признаки субъективной стороны в составе выманивания кредита или дотаций. În: *Вестник Брэсцкага універсітэта. Серыя гуманітарных і грамадскіх навук*, 2008, № (32), с. 128.

⁷⁵ СЕЛИВАНОВСКАЯ, Ю.И. Спорные вопросы уголовной ответственности за незаконное получение кредита. În: *Успехи современного естествознания*, 2009, № 4, сс. 15-17.

⁷⁶ БОСТАНОВ, С. Объективные признаки преступлений в сфере кредитования. În: *Вестник КРСУ*, 2009, № 4, сс. 74-78. ISSN 1694-500X

⁷⁷ ТАТАЕВ, Э.К. К вопросу об объекте незаконного получения кредита. În: *Актуальные проблемы экономики и право*, 2009, № 3 (11), сс. 143-147. ISSN 1993-047X

În opinia lui Ȃ.K. Tataev creditul trebuie considerat ca fiind obținut după efectuarea transferului mijloacelor bănești din contul băncii în contul curent al persoanei juridice sau după efectuarea transferului mijloacelor bănești din contul băncii în contul creditorilor solicitantului de credit.

Ȃ.K. Tataev explică în felul următor manifestarea de către făptuitor a bunei științe în raport cu informația falsă prezentată victimei: „Făptuitorul trebuie să conștientizeze că informațiile furnizate victimei nu corespund realității, *i.e.* că în documentele prezentate nu au fost introduse date adevărate sau că în acestea au fost reflectate date incomplete, ce distorsionează sensul și conținutul informației prezentate, în rezultat creditorul realizând o evaluare greșită a stării financiare și economice a solicitantului de credit”.⁷⁸

Subsecvent, făptuitorul înțelege că informația furnizată victimei este înșelătoare și că, în rezultat, poate obține, în mod fraudulos, un credit sau un împrumut. Respectiv, făptuitorul înțelege că, în consecință, ar putea cauza victimei o daună.

Analizei a fost supus și articolul științific publicat în anul 2013 de către autorii ucraineni *M.L. Davidenko și O.V. Gherasimov*⁷⁹.

În articol autorii abordează conceptul infracțiunilor săvârșite în sectorul bancar. De asemenea, sunt evidențiate categoriile de infracțiuni săvârșite în sectorul bancar. Pentru studiul de față prezintă interes, preponderent, tezele privitoare la delimitarea escrocheriei săvârșite în sfera creditar-bancară de infracțiunea de dobândire a creditului prin înșelăciune. În acest sens, autorii evocă: „Obținerea prin înșelăciune a creditului, în ambele cazuri, este fundamentată pe acțiunea de prezentare a unor informații, cu bună știință, false. Dar, spre deosebire de infracțiunea prevăzută la art.222 din Codul penal al Ucrainei [articol analogic cu art.238 CP RM], persoana ce comite fapte ce intră sub incidența art.190 din Codul penal al Ucrainei [articol similar cu art.190 CP RM], deja în momentul prezentării informației false către bancă, nu urmărește scopul restituirii sumei creditului, ci al însușirii mijloacelor bănești obținute, *i.e.* comite o infracțiune contra patrimoniului”.⁸⁰

Un alt material supus cercetării îl formează articolul științific publicat în anul 2013 de către autorul polonez *K.Mucha*⁸¹.

Este un articol în care autorul tratează infracțiunea de obținere prin înșelăciune a unui credit bancar, din perspectiva legislației Republicii Polone.

⁷⁸ ТАТАЕВ, Э.К. К вопросу о способах незаконного получения кредита. În: *Вестник Академии экономической безопасности МВД России*, 2010, № 12, сс. 153-158.

⁷⁹ ДАВИДЕНКО, М.Л., ГЕРАСИМОВ, О.В. Поняття та класифікація злочинів у банківській сфері. În: *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, Серія «ПРАВО»*, 2013, № 14, сс. 158-162. ISSN 2075-5457

⁸⁰ *Ibidem*, сс. 160-161.

⁸¹ MUCHA, K. Economic crime in the Polish legal system on the example of the crime of obtaining a bank credit by false pretenses. În: *Annales Universitatis Apulensis, Series Jurisprudentia*, vol. 16, 2013, No. 1, pp. 120-132.

În ceea ce privește obiectul ocrotirii penale K.Mucha susține că „prin obținerea de fonduri în urma prezentării unor informații false este pusă în pericol corectitudinea și fiabilitatea circulației economice, precum și echilibrul acesteia”.⁸²

Potrivit lui K.Mucha „nu contează la calificare metoda de falsificare a documentului și nici gradul de falsificare a acestuia”.⁸³

Subscriem acestui punct de vedere. La încadrare, în acord cu art.238 CP RM, nu contează dacă documentul folosit la săvârșirea infracțiunii a apărut în rezultatul unui fals material sau în rezultatul unui fals intelectual. Nu contează nici dacă documentele sunt rodul unui fals integral sau a unui fals parțial. De asemenea, nu prezintă relevanță nici metoda de falsificare a documentelor.

Referitor la latura subiectivă a infracțiunii, autorul polonez menționează că în cazul infracțiunilor analizate „intenția este condiționată”⁸⁴, și anume: pentru a obține creditul. Altfel zis, intenția cu care acționează făptuitorul este calificată prin scop. Aceasta demonstrează că făptuitorul poate acționa doar cu intenție directă.

Din anul 2014 datează articolul științific elaborat de un alt autor ucrainean O.Krișevici.⁸⁵

În linii mari, studiul este axat pe disocierea escrocheriei (infracțiune contra patrimoniului) de infracțiunea corespondentă celor de la art.238 CP RM.

O.Krișevici susține că în cazul escrocheriei făptuitorul urmărește un scop special, exprimat în intrarea gratuită a bunurilor străine în folosul său ori în folosul unor terțe persoane. Cu alte cuvinte, în cazul escrocheriei făptuitorul urmărește un scop de cupiditate.

Autorul concluzionează că în cazul dobândirii prin înșelăciune a creditului „intenția făptuitorului nu este îndreptată spre sustragerea mijloacelor financiare obținute, în timp ce în cazul escrocheriei acestea intră în proprietatea făptuitorului”.⁸⁶ O.Krișevici concretizează că, dacă făptuitorul nu urmărește scopul rambursării creditului, cele comise constituie escrocherie.

O.Krișevici concretizează că prezentarea unor informații false reprezintă una dintre formele active ale înșelăciunii. Deci, *grosso modo*, acțiunea de prezentare a unor informații false nu este altceva decât o formă a înșelăciunii. Furnizând date necorespunzătoare adevărului făptuitorul dorește să inducă în eroare victima, *i.e.* să o înșele referitoare la conținutul informațiilor prezentate. Iar acest lucru este realizat de făptuitor tocmai în vederea obținerii creditului, împrumutului etc. În caz contrar, făptuitorul nu era să furnizeze atare informații

⁸² MUCHA, K. Economic crime in the Polish legal system on the example of the crime of obtaining a bank credit by false pretenses. În: *Annales Universitatis Apulensis, Series Jurisprudentia*, vol. 16, 2013, No. 1, p. 126.

⁸³ *Ibidem*, p. 128.

⁸⁴ *Ibidem*, p. 129.

⁸⁵ КРЫШЕВИЧ, О. Разграничение уголовной ответственности за мошенничество в кредитно-финансовой деятельности и мошенничество по законодательству Украины и России. În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*, 2014, № 5, ss. 53-60.

⁸⁶ *Ibidem*, c. 58.

contrar realității. Făptuitorul înțelege că mijloacele bănești reprezentând suma creditului, a împrumutului etc. pot fi obținute doar în rezultatul înșelării victimei. Înșelarea se concretizează în prezentarea prealabilă a unor informații false ce comportă semnificație în planul luării deciziei de acordare a mijloacelor bănești solicitate.

În continuare vom analiza unele materiale, editate în anii 2014-2015, ale căror autor este *M.Iu. Șaleapina*⁸⁷.

Ca și G.A. Abdirova, M.Iu. Șaleapina este de părere că mijloacele bănești obținute formează conținutul obiectului material al infracțiunii. Privitor la victima infracțiunii, M.Iu. Șaleapina enunță că în această postură poate apărea, inclusiv banca centrală a statului (în ipoteza în care aceasta acordă credite băncilor comerciale).

În opinia autoarei „în cazul obținerii ilegale a unui credit daunele cauzate creditorului pot lua forma venitului ratat (de exemplu, imposibilitatea creditorului de a încheia o tranzacție din cauza insuficienței de mijloace financiare, acordate cu titlu de credit)”.⁸⁸

În ceea ce privește latura subiectivă, M.Iu. Șaleapina consideră că infracțiunile examinate sunt comise cu intenție, în ambele sale modalități: directă și indirectă.

Potrivit autoarei, pe lângă interesul material făptuitorul poate săvârși infracțiunea și din alte interese personale.

În vizor este luată monografia editată în anul 2016, al cărei autori sunt *V.N. Baleabin și S.V. Voronțova*⁸⁹.

Autorii arată că fapta prejudiciabilă a infracțiunilor examinate este formată din două acțiuni: a) prezentarea informației false și, b) obținerea creditului.

Într-adevăr, în cazul infracțiunilor analizate (în varianta legislativă actuală), pentru a fi întregită fapta prejudiciabilă, este insuficient ca făptuitorul să realizeze acțiunea de prezentare a unei informații false. Mai este necesar ca această acțiune să fie secundată de o altă acțiune, concretizată în obținerea (dobândirea) mijloacelor bănești solicitate. Simpla prezentare a unei informații false, neurmată de obținerea frauduloasă a mijloacelor bănești solicitate poate constitui tentativă la una dintre infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM.

V.N. Baleabin și S.V. Voronțova consideră că „daunele cauzate creditorului pot fi formate nu doar din urmări directe, dictate de nerambursarea la timp a întregului credit sau a unei părți

⁸⁷ ШАЛЯПИНА, М.Ю. Уголовно-правовые и криминологические проблемы противодействия кредитно-банковским преступлениям: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Краснодар, 2015. 29 с; ШАЛЯПИНА, М.Ю. Уголовно-правовые и криминологические проблемы противодействия кредитно-банковским преступлениям: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Краснодар, 2015. 217 с; ШАЛЯПИНА, М.Ю. Ответственности за незаконное получение кредита по Уголовному кодексу Российской Федерации. În: *Общество и право*, 2014, № 2 (48), сс. 124-128. ISSN 1727-4125

⁸⁸ ШАЛЯПИНА, М.Ю. Ответственности за незаконное получение кредита по Уголовному кодексу Российской Федерации. În: *Общество и право*, 2014, № 2 (48), с. 128.

⁸⁹ БАЛЯБИН, В.Н., ВОРОНЦОВА, С.В. Уголовно-правовое обеспечение безопасности банковского кредитования и проведения расчетов. Москва: Проспект, 2016. 120 с. ISBN 978-5-392-19281-6

din el ori de neplata dobânzilor aferente, ci și din neobținerea venitului pe care acesta l-ar fi obținut în cazul în care ar fi executat în mod corespunzător obligațiile sale contractuale”.⁹⁰

În altă ordine de idei, nu putem susține opinia autorilor sus-enunțați, precum că infracțiunile analizate se consumă din momentul în care făptuitorul nu este apt să ramburseze creditul și să achite dobânzile aferente.⁹¹

Accentuăm neajunsul de bază pe care îl comportă această optică, și anume: raportarea momentului de consumare a infracțiunii la un eveniment viitor și incert (eveniment care, în genere, ar putea să nu apară)). De asemenea, această opinie ar promova teza (pe care nu o putem îmbrățișa), că făptuitorul, până în momentul survenirii urmării prejudiciabile, un timp îndelungat și nedeterminat s-ar afla la etapa actelor de executare.

Din punctul nostru de vedere, conduita făptuitorului ulterior momentului obținerii mijloacelor bănești solicitate nu ar trebui să conteze în planul încadrării celor săvârșite în conformitate cu art.238 CP RM (*e.g.* dacă rambursarea sumei creditului sau a sumei împrumutului este integrală sau parțială ori dacă rambursarea acestor sume e cu întârziere sau e fără întârziere). O atare conduită ar putea să aibă semnificație în alte planuri (*e.g.* la individualizarea pedepsei penale, la delimitarea infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM de cele stipulate la art.190 CP RM).

De asemenea, pare a fi prea categorică poziția autorilor V.N. Baleabin și S.V. Voronțova, în opinia cărora motivul infracțiunilor analizate, în toate cazurile, îl reprezintă interesul material, întrucât făptuitorul săvârșește infracțiunea în vederea obținerii unor avantaje pentru sine. Considerăm că, la săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, făptuitorul ar putea să fie ghidat și de alte motive, ci nu doar de interesul material.

Este vrednic a fi luat în seamă și articolul științific elaborat în anul 2018 de către *E.N. Bulicev*⁹².

În ceea ce vizează obiectul infracțiunii, autorul susține că „conținutul acestor incriminări protejează ordinea stabilită de acordare a creditului”.⁹³

Venim cu o precizare: prin săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM se atentează asupra relațiilor sociale referitoare la *obținerea* în condiții de legalitate a creditului, a împrumutului etc., ci nu la relațiile sociale cu privire la *acordarea* creditului, împrumutului etc.

⁹⁰ БАЛЯБИН, В.Н., ВОРОНЦОВА, С.В. *Уголовно-правовое обеспечение безопасности банковского кредитования и проведения расчетов*. Москва: Проспект, 2016, с. 53.

⁹¹ *Ibidem*, с. 54

⁹² БУЛЫЧЕВ, Е.Н. Особенности уголовной ответственности за незаконное получение кредита (ст. 176 УК РФ) и ее соответствие конституционному принципу равной защиты всех форм собственности. În: *Евразийская Адвокатура*, 2018, № 6 (37), сс. 56-59.

⁹³ *Ibidem*, с. 57.

Cele din urmă relații sociale sunt lezate prin săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art.239 CP RM, *i.e.* atunci când sunt încălcate regulile *de acordare* a creditului, împrumutului etc.

Cu privire la momentul de consumare a infracțiunii E.N. Bulîcev relevă: „întrucât componența de infracțiune este formulată ca fiind materială, infracțiunea se va considera consumată din momentul cauzării unor daune în proporții mari, *i.e.* atunci când debitorul nu va putea stinge datoria față de creditor”.⁹⁴

În ceea ce ne privește, considerăm că urmarea prejudiciabilă trebuie considerată a fi cauzată în momentul acordării creditului sau a împrumutului, nu însă în momentul nerambursării integrale sau parțiale a sumei creditului/împrumutului acordat. Victima este prejudiciată în momentul în care transmite suma creditului/împrumutului fiind înșelată prin prezentarea de către făptuitor a unor informații false importante pentru acordarea creditului/împrumutului. Tocmai această sumă, transmisă în rezultatul înșelăciunii uzitate de făptuitor, trebuie catalogată drept urmare prejudiciabilă. Or, în alte condiții, presupunând prezentarea unor informații autentice, banca de exemplu, ar fi refuzat să acorde creditul solicitat.

Din anul 2019 datează articolul științific elaborat de către *E.N. Alioșina-Alekseeva*⁹⁵.

În acest demers științific autoarea își propune realizarea unei disocieri multiaspectuale între infracțiunea de escrocherie săvârșită în sfera creditării și infracțiunea de dobândire a creditului prin înșelăciune.

E.N. Alioșina-Alekseeva evidențiază următoarele împrejurări obiective apte să confirme prezența scopului de sustragere urmărit de către făptuitor în procesul obținerii mijloacelor creditare: „lipsa cu bună știință a capacității financiare reale a unei persoane de a-și îndeplini o obligație; lipsa licenței necesare pentru desfășurarea activității ce vizează îndeplinirea obligațiilor ce revin în temeiul unui acord; utilizarea de către făptuitor a unor documente statutare fictive sau a unor scrisori de garanție false; tănuirea informațiilor despre prezența datoriilor și a gajurilor pe bunuri; crearea de pseudo-întreprinderi false ce apar în postura de parte contractantă în cadrul unor înțelegeri”.⁹⁶

După E.N. Alioșina-Alekseeva, în cazul infracțiunilor examinate vinovăția se caracterizează în felul următor: „Intenția este îndreptată spre obținerea creditului cu ulterioara rambursare a mijloacelor bănești; ulterior, este cauzată urmarea prejudiciabilă (sub forma

⁹⁴ БУЛЫЧЕВ, Е.Н. Особенности уголовной ответственности за незаконное получение кредита (ст. 176 УК РФ) и ее соответствие конституционному принципу равной защиты всех форм собственности. În: *Евразийская Адвокатура*, 2018, № 6 (37), с. 57.

⁹⁵ АЛЕШИНА-АЛЕКСЕЕВА, Е.Н. Отграничение мошенничества в сфере кредитования (ст. 159¹ УК РФ) от незаконного получения кредита (ст. 176 УК РФ). În: *Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России*, 2019, № 2 (82), сс. 124-130.

⁹⁶ *Ibidem*, сс. 127-128.

mijloacelor bănești nerambursate și a dobânzilor), survenirea cărora nu este dorită de către făptuitor, dar care este admisă în mod conștient”.⁹⁷

Așadar, autoarea conchide că aceste infracțiuni sunt pasibile de săvârșite numai cu intenție indirectă (opinie pe care nu o putem susține).

În același perimetru de cercetare se înscrie articolul științific semnat în anul 2019 de către autorii *I.G. Idrisova și R.B. Abdulina*⁹⁸.

Ca și mulți alți autori, I.G. Idrisova și R.B. Abdulina încearcă să distingă infracțiunea de escrocherie de cea de dobândire a creditului prin înșelăciune. De fapt, sesizăm că acest aspect constituie unul dintre cele mai polemizate, atât în teoria dreptului penal, cât și în practica judiciară. Din aceste rațiuni, am decis ca în prezenta cercetare să acordăm un spațiu distinct disocierii acestor infracțiuni. Acest aspect a și constituit, alături de altele, unul dintre direcțiile prioritare ale investigației noastre.

I.G. Idrisova și R.B. Abdulina evidențiază un argument suplimentar în favoarea necesității de a delimita aceste infracțiuni: „Delimitarea este necesară, fiindcă similaritatea între aceste infracțiuni induce în eroare ofițerii de urmărire penală și, respectiv, este imposibil de format un tablou întreg și clar în ceea ce privește lupta cu fenomenul dobândirii ilegale a creditelor”.⁹⁹

I.G. Idrisova și R.B. Abdulina sunt de părere că infracțiunile analizate pot fi comise doar din imprudență, nu și cu intenție. Drept explicație, autorii evocă că făptuitorul nu poate să dorească survenirea urmării prejudiciabile, caz în care cele comise urmează a fi apreciate drept escrocherie.

Mai subliniază autorii că „în cazul dobândirii ilegale a creditului solicitantul de credit, în cele mai dese cazuri, demonstrează că creditul va fi rambursat și că toate obligațiile avute față de creditor vor fi îndeplinite”.¹⁰⁰

Un alt articol publicat în același an 2019 este cel ce aparține autoarei ruse *N.G. Voldimarova*¹⁰¹.

Autoarea consideră că, în contextul infracțiunilor examinate, urmarea prejudiciabilă este formată, în special, prin neplata ratelor de credit sau a dobânzilor aferente creditului acordat.¹⁰²

⁹⁷ АЛЕШИНА-АЛЕКСЕЕВА, Е.Н. Отграничение мошенничества в сфере кредитования (ст. 159¹ УК РФ) от незаконного получения кредита (ст. 176 УК РФ). În: *Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России*, 2019, № 2 (82), с. 127.

⁹⁸ ИДРИСОВА, И.Г., АБДУЛЛИНА, Р.Б. Разграничение хищения и незаконного получения кредита. În: *Международный журнал гуманитарных и естественных наук*, 2019, № 4-3, сс. 98-100.

⁹⁹ *Ibidem*, с. 98.

¹⁰⁰ *Ibidem*.

¹⁰¹ ВОЛЬДИМАРОВА, Н.Г. Проблемы установления уголовной ответственности за преступления в сфере кредитования. În: *Вестник Томского государственного университета. Право*, 2019, № 34, сс. 62-70. ISSN 2225-3513

¹⁰² *Ibidem*, с. 63.

În opinia noastră, la aprecierea cuantumului urmării prejudiciabile trebuie să se i-a în calcul suma creditului/împrumutului efectiv primit (prin înșelăciune, în baza unor informații false), nu însă suma creditului/împrumutului neachitat și plățile suplimentare datorate victimei (dobânzi, penalități etc.).

Este interesantă poziția autoarei în planul relevării vinovăției manifestate de făptuitor: „În raport cu fapta prejudiciabilă făptuitorul manifestă doar intenție directă, fapt dictat de specificarea în dispoziția normei a bunei științe pe care trebuie să o manifeste față de informațiile false prezentate. În raport cu urmarea prejudiciabilă însă, cauzată în rezultatul nerambursării sumei de bază a creditului [corpului creditului], făptuitorul poate manifestă doar intenție indirectă. În prezența intenției directe față de urmarea prejudiciabilă fapta comisă cuprinde semnele escrocheriei săvârșite în sfera creditării”.¹⁰³

Analizei a fost supus și articolul științific elaborat în anul 2020 de către autorii I.I. *Kartașov și N.E. Osipenko*¹⁰⁴.

Autorii scot în evidență multiple aspecte problematice ce vizează conținutul obiectiv al infracțiunilor săvârșite în sfera creditării. Prin prisma conținutului obiectiv al infracțiunii autorii încearcă să delimiteze infracțiunea de dobândire a creditului prin înșelăciune de escrocheria săvârșită în sfera creditării.

I.I. *Kartașov și N.E. Osipenko* susțin: „Săvârșind escrocheria în sfera creditării făptuitorul prezintă băncii (sau unei alte organizații de creditare) informații, cu bună știință, false sau incomplete referitoare la capacitatea sa de plată”.¹⁰⁵

Este de menționat că lipsa posibilității reale de rambursare a creditului sau a împrumutului luat trebuie raportat la momentul încheierii contractului de credit sau de împrumut și al obținerii mijloacelor bănești corespunzătoare. Circumstanța obiectivă concretizată în lipsa posibilității reale de rambursare a mijloacelor bănești obținute nu trebuie raportată la momentul executării obligațiilor izvorâte din contractul de credit sau de împrumut încheiat.

În continuare, cercetării științifice este supusă teza de doctorat susținută în anul 2020 de către *N.A. Sultanova*¹⁰⁶.

În teză sunt abordate infracțiunile săvârșite în sfera creditării, în conformitate cu modelul legislativ rus. În această categorie se înscriu și infracțiunile analogice celor de la art.238 CP RM.

¹⁰³ ВОЛЬДИМАРОВА, Н.Г. Проблемы установления уголовной ответственности за преступления в сфере кредитования. În: *Вестник Томского государственного университета. Право*, 2019, № 34, с. 67.

¹⁰⁴ КАРТАШОВ, И.И., ОСИПЕНКО, Н.Е. Спорные аспекты объективных признаков преступлений в сфере кредитных отношений. În: *Электронный научный журнал «Наука. Общество. Государство»*, 2020, № 2 (30), сс. 83-94.

¹⁰⁵ *Ibidem*, с. 90.

¹⁰⁶ СУЛТАНОВА, Н.А. Уголовно-правовое противодействие преступлениям в сфере кредитования: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Грозный, 2020. 204 с.

În contextul celor din urmă N.A. Sultanova relevă că, urmarea prejudiciabilă nu se află în legătură cauzală cu acțiunea de dobândire a creditului, ci cu neexecutarea obligației de restituire a creditului.

Nu putem susține un asemenea punct de vedere. *Infra* vom prezenta argumente care să susțină teza, potrivit căreia urmarea prejudiciabilă nu este formată datorită nerambursării totale sau parțiale a sumei creditului/împrumutului, ci în rezultatul obținerii efective a mijloacelor bănești. Inacțiunea de nerambursare a sumei creditului sau a sumei împrumutului nu este stipulată în dispoziția normei de incriminare, și nici nu rezultă în mod implicit. De aceea, conduita pasivă a făptuitorului concretizată în nerambursarea sumei creditului sau a sumei împrumutului nici nu poate apărea în conținutul lanțului cauzal inerent infracțiunilor analizate.

Foarte bine sunt trase liniile de disociere între infracțiunea de dobândire a creditului prin înșelăciune și escrocheria comisă în sfera creditării.

Are dreptate N.A. Sultanova când accentuează: „Escrocul, fie ignoră, totalmente, clauzele contractului de credit și dispune, după propria discreție, de mijloacele financiare obținute, fie, în scopul mascării intenției de a sustrage mijloacele financiare creditate, în intervalul unei perioade de timp îndeplinește condițiile contractului de credit [*i.e.* rambursează o parte din suma creditului obținut]”.¹⁰⁷

Deci, nu excludem ipoteza în care, făptuitorul, pentru a ascunde adevărata intenție (îndreptată spre sustragerea mijloacelor bănești), să ramburseze victimei, în câteva tranșe, o parte din datoria existentă. În acest caz, pentru a încadra cele comise în baza art.190 CP RM urmează a fi identificate și alte circumstanțe care, în cumul cu cea indicată mai sus, ar proba scopul de cupiditate urmărit de către făptuitor în procesul obținerii, prin înșelăciune, a mijloacelor bănești.

În anul 2020 este elaborat articolul științific semnat de autorii ucraineni *A.Baida și O.Sklezi*¹⁰⁸.

Este un studiu dedicat, în special, delimitării infracțiunii de escrocherie cu resurse financiare (infracțiune analogică cu cele stipulate la art.238 CP RM) de alte fapte penale (*e.g.* escrocheria, delapidarea averii străine). În acest sens, A.Baida și O.Sklezi menționează următoarele: „Indicatorul principal în delimitarea infracțiunilor prevăzute la art.222 și 190 din Codul penal al Ucrainei îl formează scopul infracțiunii [...]. În cazul infracțiunii prevăzute la art.222 din Codul penal intenția făptuitorului este îndreptată spre obținerea unor privilegii creditare sub formă de mijloace bănești care urmează a fi returnate. În cazul escrocheriei însă, făptuitorul intenționează să încheie contractul de credit doar în scopul obținerii mijloacelor

¹⁰⁷ СУЛТАНОВА, Н.А. *Уголовно-правовое противодействие преступлениям в сфере кредитования*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Грозный, 2020, с. 60.

¹⁰⁸ БАЙДА, А., СКЛЕЗЬ, О. *Особливості кваліфікації злочинів за статтею 222 Кримінального Кодексу України «Шахрайство з фінансовими ресурсами»*. În: *Підприємництво господарство і право*, 2020, № 5, сс. 221-226. ISSN 2663-5321

financiare. În acest caz, acțiunile făptuitorului sunt îndreptate spre intrarea în posesie a bunurilor altei persoane, cu titlu gratuit și irecuperabil”.¹⁰⁹

De asemenea, potrivit autorilor, la delimitarea infracțiunilor în discuție este determinant momentul apariției intenției infracționale.

Mai arată autorii că infracțiunea stipulată la art.222 din Codul penal al Ucrainei (similar cu art.238 CP RM) se comite cu intenție directă, și că scopul acesteia este unul special.

Vom încheia analiza materialelor științifice publicate de către autorii străini cu o altă teză de doctorat, susținută tot în anul 2020, de către *M.A. Kostiuenco*¹¹⁰.

După *M.A. Kostiuenco*, în contextul infracțiunilor examinate „urmarea prejudiciabilă se poate exprima în pierderi financiare reale [...], precum și în alte consecințe negative”.¹¹¹

Reiterăm că, normele art.238 CP RM devin inaplicabile în ipoteza cauzării unor urmări de altă natură, decât de natura daunelor materiale. În caz contrar, este ignorată interdicția consemnată la alin.(2) art.3 CP RM.

Aceste urmări nu sunt stipulate în textul normei de incriminare. Plus la aceasta, puțin probabil ca aceste urmări să fie cuprinse de intenția făptuitorului. În fine, la aceste urmări pot conduce multe alte conduite, nu doar a solicitantului de credit sau de împrumut. Inclusiv, conduita victimei (*e.g.* a băncii sau a organizației de creditare nebancaară) poate determina survenirea unor astfel de consecințe. De aceea, e extrem de dificil de probat că anume conduita solicitantului de credit sau de împrumut a determinat survenirea acestor urmări prejudiciabile.

1.2. Cercetarea comparativă a reglementărilor penale din legislațiile unor state în materia dobândirii creditului, împrumutului sau a despăgubirii/indemnizației de asigurare prin înșelăciune

În prezenta secțiune ne propunem să realizăm un studiu comparat al faptelor penale, corespondente infracțiunilor de dobândire a creditului prin înșelăciune, stipulate la art.238 CP RM, cuprinse de reglementările unor state, în special, de cele Europene. În acest proces tindem să identificăm modele legislative pozitive și eficiente, de la care ar putea să se inspire legiuitorul moldav. Aceasta deoarece, normele cuprinse de art.238 CP RM nu sunt ocolite de neajunsuri, fiind învederate mai multe curențe și goluri legislative.

¹⁰⁹ БАЙДА, А., СКЛЕЗЬ, О. *Особливості кваліфікації злочинів за статтею 222 Кримінального Кодексу України «Шахрайство з фінансовими ресурсами»*. În: *Підприємництво господарство і право*, 2020, № 5, с. 223.

¹¹⁰ КОСТЮЧЕНКО, М.А. *Кредитные преступления (ст. ст. 176, 177 УК РФ): характеристика и предупреждение*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Иркутск, 2020. 253 с.

¹¹¹ *Ibidem*, с. 32.

Pentru început vom consemna principalele orientări legislative vizând incriminarea faptelor de dobândire a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare prin înșelăciune, precum și a unor fapte absolut conexe acestor infracțiuni.

Înainte de toate, vom accentua că, dintr-o anumită perspectivă infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM comportă un conținut unic, nemaîntâlnit în reglementările altor state. Avem în vedere perspectiva incriminării „prezentării unor informații false în scopul obținerii unei despăgubiri/indemnizații de asigurare din contul asiguratorului”.

În niciuna dintre legislațiile străine studiate nu am identificat o atare viziune: atunci când prezentarea unor informații false în scopul obținerii unei despăgubiri/indemnizații de asigurare să fie incriminată alături de prezentarea unor informații false în scopul obținerii unui credit sau a unui împrumut. Or, în esență, cele două fapte au natură juridică diferită. Astfel, dacă în cazul prezentării unor informații false în scopul obținerii unui credit sau a unui împrumut făptuitorul urmărește drept obiectiv final folosința temporară a banilor obținuți, atunci în cazul prezentării unor informații false în scopul obținerii unei despăgubiri/indemnizații de asigurare făptuitorul nu poate urmări un asemenea scop. E cu neputință ca despăgubirea/indemnizația de asigurare să fie obținută în scop de folosință temporară. Aceasta e obținută cu titlu permanent. Deci, despăgubirea/indemnizația de asigurare este sustrasă, făptuitorul uzitând de înșelăciune. Iar așa cum remarcă just V.Stati, „ipoteza în cauză intră sub incidența art.190 CP RM”.¹¹² Prin urmare, scopul final distinct urmărit de făptuitor face diferența între cele două fapte. În aceste condiții cele două fapte nu au cum să se regăsească în conținutul uneia și aceleiași norme.

În legislațiile altor state această deficiență legislativă lipsește. Precizăm că, în majoritatea legislațiilor străine studiate, obținerea prin înșelăciune, din contul asiguratorului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare este calificată drept înșelăciune (*alias* – escrocherie) sau înșelăciune în sfera asigurărilor (fapte penale contra patrimoniului).

În cele ce urmează vom prezenta principalele poziții legislative privind faptele penale corespondente celor de la art.238 CP RM, înscrise în legislația altor state, inclusiv din perspectiva existenței sau a lipsei unor norme speciale care să incrimineze escrocheria (înșelăciunea) în sfera asigurărilor sau escrocheria (înșelăciunea) în sfera creditării

I. Prima orientare legislativă este similară cu cea consacrată în ordinea juridică autohtonă. Mai exact, întâlnim norme asemănătoare cu cele consemnate la art.238 CP RM, care prevăd răspunderea pentru dobândirea creditului sau a împrumutului prin înșelăciune.

Subliniem însă, că legiuitorii acestor state (spre deosebire de cel moldav) nu includ și despăgubirea de asigurare sau indemnizația de asigurare (alături de credit și împrumut) în

¹¹² STATI, V. Analiza unei erori admise la modificarea art.238 din Codul penal prin Legea nr.180 din 2014. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”*. Chișinău: CEP USM, 2015, pp. 12-14.

postura de bunuri dobândite prin săvârșirea infracțiunii. După cum e și firesc, obținerea prin înșelăciune a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare este apreciată drept infracțiune contra patrimoniului, fiind calificată drept înșelăciune (escrocherie).

În context, constatăm că în legislațiile acestor state lipsesc norme speciale care să prevadă răspunderea pentru înșelăciune în sfera asigurărilor sau înșelăciune în sfera creditării. Asemenea fapte sunt încadrate în baza normei generale (*i.e.* normei care stabilește răspunderea pentru înșelăciune (escrocherie)). În această categorie includem: art.207 din Codul penal al Lituaniei,¹¹³ art.222 din Codul penal al Ucrainei,¹¹⁴ art.237 din Codul penal al Bielorusiei,¹¹⁵ art.195 din Codul penal al Azerbaidjanului,¹¹⁶ art.208 din Codul penal al Georgiei,¹¹⁷ art.219 din Codul penal al Kazahstanului,¹¹⁸ art.243 din Codul penal al Turkmenistanului¹¹⁹). Remarcăm că această abordare este caracteristică statelor foste membre ale Uniunii Sovietice.

II. Potrivit unei alte orientări întâlnim legislații în care (*i*) sunt incriminate fapte similare cu cele specificate la art.238 CP RM, și (*ii*) este reglementată, într-o normă specială, sustragerea prin înșelăciune a mijloacelor financiare acordate cu titlu de credit (*alias* – escrocheria în sfera creditării). Pentru exemplificare prezentăm modelul legislativ tadjic. Astfel, la art.264 din Codul penal¹²⁰ este reglementată răspunderea pentru primirea ilegală a creditului, iar la art.246 din Codul penal este consfințită fapta de sustragere a mijloacelor acordate cu titlu de credit.

În linii mari, scopul final pe care-l urmărește făptuitorul este ceea ce delimitează infracțiunea de dobândire ilegală a creditului de sustragerea prin înșelăciune a mijloacelor acordate cu titlu de credit. În primul caz, făptuitorul urmărește scopul folosirii temporare a mijloacelor bănești obținute, întrucât intenționează să ramburseze creditul acordat. În opoziție, în situația escrocheriei în sfera creditării făptuitorul urmărește scopul de cupiditate.

III. În corespundere cu cea de a treia abordare identificăm legiuri în care (*i*) sunt incriminate fapte similare cu cele specificate la art.238 CP RM, și (*ii*) este reglementată, într-o

¹¹³ *Codul penal al Republicii Lituania*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Lituania-RO.html>

¹¹⁴ *Уголовный кодекс Украины*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovnyj-kodeks/razdel-1-7/>

¹¹⁵ *Уголовный кодекс Республики Беларусь*. [citată 24.10.2022] Disponibil: https://kodeksy-by.com/ugolovnyj_kodeks_rb/237.htm

¹¹⁶ *Уголовный кодекс Азербайджанской Республики*. [citată 24.10.2022] Disponibil: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30420353#pos=2331:-38

¹¹⁷ *Уголовный кодекс Грузии*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/16426/212/ru/pdf>

¹¹⁸ *Уголовный кодекс Республики Казахстан*. [citată 24.10.2022] Disponibil: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252&pos=3407;-46#pos=3407;-46

¹¹⁹ *Уголовный кодекс Туркменистана*. [citată 24.10.2022] Disponibil: https://continent-online.com/Document/?doc_id=31295286#pos=1967;-60

¹²⁰ *Уголовный кодекс Республики Таджикистан*. [citată 24.10.2022] Disponibil: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30397325#pos=2503;-9

normă specială, înșelăciunea în sfera asigurărilor. Diferă însă, localizarea normei care stabilește răspunderea pentru înșelăciunea în sfera asigurărilor.

Astfel, de exemplu, conform legislației Sloveniei norma specială în care este înscrisă înșelăciunea în sfera asigurărilor este amplasată în același articol ce incriminează înșelăciunea, în general. Mai exact, la alin.(1) art.211 din Codul penal¹²¹ este pedepsită înșelăciunea, în general, iar la alin.(2) art.211 din Codul penal este reglementată înșelăciunea în sfera asigurărilor (caz special al înșelăciunii). În legislația Letoniei,¹²² Macedoniei de Nord¹²³ și a Bulgariei¹²⁴ înșelăciunea și înșelăciunea vizând asigurările sunt amplasate în articole diferite. Totuși, atât în cazul Sloveniei, cât și al Letoniei, Macedoniei de Nord și al Bulgariei înșelăciunea în sfera asigurărilor este considerată drept infracțiune contra patrimoniului.

În schimb, în legislația Poloniei¹²⁵ și a Serbiei¹²⁶ obținerea despăgubirii/indemnizației de asigurare prin înșelăciune nu este catalogată drept infracțiune contra patrimoniului, ci infracțiune economică (fapt cu care nu suntem de acord). Este remarcabil însă, că această faptă nu este localizată în articolul ce incriminează dobândirea ilegală a împrumutului (așa cum o face legiuitorul moldav). În aceste legislații se face distincție între dobândirea ilegală a împrumutului/altor beneficii și înșelăciunea/frauda în sfera asigurărilor.

De menționat că, în legislațiile acestor state nu identificăm o normă specială (bunăoară, ca în cazul legislației Republicii Tadjikistan) care să prevadă răspunderea pentru sustragerea prin înșelăciune a mijloacelor financiare acordate cu titlu de credit.

IV. Conform unei alte orientări identificăm (*i*) norme care cuprind fapte penale analogice celor de la art.238 CP RM, (*ii*) norme în care este reglementată răspunderea pentru înșelăciunea în sfera asigurărilor și (*iii*) norme în care este incriminată înșelăciunea în sfera creditării. Este ilustrativ modelul legislativ rus. Astfel, la art.176 din Codul penal¹²⁷ este stabilită răspunderea pentru obținerea ilegală a creditului, la art.159.1 din Codul penal – escrocheria în sfera creditării, iar la art.159.5 din Codul penal – escrocheria în sfera asigurărilor. De remarcat că ultimele două infracțiuni (escrocheria în sfera creditării și escrocheria în sfera asigurărilor) sunt considerate forme speciale ale escrocheriei – infracțiune contra patrimoniului.

¹²¹ *Codul penal al Republicii Slovenia*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovenia-RO.html>

¹²² *Codul penal al Republicii Letonia*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Letonia-RO.html>

¹²³ *Criminal Code of the Republic of North Macedonia*. [citată 24.10.2022] Disponibil: [https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/MONOGRAPH/66834/135908/F-1025739791/MKD-66834%20\(EN\).pdf](https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/MONOGRAPH/66834/135908/F-1025739791/MKD-66834%20(EN).pdf)

¹²⁴ *Codul penal al Republicii Bulgaria*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html>

¹²⁵ *Codul penal al Republicii Polone*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Polonia-RO.html>

¹²⁶ *Criminal Code of the Republic of Serbia*. [citată 24.10.2022] Disponibil: https://www.mpravde.gov.rs/files/Criminal%20%20Code_2019.pdf

¹²⁷ *Уголовный кодекс Российской Федерации*. [citată 24.10.2022] Disponibil: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/7c23990e7bc7ec9960625ca9411a470cd61ad2ec/

Deci, spre deosebire de cel de-al doilea și cel de-al treilea model legislativ, în cadrul unui *nomen juris* este incriminată atât înșelăciunea în sfera asigurărilor, cât și înșelăciunea în sfera creditării. Totodată, similar primelor trei orientări, normele care stabilesc răspunderea pentru înșelăciunea în sfera asigurărilor și/sau pentru înșelăciunea în sfera creditării coexistă alături de normele ce stabilesc răspunderea pentru dobândirea creditului, împrumutului etc. prin înșelăciune.

V. Într-o altă concepție legislativă, nu regăsim norme care să prevadă răspunderea pentru dobândirea creditului sau a împrumutului prin înșelăciune (aidoma legiuitorilor din primele patru categorii). Totodată, identificăm norme ce incriminează (i) înșelăciunea în sfera creditării, inclusiv bancare și (ii) înșelăciunea privind asigurările, drept cazuri speciale ale înșelăciunii (infrațiunii contra patrimoniului). Aceste norme devin operabile atunci când făptuitorul urmărește scopul de sustragere. La această categorie atribuim: §222 și 223 din Codul penal al Slovaciei,¹²⁸ art.145 și 146 din Codul penal al Albaniei,¹²⁹ §265 și 265b din Codul penal al Germaniei¹³⁰ și secțiunea 210 și 211 din Codul penal al Cehiei¹³¹.

O abordare extrem de interesantă identificăm în legislația Turciei. Așadar, la art.157 din Codul penal¹³² este reglementată infracțiunea de înșelăciune. În același timp, la art.158 din Codul penal este prevăzută răspunderea pentru înșelăciunea în formă calificată. La lit.j) și k) alin.(1) art.158 din respectivul cod penal sunt înscrise următoarele semne circumstanțiale agravante: a) prin obținerea unui împrumut de la o bancă sau de la o altă instituție financiară (lit.j)); b) cu intenția de a obține o plată de asigurare (lit.k)).

Deci, comparativ cu legislatorul slovac, albanez, german și ceh, cel turc nu instituie veritabile norme speciale, în cadrul unor articole distincte, care să incrimineze (i) înșelăciunea în sfera creditării, inclusiv bancare și (ii) înșelăciunea în sfera asigurărilor. Acesta a decis ca în textul unui articol distinct să fie stipulate toate variantele agravate ale înșelăciunii, inclusiv a celor săvârșite în sfera creditară sau în sfera asigurărilor.

VI. Potrivit unei alte abordări legislative, lipsește un articol similar cu art.238 CP RM, care să interzică penal dobândirea prin înșelăciune a creditului sau a împrumutului. De asemenea, nu atestăm nici norme care să reglementeze răspunderea pentru înșelăciunea în sfera creditării. Totodată, în textul acestor legislații sesizăm norme ce incriminează înșelăciunea în sfera

¹²⁸ *Codul penal al Republicii Slovace*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovacia-RO.html>

¹²⁹ *Criminal Code of the Republic of Albania*. [citată 24.10.2022] Disponibil: https://www.warnathgroup.com/wp-content/uploads/2017/11/Albania_CC_1995_am2015_en.pdf

¹³⁰ *Codul penal al Republicii Federale Germania*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html>

¹³¹ *Codul penal al Republicii Ceha*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cehia-RO.html>

¹³² *Penal Code of Turkey*. [citată 24.10.2022] Disponibil: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2016\)011-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2016)011-e)

asigurărilor. În același timp, respectiva infracțiune este apreciată în calitate de infracțiune contra patrimoniului. În context, evocăm legislația penală a României,¹³³ a Portugaliei,¹³⁴ a Olandei,¹³⁵ a Greciei,¹³⁶ a Finlandei,¹³⁷ a Suediei,¹³⁸ a Estoniei,¹³⁹ a Croației¹⁴⁰ și a Austriei¹⁴¹.

VII. În corespundere cu o altă orientare legislativă este incriminată doar înșelăciunea în sfera creditării (art.301 din Codul penal al Ciprului¹⁴²) sau înșelăciunea ce cuprinde în cadrul aceluiași articol, *inter alia*, cea din sfera creditării (art.245 din Codul penal al Muntenegrului¹⁴³). În legislația Italiei este pedepsită penal înșelăciunea în sfera obținerii alocațiilor publice (art.640-bis din Codul penal¹⁴⁴). În legislația acestor state înșelăciunea în sfera asigurărilor nu este incriminată în cadrul unui *nomen juris*, pentru astfel de situații având aplicabilitate norma generală ce prevede răspunderea pentru înșelăciune. La fel, lipsește o normă similară cu cea de la art.238 CP RM.

VIII. În fine, în unele legislații lipsesc cu desăvârșire atât norme care să sancționeze penal fapte similare cu cele înscrise la art.238 CP RM, cât și norme speciale care să incrimineze înșelăciunea în sfera asigurărilor și înșelăciunea în sfera creditării. Cu titlu exemplificativ prezentăm exemplul Armeniei,¹⁴⁵ Kirghiziei,¹⁴⁶ Belgiei,¹⁴⁷ Franței,¹⁴⁸ Ungariei,¹⁴⁹ Spaniei,¹⁵⁰

¹³³ *Codul penal al României*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Romania-RO.html>

¹³⁴ *Codul penal al Republicii Portugheze*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Portugalia-RO.html>

¹³⁵ *Codul penal al Regatului Țărilor de Jos (Olanda)*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Olanda-RO.html>

¹³⁶ *Codul penal al Greciei*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Grecia-RO.html>

¹³⁷ *Codul penal al Republicii Finlanda*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Finlanda-RO.html>

¹³⁸ *Codul penal al Regatului Suediei*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Suedia-RO.html>

¹³⁹ *Codul penal al Republicii Estonia*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Estonia-RO.html>

¹⁴⁰ *Codul penal al Republicii Croația*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Croatia-RO.html>

¹⁴¹ *Codul penal al Republicii Austria*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Austria-RO.html>

¹⁴² *Codul penal al Republicii Cipriote*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cipru-RO.html>

¹⁴³ *Criminal Code of the Republic of Montenegro*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2013/05/Montenegro-Criminal-Code-2003-eng.pdf>

¹⁴⁴ *Codul penal al Republicii Italia*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Italia-RO.html>

¹⁴⁵ *Уголовный кодекс Армении*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <http://www.parliament.am/legislation.php?ID=1349&lang=rus&sel=show#8a>

¹⁴⁶ *Уголовный кодекс Кыргызской Республики*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111527>

¹⁴⁷ *Codul penal al Regatului Belgiei*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Belgia-RO.html>

¹⁴⁸ *Codul penal al Republicii Franceze*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html>

¹⁴⁹ *Codul penal al Ungariei*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Ungaria-RO.html>

¹⁵⁰ *Codul penal al Regatului Spaniei*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Spania-RO.html>

Elveției¹⁵¹ și Danemarcei¹⁵². Potrivit acestor legislații, obținerea prin înșelăciune a unui credit/împrumut sau a unei despăgubiri/indemnizații de asigurare cade sub incidența normei generale: normei ce sancționează înșelăciunea (escrocheria) sau normei ce sancționează cauzarea de daune materiale prin înșelăciune.

După această digresiune, în continuare, vom supune investigației cele mai reprezentative modele legislative în care sunt consfințite norme ce stabilesc răspunderea penală pentru obținerea prin înșelăciune a creditului, a împrumutului sau a altor forme de exprimare a mijloacelor bănești, *i.e.* norme similare cu cele cuprinse de art.238 CP RM.

În **legislația Sloveniei** infracțiunea analogică celei de la art.238 CP RM este intitulată „Fraudă prin obținerea creditelor sau a prestațiilor”, fiind reglementată la art.230 din Codul penal.

Comparativ cu prevederile art.238 CP RM, în acord cu prevederile art.230 din Codul penal al Sloveniei, în calitate de bunuri obținute pe cale infracțională pot evolua nu doar banii ca expresie a împrumutului luat, ci și banii ca expresie a unei imobilizări financiare, a unei subvenții sau a unei oricare alte prestații destinate desfășurării unei activități economice.

În calitate de victimă a infracțiunii prevăzute la art.230 din Codul penal al Sloveniei figurează *creditorul*. Legiuitorul sloven nu indică expres entitatea pasibilă să apară în calitate de victimă a infracțiunii, folosind o formulă generică aptă să cuprindă mai multe tipuri de victime.

În ceea ce privește latura obiectivă, din perspectiva reflectării conținutului faptei prejudiciabile, sesizăm o abordare mult mai largă a legislatorului sloven. La concret, este îmbrățișată teza, potrivit căreia fapta prejudiciabilă se poate concretiza nu doar în formă activă (*i.e.* în prezentarea unor date false sau incomplete), dar poate lua și o formă pasivă (*i.e.* în ascunderea unor fapte).

Detaliat este redat conținutul mijlocului de săvârșire a infracțiunii (informației prezentate de către făptuitor creditorului): „date false sau incomplete privind soldul activelor, bilanțurile, profiturile, pierderile sau orice alt element relevant pentru aprobarea împrumutului sau a unei alte prestații”.¹⁵³

În planul tratamentului sancționator legiuitorul sloven este mult mai indulgent, prescriind următoarele pedepse cu caracter alternativ: amenda și închisoarea de până la trei ani.

La alin.(2) art.230 din Codul penal al Sloveniei este consacrată răspunderea penală pentru folosirea împrumutului sau a unei alte prestații (din cele prevăzute la alin.(1)) în alte scopuri,

¹⁵¹ *Swiss Criminal Code*. [citată 24.10.2022] Disponibil:

https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/54/757_781_799/en#art_146

¹⁵² *Codul penal al Regatului Danemarcei*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Danemarca-RO.html>

¹⁵³ *Codul penal al Republicii Slovenia*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovenia-RO.html>

decât în cele convenite cu creditorul. De remarcat că o asemenea faptă nu intră sub incidența legii penale moldave. Subscriem acestei poziții legislative, întrucât considerăm că unei asemenea fapte îi lipsește pericolul social înalt (aidoma unei fapte penale).

În *legislația Poloniei* răspunderea pentru obținerea ilegală a împrumutului sau a altor prestații financiare este stabilită la art.297 din Codul penal. Respectivul articol conține două infracțiuni în varianta-tip. La alin.(1) art.297 din Codul penal este prevăzută conduita activă a făptuitorului constând în prezentarea victimei a unui document contrafăcut/falsificat. La alin.(2) al aceluiași articol este incriminată conduita pasivă a făptuitorului exprimată în „nenotificarea victimei cu privire la orice situație care ar putea avea un impact asupra opririi sau reducerii cuantumului sprijinului financiar acordat”.¹⁵⁴

Deci, ca și în cazul legiuitorului sloven, cel polonez folosește abordarea *lato sensu* la desemnarea înșelăciunii folosite de făptuitor în procesul obținerii, pe cale frauduloasă, a mijloacelor bănești¹⁵⁵.

Probabil legiuitorul nostru ar trebui să se inspire, și să reflecte, în conținutul art.238 CP RM, forma pasivă de exprimare a înșelăciunii. În caz contrar, pentru săvârșirea unei asemenea fapte este exclusă aplicabilitatea art.238 CP RM. În anumite condiții, cele comise vor putea fi încadrate în baza art.196 CP RM. Avem în vedere ipoteza în care victimei i se cauzează un prejudiciu sub forma daunelor materiale în proporții mari. În lipsa unei asemenea urmări, poate fi antrenată, în exclusivitate, răspunderea conform art.106 din Codul contravențional. În opinia noastră, acest gol legislativ trebuie „astupat”. Considerăm că cuantumul urmării prejudiciabile cauzate trebuie să fie acel semn ce ar justifica criminalizarea faptei ilicite investigate. În niciun caz, acest rol nu ar trebui să-l joace forma înșelăciunii uzitate de făptuitor.

În altă privință, conform legislației Poloniei, în postura de bunuri obținute prin săvârșirea faptei penale pot apărea: „împrumutul, avansul în numerar, garanția, scrisoarea de garanție, acreditivul, subvenția sau oricare altă prestație financiară, instrumentul de plată ori contractul de achiziții publice”.¹⁵⁶

Observăm că în această postură pot evolua nu doar suma împrumutului sau mijloacele bănești ca expresie a altor prestații financiare, ci și alte prestații (de altă natură (*i.e.* non-financiare)). De pildă, în rezultatul furnizării unor informații false făptuitorul poate obține un contract de achiziții publice.

¹⁵⁴ *Codul penal al Republicii Polone*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Polonia-RO.html>

¹⁵⁵ STRATAN, A. Experiența Sloveniei și a Poloniei privind infracțiunea de dobândire a creditului/împrumutului prin înșelăciune. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” dedicată Zilei internaționale a Științei pentru Pace și Dezvoltare*, (Chișinău, 10-11 noiembrie 2022). Chișinău: CEP USM, 2021, p. 66.

¹⁵⁶ *Ibidem*.

Potrivit legislației Republicii Moldova, un asemenea comportament nu poate fi încadrat în baza art.238 CP RM. În același timp, nu este exclusă angajarea răspunderii în baza unei alte norme (e.g. în baza art.361 CP RM).

Pornind de la această viziune legislativă, constatăm că și cercul victimelor acestor infracțiuni este unul suficient de larg. Astfel, victimă a infracțiunilor analizate poate fi nu doar banca, dar și „orice altă unitate organizatorică care efectuează activități similare băncii sau un organ sau o instituție care dispune de fonduri publice”.

Merită atenție clauza de impunitate prevăzută la alin.(3) din același articol, aceasta fiind pusă în acțiune atunci când: „înainte de pornirea urmăririi penale făptuitorul a împiedicat utilizarea mijloacelor financiare obținute sau făptuitorul a renunțat la subvenție sau la contractul de achiziții publice ori a acoperit pretențiile părții vătămate”.

K.Mucha notează că această prevedere nu înlătură răspunderea penală pentru falsificarea documentelor.¹⁵⁷

În ordinea juridică națională nu este consemnat un atare temei special de liberare de răspundere penală. Credem că, prezența în textul art.238 CP RM, a unui temei similar, liberator de răspundere penală, nu ar avea același efect descurajant, ca în cazul legislației Poloniei. Din contra, prezența acestuia ar putea determina o escaladare a fenomenului dobândirii prin înșelăciune a creditului sau a împrumutului. În conjunctura legislativă actuală, desistarea activității infracționale prin nefolosirea mijloacelor bănești obținute, prin înșelăciune, din contul victimei (fără ca organele de resort să cunoască despre faptul săvârșirii infracțiunii prevăzute la art.238 CP RM) ar putea constitui o circumstanță atenuantă. Aceasta deoarece, lista circumstanțelor atenuante este una deschisă¹⁵⁸. În același timp, acoperirea pretențiilor părții vătămate (i.e. repararea pagubei pricinuite) va constitui, fără tăgadă, circumstanță atenuantă, întrucât este consemnată expres în lista acestor circumstanțe.

În **legislația Lituaniei**,¹⁵⁹ la art.207 din Codul penal este prevăzută infracțiunea de fraudare a creditelor. Acest articol este localizat în Capitolul XXXI „Infracțiuni și contravenții împotriva ordinii economice și de afaceri” din Codul penal. Din această perspectivă, optica legiuitorului moldav și a celui lituanian este asemănătoare.

Amplasarea tehnico-legislativă realizată demonstrează că infracțiunea de fraudare a creditelor lezează, în prim plan, relațiile sociale rezultate din ordinea economică și de afaceri, nu însă relațiile sociale derivate din patrimoniul victimei. Un argument suplimentar îl formează

¹⁵⁷ MUCHA, K. Economic crime in the Polish legal system on the example of the crime of obtaining a bank credit by false pretenses. În: *Annales Universitatis Apulensis, Series Jurisprudentia*, vol. 16, 2013, No. 1, p. 126.

¹⁵⁸ POPESCU, D. *Circumstanțele atenuante și agravante în dreptul penal al Republicii Moldova*: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2015, p. 56.

¹⁵⁹ *Codul penal al Republicii Lituania*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Lituania-RO.html>

scopul final spre realizarea căruia tinde făptuitorul (*i.e.* scopul folosinței temporare a mijloacelor bănești).

Dispoziția normei de incriminare reglementează fapta persoanei concretizate în „obținerea, prin inducerea în eroare, a unui credit, a unui împrumut, a unei subvenții, a unei garanții sau a unei garanții bancare ori a unei alte obligații de creditare”.¹⁶⁰

Comparând modelul lituanian cu cel moldav stabilim următoarele particularități distinctive:

– conform modelului incriminator lituanian în postura de bunuri obținute pe cale infracțională pot figura nu doar creditul și împrumutul, ci și subvenția, garanția, garanția bancară sau oricare altă obligație de creditare;

– legiuitorul lituanian omite să specifice calitățile speciale ale victimei acestei infracțiuni;

– în planul laturii obiective, norma de la art.207 din Codul penal al Lituaniei are un conținut mai larg. Remarcăm că fapta prejudiciabilă este descrisă prin expresia „obținerea, prin inducerea în eroare”. „Surprindem că noțiunea „inducerea în eroare” este mai largă ca expresia „prezentarea unor informații false” (folosită în dispoziția normei de la art.238 CP RM). În primul rând, aceasta cuprinde și forma pasivă a înșelăciunii. În al doilea rând, nu se reduce doar la prezentarea unor informații false, dar înglobează și alte forme de exprimare a înșelăciunii active¹⁶¹”. În opinia noastră, formula „inducerea în eroare” este una potrivită pentru cadrul incriminator autohton. Considerăm că orice inducere în eroare (nu doar cea activă, și nu doar cea exprimată în prezentarea unor informații false) în vederea obținerii unui credit sau a unui împrumut trebuie să formeze conținutul faptei prejudiciabile a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM;

– modelul incriminator lituanian nu cere un quantum anumit pentru a fi prezentă urmarea prejudiciabilă. Legiuitorul dă de înțeles că este suficient ca făptuitorul să fi obținut un credit, un împrumut etc., indiferent de mărimea acestuia;

– în textul art.207 din Codul penal al Lituaniei nu este indicat scopul urmărit de făptuitor. Totuși, acesta poate consta doar în folosința temporară a mijloacelor financiare obținute. În caz contrar, este aplicabilă norma ce stabilește răspunderea pentru înșelăciune (art.182 din Codul penal);

– ca și în cazul Sloveniei, norma din codul penal lituanian prevede pedepse mai blânde: amenda, arestul sau închisoarea de până la trei ani.

¹⁶⁰ *Codul penal al Republicii Lituania*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Lituania-RO.html>

¹⁶¹ STRATAN, A. Studiu de drept comparat privind infracțiunea de dobândire prin înșelăciune a creditului sau a împrumutului cu participarea minorului. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Interesul superior al copilului: abordare socio-culturală, normativă și jurisprudențială”*, (Chișinău, 30 septembrie – 01 octombrie 2022). Chișinău: CEP USM, 2022, p. 522.

Un alt Stat Baltic ce cuprinde în legislația sa o infracțiune similară cu cea de la art.238 CP RM, îl reprezintă **Letonia**. Astfel, în secțiunea 210 din Codul penal¹⁶² este reglementată răspunderea pentru „Obținerea și utilizarea frauduloasă de credite și alte împrumuturi”.

Infracțiunea este amplasată în Capitolul XIX „Infracțiuni de natură economică”.

Spre deosebire de legiuitorul nostru, cel leton distinge între: a) obținerea frauduloasă a creditului, a împrumutului sau a subvenției, și b) utilizarea frauduloasă a acestor mijloace bănești. Cele două ipoteze diferă în funcție de ambianța săvârșirii infracțiunii. Prima ipoteză este prezentă atunci când făptuitorul nu a obținut încă creditul, împrumutul sau subvenția. *Per a contrario*, cea de-a doua ipoteză este prezentă atunci când făptuitorul a obținut mijloacele bănești (în condiții legale), dar prezintă victimei informații false în perioada „utilizării” creditului, împrumutului sau a subvenției.

Totuși, analogic modelului legislativ autohton, fapta prejudiciabilă poate lua, în exclusivitate, forma activă de exprimare a înșelăciunii, nu și cea pasivă. De asemenea, aceasta rezidă în prezentarea unor informații false.

În alt plan, remarcăm că și mijloacele bănești, ca expresie a subvenției acordate de către stat, pot apărea în postura de bunuri obținute prin săvârșirea infracțiunii. Implicit, prin săvârșirea acestei infracțiuni prejudiciul poate fi cauzat în dauna statului (în ipoteza în care, prin furnizarea unor informații false, făptuitorul obține din contul statului subvenții). În celelalte cazuri (atunci când făptuitorul intenționează să obțină un credit sau un împrumut), prejudiciul este adus (*i*) în dauna unui creditor sau (*ii*) în dauna intereselor protejate de lege ale unei alte persoane. Și în acest caz, legiuitorul nu descrie cu exactitate victima infracțiunii, sugerând că în această postură poate apărea orice entitate aptă să acorde, în condiții legale, un credit sau un împrumut.

Infracțiunea prevăzută în secțiunea 210 din Codul penal leton este materială. Urmarea prejudiciabilă este semn obligatoriu. Aceasta este indicată expres în dispoziția normei. Din textul normei analizate reiese că prejudiciul cauzat în dauna statului, creditorului sau a intereselor legitime ale unei alte persoane trebuie să fie unul substanțial.

Referitor la latura subiectivă a infracțiunii, notăm că aceasta poate fi comisă doar cu intenție. Apropo, legiuitorul leton prevede explicit acest fapt în textul normei. Explicit este indicat și scopul inițial, constând în „obținerea unui credit, a unui împrumut sau a unei subvenții”. Scopul final nu este prevăzut expres. Este evident însă, că acesta rezultă din interpretarea sistemică a acestei norme cu textul secțiunii 177 din Codul penal intitulat „Înșelăciunea”.

¹⁶² Codul penal al Republicii Letonia. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Letonia-RO.html>

În *legislația Bulgariei*, la alin.(1) art.248a din Codul penal este prevăzută răspunderea pentru „furnizarea unor informații neadevărate în vederea obținerii unui credit”.¹⁶³ La alin.(2) din același articol se regăsește o altă variantă-tip de infracțiune: „prezentarea unor informații neadevărate ori tănuirea unor informații, în scopul obținerii unor sume de bani din fonduri ce aparțin Uniunii Europene, precum și din fonduri aparținând statului bulgar, prin care se cofinanțează proiecte”.¹⁶⁴

Atrage atenția faptul că legislatorul bulgar face distincție între (i) prezentarea unor informații neadevărate în vederea obținerii unui credit și (ii) prezentarea unor informații neadevărate în vederea obținerii unor mijloace bănești din fondurile Uniunii Europene sau din fondurile statului bulgar. Constatăm că în cazul celor două infracțiuni diferă sursa mijloacelor bănești a căror obținere se dorește în mod fraudulos.

Legiuitorul moldav are o altă poziție. Astfel, prezentarea unor informații neadevărate în vederea obținerii unui credit este sancționată penal conform art.238 CP RM (evident, în prezența tuturor semnelor componente de infracțiune). În același timp, prezentarea unor informații neadevărate în vederea obținerii unor mijloace bănești din fondurile Uniunii Europene poate fi încadrată: a) în baza art.240 CP RM (cu condiția că mijloacele bănești obținute sunt utilizate contrar destinației și fapta nu constituie o însușire (*i.e.* sustragere)), sau b) în baza art.332¹ CP RM (cu condiția că făptuitorul urmărește scopul de sustragere). În acest sens, V.Stati menționează că scopul infracțiunilor prevăzute la art.240 CP RM, constând în folosința temporară „este antagonic față de scopul însușirii (sustragerii)”¹⁶⁵, ultimul fiind prezent în cazul infracțiunilor prevăzute la art.332¹ CP RM.

Deci, constatăm că, tocmai fapta penală stipulată la alin.(1) art.248a din Codul penal al Bulgariei este corespondentă infracțiunii prevăzute la art.238 CP RM. Iar cea de la alin.(2) art.248a din același cod, mai degrabă, este corespondentă cu infracțiunile prevăzute la art.240 CP RM. Din acest raționament, merită atenție specială analiza comparativă a prevederilor alin.(1) art.248a din Codul penal al Bulgariei.

Cercetând acest model incriminator sesizăm că acesta nu pedepsește penal și fapta de prezentare a unor informații neadevărate în scopul obținerii unui *împrumut* (ca în cazul art.238 CP RM). Acest model amintește de modelul incriminator autohton existent până la modificările operate în 2014 (*i.e.* atunci când mijloacele bănești, ca expresie doar a unui credit, puteau figura

¹⁶³ *Codul penal al Republicii Bulgaria*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html>

¹⁶⁴ *Ibidem*.

¹⁶⁵ STATI, V., POPOV, R. Obținerea frauduloasă a mijloacelor din fondurile externe, precum și delapidarea acestor mijloace în atenția legii penale a Republicii Moldova. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”*, *Seria „Științe sociale”*, 2016, nr. 8 (98), p. 225.

în calitate de bunuri dobândite prin săvârșirea infracțiunii, iar în postura de victimă a infracțiunii evolua, în exclusivitate, instituția financiară).

Similar legislației noastre, fapta prejudiciabilă a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.248a din Codul penal al Bulgariei îmbracă forma unei înșelăciuni active, concretizate în furnizarea unor informații neadevărate. În context, surprindem lipsa unei coerențe legislative. Pe de o parte, norma de la alin.(1) art.248a din codul penal cuprinde numai forma activă de exprimare a înșelăciunii. Pe de altă parte, norma de la alin.(2) din același articol cuprinde atât forma activă a înșelăciunii, cât și forma pasivă (*i.e.* fapta prejudiciabilă se poate exprima și în „tăinuirea unor informații”). Considerăm că legiuitorul bulgar ar trebui să fie coerent, și să prevadă în textul alin.(1) art.248a din codul penal și forma pasivă a înșelăciunii.

În altă privință, această componentă de infracțiune este atribuită la grupul celor formale. Urmarea prejudiciabilă nu este semn obligatoriu, infracțiunea consumându-se din momentul furnizării unor informații neadevărate victimei. Important ca făptuitorul să fi urmărit obținerea unui credit. În acest sens, nu are relevanță, dacă făptuitorul obține sau nu creditul. Respectiv, la încadrare în conformitate cu această normă nu contează dacă victimei i se cauzează sau nu un prejudiciu. Acest fapt va conta doar la aplicarea pedepsei.

Subiect al acestei infracțiuni poate fi orice persoană fizică, nefiind necesară prezența unei calități speciale. Totodată, răspunderea se agravează dacă în postura de subiect al infracțiunii apare „persoana ce administrează și reprezintă o persoană juridică, o asociație sau un comerciant”.¹⁶⁶ În acest caz, subiectul infracțiunii este unul special. Nu același lucru e în cazul art.238 CP RM, subiectul infracțiunii fiind, întotdeauna, general.

În **legislația Federației Ruse** dobândirea ilegală a creditului este incriminată la art.176 din Codul penal. Norma enunțată are următorul conținut: „Dobândirea, de către un întreprinzător individual sau de către administratorul unei persoane juridice, a unui credit sau a unui credit în condiții preferențiale, prin prezentarea unei bănci sau altui creditor, cu bună știință, a unor informații false privind situația economică sau financiară a întreprinzătorului individual sau a persoanei juridice, dacă această faptă a cauzat daune în proporții mari”.¹⁶⁷

Atrage atenția cuvântul „illegal” din titulatura acestui articol. Constatăm o disensiune între denumirea articolului și conținutul său. Pe de o parte, conținutul normei reglementează răspunderea pentru obținerea unui credit prin înșelăciune. Pe de altă parte, în denumirea articolului nu se menționează despre „înșelăciune”, drept modalitate de obținere a creditului.

¹⁶⁶ *Codul penal al Republicii Bulgaria*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html>

¹⁶⁷ *Уголовный кодекс Российской Федерации*. [citată 24.10.2022] Disponibil: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/7c23990e7bc7ec9960625ca9411a470cd61ad2ec/

Având în vedere această remarcă, autorul rus A.Iu. Tutukov¹⁶⁸ recomandă redenumirea acestui articol, după cum urmează: „Obținerea ilegală a unui credit prin înșelăciune”.

Ceea ce aseamănă model legislativ rus cu cel moldav este conținutul faptei prejudiciabile. În ambele cazuri, latura obiectivă este formată din: fapta prejudiciabilă; urmarea prejudiciabilă; legătura causală dintre faptă și urmare, și mijlocul săvârșirii infracțiunii. Corespunzător, ambele componente de infracțiune sunt materiale. Este similară, după conținut, fapta și urmarea prejudiciabilă.

Totodată, diferă conținutul mijlocului de săvârșire a infracțiunii. În cazul art.176 din codul penal rus informația privește „situația economică sau financiară a întreprinzătorului individual sau a persoanei juridice”. Respectiv, cercul informației false furnizate băncii sau unui alt creditor este mult mai restrâns. Oarecum, acesta este dictat de calitatea specială a subiectului infracțiunii. Observăm că, potrivit legislației ruse subiect al infracțiunii de dobândire ilegală a creditului poate fi doar întreprinzătorul individual sau administratorul unei persoane juridice.

Sesizăm similitudini și în planul laturii subiective. În ambele cazuri, legiuitorul folosește sintagma „bună știință” în vederea reliefării atitudinii psihice a făptuitorului în raport cu informația falsă prezentată. De asemenea, conform legislației ruse, săvârșind infracțiunea, făptuitorul poate urmări, *inter alia*, scopul obținerii unui credit în condiții preferențiale. Un scop similar este prescris la art.238 CP RM.

Diferențe învederăm pe segmentul obiectului infracțiunii. În cazul infracțiunii specificate la art.176 din codul penal rus făptuitorul tinde să dobândească un credit sau un credit în condiții preferențiale, nu și un împrumut, cu atât mai mult, o despăgubire sau o indemnizației de asigurare.

Precizăm că, conform legislației Rusiei, mijloacele bănești, ca expresie a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare primite prin înșelăciune, pot constitui obiect material al infracțiunii prevăzute la art.159.5. din Codul penal (escrocheria în sfera asigurărilor). De altfel, mijloacele bănești ca expresie a despăgubirii și indemnizației de asigurare nici nu pot apărea în postura de bunuri obținute prin săvârșirea infracțiunii prevăzute la art.238 CP RM. Acest lucru e valabil și în cazul infracțiunii specificate la art.176 din codul penal rus. Or, în acest caz, făptuitorul nu poate urmări scopul folosinței temporare. Dar tocmai un asemenea scop trebuie să urmărească făptuitorul în cazul săvârșirii acestor infracțiuni.

Prin urmare, mijloacele bănești ca expresie a despăgubirii și a indemnizației de asigurare pot fi doar sustrate (de regulă, prin înșelăciune). Acest fapt a fost înțeles de către legiuitorul rus, incriminând într-o normă specială escrocheria în sfera asigurărilor. Pe aceeași cale au mers și

¹⁶⁸ ТУТУКОВ, А.Ю. *Обман как способ совершения преступлений в сфере экономики: исторический, законодательный, теоретический и правоприменительный аспекты*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Краснодар, 2008, с. 17.

mulți alți legiuitori, inclusiv și cei care nu au reglementat răspunderea pentru fapte similare cu cele înscrise la art.238 CP RM (e.g. legiuitorul polonez, sloven, bulgar, german, ceh, slovac, român, portughez, olandez, grec, suedez, finlandez, estonian, leton, croat, austriac). În toate aceste legislații este consacrată răspunderea penală pentru escrocheria (înșelăciunea) în sfera asigurărilor. În toate aceste legislații, dobândirea prin înșelăciune a indemnizației sau a despăgubirii de asigurare este catalogată drept infracțiune contra patrimoniului.

Credem că și legiuitorul moldovean trebuie să reglementeze, în cadrul unei norme speciale, răspunderea pentru escrocheria în sfera asigurărilor. Acest lucru se impune, mai cu seamă, ținând cont de actualul conținut al art.238 CP RM, care prevede răspunderea pentru o ipoteză inexistentă. *De jure*, această ipoteză ar trebui să îmbrace forma unei escrocherii, comise în condiții speciale (i.e. în sfera asigurărilor). Pe cale de consecință, dispoziția art.238 CP RM trebuie reformulată, astfel încât să fie exclus asigurătorul din categoria victimelor infracțiunii, urmând ca acesta să apară în postura de victimă a escrocheriei în sfera asigurărilor.¹⁶⁹

În *legislația Republicii Belarus* infracțiunea de obținere ilegală a unui credit sau a unei subvenții este reglementată de art.237 din codul penal. Norma legală are următorul conținut: „Obținerea, de către un întreprinzător individual sau de către o persoană care gestionează o persoană juridică, a unui credit sau a unei subvenții, prin folosirea, cu bună știință, a unor documente și informații false privitoare la împrejurări ce sunt esențiale pentru obținerea creditului sau a subvenției, sau neinformarea de către întreprinzătorul individual sau de către persoana care gestionează o persoană juridică a unor date despre apariția unor circumstanțe care ar putea determina suspendarea sau încetarea procesului de creditare sau de subvenționare, dacă fapta a cauzat daune în proporții mari”.¹⁷⁰ La alin.(2) din același articol este prevăzută aceeași faptă, dar care a cauzat daune în proporții deosebit de mari.

Ca și tehnică legislativă atestăm similitudini între reglementările penale înscrise la art.238 CP RM și cele consemnate la art.237 din codul penal bielorus. Mai exact, identificăm două infracțiuni în variantă-tip: una prevăzută la alin.(1) și alta – la alin.(2). În ambele cazuri, diferența între cele două variante-tip de infracțiune rezidă în conținutul urmării prejudiciabile. Subsecvent, în ambele cazuri, componentele de infracțiune sunt materiale (*alias* – de rezultat).

Ca și în cazul altor legislații penale studiate (e.g. legislația Sloveniei, Poloniei, Lituaniei) făptuitorul poate prezenta informații false în vederea dobândirii unei subvenții. În acest caz, este prejudiciat statul, considerent din care, în atare ipoteză, infracțiunea nu are victimă. Legiuitorul

¹⁶⁹ STRATAN, A. Studiu de drept comparat privind infracțiunea de dobândire prin înșelăciune a creditului sau a împrumutului cu participarea minorului. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Interesul superior al copilului: abordare socio-culturală, normativă și jurisprudențială”*, (Chișinău, 30 septembrie – 01 octombrie 2022). Chișinău: CEP USM, 2022, p. 525.

¹⁷⁰ *Уголовный кодекс Республики Беларусь*. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://kodeksy-by.com/ugolovnyj_kodeks_rb/237.htm

nostru are o altă optică. Acesta nu include subvenția sau alte fonduri pasibile de obținut din sursele bugetare ale statului în categoria bunurilor ce pot fi dobândite prin săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. Manipularea ilegală cu asemenea fonduri, în anumite condiții, ar putea determina antrenarea răspunderii penale pentru săvârșirea uneia dintre infracțiunile prevăzute la art.240 CP RM. Ne referim la ipoteza în care respectivele fonduri nu sunt utilizate conform destinației, și cele comise nu întrunesc semnele unei sustrageri. Nu avem în vedere și ipoteza în care acestea sunt obținute prin prezentarea unor informații false (atunci când acestea sunt folosite conform destinației).

Până la urmă, este clară poziția legiuitorului nostru. Acesta a separat infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM de cele specificate la art.240 CP RM, avându-se în vedere sursa diferită a mijloacelor bănești/fondurilor obținute, și, implicit, entitatea în dauna căreia este cauzat prejudiciul. Susținem această viziune legislativă. Din punctul nostru de vedere, nu pot fi comasate fapte ce atentează asupra unor relații sociale aferente unor entități private (instituții financiare, organizații de creditare nebankare etc.) cu fapte ce lezează relații sociale aferente statului (instituțiilor și autorităților publice), Comunității Europene, instituțiilor sau organizațiilor internaționale etc. Plus la aceasta, în cazul acestor infracțiuni diferă esența faptei prejudiciabile. Astfel, în situația infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM interesează dacă făptuitorul a prezentat informații false în vederea obținerii unui credit/împrumut. Totodată, nu are relevanță dacă făptuitorul a folosit suma creditului sau a împrumutului obținut conform destinației (scopului) indicat în contract. În opoziție, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.240 CP RM nu interesează dacă făptuitorul a obținut subvențiile, donațiile, granturile etc. prin furnizarea unor informații false. Contează dacă făptuitorul a folosit aceste fonduri conform destinației; or, prin natura lor, subvențiile, granturile, ajutoarele umanitare etc. sunt acordate în vederea realizării unei anumite cauze.

Ca și alți legiuitori, cel bielorus redă fapta prejudiciabilă atât printr-o conduită activă, cât și printr-o conduită pasivă. Extrem de bine este descrisă omisiunea (înșelăciunea pasivă): „neinformarea unor date despre apariția unor circumstanțe care ar putea determina suspendarea sau încetarea procesului de creditare sau de subvenționare”.

În calitate de mijloc de săvârșire a infracțiunii apar: a) documentele false, și b) informațiile false. Cele din urmă pot fi sesizate, de regulă, atunci când i-au o formă nematerializată. Falsitatea documentelor și a informațiilor prezentate trebuie să vizeze anumite împrejurări esențiale pentru obținerea creditului sau a subvenției. Această particularitate a documentelor și a informațiilor false este indicată expres în dispoziția art.237 din codul penal bielorus. În dispoziția normei de la art.238 CP RM această particularitate nu este specificată. Chiar și așa, aceasta decurge implicit din esența faptei infracționale.

Ca și în situația modelului legislativ rus, cel bielorus conține o abordare *stricto sensu* în planul redării subiectului infracțiunii. La concret, doar întreprinzătorul individual și persoana care gestionează o persoană juridică poate fi subiect al acestor infracțiuni. Deci, subiectul este special.

Legiuitorul nostru are o altă poziție, probabil, desprinsă din realitatea înconjurătoare. Studiul practicii judiciare privind infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM denotă că, în dese cazuri, aceste fapte penale sunt comise de persoane fizice, care nu sunt întreprinzători individuali și care nu administrează o persoană juridică. În aceste condiții, susținem accepțiunea *lato sensu* îmbrățișată de legiuitorul moldav.

În continuare ne vom opri asupra **legislației statului Azerbaidjan**. În codul penal al acestui stat, la art.195, sunt incriminate două infracțiuni reunite sub denumirea: „Obținerea ilegală a creditului sau folosirea acestuia contrar destinației”.¹⁷¹ În mare parte, conținutul normei de la alin.(1) art.195 din codul penal azer este asemănător cu conținutul normei de la alin.(1) art.176 din codul penal rus. În linii mari, diferă cuantumul urmării prejudiciabile. Norma din codul penal azer cere ca victimei să i se fi cauzat un prejudiciu exprimat în daune în proporții considerabile. În situația normei din codul penal rus prejudiciul trebuie să se cifreze la daune în proporții mari. Aceeași urmare prejudiciabilă este prevăzută la alin.(2) art.195 din codul penal azer. Observăm că legiuitorul nostru a luat o poziție de mijloc, prescriind că, în cazul infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.238 CP RM prejudiciul trebuie să corespundă unor daune de cel puțin 500 unități convenționale. Și doar în cazul infracțiunii specificate la alin.(2) art.238 CP RM prejudiciul poate lua forma unor daune în proporții deosebit de mari.

De consemnat că, în cazul infracțiunilor specificate la art.195 din codul penal azer fapta prejudiciabilă se poate exprima, în mod alternativ, în „acțiunea de folosire a creditului contrar destinației”. De altfel, și alți legiuitori sancționează penal această faptă (e.g. legiuitorul sloven sau rus).

Merită atenție examinarea modelului incriminator prezent în **legislația Georgiei**. Astfel, art.208 din codul penal prevede răspunderea pentru dobândirea ilegală a creditului. Infracțiunea este amplasată în Capitolul XXVII „Infracțiuni în sfera creditar-monetară”.

La alin.(1) este prevăzută următoarea faptă: „prezentarea unei bănci sau unui alt creditor a unor informații false privind situația economică sau financiară în scopul primirii unui credit sau majorării sumei acestuia ori în scopul primirii unui credit în condiții preferențiale, precum și

¹⁷¹ Уголовный кодекс Азербайджанской Республики. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30420353#pos=2331;-38

folosirea întregii sume din credit contrar destinației, ceea ce a condus la cauzarea unor daune în proporții considerabile”.¹⁷²

Comparând acest model cu cel moldav stabilim următoarele:

– ambele modele incriminatorii se aseamănă din perspectiva laturii obiective. Totuși, remarcăm și anumite elemente distinctive. În primul rând, conform modelului georgian fapta prejudiciabilă se poate exprima, inclusiv, în acțiunea de folosire a întregii sume din credit contrar destinației. Această acțiune este una alternativă în raport cu acțiunea de prezentare a unor informații false și obținerea efectivă a creditului. Respectiv, poate să devină incidentă atunci când deși informația prezentată băncii sau unui alt creditor este autentică, totuși suma creditului este folosită contrar destinației. În al doilea rând, potrivit modelului georgian urmarea prejudiciabilă se exprimă în cauzarea unor daune în proporții considerabile. În al treilea rând, legiuitorul georgian prescrie că informația falsă prezentată băncii/unui alt creditor trebuie să vizeze situația economică sau financiară a solicitantului de credit. Situația este diferită în cazul art.238 CP RM. Aici nu este specificat conținutul informației false prezentate victimei. Aceasta nu se rezumă doar la situația economică sau financiară a solicitantului de credit. În sensul art.238 CP RM informația falsă poate privi orice împrejurare decisivă pentru acordarea creditului sau a împrumutului.

– victimă a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.208 din codul penal georgian poate fi: a) banca, b) orice alt creditor. Observăm că lista potențialelor victime este deschisă.

– modelul legislativ georgian este printre puținele modele care, analogic celui moldav, stabilește o triadă a scopului inițial urmărit de făptuitor în procesul prezentării unor informații false: a) scopul primirii unui credit, b) scopul majorării sumei creditului, c) scopul primirii unui credit în condiții preferențiale. După cum am sesizat din analiza reglementărilor penale din legislațiile altor state, de regulă, scopul inițial al infracțiunii examinate se rezumă la „obținerea creditului” sau, în unele cazuri, și la „obținerea creditului în condiții preferențiale”.

– subiect al infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.208 din codul penal georgian poate fi, ca și în cazul infracțiunii consemnate la art.238 CP RM, orice persoană fizică. Legiuitorul nu cere prezența unei calități speciale. În același timp, persoana juridică nu poate fi subiect al acestei infracțiuni.

La alin.(2) din același articol este reglementată „dobândirea ilegală a unui credit de stat sau folosirea sumei acestuia contrar destinației, ceea ce a condus la cauzarea unor daune în proporții considerabile”.¹⁷³ Comparativ cu infracțiunea prevăzută la alin.(1) cea de la alin.(2) se caracterizează prin dobândirea unui credit de stat. Respectiv, în acest caz, infracțiunea nu posedă

¹⁷² Уголовный кодекс Грузии. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/16426/212/ru/pdf>

¹⁷³ *Ibidem*.

victimă. De asemenea, orice dobândire ilegală a unui asemenea credit (ci nu doar prin prezentarea unor informații false) atrage răspundere penală în baza acestei norme. Accentuăm că în acord cu prevederile art.238 CP RM făptuitorul tinde să obțină un credit sau un împrumut din contul unor entități private. Respectiv, victime a acestor infracțiuni sunt entitățile private. Și doar cu titlu de excepție, e posibil ca creditul sau împrumutul să fie obținut din contul Băncii Naționale a Moldovei.

Extrem de elaborat este art.219 din Codul penal al **Kazahstanului**,¹⁷⁴ intitulat „Dobândirea ilegală a creditului sau nefolosirea integrală a creditului bugetar”.

Astfel, alin.(1) al acestui articol incriminează: „Primirea, de către un întreprinzător individual sau de către administratorul unei persoane juridice, a unui credit, a unei subvenții sau a unui credit în condiții preferențiale, prin prezentarea băncii sau unui alt creditor, cu bună știință, a unor informații false privind situația economică sau financiară ori garanțiile întreprinzătorului individual ori a persoanei juridice, sau cu privire la alte împrejurări ce sunt esențiale pentru primirea creditului, subvenției sau a creditului în condiții preferențiale, precum și necomunicarea băncii sau unui alt creditor a informațiilor despre apariția unor împrejurări care ar putea duce la încetarea procesului de creditare, subvenționare sau la anularea condițiilor preferențiale ori la limitarea mărimii sumei creditului sau subvenției acordate, dacă aceste fapte au cauzat daune în proporții mari”.¹⁷⁵

În mare parte, acest model legislativ îmbină mai multe elemente întâlnite în alte modele legislative, investigate *supra*, și anume: redarea formei active și a celei pasive de exprimare a înșelăciunii uzitate în procesul dobândirii ilicite a creditului, a subvenției sau a creditului în condiții preferențiale; stipularea urmării în calitate de semn obligatoriu al componenței de infracțiune; reducerea cercului de subiecți ai infracțiunii la întreprinzătorul individual și la administratorul persoanei juridice; accentuarea formei intenționate pe care trebuie să o aibă făptuitorul în raport cu cele comise, prin folosirea sintagmei „bună știință”, în dispoziția normei; descrierea detaliată a informației false prezentate băncii sau unui alt creditor etc.

Apropo, comparativ cu legiuitorul rus și cel georgian informația falsă nu se reduce doar la cea ce privește situația economică sau financiară a solicitantului de credit, ci cuprinde și garanțiile pe care acesta le poate institui în vederea garantării rambursării creditului. Mai mult, acest conținut al informației false prezentate băncii sau unui alt creditor are un caracter exemplificativ. Legiuitorul stabilește că informația falsă poate privi orice alte împrejurări esențiale pentru primirea creditului, subvenției sau a creditului în condiții preferențiale.

¹⁷⁴ Уголовный кодекс Республики Казахстан. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252&pos=3407;-46#pos=3407;-46

¹⁷⁵ *Ibidem*.

La alin.(2) din același articol legiuitorului cazac reglementează răspunderea pentru „folosirea unui credit bugetar contrar scopului acordat, dacă această faptă a cauzat un prejudiciu în proporții mari persoanei fizice sau juridice ori statului”.¹⁷⁶ Acest model amintește cumva de cel georgian, deși ultimul incriminează, inclusiv, fapta de dobândire ilegală a unui asemenea credit.

La finele acestui articol se regăsește o notă ce cuprinde o clauză specială de impunitate. Aceasta devine funcțională în situația în care sunt întrunite următoarele două condiții: a) făptuitorul a comis pentru prima dată o asemenea faptă penală, și b) făptuitorul a reparat benevol daunele cauzate.

Un ultim model legislativ supus analizei comparative îl reprezintă cel *ucrainean*. Astfel, la art.222 din Codul penal al Ucrainei, intitulat „Escrocheria cu resurse financiare” este prevăzută următoarea faptă infracțională: „Prezentarea cu bună știință a unei informații false organelor puterii de stat, organelor Republicii Autonome Crimeea sau organelor administrației publice locale, unei bănci sau unui alt creditor cu scopul de a primi subsidii, subvenții, granturi, credite sau scutiri fiscale, în lipsa semnelor unei infracțiuni contra proprietății”.¹⁷⁷ Conform alin.(2) din același articol răspunderea se agravează atunci când aceeași faptă este săvârșită în mod repetat ori dacă cauzează daune materiale în proporții mari. De precizat că forma agravată a infracțiunii este pasibilă de o pedeapsă non-privativă de libertate. Remarcăm poziția extrem de blândă a legiuitorului ucrainean în raport cu sancționarea acestei fapte penale.

Preliminar evocăm dezacordul nostru în raport cu titulatura art.222 din codul penal ucrainean. Termenul „escrocheria”, utilizat în denumirea articolului, este în disonanță cu expresia „în lipsa semnelor unei infracțiuni contra proprietății”, consfințită în dispoziția normei incriminatoare. Or, escrocheria, prin excelență, este o infracțiune contra patrimoniului. Nu în zadar, în doctrina ucraineană, se încearcă *a priori* să se clarifice coraportul dintre escrocheria cu resurse financiare și escrocheria. De pildă, O.Krîșevici afirmă: „escrocheria cu resurse financiare nu constituie escrocherie, în sensul art. 190 din Codul penal”.¹⁷⁸

Nu suntem de acord nici cu comasarea în cadrul unei singure norme a bunurilor obținute prin săvârșirea infracțiunii (*i.e.* a subsidiilor, a subvențiilor, a granturilor, a creditelor sau a scutiților fiscale).

¹⁷⁶ Уголовный кодекс Республики Казахстан. [citat 24.10.2022] Disponibil:

https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252&pos=3407;-46#pos=3407;-46

¹⁷⁷ Уголовный кодекс Украины. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovniy-kodeks/razdel-1-7/>

¹⁷⁸ КРЫШЕВИЧ, О. Разграничение уголовной ответственности за мошенничество в кредитно-финансовой деятельности и мошенничество по законодательству Украины и России. În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*, 2014, № 5, с. 54.

În această privință, S.Prodan remarcă: „infracțiunea prevăzută la art.222 din Codul penal al Ucrainei aduce atingere nu numai relațiilor sociale legate de creditare, dar și relațiilor sociale bugetare, precum și relațiilor sociale fiscale”.¹⁷⁹

În același timp, subscriem legiuitorului ucrainean în ceea ce privește utilizarea în textul normei a următoarei circumstanțe negative: „în lipsa semnelor unei infracțiuni contra proprietății”. Rolul acestui semn negativ constă în facilitarea procesului de interpretare și aplicare a acestei norme, prin neadmiterea unei confuzii între această infracțiune și unele fapte penale contra patrimoniului. Considerăm absolut imperios includerea unui atare semn negativ în dispoziția art.238 CP RM. Aceasta deoarece, studiul jurisprudențial efectuat privind aplicarea în practică a art.238 CP RM denotă, în continuare, neînțelegerea corectă, de către unii practicieni, a scopului final pe care trebuie să-l urmărească făptuitorul pentru a fi incident acest articol. În multe cazuri, se interpretează, greșit, că norma operează și atunci când făptuitorul urmărește scopul de sustragere. În aceste condiții, inserarea în dispoziția normei a unui asemenea semn negativ va facilita procesul de delimitare a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM de infracțiunile specificate la art.190 CP RM.

Un alt aspect ce marchează infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.222 din codul penal ucrainean rezidă în lipsa urmării prejudiciabile. În acest caz, infracțiunea este formală, consumându-se din momentul prezentării informației false entității respective. Componenta de infracțiune devine materială în ipoteza prevăzută la alin.(2), atunci când aceeași faptă cauzează daune materiale în proporții mari.

1.3. Sinteza problematicii tratate și a rezultatelor obținute în cadrul Capitolului I

În urma cercetării efectuate în acest compartiment din lucrare prezentăm următoarele concluzii:

1) drept bază teoretică a cercetării realizate îl formează materialele științifice elaborate la tema tezei de către următorii autori autohtoni și străini: V.Berliba, A.Borodac, S.Brînza, R.Cojocar, L.G. Gîrla, C.Gurschi, E.Ionică, N.N. Levandovskii, I.Macari, Gh.Nicolaev, S.Prodan, V.Stati, Iu.M. Tabarcea etc. (*Republica Moldova*); V.Iu. Abramov, D.N.Alieva, A.N. Andreev, R.B. Abdulina, E.N. Alioșina-Alekseeva, M.Bahtovari, V.N. Baleabin, E.N. Bulıceev, E.A. Drozdova, D.M. Dugricilova, O.V. Ermakova, I.Z. Fiodorov, A.V. Fedcenko, O.V. Finoghenova, V.F. Gabdrahmanov, A.A. Glazov, N.A. Golokolenco, S.V. Gudkov, G.E. Hakimova, I.G. Idrisova, I.I. Kartașov, V.V. Kocerga, M.A. Kostiucenko, N.A. Kudratov, N.G.

¹⁷⁹ PRODAN, S. Răspunderea penală pentru infracțiunile legate de creditare în conformitate cu legislația altor state. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”*, 2007, nr. 3, p. 182.

Kutiin, V.D. Laricev, R.V. Markizov, V.A. Maslov, S.M. Mkrctcean, N.E. Osipenko, U.V. Pașințeva, A.N. Pașnin, M.E. Pokrovskii, A.Iu. Poleanskii, O.V. Rastoropova, U.T. Saighitov, M.S. Sarkisean, A.A. Seleamin, P.L. Serdiuk, Iu.I. Selivanovskaia, M.V. Stepanov, N.A. Sultanova, O.V. Șadrina, M.Iu. Șaleapina, N.V. Șetinina, Ă.K. Tataev, R.I. Tretiakov, Ia.S. Vasilieva, S.V. Voronțova, N.G. Voldimarova, N.M. Zolotova (*Federația Rusă*); A.Baida, M.L. Davidenko, O.V. Gherasimov, O.Krîșevici, I.V. Juk, O.L. Malahova, O.Sklezi, O.O. Suhaciov (*Ucraina*); A.I. Kasianik, S.M. Kazakevici, V.V. Hiliuta (*Republica Belarus*); G.A. Abdirova (*Republica Kazahstan*); S.Bostanov (*Republica Kârgâzstan*); M.-N. Radu, M.-D. Radu (*România*); K.Mucha (*Polonia*) etc;

2) materiale științifice dedicate analizei teoretice a infracțiunilor de dobândire prin înșelăciune a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare au fost elaborate, pe parcursul timpului, într-un număr relativ suficient. Totuși, multe dintre materialele existente au un caracter didactic. Unele dintre tezele și opiniile doctrinare evocate la acel moment au căzut în desuetudine. În consecință, nu mai sunt actuale, *i.e.* nu răspund conținutului normativ în vigoare al textului art.238 CP RM;

3) în doctrină au rămas nesoluționate unele dintre aspecte care, în viziunea noastră, prezintă interes (*i*) din perspectiva aflării conținutului real al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM și, în cele din urmă, (*ii*) din perspectiva unei bune transpuneri în practică a articolului în discuție. Alte aspecte au fost tratate, în opinia noastră, insuficient sau fragmentar;

4) în literatura de specialitate există polemică în ceea ce privește: a) conținutul obiectului juridic special al infracțiunilor analizate; b) natura juridică a mijloacelor bănești reprezentând suma creditului sau a împrumutului obținut; c) structura laturii obiective a infracțiunilor examinate; d) conținutul urmărilor prejudiciabile a infracțiunilor cercetate; e) rolul juridic îndeplinit de informația falsă prezentată victimei; f) forma de exprimare a vinovăției, precum și modalitatea acesteia; g) delimitarea infracțiunilor examinate de alte fapte similare, în special, de escrocherie etc;

5) în niciuna dintre legislațiile străine studiate fapta de dobândire a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare prin înșelăciune nu este incriminată alături de fapta de dobândire a creditului sau a împrumutului prin înșelăciune. Legiuitorii străini (spre deosebire de cel moldav) nu includ și despăgubirea sau indemnizația de asigurare (alături de credit și împrumut) în postura de bunuri dobândite prin săvârșirea infracțiunii corespondente celei înscrise la art.238 CP RM. În legislațiile acestor state răspunderea pentru dobândirea despăgubirii sau a indemnizației de asigurare prin înșelăciune survine în baza normei ce incriminează escrocheria (înșelăciunea) sau escrocheria în sfera asigurărilor (înșelăciunea în sfera asigurărilor);

6) întâlnim mai multe poziții legislative privitoare la incriminarea faptelor penale corespondente celor de la art.238 CP RM, înscrise în legislația altor state, inclusiv din perspectiva existenței sau a lipsei unor norme speciale care să incrimineze escrocheria (înșelăciunea) în sfera asigurărilor sau escrocheria (înșelăciunea) în sfera creditării;

7) în unele legislații întâlnim norme asemănătoare cu cele consemnate la art.238 CP RM, care prevăd răspunderea pentru dobândirea creditului sau împrumutului prin înșelăciune (e.g. legislația Lituaniei, Letoniei, Ucrainei, Azerbaidjanului, Georgiei, Kazahstanului, Turkmenistanului, Sloveniei, Macedoniei de Nord, Bulgariei, Poloniei). În alte legiuri nu regăsim norme similare cu cele consemnate la art.238 CP RM (e.g. legislația Armeniei, Belgiei, Franței, Ungariei, Spaniei, Elveției, Danemarcei);

8) în unele legislații regăsim norme ce incriminează sustragerea prin înșelăciune a mijloacelor financiare acordate cu titlu de credit (*alias* – escrocheria în sfera creditării). În această categorie se înscriu: legislația Ciprului, Muntenegrului, Italiei, Turciei, Slovaciei, Albaniei, Germaniei, Cehiei etc. În alte legislații, întâlnim norme ce prevăd răspunderea pentru escrocheria (înșelăciunea) în sfera asigurărilor (e.g. legislația Sloveniei, Bulgariei, Macedoniei de Nord, Serbiei, Slovaciei, Cehiei, Albaniei, României, Portugaliei, Olandei, Greciei, Finlandei, Suediei, Estoniei, Croației, Austriei);

9) în legislația unor state (e.g. în legislația Sloveniei, Poloniei, Republicii Belarus, Kazahstanului) fapta prejudiciabilă se poate concretiza nu doar în formă activă (*i.e.* în prezentarea unor informații false sau incomplete), dar poate lua și o formă pasivă (*i.e.* în tăinuirea unor informații);

10) în legislația Poloniei și a Kazahstanului întâlnim consacrată o clauză de impunitate pentru săvârșirea infracțiunilor corespondente celor de la art.238 CP RM;

11) legiuitorii străini au poziții diferite față de structura laturii obiective a infracțiunilor examinate. Unii includ urmarea prejudiciabilă în construcția laturii obiective (e.g. legiuitorul leton, bielorus, rus, georgian, azer sau cazac), în timp ce alții nu includ urmarea prejudiciabilă în categoria semnelor obligatorii (e.g. legiuitorul sloven, polonez, ucrainean, lituanian sau bulgar);

12) în corespundere cu legislația Letoniei, inclusiv mijloacele bănești, ca expresie a subvenției acordate de către stat, pot apărea în postura de bunuri obținute prin săvârșirea infracțiunii. Implicit, prin săvârșirea acestei infracțiuni prejudiciul poate fi cauzat în dauna statului (în ipoteza în care, prin furnizarea unor informații false, făptuitorul obține din contul statului subvenții). În celelalte cazuri (atunci când făptuitorul intenționează să obțină un credit sau un împrumut), prejudiciul este adus (*i*) în dauna unui creditor sau (*ii*) în dauna intereselor protejate de lege ale unei alte persoane;

13) legislatorul bulgar face distincție între (i) prezentarea unor informații neadevărate în vederea obținerii unui credit și (ii) prezentarea unor informații neadevărate în vederea obținerii unor mijloace bănești din fondurile Uniunii Europene sau din fondurile statului bulgar;

14) legiuitorul rus, bielorus, cazac și cel turkmen redă într-o manieră extrem de îngustă subiectul infracțiunii. La concret, doar întreprinzătorul individual și persoana care gestionează o persoană juridică poate fi subiect al acestor infracțiuni. Deci, subiectul este special;

15) conform modelului georgian fapta prejudiciabilă se poate exprima, inclusiv, în acțiunea de folosire a întregii sume din credit contrar destinației. Această acțiune este una alternativă în raport cu acțiunea de prezentare a unor informații false și obținerea efectivă a creditului;

16) problema științifică importantă constă în elaborarea unui cadru conceptual complex și comprehensiv cu privire la conținutul constitutiv al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, fapt ce a contribuit la identificarea unor neajunsuri pe care le cuprinde articolul indicat și, în consecință, a unor dificultăți de transpunere în practică a acestui articol, ceea ce, în rezultat, a permis să formulăm recomandări *de lege ferenda* apte să conducă la perfecționarea textului incriminator cercetat și la buna sa aplicare;

17) direcțiile de soluționare a problemei științifice importante constau în: stabilirea conținutului constitutiv al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, inclusiv din perspectiva corelării acestui articol cu normele extrapenale de referință; analiza comparată a normelor penale privitoare la dobândirea creditului sau a împrumutului prin înșelăciune; identificarea bunelor practici în materia incriminării faptei de dobândire a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare prin înșelăciune; disocierea infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM de unele fapte penale asemănătoare; evidențierea carențelor de ordin practic și normativ aferente infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM etc.

2. ANALIZA JURIDICO-PENALĂ A INFRAȚIUNILOR REUNITE SUB DENUMIREA DE DOBÂNDIRE A CREDITULUI, A ÎMPRUMUTULUI SAU A DESPĂGUBIRII/INDEMNIZAȚIEI DE ASIGURARE PRIN ÎNȘELĂCIUNE

Până a trece la examinarea obiectului infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM vom trece în revistă un aspect de tehnică legislativă. La concret, subliniem că la art.238 CP RM sunt reunite două infracțiuni în varianta-tip. Este lesne că la alin.(1) art.238 CP RM este consemnată o variantă-tip de infracțiune; or, potrivit regulii generale de tehnică legislativă la alin.(1) din conținutul unui articol este înscrisă o variantă-tip de infracțiune. Totodată, remarcăm că și la alin.(2) art.238 CP RM este consfințită o variantă-tip de infracțiune. Sesizăm că, urmarea prejudiciabilă face diferența între cele două infracțiuni. Astfel, dacă în cazul infracțiunii prevăzute la art.238 CP RM urmarea prejudiciabilă constă în cauzarea unor daune în mărime de cel puțin 500 unități convenționale, atunci, în situația infracțiunii specificate la alin.(2) art.238 CP RM urmarea prejudiciabilă se concretizează în cauzarea unor daune în proporții deosebit de mari. În condițiile în care în cazul celor două infracțiuni diferă quantumul urmării prejudiciabile cauzate, conchidem că la alin.(2) art.238 CP RM este fixată o infracțiune în variantă-tip, ci nu în variantă agravată.

2.1. Obiectul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM

2.1.1. Obiectul juridic

Orice faptă infracțională, săvârșită în realitatea obiectivă, lezează sau pune în pericol anumite valori și relații sociale. E de neînchipuit ca o infracțiune să nu vatăme sau să nu pericliteze careva valori sociale. Respectiv, fiecare infracțiune posedă un obiect juridic, *i.e.* atentează la valori și relații sociale. Similar, și infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM lezează anumite valori și relații sociale.

Întru identificarea *in concreto* a valorilor și a relațiilor sociale lezate prin săvârșirea acestor infracțiuni este necesară o abordare de la general la special.

Partea specială (incriminatorie) a legii penale a Republicii Moldova este formată din capitole. La rândul său, fiecare capitol cuprinde mai multe articole. Iar articolul (care poate fi format din alineate și litere) conține fapte infracționale propriu-zise.

Având-se în vedere gruparea infracțiunilor pe anumite categorii (realizată de către legiuitor prin localizarea acestora în cuprinsul unui capitol anumit din partea specială a Codului penal) identificăm o anumită ierarhizare și, în același timp, o anumită derivație a obiectului juridic.

Pornind de la aceeași grupare a infracțiunilor, constatăm că orice faptă penală, inclusiv și cele stipulate la art.238 CP RM, posedă: a) *obiect juridic general* (caracteristic oricărei infracțiuni, și desprins din esența scopului legii penale), b) *obiect juridic generic* (dedus din denumirea capitolului părții speciale a Codului penal în care este așezată infracțiunea), c) *obiect juridic special* (caracteristic unei singure infracțiuni).

În cele ce urmează vom încerca să identificăm detaliat și argumentat conținutul obiectului juridic generic, obiectului juridic de subgrup și al obiectului juridic special al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. În același timp, nu ne vom pronunța și asupra conținutului obiectului juridic general al acestor infracțiuni, întrucât acesta este similar tuturor infracțiunilor, fără excepție, consacrate în partea specială a Codului penal. În acest sens, în literatura de specialitate autohtonă se menționează: „acesta [obiectul juridic general] înglobează în sine toate valorile și relațiile sociale protejate de legea penală, fiind unul și același pentru toate infracțiunile incriminate în Partea specială a Codului penal”.¹⁸⁰

Obiectul juridic generic. Conform teoriei dreptului penal obiectul juridic generic reprezintă „totalitatea valorilor sociale din unul și același domeniu și a relațiilor sociale care s-au creat în jurul acestor valori și datorită lor”.¹⁸¹

Potrivit literaturii de specialitate, „obiectul juridic generic este desprins din titulatura capitolelor din partea specială a Codului penal”.¹⁸²

Investigând infracțiunea prevăzută la art.256 CP RM autorii moldavi E.Buguța și S.Gavajuc menționează că obiectul juridic generic al acestei fapte penale trebuie aflat ținând cont de „dislocarea normei în conținutul Codului penal”.¹⁸³

S.Prodan relevă: „economia națională este valoarea socială fundamentală apărată prin mijloace juridico-penale împotriva infracțiunilor economice”.¹⁸⁴

O părere similară o are V.Stati, care susține că „relațiile sociale cu privire la economia națională”¹⁸⁵ formează conținutul obiectului juridic generic al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM.

Și alți autori identifică același obiect juridic generic, deși în contextul altor infracțiuni economice. De exemplu, examinând infracțiunea de practicare ilegală a activității financiare, C.Chihai menționează că obiectul juridic generic al acestei fapte penale îl formează „relațiile

¹⁸⁰ COJOCARU, R., ȚICAL, G.-M. Elucidarea conținutului obiectului juridic în procesul de încadrare a infracțiunilor. În: *Legea și Viața*, 2022, nr. 4, p. 21.

¹⁸¹ GRAMA, M. et al. *Dreptul penal: Partea generală. Vol.I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012, p. 180.

¹⁸² COPEȚCHI, S., HADÎRCA, I. *Calificarea infracțiunilor: note de curs*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 113.

¹⁸³ BUGUȚA, E., GAVAJUC, S. Obiectul juridic și obiectul material al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. În: *Legea și Viața*, 2015, nr. 10, p. 10.

¹⁸⁴ PRODAN, S. *Răspunderea penală pentru infracțiunile legate de creditare*. Chișinău: CEP USM, 2011, p. 120.

¹⁸⁵ STATI, V. Infracțiunea de dobândire a creditului prin înșelăciune (art. 238 C. pen. RM): noi tendințe și abordări. Partea I. În: *Revista Națională de Drept*, 2010, nr. 12, p. 3.

sociale cu privire la economia națională”.¹⁸⁶ Același obiect juridic generic este evidențiat de către Gh.Reniță¹⁸⁷ cu prilejul caracterizării infracțiunilor prevăzute la art.242¹ și 242² CP RM. În egală măsură, A.-O. Pasat¹⁸⁸ identifică obiectul juridic generic al infracțiunilor consemnate la art.248 și 249 CP RM. Referitor la fapta penală înscrisă la art.243 CP RM M.Mutu-Strulea notează: „Fiind inclusă în Capitolul „Infracțiuni economice”, infracțiunea de spălare a banilor aduce, într-un fel sau altul, o anumită daună economiei statului”.¹⁸⁹

În accepțiunea lui V.Stati „economia națională este totalitatea activităților și interdependențelor economice la nivel micro-, mezo- și macroeconomic, coordonat pe plan național prin mecanisme proprii de funcționare”.¹⁹⁰

După L.G. Gîrla și Iu.M. Tabarcea, obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul X din partea specială a Codului penal, inclusiv al infracțiunilor specificate la art.238 CP RM, îl constituie „relațiile sociale formate în sfera activității economice, orientate spre dezvoltarea economiei de piață”.¹⁹¹

Lezarea *sui generis* a economiei naționale, prin săvârșirea infracțiunilor nominalizate, este accentuată și în doctrina de specialitate poloneză. Astfel, K.Mucha susține: „prin obținerea de fonduri în urma prezentării unor informații false este pusă în pericol corectitudinea și fiabilitatea circulației economice, precum și echilibrul acesteia”.¹⁹²

Opinii similare sunt prefigurate în doctrina de specialitate rusă, apreciindu-se că obiectul juridic generic al infracțiunilor analizate îl constituie: „relațiile sociale formate în procesul activității economice, incluzând în sine relațiile sociale cu caracter organizațional-economic și creditar-valutare”;¹⁹³ „relațiile sociale aferente statului, persoanelor fizice și juridice, din sfera activității de întreprinzător și a altei activități economice neinterzise de lege”.¹⁹⁴

În plan comparat, legiuitorii străini, în cea mai mare parte, au aceeași poziție *vis-a-vis* de conținutul obiectului juridic generic al infracțiunilor corespondente celor de la art.238 CP RM.

¹⁸⁶ CHIHAI, C. Obiectul juridic special al infracțiunii de practicare ilegală a activității financiare. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2021, nr. 2 (57), p. 20.

¹⁸⁷ RENIȚĂ, GH. *Răspunderea penală pentru manipularea unui eveniment și pariurile aranjate*: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2020, p. 46.

¹⁸⁸ PASAT, A.-O. *Analiza juridico-penală a infracțiunilor vamale conform legislației Republicii Moldova și a României*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2016, p. 101.

¹⁸⁹ MUTU-STRULEA, M. *Analiza juridico-penală a spălării banilor*. Chișinău: CEP USM, 2006, p. 76.

¹⁹⁰ STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 3-a, rev. și actualizată până la data de 1 mai 2019*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, p. 13.

¹⁹¹ ГЫРЛЯ, Л.Г., ТАБАРЧА, Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть особенная. Том. 1*. Кишинэу: Cartdidact, 2010, p. 571.

¹⁹² MUCHA, K. Economic crime in the Polish legal system on the example of the crime of obtaining a bank credit by false pretenses. În: *Annales Universitatis Apulensis, Series Jurisprudentia*, vol. 16, 2013, No. 1, p. 126.

¹⁹³ ШАДРИНА, О.В. *Уголовная ответственность за преступления в банковское-кредитной сфере по уголовному праву Российской Федерации*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008, с. 12.

¹⁹⁴ МАРКИЗОВ, Р.В. *Ответственность за преступления в сфере кредитных отношений по уголовному праву России*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Казань, 2003, с. 9.

In concreto, remarcăm următoarele poziții legislative privind amplasarea acestor infracțiuni în cuprinsul legii penale: în legislația Sloveniei infracțiunile enunțate sunt așezate în Capitolul XXIV „Infracțiuni contra economiei”¹⁹⁵ din partea specială a Codului penal; în legislația Poloniei – în capitolul XXXVI „Infracțiuni contra mediului economic”¹⁹⁶; în legislația Lituaniei – în capitolul XXXI „Infracțiuni și contravenții împotriva ordinii economice și de afaceri”¹⁹⁷; în legislația Letoniei – în capitolul XIX „Infracțiuni de natură economică”¹⁹⁸; în legislația Bulgariei – în capitolul VI „Infracțiuni împotriva economiei”¹⁹⁹; în legislația Azerbaidjanului – în capitolul XXIV „Infracțiuni în sfera activității economice”²⁰⁰; în legislația Republicii Belarus – în capitolul XXV „Infracțiuni împotriva ordinii de realizare a activității economice”²⁰¹; în legislația Bosniei și Herțegovinei – în capitolul XXII „Infracțiuni împotriva economiei, comerțului și securității sistemului de plăți”²⁰².

În legislația penală a Georgiei²⁰³ lipsește un capitol care să cuprindă toate infracțiunile economice. Infracțiunea de dobândire ilegală a creditului (similară cu infracțiunile specificate la art.238 CP RM) este amplasată în Capitolul XXVII „Infracțiuni în sfera creditar-valutară” din partea specială a Codului penal.

O abordare diferențiată remarcăm în cazul legislației Serbiei și a Macedoniei de Nord. Astfel, în cazul Serbiei infracțiunile reunite sub denumirea de „Obținere și utilizare a creditului și a altor beneficii sub pretexte false” sunt localizate în Capitolul XXI din partea specială a Codului penal, intitulat „Infracțiuni contra patrimoniului”²⁰⁴.

Același lucru e în cazul Macedoniei de Nord, unde infracțiunile denumite generic „Frauda în obținerea creditului sau a altor beneficii” sunt amplasate în Capitolul XXIII „Infracțiuni contra proprietății” din partea specială a Codului penal²⁰⁵.

¹⁹⁵ *Codul penal al Republicii Slovenia*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovenia-RO.html>

¹⁹⁶ *Codul penal al Republicii Polone*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Polonia-RO.html>

¹⁹⁷ *Codul penal al Republicii Lituania*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Lituania-RO.html>

¹⁹⁸ *Codul penal al Republicii Letonia*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Letonia-RO.html>

¹⁹⁹ *Codul penal al Republicii Bulgaria*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html>

²⁰⁰ *Уголовный кодекс Азербайджанской Республики*. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30420353#pos=2331;-38

²⁰¹ *Уголовный кодекс Республики Беларусь*. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://kodeksy-by.com/ugolovnyj_kodeks_rb/237.htm

²⁰² *Criminal Code of Bosnia and Herzegovina*. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://legislationline.org/sites/default/files/documents/be/BiH_CC_am2015_bh.pdf

²⁰³ *Уголовный кодекс Грузии*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/16426/212/ru/pdf>

²⁰⁴ *Criminal Code of the Republic of Serbia*. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://www.mpravde.gov.rs/files/Criminal%20%20Code_2019.pdf

²⁰⁵ *Criminal Code of the Republic of North Macedonia*. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://legislationline.org/sites/default/files/documents/67/fYROM_CC_2009_am2018_en.pdf

De precizat că, în legislația ambelor state codul penal conține un capitol separat destinat incriminării tuturor infracțiunilor economice. În pofida acestui fapt, legiuitorii celor două state au decis să amplaseze infracțiunile similare celor de la art.238 CP RM în capitolul părții speciale a Codului penal dedicat protecției patrimoniului.

Nu putem susține o asemenea poziție legislativă. Orientarea legiuitorului moldav pare mult mai potrivită. Infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM vizează, în prim plan, economia statului. Săvârșind aceste infracțiuni făptuitorul atentează asupra unor victime ce îndeplinesc un rol crucial în dezvoltarea sistemului bancar și a celui financiar non-bancar. În același timp, cele din urmă sfere sunt vitale pentru o *economie* de piață sănătoasă.

Plus la aceasta, există o interdependență organică între obiectul juridic generic și obiectul juridic special al unei infracțiuni. Cel din urmă, necesarmente, trebuie să derive din primul. Iar în cazul infracțiunilor cu obiect juridic special complex (cum e și cazul faptelor penale stipulate la art.238 CP RM) e necesar ca obiectul juridic principal să derive din obiectul juridic generic.

Infra vom arăta că prin săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, doar în plan secundar se aduce atingere patrimoniului victimei. Nu relațiile sociale cu privire la patrimoniul victimei, sunt apărute, în mod prioritar, prin incriminarea faptelor de dobândire prin înșelăciune a creditului sau a împrumutului. Prin incriminările consemnate la art.238 CP RM sunt apărute, în principal, acele relații sociale care, în mod organic, derivă din relațiile sociale cu privire la economia națională.

Acordăm dreptate autorului S.Brînza care evocă că „la infracțiunile contra patrimoniului trebuie raportate faptele pe care legiuitorul le-a declarat ca infracționale datorită pericolului deosebit în raport cu valoarea socială fundamentală lezată [patrimoniul persoanei]”.²⁰⁶ Din acest considerent, S.Brînza exclude infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM din grup infracțiunilor contra patrimoniului. În principiu, această viziune concordă cu cea a legislatorului moldav, fiind una întemeiată.

Doar în partea ce privește dobândirea prin înșelăciune a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare obiectul protecției penale ar trebui să derive din conținutul obiectului juridic generic al infracțiunilor contra patrimoniului. În acest sens, *infra*, în conținutul lucrării, vom încerca să prezentăm argumente în vederea dezaprobării poziției legislativului de amplasare a faptei de dobândire prin înșelăciune a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare în conținutul Capitolului X din partea specială a Codului penal.

Concluzionând asupra celor statuate, menționăm că obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM îl formează economia Republicii Moldova, precum și relațiile sociale aferente acestei valori.

²⁰⁶ BRÎNZA S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, p. 360.

În altă privință, în teoria dreptului penal²⁰⁷ este folosită tot mai des noțiunea „*obiect juridic de subgrup*”. V.Stati susține că această noțiune este o „categorie intermediară între obiectul juridic generic și obiectul juridic special”.²⁰⁸ Într-adevăr, obiectul juridic de subgrup derivă din conținutul obiectului juridic generic (de grup). În același timp, obiectul juridic de subgrup formează baza derivației obiectului juridic special. Ultimul este desprins atât din conținutul obiectului juridic generic, cât și din conținutul obiectului juridic de subgrup.

Ca și concept „obiectul juridic de subgrup” este caracteristic unui grup mai restrâns de infracțiuni, dar amplasate în același segment din partea specială a Codului penal. Astfel, în cazul infracțiunilor economice identificăm mai multe obiecte juridice de subgrup, și toate rezultând din conținutul relațiilor sociale cu privire la economia națională.

V.Stati susține că „infracțiunile prevăzute la art.238, 239 și 240 CP RM formează subgrupul infracțiunilor legate de obținerea/acordarea de credite, împrumuturi, despăgubiri/indemnizații de asigurare sau mijloace din fonduri externe”.²⁰⁹

Observăm că V.Stati include în această listă și infracțiunile prevăzute la art.240 CP RM. Suntem de acord cu această viziune, întrucât cuprinde incriminări adiacente celor de la art.238 CP RM (*i.e.* privește acțiuni prejudiciabile cu mijloace financiare, inclusiv obținute cu titlu de împrumut (exact ca în cazul infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM)). În legislația unor state, în general, aceste manifestări (*i.e.* înscrise la art.238 și 240 CP RM) formează conținutul uneia și aceleași incriminări, fiind comasate în conținutul unei singure norme.

În ceea ce privește conținutul propriu-zis al obiectului juridic de subgrup al infracțiunilor examinate, în doctrina penală rusă este exprimată părerea că acesta îl reprezintă relațiile sociale

²⁰⁷ POSTOVANU, N. Obiectul juridic generic și obiectul juridic de subgrup al infracțiunilor prevăzute la art. 264 din Codul penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2020, nr. 3 (133), pp. 236-243; POSTOVANU, N. Răspunderea penală pentru încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2021, p. 64; BERDILO, R. Obiectul juridic al infracțiunii prevăzute la art.146 din Codul penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2019, nr. 11, pp. 119-130; CHIHAI, C. Obiectul juridic special al infracțiunii de practicare ilegală a activității financiare. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2021, nr. 2 (57), pp. 19-25; STATI, V. Răspunderea penală pentru practicarea ilegală a activității financiare (art. 241¹ CP RM). Partea I. În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 11, pp.7-12; STATI, V., BOTNARENCO, M. Încălcarea legislației privind organizarea și desfășurarea jocurilor de noroc care constituie monopol de stat: analiză de drept penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2021, nr. 8 (148), pp. 9-23; BĂBĂLĂU, D. Obiectul juridic al infracțiunilor prevăzute la art.241 din Codul penal: aspecte introductive. În: *Revista Națională de Drept*, 2016, nr. 8, pp. 18-25; STATI, V. Infracțiunile săvârșite pe piața valorilor mobiliare (art. 245, 245¹, 245² CP RM): analiză de drept penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, 2009, nr. 8 (28), pp. 183-200. SÎRBU, N. Răspunderea penală pentru pseudoactivitatea de întreprinzător. Chișinău: CEP USM, 2013, p. 70; SOBIETȘKI, R. *Contrabanda: aspecte juridico-penale*. Chișinău: Totex-Lux, 2013, p. 77.****

²⁰⁸ STATI, V. Răspunderea penală pentru practicarea ilegală a activității financiare (art. 241¹ CP RM). Partea I. În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 11, p.10.

²⁰⁹ STATI, V. Infracțiunile prevăzute la art.240 din Codul penal al Republicii Moldova: examinare prin prisma prevederilor Legii nr. 105/2016. În: *Актуальные научные исследования в современном мире. Журнал. Переяслав*, 2016, Вып. 7 (15), ч. 3, с. 84.

din sfera financiar-creditară.²¹⁰ Considerăm că această concepție, nu se pretează, totalmente, cadrului incriminator autohton. Sfera financiar-creditară este mai îngustă ca limitele sferei de incidență a infracțiunilor sus-enunțate. Ea nu se rezumă doar la acordarea/obținerea de credite. Iar infracțiunile prevăzute la art.238-240 CP RM nu privesc doar acordarea/obținerea de credite.

Și autoarea autohtonă S.Prodan, menționează că obiectului juridic de subgrup al infracțiunii specificate la art.238 CP RM îl reprezintă „ansamblul relațiilor sociale care se desfășoară și se dezvoltă în procesul activității de creditare a instituțiilor financiare”.²¹¹

Constatăm că această accepțiune doctrinară nu mai este conformă actualului cadru normativ incriminator.

În *primul rând*, infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM nu sunt săvârșite doar în sfera activității de creditare, ci și în sfera activității de acordare/obținere a unor împrumuturi, a unor despăgubiri sau a unor indemnizații de asigurare.

În *al doilea rând*, infracțiunile enunțate vizează, inclusiv sfera de activitate a altor instituții, decât a celor financiare.

Precizăm că, prin Legea RM nr.180/2014 a fost extins conținutul incriminator al normei. La concret, nu doar creditul, ci și împrumutul, despăgubirea și indemnizația de asigurare au fost stipulate pe post de bunuri pasibile de obținere prin săvârșirea infracțiunii. Subsecvent, a fost lărgit cercul potențialelor victime. În această listă au fost incluse și alte entități: organizația financiară nebancaară, asociația de economii și împrumut, asigurătorul.

Prin urmare, conținutul obiectului juridic de subgrup al infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM trebuie raportat la actualul conținut al normei de incriminare.

Obiectul juridic special. În altă ordine de idei, atenția noastră va fi îndreptată spre identificarea obiectului juridic special al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM.

Până a trece la identificarea *in concreto* a conținutului obiectului juridic special al infracțiunilor examinate, vom sublinia un alt aspect, și anume, aspectul privind structura acestuia.

În doctrină²¹² se enunță că infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM sunt pluriobiectuale. În teoria dreptului penal²¹³ se precizează că obiectul juridic special al acestor infracțiuni are caracter complex.

²¹⁰ ТАТАЕВ, Э.К. К вопросу об объекте незаконного получения кредита. În: *Актуальные проблемы экономики и право*, 2009, № 3 (11), с. 144; МОЙСИК, В.Р. *Проблеми кримінальної відповідальності за шахрайство з фінансовими ресурсами*: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. Київ, 2002, с. 7; ПРОНИКОВ, АВ. *Уголовно-правовая политика в сфере противодействия экономической преступности*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Омск, 2008, с. 16.

²¹¹ PRODAN, S. *Răspunderea penală pentru infracțiunile legate de creditare*. Chișinău: CEP USM, 2011, p. 123.

²¹² BRÎNZA S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, p. 359.

²¹³ STATI, V. Infracțiunea de dobândire a creditului prin înșelăciune (art.238 C.pen. RM): noi tendințe și abordări. Partea I. În: *Revista Națională de Drept*, 2010, nr. 12, p. 3; STATI, V. Infracțiunile prevăzute la art. 238 și 239 CP

O.V. Finoghenova încearcă să explice de ce aceste infracțiuni au un caracter complex: „Obiectul juridic special al acestor infracțiuni au un caracter complex, deoarece prin săvârșirea acestor fapte se atentează, concomitent, asupra mai multor tipuri de relații sociale”.²¹⁴

Generaliter, infracțiunea se consideră ca având un obiect juridic special complex, *inter alia*, atunci când prin săvârșirea unei singure acțiuni sau inacțiuni, cauzatoare de consecințe prejudiciabile, sunt vătămate două sau mai multe valori sociale și relații sociale aferente acestora.

În speță, prin săvârșirea faptei prejudiciabile, soldate cu cauzarea unor daune victimei, sunt lezate două tipuri de relații sociale. Corespunzător, identificăm un *obiect juridic special principal*, și un *obiect juridic special secundar*.

Obiectul juridic principal reiese din obiectul juridic generic și obiectul juridic de subgrup al infracțiunii, comparativ cu obiectul juridic secundar care, nu implică, necesarmente, o asemenea derivație.

G.Pavliuc enunță, just: „în cazul infracțiunilor plurobiectuale, este obligatoriu ca obiectul juridic principal să se afle într-o relație de derivație descendentă cu obiectul juridic generic”.²¹⁵ Regula enunțată este respectată și în cazul infracțiunilor specificate la art.238 CP RM, fapt de care ne vom convinge *infra*.

În ceea ce privește obiectul juridic secundar al infracțiunii, de regulă, acesta se află în legătură organică cu un alt obiect juridic generic, decât cu cel din care derivă obiectul juridic principal. Și această regulă este sesizată în cazul infracțiunilor examinate.

D.Ursu menționează: „conținutul obiectului juridic special poate fi desprins din descrierea faptei incriminate, din cerința producerii unei urmări prejudiciabile [...]”.²¹⁶ Respectiva legitate este valabilă în cazul infracțiunilor analizate

În cele ce urmează vom încerca să stabilim conținutul celor două categorii ale obiectului juridic special.

RM în lumina amendamentelor operate în Codul penal la 25.07.2014. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2015, nr. 3 (83), p. 206; STATI, V. Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 3-a, rev. și actualizată până la data de 1 mai 2019. Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, p. 79; STATI, V. Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 2-a, rev. și actualizată. Chișinău: CEP USM, 2016, p. 76; STATI, V. Infracțiuni economice: note de curs. Chișinău: CEP USM, 2014, p. 72; BRÎNZA, S., STATI V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 46. POALELUNGI, M. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2013, p. 799; ШАЛЯПИНА, М.Ю. *Уголовно-правовые и криминологические проблемы противодействия кредитно-банковским преступлениям:* дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Краснодар, 2015, с. 57; БАЛЯБИНА, В.Н., ВОРОНЦОВА, С.В. *Уголовно-правовое обеспечение безопасности банковского кредитования и проведения расчетов.* Москва: Проспект, 2016, с. 45.*

²¹⁴ ФИНОГЕНОВА, О.В. *Уголовная ответственность за незаконное получение кредита и злостное уклонение от погашения кредиторской задолженности:* автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2003, с. 17.

²¹⁵ PAVLIUC, G. Obiectul juridic generic și obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la art. 349 din Codul penal. Partea I. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr. 10, p. 62.

²¹⁶ URSU, D. *Tortura, tratamentul inuman sau degradant: aspecte de drept penal material.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2017, p. 75.

Объект юридический основной. În opinia autorului polonez K.Mucha prin incriminarea faptelor specificate la art.297 din Codul penal (articol similar celui supus analizei) se asigură corectitudinea și fiabilitatea în domeniul acordării și utilizării creditelor, împrumuturilor bănești, garanțiilor și a altor instrumente financiare destinate unui scop economic specific.²¹⁷

Întâlnim și alte opinii referitoare la conținutul obiectului juridic principal al acestor infracțiuni: „relațiile sociale ce asigură funcționarea normală a sistemului financiar-creditar”;²¹⁸ „relațiile sociale formate în legătură cu realizarea principiului bunei-credințe a subiecților activității economice”;²¹⁹ „relațiile sociale cu privire la sistemul financiar al statului, precum și la ordinea de creditare a cetățenilor și a persoanelor juridice”;²²⁰ „relațiile sociale referitoare la starea de protecție a sferei financiar-creditare”;²²¹ „relațiile sociale apărute între organizația de creditare și solicitantul de credit, ordinea de obținere și rambursare a creditului obținut”;²²² „relațiile sociale din sfera activității de creditare, aferente băncilor și altor organizații de creditare”;²²³ „relațiile sociale din sfera activității financiare a băncilor și a altor creditori”;²²⁴ „relațiile sociale cu privire la ordinea stabilită de finanțare și creditare a subiecților”.²²⁵

Observăm că multe dintre tezele doctrinare expuse *supra* scot în evidență sfera creditară ca fiind aferentă relațiilor sociale de bază lezate prin săvârșirea infracțiunilor analizate. Totuși, remarcăm că aceste concepții sunt evocate pe marginea unor texte de incriminare diferite (*i.e.* rus, ucrainean). Acestea nu concordă cu cadrul incriminator consemnat la art.238 CP RM.

Amintim că, începând cu anul 2014 în sfera relațiilor sociale de bază lezate prin săvârșirea faptei prejudiciabile au fost incluse și cele aferente activității de obținere a despăgubirii sau a

²¹⁷ MUCHA, K. Economic crime in the Polish legal system on the example of the crime of obtaining a bank credit by false pretenses. În: *Annales Universitatis Apulensis, Series Jurisprudentia*, vol. 16, 2013, No. 1, p. 126.

²¹⁸ ШАЛЯПИНА, М.Ю. *Уголовно-правовые и криминологические проблемы противодействия кредитно-банковским преступлениям*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Краснодар, 2015, с. 19.

²¹⁹ Алешина-Алексеева Е.Н. Отграничение мошенничества в сфере кредитования (ст. 159¹ УК РФ) от незаконного получения кредита (ст. 176 УК РФ). În: *Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России*, 2019, № 2 (82), с. 127.

²²⁰ АСЛАНЯН, Р.Г. Информация как объект и средство совершения преступлений в сфере экономики: вопросы взаимосвязи. În: *Вестник Краснодарского Университета МВД России*, 2016, № 1 (31), с. 50; ШАЛЯПИНА, М.Ю. Ответственности за незаконное получение кредита по Уголовному кодексу Российской Федерации. În: *Общество и право*, 2014, № 2 (48), с. 124.

²²¹ ТАТАЕВ, Э.К. К вопросу об объекте незаконного получения кредита. În: *Актуальные проблемы экономики и право*, 2009, № 3 (11), с. 145.

²²² ТЮНИН, В.И. *Преступления в сфере экономической деятельности: учебно-практическое пособие*. Москва, 2012, с. 98.

²²³ АБРАМОВ, В.Ю. *Уголовно-правовые и криминологические проблемы борьбы с преступлениями в сфере банковского кредитования*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 1998, с. 45; АБДИРОВА, Г.А. *Использование специальных экономических (бухгалтерских) знаний при расследовании преступлений, совершаемых в сфере банковской деятельности (по уголовно процессуальному законодательству Республики Казахстан)*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Челябинск, 2003, сс. 33-34.

²²⁴ МОЙСИК, В.Р. *Проблеми кримінальної відповідальності за шахрайство з фінансовими ресурсами*: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. Київ, 2002, с. 7.

²²⁵ БАЙДА, А., СКЛЕЗЬ, О. Особливості кваліфікації злочинів за статтею 222 Кримінального Кодексу України «Шахрайство з фінансовими ресурсами». În: *Підприємництво господарство і право*, 2020, № 5, с. 222.

индемнizației de asigurare. Evident, cea din urmă sferă se deosebește de cea creditară, concretizată în obținerea de credite sau de împrumuturi.

În consecință, nu împărtășim nici acele abordări doctrinare care, la relevarea obiectului juridic principal al infracțiunilor analizate, pun accentul pe relațiile sociale aferente activității bancare. Bunăoară, D.M. Dugricilova susține că obiectul juridic principal al acestor infracțiuni îl formează „relațiile sociale din sfera funcționării normale a sistemului bancar și a acordării creditelor de către bănci”.²²⁶ Analogic se expune U.V. Pașințeva, arătând că obiectul juridic principal îl reprezintă „relațiile sociale cu privire la creditarea bancară, ca formă a activității de întreprinzător”.²²⁷ Și alți autori punctează că prin această infracțiune se atentează asupra ordinii de funcționare a băncii.²²⁸

Subliniem că, în postura de victimă a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM pot apărea nu doar băncile, ci și alte entități, așa ca: organizațiile financiare nebankare, asociațiile de economii și împrumut, asigurătorul. Relațiile sociale aferente obținerii creditului din contul unor instituții bancare, practic, în exclusivitate, puteau fi lezate, în mod prioritar, doar până la intervenția Legii RM nr.180/2014. Până atunci, în calitate de victimă a infracțiunii specificate la art.238 CP RM figura doar instituția financiară. Din momentul intrării în vigoare a Legii RM nr.180/2014 cercul victimelor acestor infracțiuni a fost lărgit.

În opinia unor autori, obiectul juridic principal al acestor infracțiuni îl reprezintă „relațiile sociale din sfera creditării”.²²⁹ Dintr-o perspectivă, această abordare este una mult prea largă, întrucât vizează nu doar obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, ci și a altor infracțiuni legate de creditare, *i.e.* a celor specificate la art.239 CP RM. Din altă perspectivă, așa cum am notat mai sus, această abordare limitează cercul relațiilor sociale vătămate doar la cele aferente activității de creditare. Aceste considerente ne impun să nu împărtășim respectiva optică.

²²⁶ ДУГРИЧИЛОВА, Д.М. *Преступления в сфере кредитно-банковской деятельности: Общая характеристика и вопросы квалификации*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2005, с. 21.

²²⁷ ПАШИНЦЕВА, У.В. *Уголовно-правовая охрана банковского кредитования*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2009, с. 9.

²²⁸ ГАМЗА, В.А., ТКАЧУК, И.Б. *Безопасность коммерческого банка: организационно-правовые и криминалистические проблемы*. Москва: Изд-ль Шумилова И.И., 2002, с. 46.

²²⁹ ШАДРИНА, О.В. *Уголовная ответственность за преступления в банковско-кредитной сфере по уголовному праву Российской Федерации*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008, с. 12; АЛЕШИНА-АЛЕКСЕЕВА, Е.Н. Отграничение мошенничества в сфере кредитования (ст. 159¹ УК РФ) от незаконного получения кредита (ст. 176 УК РФ). În: *Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России*, 2019, № 2 (82), с. 127; ГУДКОВ, С.В. *Уголовно-правовая оценка посягательств на кредитные отношения*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Омск, 2008, с. 11; BARBĂNEAGRĂ, A. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009, p. 497.

În altă privință, R.V. Markizov este de părere că obiectul juridic special al infracțiunilor suspuse cercetării îl formează „interesele protejate de lege ale creditorilor (statului, persoanelor juridice sau fizice)”.²³⁰ Un punct de vedere similar îl are M.A. Kostiuenco.²³¹

Și aceste aserțiuni doctrinare suscită o doză de reticență.

În *primul rând*, este neclară sfera intereselor creditorilor care ar putea fi afectată prin săvârșirea faptei infracționale. Reiterăm că aceasta trebuie să privească activitatea de acordare și de obținere a creditelor, a împrumuturilor, a despăgubirilor sau a indemnizațiilor de asigurare.

În *al doilea rând*, suntem în dezacord cu afirmația că „interesele persoanei” formează conținutul obiectului juridic special. În acest sens, în doctrină au fost aduse suficiente argumente conform cărora „interesul nu constituie obiect al apărării penale, ci un element structural al acestuia”.²³²

În altă ordine de idei, autorul E.N Bulîcev susține că „conținutul acestor incriminări protejează ordinea stabilită de acordare a creditului”.²³³ În accepțiunea lui I.Macari „obiectul infracțiunii îl formează relațiile sociale care reglementează operațiile de acordare a creditelor de către bănci și alte instituții financiare”²³⁴.

Analogic se pronunță I.Z. Fiodorov²³⁵ și N.A. Sultanova.²³⁶

Se impun câteva precizări în legătură cu aceste teze doctrinare. O primă precizare rezidă în concretizarea categoriilor de bunuri ce pot fi dobândite prin săvârșirea infracțiunilor specificate la art.238 CP RM. Or, tocmai în corelație cu acestea este identificat și obiectul protecției penale. Reieșind din varianta în vigoare a normelor incriminatoare consemnate la art.238 CP RM, constatăm că conținutul obiectului juridic special principal trebuie să-l formeze atât relațiile sociale aferente obținerii unui credit, cât și cele aferente obținerii unui împrumut, unei despăgubiri sau unei indemnizații de asigurare.

Mai venim cu o altă precizare: prin săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM se atentează asupra relațiilor sociale referitoare la obținerea în condiții de legalitate a creditului, a împrumutului etc., ci nu la relațiile sociale cu privire la acordarea creditului, împrumutului etc. (așa cum susțin autorii sus-citați). Cele din urmă relații sociale sunt lezate prin săvârșirea

²³⁰ МАРКИЗОВ, Р.В. *Ответственность за преступления в сфере кредитных отношений по уголовному праву России*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Казань, 2003, с. 9.

²³¹ КОСТЮЧЕНКО, М.А. *Кредитные преступления (ст. ст. 176, 177 УК РФ): характеристика и предупреждение*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Иркутск, 2020, с. 25.

²³² BRÎNZA, S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, p. 81.

²³³ БУЛЫЧЕВ, Е.Н. Особенности уголовной ответственности за незаконное получение кредита (ст. 176 УК РФ) и ее соответствие конституционному принципу равной защиты всех форм собственности. În: *Евразийская Адвокатура*, 2018, № 6 (37), с. 57.

²³⁴ MACARI, I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea Specială*. Chișinău: CE USM, 2003, p. 239.

²³⁵ ФЕДОРОВ, И.З. et al. Спорные аспекты современной теоретико-правовой модели состава мошенничества в сфере кредитования. În: *Вестник Российского университета кооперации*, 2018, № 2 (32), с. 140.

²³⁶ СУЛТАНОВА, Н.А. *Уголовно-правовое противодействие преступлениям в сфере кредитования*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Грозный, 2020, с. 47.

infracțiunilor prevăzute la art.239 CP RM, *i.e.* atunci când sunt încălcate regulile de acordare a creditului, împrumutului etc.

Are dreptate N.M. Zolotova când menționează că obiectul juridic special al infracțiunilor investigate îl constituie „relațiile sociale formate în legătură cu obținerea mijloacelor financiare”.²³⁷

Asemănător opinează și S.Prodan: „obiectul juridic specific al infracțiunii de dobândire a creditului prin înșelăciune îl formează relațiile sociale cu privire la obținerea creditului”.²³⁸

Desigur, acest punct de vedere este în consonanță cu vechiul conținut incriminator. Este însă, remarcabil faptul, că evidențiază corect relațiile sociale lezate, din perspectiva subiectului ce atentează infracțional.

Totuși, accepțiunea doctrinară enunțată comportă o carență. Aceasta nu specifică modul de obținere a creditului. Întrucât obiectul protecției penale este opus faptei infracționale, considerăm necesar ca la determinarea obiectului juridic principal al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM să se puncteze pe *ordinea legală* de obținere a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare. O atare specificare regăsim în punctul de vedere aparținându-i lui V.Stati: „obiectul juridic principal [al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM] îl constituie relațiile sociale cu privire la obținerea legală a creditului, a împrumutului sau a despăgubirii/indemnizației de asigurare”.²³⁹ Similar se expune S.Brînza,²⁴⁰ deși în contextul vechii dispoziții legale (*i.e.* atunci când doar creditul apărea pe post de bun obținut în rezultatul săvârșirii infracțiunii).

Într-o speță practică instanța a motivat în felul următor asupra lipsei obiectului infracțiunii imputate inculpatului: „*în acțiunile inculpatului lipsește obiectul juridic special al infracțiunii imputate care, în mod normal, îl constituie relațiile sociale cu privire la obținerea legală a creditului*”.²⁴¹

Obiectul juridic secundar. În continuare, vom stabili care relații sociale sunt protejate, în plan secundar, prin incriminarea faptelor de dobândire prin înșelăciune a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare.

²³⁷ ЗОЛОТОВА, Н.М. *Преступления в сфере кредитования*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008, с. 9.

²³⁸ PRODAN, S. *Răspunderea penală pentru infracțiunile legate de creditare*. Chișinău: CEP USM, 2011, p. 128.

²³⁹ STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 3-a, rev. și actualizată până la data de 1 mai 2019*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, p. 79.

²⁴⁰ BRÎNZA S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, p. 359.

²⁴¹ *Sentința Judecătorei Cahul, sediul Central din 09 octombrie 2020. Dosarul nr. 1-24/2017*. [citată 24.10.2022] Disponibil: https://jch.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/04787731-b512-4846-af9f-bd5983255c9b

V.V. Stepanova²⁴² susține că infracțiunile respective sunt atribuite în categoria celor îndreptate spre protecția proprietarilor de organizații creditare.

Să sugereze oare autorul că prin săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, în plan secundar, este ținut patrimoniul victimei?

Mult mai explicit se pronunță alți autori,²⁴³ afirmând că în calitate de obiect juridic secundar al acestor infracțiuni evoluează relațiile sociale cu privire la patrimoniul victimei.

Însă, și această aserțiune doctrinară nu este lipsită de neajunsuri. Aceasta deoarece, autorii acestei teze, suprapun practic, obiectul juridic secundar al acestor fapte penale cu conținutul obiectului juridic generic al tuturor infracțiunilor contra patrimoniului.

Privitor la conținutul obiectului juridic secundar al infracțiunilor cercetate susținem următorul punct de vedere, exprimat în doctrina autohtonă: „obiectul juridic secundar îl formează relațiile sociale cu privire la posesia asupra creditului, a împrumutului sau a despăgubirii/indemnizației de asigurare”.²⁴⁴

Deci, nu relațiile sociale cu privire la patrimoniul victimei, ci relațiile sociale cu privire la *posesia* mijloacelor financiare reprezentând un credit, un împrumut, o despăgubire sau o indemnizație de asigurare, formează conținutul obiectului juridic secundar al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM.

Într-o speță, instanța a punctat (în opinia noastră, eronat) că obiectul juridic secundar al infracțiunii imputate inculpatei îl formează „*relațiile sociale cu privire la posesia asupra creditului de către inculpată*”.²⁴⁵

Accentuăm că, prin săvârșirea infracțiunilor de la art.238 CP RM nu este prejudiciat solicitantul de credit/împrumut ori solicitantul despăgubirii sau a indemnizației de asigurare. Prin aceste infracțiuni sunt aduse atingere relațiilor sociale aferente instituției financiare, organizației de creditare nebancaară, asociației de economii și împrumut sau asigurătorului. De fapt, solicitantul de credit/împrumut sau solicitantul despăgubirii sau a indemnizației de asigurare

²⁴² СТЕПАНОВА, В.В. К вопросу о толковании понятия «Преступление в сфере банковской деятельности». În: *Вектор науки ТГУ, Серия: Юридические науки*, 2014, № 2 (17), с. 116.

²⁴³ ШАЛЯПИНА, М.Ю. *Уголовно-правовые и криминологические проблемы противодействия кредитно-банковским преступлениям*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Краснодар, 2015, с. 19; ГУДКОВ, С.В. *Уголовно-правовая оценка посягательств на кредитные отношения*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Омск, 2008, с. 11; ФИНОГЕНОВА, О.В. *Уголовная ответственность за незаконное получение кредита и злостное уклонение от погашения кредиторской задолженности*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2003, с. 17; СУЛТАНОВА, Н.А. *Уголовно-правовое противодействие преступлениям в сфере кредитования*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Грозный, 2020, с. 47; ШАЛЯПИНА, М.Ю. *Уголовно-правовые и криминологические проблемы противодействия кредитно-банковским преступлениям*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Краснодар, 2015, с. 57.

²⁴⁴ STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 3-a, rev. și actualizată până la data de 1 mai 2019*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, p. 79.

²⁴⁵ *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 28 mai 2015. Dosarul nr. 1a-197/2015*. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f548fa0f-3a1b-e511-b888-005056a5d154

apare în postura de subiect al acestor infracțiuni. În același timp, e cu neputință ca subiectul infracțiunilor examinate să evolueze și în postura de victimă.

Privitor la conținutul obiectului juridic secundar al infracțiunilor supuse cercetării identificăm și alte abordări doctrinare: „interesele patrimoniale ale creditorilor”,²⁴⁶ „interesele economice ale creditorilor”,²⁴⁷ „interesele patrimoniale ale organizațiilor de creditare sau ale statului”.²⁴⁸

Remarcăm că aceste accepțiuni nu diferă substanțial de cele relevate *supra*. Totuși, observăm că autorii acestor teze pun în vizor „interesele victimei”, ci nu „relațiile sociale” lezate, atunci când încearcă să reliefeze obiectul protecției penale.

Notăm în mod repetat că, interesele persoanei nu pot forma conținutul obiectului apărării penale. Valorile sociale și relațiile sociale formate în jurul acestora pot forma, în exclusivitate, conținutul obiectului protecției penale.

Autorii ucraineni A.Baida și O.Sklezi²⁴⁹ afirmă că pe post de obiect juridic secundar al acestor infracțiuni apar atât interesele creditorilor, cât și drepturile acestora.

Precizăm că dreptul subiectiv este doar o parte a relației sociale. Legea penală apără relații sociale, ci nu drepturi subiective, întrucât „un drept subiectiv nu se pierde în lipsa exercitării lui”.²⁵⁰ Relațiile sociale însă, de fiecare dată sunt vătămate prin săvârșirea faptei infracționale.

2.1.2. Natura juridică a creditului, a împrumutului sau a despăgubirii/îndemnizației de asigurare sau a sumei majorate a acestora ori a creditului sau a împrumutului obținut în condiții avantajoase

²⁴⁶ ШАДРИНА, О.В. Уголовная ответственность за преступления в банковское-кредитной сфере по уголовному праву Российской Федерации: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008, с. 12; СЕЛЯМИН, А.А. Понятие и общая уголовно-правовая характеристика преступлений в сфере кредитования по Уголовному кодексу Российской Федерации. În: *Вестник Челябинского государственного университета*, 2015, № 17 (372), с. 158; ЗОЛотова, Н.М. Преступления в сфере кредитования: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008, с. 9; АБДИРОВА, Г.А. Использование специальных экономических (бухгалтерских) знаний при расследовании преступлений, совершаемых в сфере банковской деятельности (по уголовно процессуальному законодательству Республики Казахстан): дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Челябинск, 2003, с. 34.

²⁴⁷ АСЛАНЯН, Р.Г. Информация как объект и средство совершения преступлений в сфере экономики: вопросы взаимосвязи. În: *Вестник Краснодарского Университета МВД России*, 2016, № 1 (31), с. 50; ШАЛЯПИНА, М.Ю. Ответственности за незаконное получение кредита по Уголовному кодексу Российской Федерации. În: *Общество и право*, 2014, № 2 (48), с. 124.

²⁴⁸ ТАТАЕВ, Э.К. К вопросу об объекте незаконного получения кредита. În: *Актуальные проблемы экономики и право*, 2009, № 3 (11), с. 146.

²⁴⁹ БАЙДА, А., СКЛЕЗЬ, О. Особливості кваліфікації злочинів за статтею 222 Кримінального Кодексу України «Шахрайство з фінансовими ресурсами». În: *Підприємництво господарство і право*, 2020, № 5, с. 222.

²⁵⁰ BRÎNZA S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, p. 69.

În literatura de specialitate nu există o părere unică în ceea ce privește natura juridică a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare, precum și a sumei majorate a acestora ori a creditului sau a împrumutului obținut în condiții avantajoase.

Cei mai mulți autori²⁵¹ sunt pe poziția că aceste categorii formează conținutul obiectului material al infracțiunii.

Alți autori²⁵² sunt de părere că entitățile respective formează categoria bunurilor dobândite prin săvârșirea infracțiunii.

Gh.Nicolaev și V.Stati susțin că în cazul acestor infracțiuni „nu se poate vorbi despre existența unui obiect material sau a unui produs al infracțiunii”²⁵³.

Nici practicienii dreptului penal nu manifestă o poziție univocă. De pildă, într-o speță, instanța a punctat că „obiectul material [al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM] îl constituie banii, care formează categoria creditelor”²⁵⁴.

Pentru a achiesa la un punct de vedere sau la altul, *ab initio*, vom încerca să determinăm esența obiectului material al infracțiunii. În final, vom vedea dacă creditul, împrumutul etc. obținut corespunde sau nu esenței obiectului material al infracțiunii. În consecință, vom constata adevărata natură juridică a acestor entități.

²⁵¹ ШАЛЯПИНА, М.Ю. *Уголовно-правовые и криминологические проблемы противодействия кредитно-банковским преступлениям*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Краснодар, 2015, с. 19; BARBĂNEAGRĂ, A. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Annotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009, p. 497; ДУГРИЧИЛОВА, Д.М. *Преступления в сфере кредитно-банковской деятельности: Общая характеристика и вопросы квалификации*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2005, с. 25; ШАДРИНА, О.В. *Уголовная ответственность за преступления в банковско-кредитной сфере по уголовному праву Российской Федерации*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008, с. 12; БУЛЫЧЕВ, Е.Н. Особенности уголовной ответственности за незаконное получение кредита (ст. 176 УК РФ) и ее соответствие конституционному принципу равной защиты всех форм собственности. În: *Евразийская Адвокатура*, 2018, № 6 (37), с. 57; КУДРАТОВ, Н.А., БАХТОВАРИ, М. О предмете незаконного получения кредита. În: *Отечественная юриспруденция*, 2017, № 3 (17), с. 63; ЗОЛОТОВА, Н.М. *Преступления в сфере кредитования*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008, с. 9; БАЛЯБИН, В.Н., ВОРОНЦОВА, С.В. *Уголовно-правовое обеспечение безопасности банковского кредитования и проведения расчетов*. Москва: Проспект, 2016, с. 46; АБРАМОВ, В.Ю. Уголовно-правовые и криминологические проблемы борьбы с преступлениями в сфере банковского кредитования: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 1998, с. 45; АБДИРОВА, Г.А. *Использование специальных экономических (бухгалтерских) знаний при расследовании преступлений, совершаемых в сфере банковской деятельности (по уголовно процессуальному законодательству Республики Казахстан)*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Челябинск, 2003, с. 34; ДРОЗДОВА, Е.А. К вопросу об отграничениях смежных составов преступлений в сфере кредитования. În: *Проблемы экономики и юридической практики*, 2017, № 3, с. 142.

²⁵² BRÎNZA, S., STATI V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol.II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 46; STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 3-a, rev. și actualizată până la data de 1 mai 2019*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, p. 83; STATI, V. Infracțiunile prevăzute la art. 238 și 239 CP RM în lumina amendamentelor operate în Codul penal la 25.07.2014. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”*, *Seria „Științe sociale”*, 2015, nr. 3 (83), p. 207.

²⁵³ POALELUNGI, M. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013, p. 799.

²⁵⁴ *Sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani din 24 noiembrie 2020. Dosarul nr. 1-2667/2019*. [citât 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/cb50480a-6441-4028-a37a-a712af390e3f

În opinia lui S.Brînza „obiectul material al infracțiunii constă în entitatea materială asupra căreia se îndreaptă influențarea nemijlocită infracțională”.²⁵⁵

A.Reșetnicov menționează că „obiectul material al infracțiunii este supus influențării directe din partea făptuitorului”.²⁵⁶

Gh.Gladchi înțelege prin obiect material al infracțiunii „entitatea materială asupra căreia se îndreaptă în mod direct acțiunea sau inacțiunea infracțională [...]”.²⁵⁷

Din totalitatea accepțiunilor doctrinare evocate mai sus reiese că obiectul material este acea entitate (corporală) în direcția căreia este îndreptată fapta socialmente periculoasă. Deci, este imperios ca fapta prejudiciabilă să se îndrepte spre obiectul material. Prin urmare, în momentul săvârșirii faptei prejudiciabile obiectul material trebuie să existe.

Această legitate este lipsă în ipoteza infracțiunilor examinate. Mai exact, în cazul infracțiunilor specificate la art.238 CP RM fapta prejudiciabilă nu este canalizată în direcția vreunor entități materiale²⁵⁸.

În cazul infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM elementul material este format din acțiunea de prezentare a unor informații false, și care este secundată de acțiunea de obținere a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare. Este lesne că la prima etapă (cea a prezentării informațiilor false) nu suportă influență infracțională mijloacele financiare reprezentând un credit, un împrumut, o despăgubire sau o indemnizație de asigurare. Dar, prin definiție, obiectul material este acea entitate spre care se îndreaptă fapta prejudiciabilă. Reiterăm că acțiunea de prezentare a unor informații false nu este îndreptată spre mijloacele financiare reprezentând categoriile sus-indicate.

Făptuitorul prezintă informații false și, doar în consecință, obține creditul, împrumutul, despăgubirea sau indemnizația de asigurare. Corespunzător, așa cum relevă V.Stati, creditul, împrumutul, despăgubirea sau indemnizația de asigurare formează categoria bunurilor dobândite prin săvârșirea infracțiunii.²⁵⁹

²⁵⁵ BRÎNZA S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, p. 114.

²⁵⁶ REȘETNICOV, A. Obiectul material al infracțiunii și mijlocul de săvârșire a infracțiunii în teoria și practica penală: criterii de delimitare. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2008, nr. 1-2, p. 79.

²⁵⁷ GLADCHI., GH. Obiectul material al infracțiunii și victima infracțiunii. În: *Materialele Conferinței științifico-practică națională „Reabilitarea victimelor infracțiunii”*, (Chișinău, 22 octombrie 2021). Chișinău: CEP USM, 2022, p. 72.

²⁵⁸ STRATAN, A. Studiu jurisprudențial în materia infracțiunilor prevăzute la art. 238 din Codul penal al Republicii Moldova. În: *Revista Națională de Drept*, 2022, Nr. 2 (248), p. 132.

²⁵⁹ STATI, V. Infracțiunile prevăzute la art. 238 și 239 CP RM în lumina amendamentelor operate în Codul penal la 25.07.2014. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2015, nr. 3 (83), p. 206.

Are dreptate S.Brînza când precizează: „Nu toate infracțiunile au obiect material, ci numai acelea în cazul săvârșirii cărora valoarea socială ocrotită se proiectează într-o entitate materială”.²⁶⁰

Din această teză rezultă un coraport clar între obiectul material și obiectul juridic special al unei infracțiuni. În context, B.B. Djamalova și V.Iu. Okrujko menționează că „obiectul material este strâns legat de obiectul juridic al infracțiunii”.²⁶¹

În opinia lui A.N. Popov și L.S. Aistova²⁶² în calitate de obiect material al unei infracțiuni poate evolua doar acel bun în care sunt încorporate relații sociale protejate de legea penală.

Pe aceeași undă se află V.V. Hiliuta: „Obiectul material cuprinde în sine relațiile sociale față de care făptuitorul influențează infracțional”.²⁶³

Reiese că obiectul material cuprinde *per se* obiectul juridic special. Altfel zis, valoarea socială concretă lezată prin săvârșirea infracțiunii este întruchipată în conținutul obiectului material. În consecință, influențarea infracțională a obiectului material implică o vătămare subsecventă a obiectului juridic special.

În speță, relațiile sociale protejate prin incriminările înscrise la art.238 CP RM nu sunt încorporate în careva entități materiale. Acest fapt denotă lipsa obiectului material în conținutul infracțiunilor analizate. În același timp, în cadrul secțiunii următoare din lucrare, vom arăta că, în cazul acestor infracțiuni, lezarea obiectului protecției penale se face prin intermediul influențării victimei infracțiunii.

Conchidem că, în conjunctura infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM creditul, împrumutul, despăgubirea sau indemnizația de asigurare, suma majorată a acestora sau creditul ori împrumutul obținut în condiții avantajoase formează categoria bunurilor dobândite în rezultatul săvârșirii infracțiunii.

În textul hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a RM „Privind practica aplicării de către instanțele de judecată a dispozițiilor legale referitoare la confiscarea averii”, nr.40 din 27.12.1999²⁶⁴ este folosită noțiunea „bunuri dobândite prin infracțiune”, având același sens cu noțiunea sus-indicată. În textul acestei hotărâri explicative se încearcă a se puncta că „bunurile dobândite prin infracțiune” constituie o subcategorie a „bunurilor rezultate din infracțiune”. Cea

²⁶⁰ BRÎNZA S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, p. 89.

²⁶¹ ДЖАМАЛОВА, Б.Б, ОКРУЖКО, В.Ю. Уголовно-правовая характеристика предмета преступления и его основных свойств. În: *Matters of Russian and International Law*, 2019, Vol. 9, c. 153.

²⁶² ПОПОВ, А.Н., АИСТОВА, Л.С. *Объект преступления. Учебное пособие*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2014, c. 21.

²⁶³ ХИЛЮТА, В.В. Предмет преступления в науке уголовного права: проблемы и противоречия. În: *Журнал российского права*, 2016, № 7, c. 74.

²⁶⁴ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Privind practica aplicării de către instanțele de judecată a dispozițiilor legale referitoare la confiscarea averii”, nr. 40 din 27.12.1999. [citat 24.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=91

din urmă categorie, așa cum reiese din textul lit.b) alin.(2) art.106 CP RM, se înscrie în lista bunurilor ce pot fi puse confiscării speciale.

Observăm că categoria „bunurilor dobândite în rezultatul săvârșirii infracțiunii”, deși nu este consfințită explicit în textul legii penale, decurge, în mod deductibil, din conținutul noțiunii „bunuri rezultate din infracțiune” (reliefată în textul art.106 CP RM).

În același timp, surprindem că noțiunea „bunuri dobândite prin infracțiune” este utilizată în cuprinsul unui act interpretativ judiciar, cu vocație oficială. Avem în vedere hotărârea Plenului CSJ, citată mai sus.

Prin urmare, noțiunea „bunuri dobândite în rezultatul săvârșirii infracțiunii” are o fundamentare normativă și jurisprudențială.

Totodată, înțelegem că, în sensul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM interesează, mai cu seamă, natura juridică a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare, din perspectiva corelării acestor categorii cu semnele componente de infracțiune. În acest sens, constatăm că aceste categorii nu descriu obiectul material al infracțiunii, deși conțin o componentă de natură materială. Totuși, acestea contribuie la identificarea plenară a conținutului semnelor laturii obiective și a laturii subiective.

În contextul obiectului infracțiunii însă, considerăm că, categoriile în cauză, reflectă cel mai bine, esența unor bunuri dobândite în rezultatul săvârșirii infracțiunii.

Apropo, noțiunea „bunuri dobândite în rezultatul săvârșirii infracțiunii” amintește de o altă noțiune desprinsă din aceeași categorie a „bunurilor rezultate din infracțiune”. Este vorba de noțiunea „produsul infracțiunii”. Consemnăm că și această noțiune nu se suprapune cu obiectul material al infracțiunii. Aidoma bunurilor dobândite în rezultatul săvârșirii infracțiunii, produsul infracțiunii apare în urma comiterii unei fapte penale, ci nu preexistă momentului săvârșirii infracțiunii. A.Reșetnicov susține că produsul infracțiunii reprezintă „acea entitate care a apărut ca atare în urma săvârșirii infracțiunii, în rezultatul influențării nemijlocite infracționale la care a fost supusă o altă entitate”.²⁶⁵

Atragem atenția că, anterior, componenta infracțiunii prevăzute la art.238 CP RM era formală. Pentru consumarea acesteia era suficient ca făptuitorul să prezinte informații false în vederea obținerii unui credit sau al majorării sumei acestuia sau să obțină un credit în condiții avantajoase. Nu era necesar ca făptuitorul să fi obținut creditul. Corespunzător, creditul ca atare, suma majorată a acestuia sau creditul obținut în condiții avantajoase nu apăreau pe post de bunuri obținute în rezultatul săvârșirii infracțiunii.

²⁶⁵ REȘETNICOV, A. Natura juridică a produsului infracțiunii. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”, 2007, nr. 6, p. 190.*

După identificarea naturii juridice a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare obținute în mod fraudulos (*i.e.* prin prezentarea unor informații neautentice), vom încerca să clarificăm esența acestor categorii.

Creditul. Noțiunea „credit” provine din limba latină, de la cuvântul „*creditum*”, presupunând încrederea unei persoane în altă persoană căreia i s-a transmite careva bunuri, cu intenția ca va primi în schimb, ulterior, bunuri similare.

În doctrina de specialitate sunt enunțate următoarele teze privitoare la rolul creditului în cadrul unei economii de piață: „creditul reprezintă un factor important al creșterii economice”;²⁶⁶ „creditul este unul dintre cele mai importante motoare ale întregului angrenaj economico-social”;²⁶⁷ „creditul bancar este principala sursă de asigurare a fondurilor bănești necesare diferitelor sectoare de activitate ale economiei naționale”;²⁶⁸ „creditul bancar reprezintă sursa principală de completare a resurselor pentru orice societate comercială”;²⁶⁹ „creditul bancar contribuie în mod prioritar la suplinirea resurselor financiare ale structurilor antreprenoriale”.²⁷⁰

Conchidem că creditul constituie unul dintre cele mai importante instrumente uzitate într-o economie de piață. Prin urmare, pe bună dreptate, creditul a fost inclus în categoria bunurilor pasibile de dobândire prin săvârșirea faptelor penale stipulate la art.238 CP RM.

Care e semnificația acestui termen? Există o echipolență între noțiunea „credit” utilizată în dispoziția art.238 CP RM și aceeași noțiune folosită în legislația civilă, bancară sau financiar nebanară? Aceste întrebări nu sunt deloc întâmplătoare, avându-se în vedere faptul că noțiunea „credit” este, mai degrabă, de factură civilă/bancară, *i.e.* de factură extrapenală.

În context, V.Guțan evocă că „noțiunea de credit este una de ordin financiar economic”²⁷¹.

Din perspectivă economică creditul constă în „cedarea unor valori de întrebuințare prezente în schimbul unor valori de primit în viitor”.²⁷²

Din perspectivă juridică „creditul este privit ca un contract prin care se pune la dispoziția Clientului o sumă de bani (credit), iar Clientul se obligă să restituie suma de care a beneficiat, să plătească dobânda și alte sume aferente prevăzute de contract”.²⁷³

²⁶⁶ CUHAL, R., CUHAL, V. Creditele bancare, creșterea economică și stabilitatea prețurilor. În: *Meridian Ingineresc*, 2007, nr. 3, p. 70.

²⁶⁷ CÎRLAN, A. Activitatea de creditare a persoanelor juridice în condițiile actuale. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „30 YEARS OF ECONOMIC REFORMS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: ECONOMIC PROGRESS VIA INNOVATION AND COMPETITIVENESS”* (September 24-25, 2021, Chisinau), p. 405.

²⁶⁸ SLUTU, N., PRODAN, S. Contractul de credit bancar. În: *Vector European*, 2019, nr. 2, p. 54.

²⁶⁹ LILEA, C.-P. et al. Creditul bancar, instrument de finanțare a societăților comerciale. În: *Revista Română de Statistică*, 2019, nr. 9, p. 110.

²⁷⁰ МАЛАХОВА, О.І. Банківська система у механізмі кредитного забезпечення підприємницької діяльності: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. економ. наук. Тернопіль, 2004, с. 8.

²⁷¹ GUȚAN, V. Domeniul creditar-bancar – obiect al protecției juridico-penale. În: *Revista de studii și cercetări juridice*, 2011, nr.3-4, p. 159.

²⁷² MANOLESCU, GH. *Bănci și credit*. București: Editura Fundației „România de mâine”, 2006, p. 107.

Codul civil al RM (în continuare – CC RM) nu definește noțiunea „credit”. Totuși, esența creditului este desprins din reglementările înscrise în Codul civil referitoare la contractul de credit. Astfel, norma de la alin.(1) art.1763 CC RM definește contractul de credit în felul următor: „contractul în care, o bancă sau o organizație de creditare nebanară (creditor) se obligă să pună la dispoziția unei alte persoane (debitor) o sumă de bani ca împrumut, cu condiția rambursării ei, a plății dobânzii și a altor plăți aferente, sau își asumă orice alt angajament de a achiziționa o creanță sau de a efectua o plată, de a prelungi termenul de rambursare a datoriei sau de a emite orice garanții”.²⁷⁴

Remarcăm că creditul nu se rezumă doar la angajamentul creditorului de a acorda debitorului bani cu titlu de împrumut, ci include și alte exprimări (e.g. angajamentul creditorului de a achiziționa o creanță sau de a efectua o plată).

Deci, identificăm o accepțiune *lato sensu* și o accepțiune *stricto sensu* a noțiunii „credit”.

După cum e și firesc, în legislația bancară, regăsim aceeași abordare a noțiunii „credit”, exact ca în legislația civilă. Comparativ cu legislația civilă însă, în cea bancară este consemnată în mod expres o definiție a noțiunii „credit”. În principiu, noțiunea „creditului” înscrisă în Legea RM privind activitatea băncilor, nr.202 din 06.10.2017²⁷⁵ (în continuare – Legea RM nr.202/2017) este similară definiției „contractului de credit” consfințită în Codul civil. Totuși, spre deosebire de prevederile alin.(1) art.1763 CC RM, în Legea RM nr.202/2017, în definiția noțiunii „credit” se face distincție între „angajamentul creditorului de a acorda debitorului bani cu împrumut, cu condiția rambursării lor” (principala accepțiune a creditului) și celelalte forme de exprimare a creditului (e.g. angajamentul creditorului de a achiziționa o creanță sau de a efectua o plată). O accepțiune similară a noțiunii „credit” este înscrisă în textul art.2 din Legea RM privind birourile istoriilor de credit, nr.122 din 29.05.2008.²⁷⁶

Susținem cele enunțate de către V.Babii: „Intervenția răspunderii penale în sfera bancară [...] pune în evidență interferența normelor de drept penal cu ale altor ramuri de drept [...]”.²⁷⁷

Ajungem la concluzia că dispoziția normelor consfințite la art.238 CP RM este una de blanchetă. N.M. Zolotova menționează că „normele analizate au caracter de blanchetă, motiv

²⁷³ MARIAN, N. Noțiunea și natura juridică a contractului de credit bancar. În: *Revista Națională de Drept*, 2016, nr. 6, p. 46.

²⁷⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86. Republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr. 66-75.

²⁷⁵ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 434-439.

²⁷⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 138-139, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 316-321.

²⁷⁷ BABII, V. *Particularitățile aplicării sancțiunilor administrative în sfera bancară*: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2009, p. 32.

pentru care conținutul termenului „credit” este determinat prin examinarea sistemică a normei de incriminare cu normele din legislația civilă și cea bancară”.²⁷⁸

I.Hadîrca consemnează că „conținutul normelor de blanchetă se află în strictă dependență de conținutul normelor din cadrul unor astfel de acte extrapenale”.²⁷⁹

Într-adevăr, constatăm o dependență între norma ce cuprinde dispoziția de blanchetă și norma înscrisă în actul normativ extrapenal (de referință).

În altă privință, din conținutul normei de la alin.(1) art.1763 CC RM rezultă că poate acorda credit atât o bancă, cât și o organizație de creditare nebancaară. Acest fapt este confirmat prin prevederile Legii RM cu privire la organizațiile de creditare nebancaară, nr.1 din 16.03.2018²⁸⁰ (în continuare – Legea RM nr.1/2018). Prin urmare, creditul nu este doar bancar (acordat de bancă), ci și nebancaar (acordat de organizațiile de creditare nebancaară). De altfel, în Legea RM nr.1/2018 este folosită, inclusiv noțiunea „credit nebancaar”.

Mai mult, din textul alin.(4) art.1763 CC RM reiese, implicit, că activitatea de creditare poate fi inerentă și altor organizații. Astfel, din economia acestei norme rezultă că prevederile legale referitoare la contractul de credit, inserate în Codul civil, devin funcționale și în cazul în care alte organizații (altele decât băncile și organizațiile de creditare nebancaară) acordă credite în baza legii.

Care alte organizații ar putea să acorde credite?

V.Stati²⁸¹ atribuie în această categorie societățile de investiții.

Într-adevăr, societăților de investiții, prin lege, li se conferă posibilitatea de a acorda credite. Desigur, acest serviciu, pe care ar putea să-l desfășoare o societate de investiții, nu este unul de bază, ci unul ajutător. Din textul lit.b) alin.(2) art.33 al Legii RM privind piața de capital, nr.171 din 11.07.2012 (în continuare – Legea RM nr.171/2012) aflăm că societatea de investiții poate acorda credit unui client de-al său „pentru a-i permite efectuarea unei tranzacții cu unul sau cu mai multe instrumente financiare, în care este implicată societatea de investiții”.²⁸² Deci, nu este exclus ca și o societate de investiții să acorde credite.

S-ar putea ca și altor organizații (participanți profesioniști la piața financiară nebancaară) să li se confere, prin lege, competențe de acordare a creditelor.

²⁷⁸ ЗОЛОТОВА, Н.М. *Преступления в сфере кредитования*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008, с. 18.

²⁷⁹ HADÎRCA, I. Conotații privind calificarea infracțiunilor potrivit normei de blanchetă. În: *Materialele Conferinței naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”*, (Chișinău, 28-29 septembrie 2016), p. 116.

²⁸⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.108-112.

²⁸¹ STATI, V. Infracțiunile prevăzute la art. 238 și 239 CP RM în lumina amendamentelor operate în Codul penal la 25.07.2014. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”*, 2015, nr. 3 (83), p. 207-208.

²⁸² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.193-197.

Totodată, identificăm entități care pot să acorde credite, dar care, așa cum vom vedea *infra*, nu sunt incluse în categoria victimelor infracțiunilor analizate. De pildă, în conformitate cu alin.(3) art.25 din Legea RM cu privire la serviciile de plată și moneda electronică, nr.114 din 18.05.2012 (în continuare – Legea RM nr.114/2012) „societățile de plată pot acorda credite legate de serviciile de plată menționate în art.4 alin.(1) pct.4) și 5)”.²⁸³ Potrivit alin.(1¹) art.88 din aceeași lege și „societatea emitentă de monedă electronică poate acorda credite legate de serviciile de plată menționate în art.4 alin.(1) pct.4) și 5)”.²⁸⁴ Activitatea de creditare realizată de către societățile de plată și societățile emitente de monedă electronică (prestatori de servicii de plată) este reglementată prin Regulamentul cu privire la activitatea de creditare a prestatorilor de servicii de plată nebancari, aprobat prin hotărârea Comitetului Executiv al BNM, nr.158 din 05.06.2019.²⁸⁵

În altă privință, reținem că creditele sunt clasificate în funcție de diverse criterii (*e.g.* în funcție de scopul acordării, termenul acordării, subiectul ce acordă, solicitantul creditului, metoda de acordare a creditului, mărimea creditului, natura garanțiilor, calitatea creditului).

Astfel, de exemplu, în dependență de *scopul* acordării creditului deosebim:

- a) credite de producție;
- b) credite de circulație;
- c) credite de consum.

O divizare a creditelor, în funcție de scop, mult mai nuanțată este desprinsă din rapoartele BNM vizând structura portofoliului de credite pe sectorul bancar al RM. Astfel, din conținutul acestor rapoarte se desprind următoarele tipuri de credite acordate de către bănci: credite acordate agriculturii; credite acordate industriei alimentare; credite acordate în domeniul construcțiilor; credite acordate industriei energetice; credite acordate industriei productive; credite acordate comerțului; credite acordate mediului financiar nebancar; credite acordate organizațiilor necomerciale; credite acordate în domeniul prestării serviciilor etc.²⁸⁶

În dependență de *termenul* acordării creditului distingem între:

- a) credite pe termen scurt (cu scadența, de obicei, sub un an);
- b) credite pe termen mediu (cu scadența între un an și cinci ani);
- c) credite pe termen lung (cu scadența de peste cinci ani).

În funcție de *natura garanțiilor* identificăm:

- a) credite reale și,
- b) credite personale.

²⁸³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 193-197.

²⁸⁴ *Ibidem*.

²⁸⁵ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr. 203-207.

²⁸⁶ *Structura portofoliului de credite pe sectorul bancar al RM (pe ramuri)*. [citată 06.10.2022] Disponibil: <https://www.bnm.md/bdi/pages/reports/drsb/DRSB7.xhtml>

Unul dintre cele mai importante criterii de clasificare a creditelor îl constituie *capacitatea de onorare a angajamentelor* de către solicitantul de credit. Astfel, potrivit Regulamentului cu privire la clasificarea activelor și angajamentelor condiționale, aprobat prin hotărârea Consiliului de administrație a BNM, nr.231 din 27.10.2011,²⁸⁷ evidențiem următoarele tipuri de credite:

- a) standard;
- b) supravegheat;
- c) substandard;
- d) dubios;
- e) compromis.

Ultimele două formează categoria creditelor neperformante. De altfel, în dependență de *calitatea* creditelor, acestea se împart în:

- a) performante și,
- b) neperformante.

În materia creditelor nebancaire întâlnim o clasificare identică. Astfel, aceleași cinci categorii de credite (standard, supravegheat, substandard, dubios și compromis) sunt reflectate în conținutul Regulamentului cu privire la clasificarea activelor de către organizațiile de creditare nebancaară, aprobat prin hotărârea CNPF nr.60/4 din 16.12.2019.²⁸⁸

De regulă, la încadrarea celor săvârșite în tiparul art.238 CP RM nu contează tipul creditului obținut în mod fraudulos. Mijloacele financiare reprezentând orice tip de credit pot evolua pe post de bunuri obținute în rezultatul săvârșirii acestor infracțiuni. Tipul exact de credit obținut va avea semnificație doar în planul individualizării pedepsei penale.

Consemnăm că în postura de bunuri dobândite în rezultatul săvârșirii infracțiunii pot să apară și mijloacele financiare reprezentând un credit de consum. De altfel, conform art.14 din Legea RM nr.202/2017 băncilor le este permis să acorde, *inter alia*, credite de consum și credite imobiliare.

Creditul de consum își are sursa în contractul de credit pentru consumatori²⁸⁹. Prin urmare, creditul de consum, presupune, în mod obligatoriu, prezența consumatorului în calitate de solicitant al creditului. În sensul Legii RM privind contractele de credit pentru consumatori, nr.202 din 12.07.2013, prin consumator se are în vedere persoana fizică care obține creditul în vederea folosirii acestuia pentru „necesități nelegate de activitatea de antreprenor sau cea profesională”.²⁹⁰

²⁸⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2011, nr. 216-221.

²⁸⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2020, nr. 7-13.

²⁸⁹ Hotărârea BNM pentru aprobarea Regulamentului privind creditarea responsabilă a consumatorilor de către bănci, nr. 101 din 19.05.2022. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2022, nr. 164-169.

²⁹⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 191-197.

În plan comparat desprindem norme incriminatorii care, într-o manieră deductibilă, scot din sfera de aplicare a normelor similare celor de la art.238 CP RM, faptele de dobândire a creditelor de consum. Cu titlu demonstrativ prezentăm următoarele modele: art.176 din Codul penal al Federației Ruse²⁹¹, art.237 din Codul penal al Republicii Belarus²⁹², art.195 din Codul penal al Republicii Azerbaidjan²⁹³, art.219 din Codul penal al Republicii Kazahstan²⁹⁴, art.243 din Codul penal al Republicii Turkmenistan²⁹⁵ etc. În conținutul acestor norme subiectul infracțiunii are un conținut mai îngust. În această postură poate evolua fie întreprinzătorul individual, fie administratorul unei persoane juridice. Corespunzător, avându-se în vedere calitatea subiectului infracțiunii, e cu neputință obținerea unor credite de consum care, prin definiție, nu sunt legate de activitatea antreprenorială.

Împrumutul. Preliminar amintim că prin Legea RM nr.180/2014 a fost lărgit considerabil textul de incriminare al normei analizate. Alături de credit, pe post de bunuri pasibile de obținere prin săvârșirea infracțiunii au fost incluse: a) împrumutul, b) despăgubirea de asigurare, c) indemnizația de asigurare.

Esența noțiunii „împrumut” este dedusă din conceptul contractului de împrumut care, în conformitate cu prevederea de la alin.(1) art.1242 CC RM semnifică o înțelegere prin care „o parte se obligă să dea în proprietate celeilalte părți bani [...], iar aceasta se obligă să restituie banii în aceeași sumă [...] la expirarea termenului pentru care i-au fost dați”.²⁹⁶

Care dintre entitățile stipulate la art.238 CP RM pot acorda bani cu titlu de împrumut?

Este limpede că poate acorda împrumuturi asociația de economii și împrumuturi. Acest fapt decurge chiar din denumirea acestor entități. Iar potrivit pct.1) alin.(1) art.7 din Legea RM cu privire la asociațiile de economii și împrumuturi, nr.139 din 21.06.2007²⁹⁷ (în continuare – Legea RM nr.139/2007) acordarea de împrumuturi formează o categorie a serviciilor ce pot fi oferite de aceste entități.

Tot așa de clar stau lucrurile în cazul asigurătorului. Mai exact, spre deosebire de asociațiile de economii și împrumut, asigurătorul nu poate acorda împrumuturi. Or, esența activității de asigurare este alta, decât în a acorda împrumuturi.

²⁹¹ Уголовный кодекс Российской Федерации. [citat 24.10.2022] Disponibil:

http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/7c23990e7bc7ec9960625ca9411a470cd61ad2ec/

²⁹² Уголовный кодекс Республики Беларусь. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://kodeksy-by.com/ugolovnyj_kodeks_rb/237.htm

²⁹³ Уголовный кодекс Азербайджанской Республики. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30420353#pos=2331;-38

²⁹⁴ Уголовный кодекс Республики Казахстан. [citat 24.10.2022] Disponibil:

https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252&pos=3407;-46#pos=3407;-46

²⁹⁵ Уголовный кодекс Туркменистана. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://continent-online.com/Document/?doc_id=31295286#pos=1967;-60

²⁹⁶ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.82-86, republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr.66-75.

²⁹⁷ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 112-116.

Dar pot acorda împrumuturi instituțiile financiare și organizațiile financiare nebancare?

În ceea ce privește băncile consemnăm că acestea pot acorda împrumuturi. Această constatare își are suportul în reglementările legale consacrate activității bancare. Astfel, Legea RM nr.202/2017, la art.14 stabilește lista activităților permise unei bănci. De menționat că, în această listă, activitatea de acordare de împrumuturi nu este indicată în mod expres. Totodată, aceasta reiese din conținutul lit.p) alin.(1) art.14 al legii, în acord cu care banca poate practica „orice alte activități sau servicii, permise de BNM, în măsura în care acestea se circumscriu domeniului financiar”.²⁹⁸

În ceea ce privește organizațiile financiare nebancare, situația e diferită. De pildă, organizațiile de creditare nebancară nu pot acorda decât credite, nu și împrumuturi. Concluzia noastră își are suportul în prevederile Legii RM nr.1/2018.

Primo – prin definiție se stabilește că organizațiile de creditare nebancară acordă, în exclusivitate, credite.

Secundo – la art.8 din lege (normă ce stabilește activitățile pe care ar putea să le desfășoare organizațiile de creditare nebancară) nu este prevăzută, nici explicit, și nici implicit, activitatea de acordare de împrumuturi.

Anterior, fostele organizații de microfinanțare (cele care au luat forma organizațiilor de creditare nebancară de astăzi) puteau acorda împrumuturi. De fapt, acestea acordau numai împrumuturi. Odată cu intrarea în vigoare a Legii RM nr.1/2018 și ieșirea din uz a Legii RM cu privire la organizațiile de microfinanțare, nr.280 din 22.07.2004 (în continuare – Legea RM nr.280/2004),²⁹⁹ a fost reprofilată sfera de activitate a fostelor organizații de microfinanțare (actualmente – organizații de creditare nebancară), acestea putând să acorde doar credite, nu și împrumuturi.

Societățile de investiții, comparativ cu organizațiile de creditare nebancară, pot acorda și împrumuturi (fapt stipulat la lit.b) alin.(2) art.33 din Legea RM nr.171/2012). Accentuăm că societățile de investiții pot apărea în postura de organizații financiare nebancare, fiind participanți profesioniști la piața financiară nebancară.

Despăgubirea și indemnizația de asigurare. Din economia art.4 al Legii RM privind activitatea de asigurare sau de reasigurare, nr.92 din 07.04.2022 (în continuare – Legea RM nr.92/2022) aflăm că despăgubirea de asigurare reprezintă „suma datorată sau plătită de către societatea de asigurare asiguratului, beneficiarului asigurării sau unui terț păgubit în vederea compensării pagubei produse de cazul asigurat”.³⁰⁰

²⁹⁸ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 434-439.

²⁹⁹ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 138-146.

³⁰⁰ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr. 129-133.

Potrivit aceluiași articol indemnizația de asigurare este definită ca fiind „suma datorată sau plătită de către societatea de asigurare persoanei asigurate/asiguratului, beneficiarului asigurării și terțului păgubit la producerea riscului prevăzut în contractul de asigurare”.³⁰¹

Legea RM cu privire la asigurări, nr.407 din 21.12.2006 (actualmente abrogată), la alin.(3) art.6 prevedea că despăgubirea de asigurare reprezintă „suma pe care asigurătorul o datorează asiguratului în vederea compensării pagubei produse de evenimentul asigurat în cadrul asigurării de bunuri și de răspundere civilă”.³⁰² Iar la alin.(2) din același articol indemnizația de asigurare era definită în felul următor: „suma care, în cadrul asigurării de viață, urmează a fi plătită asiguratului sau beneficiarului asigurării la producerea evenimentului prevăzut în contract”.³⁰³

Un înțeles similar al acestor noțiuni este remarcat în reglementările corespunzătoare din Codul civil.

2.1.3. Victima infracțiunii

S.Brînza notează: „în procesul de identificare a obiectului infracțiunii este deosebit de important a evidenția trăsăturile victimei (subiectului pasiv) [...]”.³⁰⁴

Conform doctrinei prin „victimă a infracțiunii” se are în vedere persoana fizică sau persoana juridică asupra căreia este săvârșită infracțiunea.³⁰⁵

Victima infracțiunii, în general, și al infracțiunilor examinate, în mod special, este *titularul valorilor sociale lezate*. Victima infracțiunii este subiectul relațiilor sociale (protejate penal) în direcția căreia făptuitorul își îndreaptă fapta prejudiciabilă și, după caz, căreia i se cauzează o urmare prejudiciabilă.

Legiuitorul moldav indică expres cine poate fi victimă a acestor infracțiuni. La concret, în dispoziția art.238 CP RM sunt indicate următoarele patru entități pasibile să figureze în calitate de victimă:

- a) instituția financiară;
- b) organizația financiară nebancaară;
- c) asociația de economii și împrumut;
- d) asigurătorul.

Lista entităților ce pot să apară în această postură este stabilită în mod exhaustiv, ci nu exemplificativ. În legislația unor state victima infracțiunilor analizate este redată într-o manieră

³⁰¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2022, nr. 129-133.

³⁰² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 47-49.

³⁰³ *Ibidem*.

³⁰⁴ BRÎNZA S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, p. 92.

³⁰⁵ BOTNARENCO, M., STRÎMBEANU, A. Victima infracțiunilor prevăzute la art.259 din Codul penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2022, nr. 8 (158), p. 112.*

exemplificativă. Astfel, conform art.222 din Codul penal al Ucrainei³⁰⁶, art.219 din Codul penal al Kazahstanului³⁰⁷, art.208 din Codul penal al Georgiei³⁰⁸, art.243 din Codul penal al Turkmenistanului³⁰⁹, art.176 din Codul penal al Federației Ruse³¹⁰ și art.264 din Codul penal al Tadjikistanului³¹¹ în calitate de victimă a infracțiunilor examinate poate figura: a) banca; b) oricare alt creditor. Semnul „oricare alt creditor”, desemnând victima infracțiunii, este estimativ. Conținutul acestuia este determinat prin raportare la mijloacele financiare concrete obținute ca urmare a săvârșirii faptei infracționale.

O formulă asemănătoare folosește legiuitorul polonez. Astfel, la art.297 din Codul penal³¹² sunt specificate următoarele categorii de victime: a) banca; b) altă unitate organizatorică care efectuează activități similare în baza legii.

Alți legiuitori, în vederea desemnării victimei acestor infracțiuni, folosesc o noțiune generică. Bunăoară, în dispoziția art.230 din Codul penal al Sloveniei³¹³ și în dispoziția secțiunii 210 din Codul penal al Letoniei³¹⁴ este consfințită noțiunea „creditor”. În principiu, constatăm că, toate victimele acestor infracțiuni (indiferent de calitatea acestora raportat la sistemul legislativ al unui stat sau a altui stat), în sens juridico-civil, pot fi catalogate drept creditori. Or, în esență, acestea acordă mijloace financiare cu titlu de credit, de împrumut etc., având dreptul de a cere rambursarea acestora, inclusiv plata dobânzilor și a altor plăți suplimentare.

Unii legiuitori omit să reflecte expres, în dispoziția normei, victima infracțiunii. Victima infracțiunii nu este stipulată: la art.268 din Codul penal al Bosniei și Herțegovinei³¹⁵, la art.209 din Codul penal al Serbiei³¹⁶, la art.249 din Codul penal al Macedoniei de Nord³¹⁷, la art.207 din

³⁰⁶ Уголовный кодекс Украины. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovniy-kodeks/razdel-1-7/>

³⁰⁷ Уголовный кодекс Республики Казахстан. [citată 24.10.2022] Disponibil: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252&pos=3407;-46#pos=3407;-46

³⁰⁸ Уголовный кодекс Грузии. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/16426/212/ru/pdf>

³⁰⁹ Уголовный кодекс Туркменистана. [citată 24.10.2022] Disponibil: https://continent-online.com/Document/?doc_id=31295286#pos=1967;-60

³¹⁰ Уголовный кодекс Российской Федерации. [citată 24.10.2022] Disponibil: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/7c23990e7bc7ec9960625ca9411a470cd61ad2ec/

³¹¹ Уголовный кодекс Республики Таджикистан. [citată 24.10.2022] Disponibil: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30397325#pos=2503;-9

³¹² Codul penal al Republicii Polone. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Polonia-RO.html>

³¹³ Codul penal al Republicii Slovenia. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovenia-RO.html>

³¹⁴ Codul penal al Republicii Letonia. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Letonia-RO.html>

³¹⁵ Criminal Code of Bosnia and Herzegovina. [citată 24.10.2022] Disponibil: https://legislationline.org/sites/default/files/documents/be/BiH_CC_am2015_bh.pdf

³¹⁶ Criminal Code of the Republic of Serbia. [citată 24.10.2022] Disponibil: https://www.mpravde.gov.rs/files/Criminal%20%20Code_2019.pdf

³¹⁷ Criminal Code of the Republic of North Macedonia. [citată 24.10.2022] Disponibil: [https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/MONOGRAPH/66834/135908/F-1025739791/MKD-66834%20\(EN\).pdf](https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/MONOGRAPH/66834/135908/F-1025739791/MKD-66834%20(EN).pdf)

Codul penal al Lituaniei³¹⁸, la art.237 din Codul penal al Bielorusiei³¹⁹, la art.195 din Codul penal al Azerbaidjanului³²⁰, la art.248A din Codul penal al Bulgariei³²¹.

În conținutul acestor legislații victima este dedusă în mod implicit. Categoria mijloacelor bănești obținute în rezultatul săvârșirii infracțiunii contribuie în această direcție. De exemplu, norma de la alin.(1) art.248A din Codul penal al Bulgariei³²² prevede răspunderea pentru furnizarea unor informații neadevărate în vederea obținerii unui credit. Corespunzător, pe post de victimă a acestei infracțiuni apare acea entitate care poate acorda credite.

Reiterăm că, spre deosebire de legiuitorii străini (sus-indicați), legiuitorul moldav a îmbrățișat calea reliefării mult mai exacte a victimei acestor infracțiuni. O asemenea formulă pare a fi mai potrivită, întrucât ușurează procesul de identificare *in concreto* a victimelor acestor infracțiuni și, în consecință, facilitează activitatea persoanelor abilitate cu dreptul de calificare oficială a infracțiunilor.

La ora actuală cercul victimelor infracțiunilor investigate este mult mai mare, comparativ cu perioada anterioară. Amintim că prin Legea RM nr.180/2014 a fost lărgit considerabil cercul potențialelor victime. În această listă (alături de instituția financiară) au fost incluse și alte entități: organizația financiară nebanară, asociația de economii și împrumut, asigurătorul. Până atunci, aceste entități nu puteau să figureze în postura de victime a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. Eventual, dobândirea din contul acestor entități, a unor mijloace financiare, în mod fraudulos, prin prezentarea unor informații false, puteau fi încadrate în tiparul altor norme (penale sau contravenționale).

Într-o speță din practica judiciară națională³²³ organul de urmărire penală, inclusiv procurorul, a decis să încadreze conduita inculpatelor M.B. și E.M. în baza art.238 CP RM, deși inculpatele au obținut prin înșelăciune (i) un împrumut, și (ii) din contul unei organizații de microfinanțare. De precizat că, potrivit învinuirii aduse de procuror cele imputate inculpatelor ar fi fost comise în perioada anului 2008.

Notăm că în acea perioadă pe post de victimă a infracțiunii prevăzute la art.238 CP RM putea să apară, în exclusivitate, entitatea care acorda credite, *i.e.* instituția financiară. Organizațiile de micro-finanțare nu puteau avea o atare calitate. Ele nu acordau credite, ci

³¹⁸ *Codul penal al Republicii Lituania*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Lituania-RO.html>

³¹⁹ *Уголовный кодекс Республики Беларусь*. [citată 24.10.2022] Disponibil: https://kodeksy-by.com/ugolovnyj_kodeks_rb/237.htm

³²⁰ *Уголовный кодекс Азербайджанской Республики*. [citată 24.10.2022] Disponibil: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30420353#pos=2331;-38

³²¹ *Codul penal al Republicii Bulgaria*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html>

³²² *Ibidem*.

³²³ *Sentința Judecătorei Cahul, sediul Central din 09 octombrie 2020. Dosarul nr. 1-24/2017*. [citată 24.10.2022] Disponibil: https://jch.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/04787731-b512-4846-af9f-bd5983255c9b

împrumuturi. De altfel, în învinuire se indică că inculpatele ar fi primit un „împrumut”, dar nu un credit.

După cum e și firesc, instanța de fond a decis să achite inculpatele. *Inter alia*, instanța a ales să evoce argumentul privind lipsa obiectului infracțiunii (în speță, a obiectului juridic special, precum și a calității speciale a victimei infracțiunii). La concret, instanța a reținut următoarele: „organizația de microfinanțare „M” SRL a acordat un împrumut. Astfel, în cazul dat nu este vorba de un credit sub orice formă ar fi el (bancar sau nebanancar)”.³²⁴

De asemenea, și-n următoarea speță pe post de victimă a fost indicată o organizație de microfinanțare. În fapt, au fost constatate următoarele: „O.S., la data de 14 decembrie 2012, a încheiat cu ÎM OMF „M” SRL un contract de împrumut, în baza căruia, prin prezentarea unor informații false (contractul de ipotecă fals), a obținut suma de 95 000 lei”.³²⁵

Atragem atenția că conduita lui O.S. s-a exprimat în obținerea unui împrumut din contul unei organizații de microfinanțare. Remarcăm că fapta a fost realizată la data de 14 decembrie 2012. În aceste context, subliniem în mod repetat, că la acel moment, organizația de microfinanțare (actualmente – organizația de creditare nebancară) nu putea apărea pe post de victimă a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM.

În funcție de cuantumul daunelor materiale cauzate victimei, obținerea unor împrumuturi din contul unor asemenea entități urmau a fi încadrate în baza art.196 CP RM sau în baza art.106 Cod contravențional³²⁶. Au dreptate autorii V.Stati și Gh.Nicolaev când menționează: „în situația în care dobândirea creditului prin înșelăciune implică cauzarea unor daune a căror mărime nu este mai mare sau egală cu 500 unități convenționale se impune aplicarea art.106 din Codul contravențional”³²⁷.

Într-o altă speță³²⁸ asociația de economii și împrumut a fost catalogată drept victimă a infracțiunii prevăzute la art.238 CP RM. Și în această speță, a fost aplicată analogia legii penale, *i.e.* asociația de economii și împrumut a fost apreciată în calitate de instituție financiară. Precizăm că și în această speță, fapta infracțională a fost comisă sub imperiul legii vechi, atunci când în postura de victimă putea evolua doar instituția financiară. În speță, împrumutul a fost obținut în anul 2012.

³²⁴ *Ibidem*.

³²⁵ *Sentința Judecătorei Căușeni din 26 ianuarie 2015. Dosarul nr. 1-671/2013.* [citat 24.10.2022] Disponibil: https://jcs.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/d6e2a45f-10a6-e411-8112-005056a5d154; *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 29 martie 2016. Dosarul nr. Ira-277/2016.* [citat 24.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9437

³²⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 3-6, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 78-84.

³²⁷ POALELUNGI, M. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013, p. 803.

³²⁸ *Sentința Judecătorei Ungheni din 19 iunie 2014. Dosarul nr. 1-179/2014.* [citat 24.10.2022] Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/53043ca2-6bf8-e311-8956-005056a5fb1a

Interesantă soluție a oferit procurorul, și menținută de instanță, într-o altă speță din practica judiciară. În fapt, „*inculpata X., la data de 01.10.2013, în baza unor documente false, a încheiat cu organizația de microfinanțare „I” SRL un contract de împrumut. În consecință, organizația de microfinanțare i-a acordat inculpatei un împrumut în sumă de 10.000 lei, fiindu-i cauzată o daună materială*”.³²⁹ Acțiunile inculpatei au fost încadrate în baza art.190 CP RM, *i.e.* în baza normei ce prevede răspunderea pentru escrocherie. Soluție de încadrare analogică identificăm în altă speță³³⁰.

Stranie soluție de calificare. Înțelegem că art.238 CP RM a fost inaplicabil din motivul lipsei unei victime, caracteristice infracțiunii respective. Reiterăm că organizația de microfinanțare (tip al organizației financiare nebankare) a fost instituită în postura de victimă a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM abia în anul 2014. În fapt, cele imputate inculpatei X. au fost comise în anul 2013.

Oare de ce organul de urmărire penală a ales să califice cele săvârșite de către inculpată în baza art.190 CP RM? Or, infracțiunea de escrocherie, din punct de vedere al conținutului său subiectiv, este totalmente opusă infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. În compartimentele ulterioare din lucrare vom demonstra acest lucru. Până atunci vom obiecta asupra soluției de calificare relevate mai sus.

Menționăm că norma de la art.190 CP RM nu este generală în raport cu norma de la art.238 CP RM. În consecință, în lipsa semnelor infracțiunilor specificate la art.238 CP RM, cele comise nu pot fi calificate în baza art.190 CP RM.

Infra vom proba că infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM formează cazuri speciale ale infracțiunii prevăzute la art.196 CP RM (cauzarea de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere). Avându-se în vedere relația de concurență între normele înscrise la art.238 CP RM și cele cosemnate la art.196 CP RM, în lipsa semnelor normei speciale (la caz, în lipsa semnelor normei consfințite la art.238 CP RM) cele săvârșite urmau a fi încadrate conform normei generale, *i.e.* conform art.196 CP RM. Pentru aceasta însă, era necesară întrunirea tuturor semnelor normei generale, inclusiv a urmării prejudiciabile, în quantumul cerut de legiuitor. În caz contrar, în lipsa quantumului urmării prejudiciabile cerute de dispoziția art.196 CP RM, cele săvârșite trebuiau încadrate în baza art.106 din Codul contravențional.

În continuare ne propunem să dezvoltăm conceptul celor patru categorii de entități ce pot apărea în postura de victimă a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM.

³²⁹ *Sentința Judecătoriei Bălți din 18 iunie 2015. Dosarul nr. 1-52/2015.* [citată 24.10.2022] Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/Ofefa971-3a1e-e511-a983-005056a5fb1a

³³⁰ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 07 noiembrie 2018. Dosarul nr. 1ra-1948/2018.* [citată 24.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12233

Instituția financiară. Legislația actuală (în vigoare) nu definește noțiunea „instituție financiară”. Anterior, o definiție a instituției financiare era consfințită în textul Legii RM nr.550/1995. Potrivit art.3 din lege „instituția financiară” era definită ca fiind „o persoană juridică ce acceptă depozite sau echivalente ale acestora [...] și care utilizează total sau parțial aceste mijloace pentru a acorda credite sau a face investiții pe propriul cont și risc”.³³¹ O definiție practic „trasă la indigo” era înscrisă în textul art.2 din Legea RM cu privire la Banca Națională a Moldovei, nr.548 din 21.07.1995 (în continuare – Legea RM nr.548/1995).³³²

De precizat că definiția noțiunii „instituție financiară”, din textul Legii RM nr.550/1995, a existat până în momentul adoptării de către parlamentul moldav a Legii RM nr.202/2017. De altfel, prin Legea RM nr.202/2017 s-a urmărit reglementarea detaliată a activității băncilor. Prin aceeași lege s-a decis ca un șir de prevederi inserate în conținutul Legii RM nr.550/1995, inclusiv a celei ce definea termenul „instituție financiară”, să fie abrogate. În rezultat, Legea RM nr.550/1995 a rămas să reglementeze, în exclusivitate, aspectele legate de lichidarea băncilor. Acest fapt a și determinat redenumirea acestei legi în „Legea RM cu privire la lichidarea băncilor”.

Subsecvent, definiția noțiunii „instituție financiară” a fost eliminată și din textul Legii RM nr.548/1995.

Interpretând logico-istoric prevederile Legii RM nr.202/2017 (legii care a anulat definiția noțiunii „instituție financiară”) deducem că, actualmente, înțelesul noțiunii „instituție financiară”, inserat atât în textul legii penale, cât și în textul altor acte normative, este desprins din esența noțiunii „bancă”. Această concluzie este sugerată, pe de o parte, de eliminarea definiției noțiunii „instituție financiară” din textul Legii RM nr.550/1995, precum și din cel al Legii RM nr.548/1995 și, pe de altă parte, de adoptarea unui nou cadru normativ (afereent activității băncilor), care l-a substituit pe cel vechi (afereent instituțiilor financiare). Prin aceste acțiuni, legiuitorul a dat de înțeles, implicit, că noțiunea „instituție financiară” a fost substituită prin termenul „bancă”, în pofida faptului că aceste două noțiuni nu sunt echipolente, ci corelează de la general la special.

Totuși, constatăm că legiuitorul a dat dovadă de pragmatism (cel puțin în planul normelor de drept penal), înțelegând că, *de facto*, banca este acea instituție financiară care, la modul practic, poate evolua pe post de victimă a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM.

Privitor la rolul băncilor în societate, în general, și într-o economie de piață, în special, O.A. Abelev susține că acestea „reprezintă unul dintre elementele-cheie în procesul organizării

³³¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1996, nr. 1.

³³² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 56-57, republicată în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2015, nr. 297-300.

economiei de piață moderne”.³³³ Potrivit lui V.Babii „băncile sunt cele care mobilizează cea mai mare parte a disponibilităților bănești, îndeplinind un rol esențial și formând nucleul pieței monetare și de credit”.³³⁴ După Gh. Manolescu „băncile comerciale constituie o expresie a dezvoltării producției și a expansiunii economiei”.³³⁵

Autorii C.Nichitcin și I.Cazac relevă că „sectorul bancar ocupă o poziție înaltă în creditarea persoanelor fizice și juridice”.³³⁶

Este adevărat. Băncile ocupă locul de frunte în sistemul entităților pasibile să crediteze. Desigur, alături de bănci, și alte entități pot acorda credite. Portofoliul acestora însă, este mult mai mic comparativ cu cel al băncilor. Are dreptate autorul ucrainean A.M. Klociko când notează că, din considerentele sus- indicate, „sistemul bancar se află mereu într-o zonă de risc sporit”.³³⁷

Ce înțelegem prin bancă?

Conform art.3 din Legea RM nr.202/2017 prin „bancă” se înțelege „persoana juridică a cărei activitate constă în atragerea de depozite sau de alte fonduri rambursabile și în acordarea de credite în cont propriu”.³³⁸

Din textul art.14 al Legii RM nr.202/2017 aflăm că banca poate desfășura mult mai multe activități, decât cele indicate mai sus. La concret, banca poate desfășura și: leasing financiar; servicii de păstrare în casete de siguranță; emiterea de monedă electronică etc. Este important ca aceste activități să fie stipulate în licență.

Constatăm că aceste activități bancare poartă un caracter secundar. Principalele activități pe care le poate desfășura o bancă rezidă în: atragerea de depozite, precum și de alte fonduri rambursabile și acordarea de credite. De fapt, considerăm că orice bancă trebuie să desfășoare aceste două activități. Concluzia noastră se întemeiază pe definiția băncii, consfințită la art.3 din Legea RM nr.202/2017. În consecință, din punct de vedere juridic (dar poate și economic) e neimaginabil ca o bancă să nu desfășoare cele două activități (*i.e.* să atragă depozite/fonduri rambursabile și să acorde credite).

În general, pentru a putea desfășura activități inerente băncii, inclusiv pentru a putea acorda credite, banca trebuie înregistrată la organul corespunzător (*i.e.* la Agenția Servicii

³³³ АБЕЛЕВ, О.А. *Коммерческий банк в структуре рыночных взаимодействий*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2009, с. 16.

³³⁴ BABII, V. *Particularitățile aplicării sancțiunilor administrative în sfera bancară*: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2009, p. 25.

³³⁵ MANOLESCU, GH. *Bănci și credit*. București: Editura Fundației „România de mâine”, 2006, p. 21.

³³⁶ NICHITCIN, C., CAZAC, I. Rolul creditării în finanțarea investițiilor sectorului privat al Republicii Moldova. În: *Статистичні методи та інформаційні технології аналізу соціально-економічного розвитку: зб. текстів доповідей за матеріалами XX Міжнар. наук.-практ. конф. (21 травня 2020, Хмельницький). Хмельницький ун-т управління та права ім. Леоніда Юзькова*, 2020, с. 101, сс. 101-106.

³³⁷ КЛОЧКО, А.М. Злочини у сфері банківської діяльності. În: *Правовий вісник Української академії банківської справи*, 2014, № 1 (10), с. 71.

³³⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 434-439.

Publice). Și cel mai important, ulterior înregistrării, dar înainte de inițierea activităților permise băncilor este important ca banca să obțină licență. Licența conferă băncii dreptul de a practica activități bancare, inclusiv de a acorda credite. Licența este eliberată de către BNM.

Din economia prevederilor art.32 din Legea RM nr.202/2017 rezultă că băncile înregistrate și licențiate în Republica Moldova pot desfășura activitățile indicate în licență, inclusiv prin intermediul sucursalelor. Totuși, sucursala băncii nu poate fi privită în postura de victimă a infracțiunilor analizate, aceasta deoarece sucursala băncii este privită pe post de subdiviziune a băncii. Iar din perspectivă juridică, sucursala băncii este o parte dependentă de bancă. În aceste condiții, în cazul obținerii prin înșelăciune a unui credit din contul unei sucursale a unei bănci în postura de victimă a infracțiunii va evolua banca, nu însă sucursala băncii.

De asemenea, conform aceluiași articol, banca poate deschide și reprezentanțe pe teritoriul Republicii Moldova. De precizat însă, că reprezentanței unei bănci, nu i se conferă dreptul de a practica activități bancare stipulate în licență. Deci, reprezentanța băncii nu poate acorda credite. Legea RM nr.202/2017 oferă reprezentanței băncii, în exclusivitate, dreptul de a practica activități de informare, de reprezentare și de apărare a intereselor băncii.

În altă privință, interesează dacă băncile străine (*i.e.* înregistrate și licențiate la organele competente din afara Republicii Moldova) pot desfășura activități bancare pe teritoriul Republicii Moldova. Cu alte cuvinte, ne întrebăm dacă cumva aceste entități ar putea să apară în postura de victime a infracțiunilor examinate.

Clarificarea acestei dileme este realizată chiar de legiuitor. Astfel, la alin.(3) art.6 din Legea RM nr.202/2017 sunt stipulate următoarele: „Nicio bancă din alt stat nu poate desfășura în Republica Moldova activități permise băncilor [...] decât prin sucursale pentru care BNM a acordat licență [...]”.³³⁹

BNM este autoritatea publică care ține registrul tuturor băncilor înregistrate și licențiate în Republica Moldova, precum și a sucursalelor băncilor din alte state, licențiate în Republica Moldova, și care desfășoară activitate pe teritoriul Republicii Moldova.

La ziua de azi, în registrul băncilor, ținut de BNM, sunt înregistrate următoarele bănci și sucursale ale băncilor din alte state:

- a) BC „COMERTBANK” SA;
- b) BC „ENERGBANK” SA;
- c) BC „EuroCreditBank” SA;
- d) BC „EXIMBANK” SA;
- e) BC „Moldindconbank” SA;
- f) BC „MOLDOVA – AGROINDBANK” SA;

³³⁹ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 434-439.

- g) BC „ProCredit Bank” SA;
- h) Banca Comercială Română Chișinău SA;
- i) BC „VICTORIABANK” SA;
- j) „Banca de Finanțe și Comerț” SA;
- k) OTP Bank SA.

Numai aceste bănci pot acorda credite și, subsecvent, să apară în postura de victime a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM.

În altă ordine de idei, conform lit.e) alin.(1) art.5 din Legea RM nr.548/1995, BNM are competența de a acorda credite băncilor. Această competență a BNM este dezvoltată la art.18 din aceeași lege. Mecanismul acordării de credite de către BNM băncilor și sucursalelor băncilor străine (dar, licențiate în Republica Moldova) este reglementat de Regulamentul cu privire la facilitățile permanente de creditare acordate băncilor de către BNM (Anexa nr.1 la Hotărârea Comitetului executiv al BNM cu privire la aprobarea, modificarea și abrogarea unor acte normative ale BNM, nr.171 din 19.07.2018³⁴⁰).

Cele mai întâlnite forme de creditare acordate băncilor de către BNM sunt: *creditul intraday* și *creditul overnight*³⁴¹.

Având în vedere prevederile normative prenotate, V.Stati și Gh.Nicolaev consemnează asupra „posibilității evoluării BNM ca victimă a infracțiunilor examinate atunci când BNM acordă credite băncilor comerciale”³⁴².

Pe aceeași undă se situează autorii autohtoni L.Gîrla și Iu.Tabarcea.³⁴³

O asemenea posibilitate este subliniată și în doctrina penală rusă. În context, M.Iu. Șaleapina enunță: „În calitate de victimă poate apărea și banca centrală a statului atunci când acordă credite băncilor comerciale”³⁴⁴.

V.Babii³⁴⁵ evidențiază două nivele ale sistemului bancar: primul nivel este format din BNM, iar cel de-al doilea – din băncile comerciale.

³⁴⁰ Hotărârea Comitetului executiv al BNM cu privire la aprobarea, modificarea și abrogarea unor acte normative ale BNM, nr. 171 din 19.07.2018. [citat 06.10.2022] Disponibil:

https://www.bnm.md/files/Reg_facilit_HCE%2065_ro.pdf

³⁴¹ STRATAN, A. Calitatea victimei în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 238 CP RM. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2020, nr. 3 (133), p. 199.*

³⁴² STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 3-a, rev. și actualizată până la data de 1 mai 2019.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, p. 84; POALELUNGI, M. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2013, p. 800.

³⁴³ ГЫРЛЯ, Л.Г., ТАБАРЧА, Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть особенная. Том. 1.* Кишинэу: Cartdidact, 2010, p. 588.

³⁴⁴ ШАЛЯПИНА, М.Ю. *Уголовно-правовые и криминологические проблемы противодействия кредитно-банковским преступлениям:* дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Краснодар, 2015, с. 68; ШАЛЯПИНА, М.Ю. Ответственности за незаконное получение кредита по Уголовному кодексу Российской Федерации. În: *Общество и право*, 2014, № 2 (48), с. 126.

³⁴⁵ BABII, V. *Particularitățile aplicării sancțiunilor administrative în sfera bancară:* tz. de doct. în drept. Chișinău, 2009, p. 25.

Într-adevăr, identificăm o bifurcare a sistemului bancar național. La *primul nivel* se află BNM, în calitate de bancă centrală a statului. La cel de-*al doilea nivel*, se situează (i) băncile comerciale înregistrate și licențiate în Republica Moldova (cu sucursalele sale), precum și (ii) sucursalele băncilor străine, licențiate de către BNM.

De consemnat că BNM, în cadrul sistemului bancar, deține o dublă calitate.

În *primul rând*, BNM apare în postura de instituție publică înzestrată cu diverse competențe, inclusiv în sfera financiar-creditară.

În *al doilea rând*, BNM figurează în calitate de subiect al relațiilor civile iscate în raport cu băncile comerciale sau cu alte entități (persoane juridice), inclusiv cu persoane fizice.

În planul infracțiunilor examinate interesează postura BNM rezultată din relațiile civile formate între aceasta și băncile comerciale, relații iscate cu prilejul creditării băncilor. Or, doar în această conjunctură BNM poate apărea pe post de victimă a infracțiunilor specificate la art.238 CP RM.

Constatăm că, *de jure*, BNM poate fi privită în postura de victimă a infracțiunilor în discuție. Totuși, *de facto*, această posibilitate este extrem de redusă. În principiu, acest fapt este datorat de eventualele consecințe de ordin juridico-penal (și nu doar) la care ar putea fi expusă o bancă comercială în ipoteza săvârșirii uneia dintre infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM. Ținta principală a făptuitorilor rămân a fi băncile comerciale, și nu BNM.

Corect notează V.Babii că anume „băncile comerciale sunt verigile de bază ale sistemului bancar”.³⁴⁶

Organizația financiară nebancaară. În următoarea speță din practica judiciară organizația financiară nebancaară a evoluat în postura de victimă a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.238 CP RM: „*X având o stare materială defavorabilă, dorind să-și îmbunătățească situația financiară a încheiat cu organizația de micro finanțare „MC” SRL un contract de împrumut, prezentând informații false, în rezultat obținând un împrumut în mărime de 30 000 lei*”.³⁴⁷

Codul penal nu definește noțiunea „organizație financiară nebancaară”. De fapt, constatăm că această noțiune nu este de factură penală, ci de factură extrapenală. Mai exact, această noțiune ține de domeniul financiar nebancaară.

La moment, în legislația extrapenală a Republicii Moldova noțiunea „organizație financiară nebancaară” este folosită extrem de redus.

³⁴⁶ BABII, V. *Particularitățile aplicării sancțiunilor administrative în sfera bancară*: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2009, p. 13.

³⁴⁷ *Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 17 februarie 2017. Dosarul nr. 1-556/2017.* [citată 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/1920f0db-10f5-e611-80d0-0050568b4c47; *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 14 decembrie 2017. Dosarul nr. 1a-1371/2017.* [citată 24.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/dfde6f40-5ff5-e711-80d5-0050568b7027

Totodată, remarcăm că legiuitorul uzitează o altă noțiune: „societate financiară nebancară”. Astfel, Legea RM nr.202/2017 nu folosește noțiunea „organizație financiară nebancară”, ci noțiunea „societate financiară nebancară”. Aceeași noțiune este uzitată în textul altor acte normative de referință (e.g. în Legea RM cu privire la supravegherea suplimentară a băncilor, asigurătorilor/reasigurătorilor și a societăților de investiții care aparțin unui conglomerat financiar, nr.250 din 01.12.2017,³⁴⁸ în Hotărârea BNM pentru aprobarea Regulamentului cu privire la supravegherea pe bază consolidată a băncilor”, nr.101/2020 din 16.04.2020³⁴⁹).

Sunt oare echipolente noțiunile „organizație financiară nebancară” și „societate financiară nebancară”?

Etimologic vorbind, noțiunile „societate” și „organizație” au același înțeles. Cel puțin, lipsesc motive în a considera că cele două noțiuni nu sunt sinonime. În consecință, la prima vedere, noțiunea „organizație financiară nebancară”, înscrisă în dispoziția art.238 CP RM, este echipolentă cu noțiunea „societate financiară nebancară”, consfințită în prevederile unor acte normative extrapenale.

Totuși, pentru a clarifica acest lucru, se impune, în mod firesc, analiza unor prevederi legale.

Potrivit art.3 din Legea RM nr.202/2017 prin „societate financiară nebancară” se înțelege „o întreprindere, alta decât o bancă sau o societate de investiții, a cărei activitate principală constă în dobândirea de dețineri sau în desfășurarea uneia sau mai multor activități menționate la lit.b)-p) alin.(1) art.14, inclusiv o societate financiară holding, o societate financiară holding mixtă și o societate de administrare fiduciară a investițiilor”.³⁵⁰

Din această definiție rezultă următoarele două trăsături de bază ale societății financiare nebancare:

- nu este bancă și nici societate de investiții;
- activitatea sa principală constă în dobândirea de dețineri sau în desfășurarea uneia sau mai multor activități menționate la lit.b)-p) alin.(1) art.14.

De precizat că, lit.b) alin.(1) art.14 din Legea RM nr.202/2017 stipulează acordarea de credite în calitate de activitate pasibilă de desfășurare de către o societate financiară nebancară. Prin urmare, societatea financiară nebancară poate acorda credite. Aceeași activitate o poate desfășura organizația financiară nebancară (în sensul art.238 CP RM).

În același timp, observăm că societatea financiară nebancară poate desfășura și alte activități, decât să acorde credite. În principiu, societatea financiară nebancară poate desfășura

³⁴⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 464-470.

³⁴⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2020, nr. 118-123.

³⁵⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 434-439.

oricare altă activitate pe care, în mod normal, o poate practica banca. De exemplu, societatea financiară nebancară poate practica leasing financiar sau poate presta servicii de plată ori poate presta servicii de brokeraj monetar etc. Astfel, potrivit competenței, societățile financiare nebancare sunt similare băncilor. Totodată, acestea nu sunt bănci.

Desprindem că societatea financiară nebancară poate desfășura activități aferente unei bănci, inclusiv să acorde credite. În aceste condiții, societatea financiară nebancară ar putea fi privită pe post de victimă a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM.

Remarcăm însă, că legiuitorul, în dispoziția art.238 CP RM folosește noțiunea „organizație financiară nebancară”, dar nu „societate financiară nebancară”. S-ar părea că organizația financiară nebancară constituie o specie a societății financiare nebancare. Mai exact, s-ar părea că în postura de societate financiară nebancară abilitată să acorde credite apare organizația financiară nebancară.

Totuși, constatăm că organizația financiară nebancară (în sensul art.238 CP RM) nu reprezintă o categorie a societăților financiare nebancare. Din definiția societății financiare nebancare reiese că aceasta este o entitate, alta decât o societate de investiții. Societatea de investiții însă, reprezintă o categorie a organizațiilor financiare nebancare. Această concluzie transpare din conținutul prevederilor Legii RM nr.171/2012, și anume, din cele ce reglementează serviciile pe care le pot desfășura societățile de investiții pe piața de capital.

Mai sus am punctat că societățile de investiții pot acorda credite sau împrumuturi. În aceste circumstanțe, în sensul art.238 CP RM, societatea de investiții trebuie considerată drept organizație financiară nebancară. Și deoarece, societatea de investiții nu este societate financiară nebancară (în sensul Legii RM nr.202/2017), rezultă că nici organizația financiară nebancară (în sensul art.238 CP RM) nu este o categorie a societăților financiare nebancare.

Corespunzător, în sensul art.238 CP RM, pe de o parte, noțiunea „organizație financiară nebancară” este mai largă ca noțiunea „societate financiară nebancară”, aceasta deoarece prima noțiune cuprinde și societățile de investiții. Pe de altă parte însă, noțiunea „organizație financiară nebancară” (în sensul art.238 CP RM) este mai îngustă decât noțiunea „societate financiară nebancară”, întrucât ultima cuprinde și acele entități care nu desfășoară activități de creditare. În cazul infracțiunilor analizate, este imperios ca în postura de organizații financiare nebancare să apară doar acele entități care pot desfășura activități de acordare de credite sau de împrumuturi.

Totuși, cele două noțiuni se pot intersecta. *Supra* am menționat că societatea financiară nebancară poate acorda credite. Corespunzător, și organizația financiară nebancară (în sensul art.238 CP RM) poate acorda credite. *Infra* vom vedea că organizațiile de creditare nebancară sunt acele entități care, pe de o parte, reprezintă organizații financiare nebancare (în sensul

art.238 CP RM), iar pe de altă parte, constituie societăți financiare nonbancare (în sensul Legii RM nr.202/2017).

După această digresiune conceptuală, urmează să aflăm, la propriu, care dintre entități pot fi atribuite în categoria organizațiilor financiare nebancare.

Amintim că în această postură poate figura o societate de investiții. În conformitate cu art.6 din Legea RM nr.171/2012 prin „societate de investiții” se are în vedere „persoana juridică a cărei activitate constă în furnizarea de servicii de investiții și/sau în desfășurarea de activități de investiții cu titlu profesional”.³⁵¹

Totuși, cea mai importantă categorie a organizațiilor financiare nebancare, îndrituite cu competențe de desfășurare a activității de acordare de credite, o formează organizațiile de creditare nebancaară.

În opinia lui N.N. Levandovskii³⁵² organizația de creditare nebancaară nu poate fi victimă a acestor infracțiuni, întrucât aceasta nu este o instituție financiară, activitatea căreia nu este reglementată de BNM. Același autor³⁵³ notează că la calificarea acestor infracțiuni nu prezintă interes termenul „credit” inclus în denumirea entității, ci statutul entității.

Constatăm că explicațiile lui N.N. Levandovskii, deși datează cu anul 2020, se pretează, mai degrabă, vechiului cadru normativ, *i.e.* atunci când pe post de victimă a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM putea să figureze, în exclusivitate, instituția financiară. Este adevărat că organizația de creditare nebancaară nu este instituție financiară. Aceasta însă, este o organizație financiară nebancaară, entitate care, începând cu anul 2014 a fost inclusă în categoria victimelor infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM.

Potrivit art.3 al Legii RM nr.1/2018 prin „organizație de creditare nebancaară” se înțelege „o societate pe acțiuni sau o societate cu răspundere limitată, care desfășoară cu titlu profesional doar activitățile prevăzute la alin.(2) art.8”.³⁵⁴

Precizăm că la alin.(2) art.8 din legea nominalizată sunt stipulate următoarele două activități de bază pe care ar putea să le practice organizația de creditare nebancaară:

- a) acordarea de credite;
- b) leasingul financiar.

Norma de la alin.(4) al aceluiași articol prevede și alte activități (auxiliare) pe care ar putea să le practice organizația de creditare nebancaară, printre care: activități de prestare a serviciilor de plată și de emisie a monedei electronice, operațiuni de factoring etc.

³⁵¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 193-197.

³⁵² ЛЕВАНДОВСКИЙ, Н.Н. *Криминалистическое расследование преступлений в сфере кредитования*: дис. на соиск. учен. степ. докт. право. Кишинэу, 2020, с. 62.

³⁵³ *Ibidem*.

³⁵⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 108-112.

Pentru a fi apreciată în calitate de victimă a infracțiunilor examinate organizația de creditare nebancară trebuie înregistrată în modul corespunzător. Conform lit.c) alin.(1) art.7 din Legea RM cu privire la înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali, nr.220 din 19.10.2007,³⁵⁵ pentru înregistrarea de stat a organizațiilor de creditare nebancară este necesar de obținut avizul CNPF.

Mai mult, din textul art.18 al Legii RM nr.1/2018, precum și din cel al pct.24 din Regulamentul cu privire la modul de avizare și înregistrare a organizațiilor de creditare nebancară în Registrul organizațiilor de creditare nebancară autorizate, aprobat prin hotărârea CNPF nr.41/4 din 17.09.2018,³⁵⁶ aflăm că pentru a desfășura o activitate de creditare nebancară este necesar ca organizația de creditare nebancară să fie înregistrată în registrul acestor organizații, ținut de CNPF.

La moment, în registrul organizațiilor de creditare nebancară autorizate sunt înscrise 126 de asemenea entități. Cu titlu exemplificativ prezentăm următoarele organizații de creditare nebancară incluse în acest registru, și care, sunt pasibile să evolueze pe post de victimă a infracțiunilor supuse analizei: OCN „LEGAL CREDIT” SRL, OCN „CREDIT CORE” SRL, OCN „PRO GAJ ST” SRL, OCN „EURO CAPITAL” SRL, OCN „CREDIT CONCEPT” SRL, OCN „ZOOM CREDIT” SRL, OCN „SMART CREDIT” SRL, OCN „CREDITBUN” SRL, OCN „BT LEASING MD” SRL, OCN „TOP CREDIT” SRL, OCN „SEBO CREDIT” SRL, OCN „PREMIER LEASING” SRL, OCN „IUTE CREDIT” SRL etc.

În alt registru, reiterăm că, organizația financiară nebancară a fost inclusă în categoria victimelor infracțiunilor analizate abia în anul 2014. Constatăm că acest amendament legislativ a avut și unele premise. Astfel, luase amploare fenomenul acordării cu împrumut cetățenilor de către alte entități, decât băncile comerciale. Aceste entități erau alternative în raport cu băncile comerciale. La acel moment, o multitudine de împrumuturi erau acordate de către organizațiile de microfinanțare. În cea mai mare parte, împrumuturile erau acordate gospodăriilor casnice.

Actualmente, organizațiile de creditare nebancară sunt acele entități îndreptate spre creditarea gospodăriilor casnice din cadrul zonelor rurale. În doctrină se arată că „sectorul de creditare nebancară înregistrează o evoluție ascendentă în ultimii ani”.³⁵⁷ V.Stati remarcă că „avantajul organizațiilor de creditare nebancară [...] constă în apropierea de consumatorii de servicii financiare, precum și în costul redus al serviciilor prestate”.³⁵⁸ T.Moroi enunță că

³⁵⁵ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 184-187.

³⁵⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 366-376.

³⁵⁷ MOROI, T. Oportunități de finanțare pe piața nebancară din Republica Moldova. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „30 years of economic reforms in the Republic of Moldova: economic progress via innovation and competitiveness”*, (Chișinău, September 24-25, 2021), p. 383.

³⁵⁸ STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 3-a, rev. și actualizată până la data de 1 mai 2019*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, p. 86.

„finanțarea pe piața nebancară permite gospodăriilor casnice atât supraviețuirea cotidiană, cât și efectuarea unor investiții pentru îmbunătățirea condițiilor de viață”.³⁵⁹

Toate acestea l-a determinat pe legiuitor să se orienteze spre o mai bună protecție a drepturilor și a intereselor organizațiilor de creditare nebancară. Or, odată cu creșterea frecvenței creditării nebancare este amplificat riscul fraudării organizațiilor de creditare nebancară concretizat în dobândirea, din contul acestora, a unor credite, în rezultatul prezentării unor informații false. Tocmai de aceea, susținem optica legiuitorului moldav de a include organizația financiară nebancară în categoria victimelor infracțiunilor investigate.

Nu pot fi victime a infracțiunilor specificate la art.238 CP RM acele entități care pot să acorde credite și/sau împrumuturi (altele decât băncile sau asociațiile de economii și împrumut), dar care nu sunt organizații financiare nebancare. În această categorie se înscriu: casele de amanet (lombardurile); prestatorii de servicii de plată (societățile de plată, societățile emitente de monedă electronică).

De pildă, casele de amanet (lombardurile), în acord cu prevederile art.3 din hotărârea Guvernului RM pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de organizare, și funcționare a caselor de amanet (lombardurilor), nr.204 din 28.03.1995, sunt instituții creditare. În esență, activitatea acestora este orientată spre „oferirea populației a posibilității de a-și păstra obiectele de uz personal și casnic, precum și de a primi împrumuturi cu amanetarea acestor obiecte”.³⁶⁰ Acordarea împrumuturilor cu amanetarea obiectelor de uz personal și casnic (de regulă, a obiectelor valoroase) constituie principalul gen de activitate pe care îl poate practica lombardul.

Notăm, în mod repetat, că lombardurile nu sunt organizații financiare nebancare. Acestea nu intră în categoria participanților profesioniști la piața financiară nebancară. CNPF nu este organul ce autorizează, reglementează și supraveghează activitatea lombardurilor. De asemenea, CNPF nu ține registrul acestor entități.

În același timp, nu considerăm oportun ca acestea să evolueze pe post de victimă a infracțiunilor examinate. În acest sens, susținem poziția legiuitorului moldav de a nu include lombardurile în categoria victimelor acestor infracțiuni. Pornind de la esența împrumuturilor acordate de casele de amanet considerăm puțin probabilă evoluarea acestora în postura de victime. Precizăm că una dintre caracteristicile infracțiunilor investigate rezidă în prezentarea de către făptuitor a unor informații false. Evident, aceste informații sunt reflectate în conținutul unor documente. Atunci când acordă împrumutul, casei de amanet nu-i sunt prezentate informații

³⁵⁹ MOROI, T. Oportunități de finanțare pe piața nebancară din Republica Moldova. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „30 years of economic reforms in the Republic of Moldova: economic progress via innovation and competitiveness”*, (Chișinău, September 24-25, 2021), p. 387.

³⁶⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 23.

false. Mai exact, solicitantul împrumutului nu prezintă documente false. Solicitantul împrumutului transmite bunurile spre amanetare în schimbul împrumutului. În acest sens, solicitantul de împrumut prezintă lombardului pașaportul sau un alt act de identitate. Alte acte nu sunt prezentate. De fapt, acest lucru nici nu este necesar. Pentru lombard nu prezintă relevanță informațiile privind salariul sau venitul solicitantului de împrumut ori alte informații privind starea sa financiară sau privind capacitatea sa de a rambursa împrumutul. Or, solicitantul de împrumut lasă lombardului spre amanetare obiecte cu o valoare peste limita împrumutului solicitat, și care pot fi vândute de către lombard în vederea satisfacerii creanței sale față de împrumutat.

Toate acestea demonstrează inoportunitatea includerii caselor de amanet în categoria victimelor infracțiunilor examinate.

La fel, nici prestatorii de servicii de plată (societățile de plată, societățile emitente de monedă electronică) nu intră în categoria victimelor infracțiunilor analizate. Societățile de plată și societățile emitente de monedă electronică nu sunt instituții financiare. Acestea însă, pot fi organizații financiare nebankare. Totuși, precizăm că societățile de plată și societățile emitente de monedă electronică nu pot evolua în postura de organizații financiare nebankare atunci când desfășoară activități de creditare. Acești prestatori de servicii de plată pot apărea în postură de organizații financiare nebankare doar atunci când îndeplinesc alte activități. De exemplu, societățile de plată vor evolua în această postură atunci când vor presta servicii operaționale și conexe serviciilor de plată, așa ca: operațiuni de schimb valutar, de custodie etc. Iar dovada este următoarea prevedere legală înscrisă în textul alin.(2) art.4 din Legea RM nr.114/2012: „Activitatea de prestare a serviciilor de plată și alte activități suplimentare prevăzute la lit.a), b) alin.(1) art.25 reprezintă activități pe piața financiară”.³⁶¹ De consemnat că activitatea de creditare nu se regăsește în această listă.

Similar, societățile de emiteră a monedei electronice pot figura în calitate de organizații financiare nebankare, de exemplu, atunci când vor desfășura operațiuni de schimb valutar în strânsă legătură cu emiteră de monedă electronică sau atunci când vor presta servicii de administrare (operare) a sistemelor de plată. Și de această dată identificăm un argument normativ. Astfel, conform alin.(2) art.75 din Legea RM nr.114/2012 „activitatea de emiteră a monedei electronice și alte activități suplimentare prevăzute la lit.a)-c) alin.(1) art.88 reprezintă activități pe piața financiară”.³⁶² Și aici remarcăm că, activitatea de creditare, pasibilă de desfășurare de către societățile de emiteră a monedei electronice, nu este consfințită în lista enunțată.

³⁶¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 193-197.

³⁶² *Ibidem*.

În concluzie, desfășurarea activităților de creditare nu plasează societățile de plată și societățile emitente de monedă electronică în categoria participanților la piața financiară nebancaară. Respectivetele entități apar în postura de participanți la piața financiară nebancaară atunci când desfășoară alte activități (alte decât cele de creditare). Corespunzător, având în vedere esența faptelor penale examinate conchidem că societățile de plată și societățile emitente de monedă electronică nu pot fi victime a acestor infracțiuni.

Dar este oare oportună completarea listei victimelor acestor infracțiuni cu entități de tipul societăților de plată și societăților emitente de monedă electronică?

Considerăm că nu. Consultând, de pildă, registrul societăților de plată, ținut de către BNM,³⁶³ nu am identificat vreo entitate care ar desfășura, *inter alia*, activități de creditare. Însă, nu excludem, ca în perspectivă, societățile de plată, de exemplu, să practice o asemenea activitate. Totuși, potrivit prevederilor Legii RM nr.114/2012 activitatea de creditare, pe care o pot desfășura prestatorii de servicii de plată, este una suplimentară și, totodată, auxiliară. Aceasta nu este o activitate de bază. În aceste condiții, dar și având în vedere partea care ar putea solicita un credit sau un împrumut din contul unor prestatori de servicii de plată, considerăm extrem de redusă posibilitatea evoluării acestor entități în postura de victime a unor fapte penale de natura celor înscrise la art.238 CP RM.

Asociația de economii și împrumut. Ca și organizația financiară nebancaară, asociația de economii și împrumut a apărut în categoria victimelor infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM în anul 2014.

În corespundere cu art.3 din Legea RM nr.139/2007 prin „asociație de economii și împrumut” se subînțelege „organizația necomercială cu statut juridic special, constituită benevol de persoane fizice și juridice, asociate pe principii comune, care acceptă de la membrii săi depuneri de economii, le acordă acestora împrumuturi, precum și alte servicii financiare, în conformitate cu categoria licenței pe care o deține”.³⁶⁴

Desprindem că asociația de economii și împrumut este o organizație necomercială, comparativ cu băncile, cu organizațiile de creditare nebancaară sau cu societățile de investiții care, prin definiție, sunt societăți comerciale.

În pofida acestui fapt, așa cum rezultă din textul art.7 al Legii RM nr.139/2007 asociația de economii și împrumut poate acorda împrumuturi membrilor săi. În aceste condiții, asociația de economii și împrumut poate fi victimă a infracțiunilor specificate la art.238 CP RM.

³⁶³ Registrul societăților de plată/furnizorilor de servicii poștale. [citât 15.01.2023] Disponibil: <https://www.bnm.md/ro/content/registrul-societatilor-de-platafurnizorilor-de-servicii-postale-0>

³⁶⁴ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 112-116.

Pe lângă activitatea de acordare de împrumuturi, asociația de economii și împrumut poate desfășura și alte activități. De exemplu, asociația poate să accepte depuneri de economii din partea membrilor săi, poate să acorde consultații etc.

În planul aplicării prevederilor art.238 CP RM interesează activitatea de acordare de împrumuturi, pe care o poate practica asociația de economii și împrumut, nu și celelalte activități (inclusiv cele aferente activității de acordare de împrumuturi).

Ca și în cazul organizațiilor de creditare nebanară, pentru a fi apreciată în calitate de victimă a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, asociația de economii și împrumut trebuie înregistrată în modul corespunzător. *Inter alia*, pentru înregistrarea de stat a acestor entități legislația cere prezența avizului CNPF.

De asemenea, pentru a practica activitate de acordare de împrumuturi asociația de economii și împrumut trebuie să obțină licență. Respectivul act permisiv este eliberat de către CNPF, în calitate de autoritate de supraveghere a activității desfășurate de asociațiile de economii și împrumut.

CNPF poate elibera două tipuri de licență:

- a) licență de categoria A, și
- b) licență de categoria B.

Tot CNPF ține registrul asociațiilor de economii și împrumut cărora li s-a eliberat licență de categoria A sau licență de categoria B.

Conform situației din 15.11.2022 în registrul asociațiilor de economii și împrumut ce dețin licență de categoria A sunt incluse 161 de entități, iar în registrul asociațiilor de economii și împrumut ce dețin licență de categoria B sunt incluse 61 de entități. De precizat că, în acord cu prevederile Legii RM nr.139/2007 asociațiile de economii și împrumut ce dețin licență de categoria B pot deschide filiale și reprezentanțe.

Atât asociațiile de economii și împrumut ce dețin licență de categoria A, cât și asociațiile de economii și împrumut ce dețin licență de categoria B pot apărea pe post de victime a infracțiunilor examinate.

Victimă a infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM poate fi nu doar asociația de economii și împrumut, ci și asociația națională centrală a asociațiilor de economii și împrumut (în continuare – asociația centrală). Potrivit art.3 din Legea RM nr.139/2007 respectiva entitate reprezintă „o asociație de economii și împrumut ai cărei fondatori și membri sunt toate asociațiile de economii și împrumut”.³⁶⁵

Notăm că potrivit lit.f) alin.(2) art.9 din Legea RM nr.139/2007 asociația de economii și împrumut este obligată să devină membru al asociației centrale. În același timp, conform lit.d)

³⁶⁵ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 112-116.

alin.(1) din același articol asociația de economii și împrumut are dreptul de a lua împrumuturi de la asociația centrală. Similar, potrivit lit.a) alin.(1) art.52 din Legea RM nr.139/2007 „asociația centrală care dispune de licență este în drept să acorde asociațiilor împrumuturi și servicii aferente împrumuturilor”.³⁶⁶

Evidențiem că, actualmente, în Republica Moldova există o asociație centrală. Aceasta a fost înființată în anul 2019, activând în baza licenței eliberate de către CNPF la 23.09.2019.

Asigurătorul. În sensul art.1822 CC RM asigurătorul este parte a contractului de asigurare. Potrivit art.4 din Legea RM nr.92/2022 prin asigurător (societate de asigurare) trebuie să înțelegem „o persoană juridică care desfășoară activitate de asigurare în baza unei licențe pentru desfășurarea activității de asigurare, acordată de autoritatea de supraveghere”.³⁶⁷ Un înțeles similar era conferit de prevederile art.1 din Legea RM cu privire la asigurări, nr.407 din 21.12.2006 (la moment abrogată). Iar conform art.3 din Legea RM privind asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto pentru pagube produse de vehicule, nr.106 din 21.04.2022 prin asigurător RCA trebuie de înțeles „un asigurător licențiat să desfășoare activitate de asigurare obligatorie RCA”.³⁶⁸ Același înțeles era consacrat în conținutul Legii RM cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse de autovehicule, nr.414 din 22.12.2006 (actualmente abrogată).³⁶⁹

Reafirmăm poziția noastră privind lipsa unei rațiuni în a incrimina fapta de dobândire prin înșelăciune a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare din contul asigurătorului alături de fapta de dobândire prin înșelăciune a creditului sau a împrumutului. Subliniem, în mod repetat, că incriminarea faptei de obținere prin înșelăciune a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare din contul asigurătorului contravine esenței infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. În contextul segmentului din lucrare dedicat examinării laturii subiective a acestor infracțiuni vom prezenta argumente care să probeze această constatare. Vom arăta că în cazul obținerii prin înșelăciune a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare făptuitorul urmărește să-l deposedeze definitiv pe asigurător de mijloacele bănești formând despăgubirea sau indemnizația de asigurare primită. Mai exact, vom demonstra că făptuitorul urmărește scopul de sustragere, dar nu scopul folosinței temporare a banilor obținuți.

Aceste considerente, ne-au determinat spre următoarea concluzie: în fapt, asigurătorul (societatea de asigurare) nici nu poate fi victimă a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. Asigurătorul poate fi victimă a infracțiunii de escrocherie. În drept însă, legiuitorul a admis o

³⁶⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 112-116.

³⁶⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2022, nr. 129-133.

³⁶⁸ *Ibidem*.

³⁶⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 32-35, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 25-30.

posibilitate inexistentă atunci când a atribuit asigurătorul în categoria victimelor infracțiunilor specificate la art.238 CP RM.

Din aceste rațiuni, pe parcursul cercetării noastre ne vom focusa atenția, în special, pe analiza ipotezelor în care fapta prejudiciabilă este cauzată în dauna instituției financiare, organizației financiare nebankare sau asociației de economii și împrumut (*i.e.* în dauna acelor entități care, pe bune, pot evolua în postura de victimă a infracțiunilor examinate).

2.2. Latura obiectivă a infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM

Potrivit doctrinei de specialitate „latura obiectivă a conținutului infracțiunii se referă la totalitatea cerințelor și condițiilor privitoare la existența faptei penale ca act extern de conduită ilicită ca exprimare obiectivă (fizică) a ilicitului penal”.³⁷⁰

Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM are următoarea structură:

- fapta prejudiciabilă;
- urmarea prejudiciabilă;
- legătura de cauzalitate dintre faptă și urmarea prejudiciabilă;
- mijlocul săvârșirii infracțiunii.

Aceeași structură a laturii obiective este evidențiată în doctrina dreptului penal,³⁷¹ deși unii autori³⁷² sunt de părere că latura obiectivă a acestor infracțiuni cuprinde doar primele trei semne dintre cele indicate mai sus.

Sesizăm că cei din urmă autori sunt de părere că mijlocul săvârșirii infracțiunii nu constituie semn obligatoriu al infracțiunilor examinate. În opinia³⁷³ acestora, informația falsă prezentată de către făptuitor victimei formează conținutul obiectului material al infracțiunii, ci nu mijlocul săvârșirii infracțiunii.

³⁷⁰ GIURGIU, N. *Legea penală și infracțiunea. Doctrină, legislație, practică judiciară. Ediție revizuită și adăugită.* Iași: Gama, 1995, p. 144.

³⁷¹ ЛЕВАНДОВСКИЙ, Н.Н. *Криминалистическое расследование преступлений в сфере кредитования: дис. на соиск. учен. степ. докт. право.* Кишинэу, 2020, с. 78; STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 3-a, rev. și actualizată până la data de 1 mai 2019.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, p. 88; BRÎNZA, S., STATI V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 50; BRÎNZA, S., STATI V. *Drept penal. Partea specială: Compendiu.* Chișinău: CEP USM, 2021, p. 260; POALELUNGI, M. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2013, p. 800.

³⁷² PRODAN, S. *Răspunderea penală pentru infracțiunile legate de creditare.* Chișinău: CEP USM, 2011, p. 161; ГЫРЛА, Л.Г., ТАБАРЧА, Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть особенная. Том. I.* Кишинэу: Cartdidact, 2010, с. 588; BARBĂNEAGRĂ, A. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale).* Chișinău: Sarmis, 2009, p. 497.

³⁷³ PRODAN, S. *Răspunderea penală pentru infracțiunile legate de creditare.* Chișinău: CEP USM, 2011, p. 128; ГЫРЛА, Л.Г., ТАБАРЧА, Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть особенная. Том. I.* Кишинэу: Cartdidact, 2010, с. 586.

Nu putem împărtăși o atare optică. Cu ocazia investigării mijlocului săvârșirii infracțiunii vom prezenta argumente care să susțină accepțiunea noastră. Până atunci ne vom rezuma la evocarea dezacordului nostru în raport cu accepțiunea doctrinară prenotată.

În cele ce urmează vom examina semnele ce caracterizează latura obiectivă a infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM.

2.2.1. Fapta prejudiciabilă

Fapta prejudiciabilă este semn obligatoriu al componenței de infracțiune. Această legitate nu ocolește și cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM.

În doctrină³⁷⁴ se arată că fapta prejudiciabilă a infracțiunilor examinate este formată din două acțiuni: a) prezentarea informației false și, b) obținerea creditului.

Alți autori³⁷⁵ relevă că fapta prejudiciabilă se exprimă doar în acțiunea de prezentare a informației false. Similar, într-un caz din practica judiciară instanța a statuat că „elementul material al acestei infracțiuni este format din acțiunea de prezentare a unor informații false”.³⁷⁶

În opinia noastră, în cazul infracțiunilor analizate (în varianta legislativă actuală), pentru a fi întregită fapta prejudiciabilă, este insuficient ca făptuitorul să realizeze acțiunea de prezentare a unei informații false. Mai este necesar ca această acțiune să fie secundată de o altă acțiune, concretizată în obținerea (dobândirea) mijloacelor bănești solicitate. Simpla prezentare a unei informații false, neurmată de obținerea frauduloasă a mijloacelor bănești solicitate va constitui tentativă la una dintre infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM. Evident, pentru aceasta e important de stabilit că făptuitorul a urmărit scopul obținerii unui credit, a unui împrumut etc.

Sunt consemnabile alegațiile doctinarilor S.Brînza și V.Stati: „în ipoteza infracțiunilor în care acțiunile (inacțiunile) componente ale faptei prejudiciabile sunt săvârșite în mod succesiv, dacă lipsește una dintre aceste componente, vom vorbi fie despre tentativa de infracțiune, fie despre lipsa în genere a infracțiunii”.³⁷⁷

Constatăm că cea din urmă acțiune prejudiciabilă exprimată în obținerea mijloacelor bănești solicitate este dedusă, în mod implicit, din textul art.238 CP RM. La concret, aceasta

³⁷⁴ БАЛЯБИН, В.Н., ВОРОНЦОВА, С.В. *Уголовно-правовое обеспечение безопасности банковского кредитования и проведения расчетов*. Москва: Проспект, 2016, с. 48.

³⁷⁵ ГЫРЛЯ, Л.Г., ТАБАРЧА, Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть особенная. Том. 1*. Кишинэу: Cartdidact, 2010, с. 588.

³⁷⁶ *Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 24 noiembrie 2020. Dosarul nr. 1-2667/2019*. [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/cb50480a-6441-4028-a37a-a712af390e3f

³⁷⁷ BRÎNZA, S. STATI, V. Momentul de consumare a infracțiunilor cu modalități normative alternative. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și criminologie”, Ediția a 2-a, (24-25 martie 2022, Chișinău)*. Chișinău: CEP USM, 2022, p. 119.

reiese din existența urmării prejudiciabile pe post de semn obligatoriu al componentelor de infracțiune cercetate.

Anterior (în momentul adoptării actualului Cod penal), fapta prejudiciabilă a infracțiunii stipulate la art.238 CP RM era formată, în exclusivitate, din acțiunea de prezentare a informației false. Acest fapt era datorat, în special, structurii laturii obiective. Astfel, în conținutul laturii obiective a acestei infracțiuni nu intra și urmarea prejudiciabilă. Corespunzător, art.238 CP RM devenea aplicabil din momentul simplei prezentări a informației false. La încadrare, în tiparul art.238 CP RM, nu conta dacă făptuitorul a obținut sau nu suma creditului solicitat.

Începând cu anul 2009 lucrurile s-au schimbat. Prin Legea RM nr.277/2008 în structura laturii obiective a infracțiunilor investigate a fost introdusă urmarea prejudiciabilă. În consecință, și fapta prejudiciabilă a luat un alt conținut. Alături de acțiunea prejudiciabilă, sub forma prezentării unor informații false, a fost introdusă, în mod implicit, și acțiunea de dobândire a mijloacelor bănești solicitate.

Nu este exclusă ipoteza în care făptuitorul să obțină ilegal mijloace bănești reprezentând un credit sau un împrumut, dar în lipsa situației premisă caracteristică infracțiunilor analizate, *i.e.* în lipsa unei acțiuni exprimate în prezentarea unei informații false. O atare ipoteză este avansată în teoria dreptului penal. Bunăoară, S.V. Gludkov menționează: „Creditul poate fi primit în condiții de ilegalitate și în cazul în care făptuitorul folosește alte metode, *e.g.* intră în cârdășie cu colaboratorii băncii care ar putea influența asupra deciziei de acordare a creditului”.³⁷⁸ Potrivit lui V.Stati „dacă creditul este obținut pe calea remunerării necuvenite a funcționarului bancar [...] solicitantul de credit va răspunde pentru una din infracțiunile prevăzute la art.334 CP RM, și eventual, pentru infracțiunea specificată la art.42 și alin.(1) art.239 CP RM”.³⁷⁹

În raport cu cea din urmă afirmație venim cu o precizare: în ipoteza unei cooperări intenționate între solicitantul de credit sau de împrumut și funcționarul bancar sau nebancar abilitat să i-a decizie privind acordarea creditului sau a împrumutului, la încadrarea conduitei primei persoane se va identifica rolul juridic pe care l-a îndeplinit în procesul obținerii mijloacelor bănești solicitate. Corespunzător, nu va fi suficientă invocarea art.42 CP RM la încadrarea conduitei solicitantului de credit sau de împrumut. Pentru o calificare exactă și integrală se impune și invocarea alineatului respectiv din conținutul art.42 CP RM.

Solicitantul de credit sau de împrumut ar putea să răspundă și în baza altor norme de incriminare (avem în vedere pentru ipotezele în care creditul sau împrumutul este obținut în rezultatul altor conduite socialmente periculoase, ci nu în rezultatul prezentării către victimă a

³⁷⁸ ГУДКОВ, С.В. Уголовно-правовая оценка посягательств на кредитные отношения: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Омск, 2008, с. 16.

³⁷⁹ STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 3-a, rev. și actualizată până la data de 1 mai 2019.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, pp. 88-89.

unor informații false). De exemplu, solicitantul de credit ar putea să răspundă în baza art.325 CP RM (articol ce prevede răspunderea pentru săvârșirea faptei de corupere activă) – pentru ipoteza în care creditul urmează să fie acordat de către BNM. În acest caz, solicitantul de credit corupe angajatul BNM în vederea creditării sale. Amintim că BNM poate acorda credite băncilor comerciale. Totodată, subliniem că funcționarii BNM sunt persoane publice,³⁸⁰ în sensul alin.(2) art.123 CP RM. Mai exact, funcționarii BNM (cel puțin acei funcționari implicați în acordarea nemijlocită a creditelor băncilor comerciale) formează categoria angajaților autorităților publice autonome. Or, în conformitate cu prevederile Legii RM nr.548/1995 BNM reprezintă o autoritate publică autonomă.

În toate situațiile descrise mai sus cele comise nu pot fi calificate în baza art.238 CP RM, întrucât lipsește acțiunea inițială din conținutul faptei prejudiciabile exprimată în prezentarea către victimă a unor informații false. De altfel, anume acțiunea inițială conferă fizionomie aparte infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. Și tot acțiunea inițială determină corelația între aceste infracțiuni și alte fapte penale conexe, inclusiv concurente (e.g. infracțiunile de escrocherie (art.190 CP RM) sau cele de cauzare de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere (art.196 CP RM)). Or, așa cum se va vedea mai jos, acțiunea inițială reprezintă o formă a înșelăciunii active (a inducerii în eroare).

I.Botezatu susține că în cazul infracțiunii de escrocherie „înșelăciunea poate fi antecedentă sau concomitentă cu dobândirea ilicită a bunurilor”.³⁸¹ Constatăm că, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM acțiunea inițială concretizată în prezentarea informației false poate fi, în exclusivitate, antecedentă acțiunii de dobândire efectivă a mijloacelor bănești.

Cert e că, atât în cazul infracțiunilor consfințite la art.190 și 196 CP RM, cât și în situația infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, înșelăciunea nu poate fi ulterioară momentului realizării acțiunii sau inacțiunii principale (în cazul infracțiunilor specificate la art.190 și 196 CP RM) sau ulterioară momentului realizării acțiunii finale (în cazul infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM).

În continuare, vom analiza cele două componente ale faptei prejudiciabile: acțiunea de prezentare a informației false și acțiunea de dobândire efectivă a sumelor bănești solicitate.

Prezentarea informației false. Prin prezentarea informației false se are în vedere „aducerea acesteia la cunoștința persoanelor competente să i-a decizii referitoare la acordarea creditului”.³⁸²

Remarcăm că acțiunea de prezentare a informației false cuprinde caracteristicile unei înșelăciuni.

³⁸⁰ POPOV, R. *Subiectul infracțiunilor prevăzute în Capitolele XV și XVI din Partea Specială a Codului penal*: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2013, p. 50.

³⁸¹ BOTEZATU, I. *Răspunderea penală pentru escrocherie*: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2010, p. 81.

³⁸² ВАСИЛЬЕВА, Я.С. *Уголовная ответственность за деяние, совершенные в сфере кредитных отношений*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Екатеринбург, 2000, с. 62.

M.E. Pokrovskii³⁸³ afirmă că comunicarea unor informații false constituie înșelăciune.

După S.Prodan „înșelăciunea reprezintă conceptul care exprimă esența juridică a acțiunii de prezentare a unor informații false”.³⁸⁴ Remarcăm că însuși legiuitorul sugerează acest lucru folosind cuvântul „înșelăciune” în denumirea articolului supus cercetării.

V.Stati și S.Brînza opinează că „prezentarea unor informații false este o varietate specifică a înșelăciunii”.³⁸⁵ Analogic se expune autorul ucrainean V.R. Moisik: „în sensul art.222 din Codul penal al Ucrainei [articol similar cu cel supus analizei] înșelăciunea are un conținut mult mai îngust, întrucât cuprinde în sine doar acțiunea de prezentare, cu bună știință, a informației false, și care reprezintă o formă aparte a înșelăciunii”.³⁸⁶

V.N. Baleabin și V.N. Voronțova concretizează că prezentarea unor informații false reprezintă una dintre formele active ale înșelăciunii.³⁸⁷ De aceeași părere este O.V. Finoghenova: „Prezentarea unor date false, indiferent de conținutul lor, trebuie considerată una dintre formele înșelăciunii active”.³⁸⁸ Același lucru îl subliniază A.A. Seleamin³⁸⁹ și O.Krîșevici³⁹⁰.

Deci, *grosso modo*, acțiunea de prezentare a unor informații false nu este altceva decât o formă a înșelăciunii. Furnizând date necorespunzătoare adevărului făptuitorul dorește să inducă în eroare victima, *i.e.* să o înșele referitoare la conținutul informațiilor prezentate. Iar acest lucru este realizat de făptuitor tocmai în vederea obținerii creditului, împrumutului etc. În caz contrar, făptuitorul nu era să furnizeze atare informații contrar realității. Făptuitorul înțelege că mijloacele bănești reprezentând suma creditului, a împrumutului etc. pot fi obținute doar în rezultatul înșelării victimei. Înșelarea se concretizează în prezentarea prealabilă a unor informații false ce comportă semnificație în planul luării deciziei de acordare a mijloacelor bănești solicitate.

³⁸³ ПОКРОВСКИЙ, М.Е. *Мошенничество в финансово-кредитной сфере: Уголовно-правовой и криминологический аспекты*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Санкт-Петербург, 2006, с. 13.

³⁸⁴ PRODAN, S. *Răspunderea penală pentru infracțiunile legate de creditare*. Chișinău: CEP USM, 2011, с. 161.

³⁸⁵ BRÎNZA, S., STATI V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 51.

³⁸⁶ МОЙСИК, В.Р. *Проблеми кримінальної відповідальності за шахрайство з фінансовими ресурсами*: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. Київ, 2002, с. 9.

³⁸⁷ БАЛЯБИН, В.Н., ВОРОНЦОВА, С.В. *Уголовно-правовое обеспечение безопасности банковского кредитования и проведения расчетов*. Москва: Проспект, 2016, с. 49.

³⁸⁸ ФИНОГЕНОВА, О.В. *Уголовная ответственность за незаконное получение кредита и злостное уклонение от погашения кредиторской задолженности*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2003, с.18.

³⁸⁹ СЕЛЯМИН, А.А. Понятие и общая уголовно-правовая характеристика преступлений в сфере кредитования по Уголовному кодексу Российской Федерации. În: *Вестник Челябинского государственного университета*, 2015, № 17 (372), с. 158.

³⁹⁰ КРЪШЕВИЧ, О. Разграничение уголовной ответственности за мошенничество в кредитно-финансовой деятельности и мошенничество по законодательству Украины и России. În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*, 2014, № 5, с. 54.

Potrivit literaturii de specialitate,³⁹¹ în funcție de etapa realizării înșelăciunii aceasta poate fi clasificată în:

- a) înșelăciune la etapa actelor de pregătire;
- b) înșelăciune la etapa actelor de executare;
- c) înșelăciune la etapa actelor de consumare.

Notăm că acțiunea de prezentare a informației false poate să corespundă atât etapei actelor de executare, cât și etapei actelor de consumare (etapei de realizare efectivă a înșelăciunii). Desigur, în funcție de obținerea rezultatul scontat ca urmare a realizării înșelăciunii cele comise vor fi încadrate fie în baza art.238 CP RM, fie în baza art.238 CP RM cu trimitere la art.27 CP RM.

Subliniem că falsificarea documentelor nu este formă a înșelăciunii. Folosirea acestora însă, poate lua forma înșelăciunii. Falsificarea documentelor poate fi doar pregătire la înșelăciune.

În altă privință, S.Prodan observă că în cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM „conținutul înșelăciunii este limitat la informații”.³⁹²

Într-adevăr, făptuitorul induce în eroare victima prin folosirea unor informații false, nu și prin alte modalități. Este adevărat că, în cele mai dese cazuri, aceste informații sunt reflectate în cuprinsul unor documente. Respectiv, în sensul infracțiunilor examinate înșelăciunea implică, drept modalitate, folosirea unor înscrisuri false. De altfel, în funcție de modul de operare al făptuitorului în procesul realizării înșelăciunii, în doctrina de specialitate, sunt evidențiate următoarele modalități ale înșelăciunii: „înșelăciunea verbală; înșelăciunea în formă scrisă; înșelăciunea sub forma unor acțiuni concludente”.³⁹³

Mai desprindem că faptei de prezentare a informației false îi este caracteristic un caracter activ. Mai sus am evocat că elementul inițial al faptei prejudiciabile a infracțiunilor analizate în formează *acțiunea* de prezentare a informației false.

În general, în dependență de forma de exprimare a înșelăciunii, doctrina³⁹⁴ evidențiază următoarele două tipuri: a) înșelăciunea activă și, b) înșelăciunea pasivă.

În opinia lui A.Tănase „înșelăciunea se poate manifesta atât prin acțiuni, [...] cât și prin inacțiuni care rezidă în ascunderea, tănuirea circumstanțelor sau faptelor reale [...]”.³⁹⁵

³⁹¹ САБИТОВ, Р.А., САБИТОВА, Е.Ю. *Уголовно-правовая оценка обманов и действий, совершенных с документами*. Москва: Юрлитинформ, 2012, сс. 68-79.

³⁹² PRODAN, S. *Răspunderea penală pentru infracțiunile legate de creditare*. Chișinău: CEP USM, 2011, p. 164.

³⁹³ BOTEZATU, I. *Răspunderea penală pentru escrocherie*: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2010, p. 75.

³⁹⁴ BOTEZATU, I. Acțiunea adiacentă în cadrul faptei prejudiciabile de escrocherie. Partea I. În: *Revista Națională de Drept*, 2010, nr. 9-10, p. 104; TĂNASE, A. Latura obiectivă a infracțiunii de trafic de ființe umane (art. 165 CP RM). În: *Revista Națională de Drept*, 2010, nr. 11, p. 28; GUREV, D. Răspunderea penală pentru infracțiunea de răpire a unei persoane: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2016, p. 84.

În același făgaș grupul de autori V.Stati, D.Gurev și Gh.Reniță notează: „prin „înșelăciune” se înțelege, după caz: a) dezinformarea conștientă a victimei [...] (înșelăciunea activă); b) trecerea sub tăcere a realității [...] (înșelăciunea pasivă)”.³⁹⁶

V.V. Hiliuta³⁹⁷ este de părere că înșelăciunea se poate exprima atât în denaturarea informației (înșelăciunea activă), cât și în tănuirea adevărului (înșelăciunea pasivă).

La rândul său, G.E. Hakimova susține că înșelăciunea presupune denaturarea conștientă a adevărului sau tănuirea adevărului prin ascunderea faptelor sau a împrejurărilor ce ar trebui comunicate.³⁹⁸

Sunt și autori (ce-i drept, aflați în minoritate) care neagă existența formei pasive a înșelăciunii. Spre exemplu, S.V. Veklenko și S.A. Petrov³⁹⁹ susțin că înșelăciunea pasivă nu este faptă, ci stare, în care victima singură a fost adusă. În rezultat, acești autori consideră că există o singură formă a înșelăciunii, și anume, cea activă, prin care trebuie de înțeles denaturarea, cu bună știință, a adevărului cu intenția de a induce în eroare o altă persoană⁴⁰⁰.

Legislatorul moldav nu include înșelăciunea pasivă (sau forme ale acesteia) în dispoziția normei de la art.238 CP RM.

În context, se impune să abordăm problematica oportunității sau inoportunității includerii înșelăciunii pasive în conținutul normelor de la art.238 CP RM.

Ab initio, vom încerca să explicăm mai detaliat esența înșelăciunii pasive.

Potrivit autorilor V.Stati, D.Gurev și Gh.Reniță înșelăciunea pasivă presupune „ascunderea faptelor și a circumstanțelor care trebuie comunicate în cazul săvârșirii cu bună-credință și în conformitate cu legea a tranzacției patrimoniale”.⁴⁰¹

În accepțiunea autoarei D.Gurev înșelarea pasivă reprezintă situația când „făptuitorul omite să anunțe unele circumstanțe (fapte, împrejurări) ce pot fi aduse la cunoștință victimei, [...] prin ce contribuie la denaturarea adevărului”.⁴⁰²

³⁹⁵ TĂNASE, A. Latura obiectivă a infracțiunii de trafic de ființe umane (art. 165 CP RM). În: *Revista Națională de Drept*, 2010, nr. 11, p. 28.

³⁹⁶ STATI, V., GUREV, D., RENIȚĂ, GH. *Reflecții asupra unui proiect de amendare a art. 126 și 190 din Codul penal al Republicii Moldova*. [cit. 15.01.2023] Disponibil: <https://juridicemoldova.md/13572/reflectii-asupra-unui-proiect-de-amendare-a-art-126-si-190-din-codul-penal-al-republicii-moldova.html>

³⁹⁷ ХИЛЮТА, В.В. Мошеннический обман в теории уголовного права и руководящих разъяснениях высших судебных инстанций. În: *Научный вестник Омской академии МВД России*, 2009, № 2 (33), с. 31.

³⁹⁸ ХАКИМОВА Г.Е. Определение обмана как способа совершения мошенничества в сфере банковского кредитования. În: *Проблемы права*, 2011, № 5 (31), с. 151.

³⁹⁹ ВЕКЛЕНКО, С.В., ПЕТРОВ, С.А. Внушение при гипнозе как средство мошеннического обмана. În: *Вестник Воронежского института МВД России*, 2011, № 1, с. 11.

⁴⁰⁰ ВЕКЛЕНКО, С.В., ПЕТРОВ, С.А. Внушение при гипнозе как средство мошеннического обмана. În: *Вестник Воронежского института МВД России*, 2011, № 1, с. 11.

⁴⁰¹ STATI, V., GUREV, D., RENIȚĂ, GH. *Reflecții asupra unui proiect de amendare a art. 126 și 190 din Codul penal al Republicii Moldova*. [cit. 15.01.2023] Disponibil: <https://juridicemoldova.md/13572/reflectii-asupra-unui-proiect-de-amendare-a-art-126-si-190-din-codul-penal-al-republicii-moldova.html>.

⁴⁰² GUREV, D. *Răspunderea penală pentru infracțiunea de răpire a unei persoane*: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2016, p. 84.

D.N. Alieva⁴⁰³ susține că înșelăciunea pasivă se realizează prin inacțiune, atunci când făptuitorul ascunde datele pe care ar fi trebuit să le comunice.

Alți autori⁴⁰⁴ consemnează că înșelăciunea pasivă constă în necomunicarea acelor împrejurări care ar fi oprit victima de la o anumită conduită.

Constatăm totuși, că această formă a înșelăciunii mai puțin ar putea fi întâlnită în practica judiciară vizând aplicarea art.238 CP RM. Totodată, nu excludem o asemenea posibilitate. Din aceste motive, ne întrebăm dacă nu cumva legiuitorul a admis o lacună în reglementarea răspunderii penale pentru dobândirea prin înșelăciune a creditului, a împrumutului etc.

Aceeași dilemă este subliniată în doctrina de specialitate străină. Bunăoară, autorul ucrainean V.R. Moisik consideră absolut temeinică inițiativa de a include forma pasivă a înșelăciunii în textul art.222 din Codul penal (articol analogic cu cel supus analizei).⁴⁰⁵

În același plan, autoarea rusă N.A. Sultanova⁴⁰⁶ recomandă ca tănuirea datelor importante pentru acordarea creditului să formeze una dintre formele de exprimare a faptei prejudiciabile a infracțiunilor examinate.

Și în doctrina penală autohtonă este sesizat acest vid legislativ. De pildă S.Prodan propune introducerea în dispoziția art.238 CP RM a formei pasive de exprimare a înșelăciunii, având următorul conținut: „omiterea comunicării către instituția financiară a unor informații despre circumstanțele care pot îngreuna esențial posibilitatea de rambursare a creditului”.⁴⁰⁷

O propunere legislativă, oarecum similară, este recomandată de către N.N. Levandovskii. *In concreto*, acest autor recomandă legiuitorului moldav să i-a în calcul modelul legislativ bielorus și cazac în vederea incriminării formei pasive a înșelăciunii (*i.e.* necomunicării victimei a informației privitoare la apariția unor împrejurări ce ar putea determina încetarea creditării sau limitarea cuantumului creditului ce urmează a fi acordat).⁴⁰⁸

Surprindem că propunerea lui N.N. Levandovskii este fundamentată pe unele modele legislative străine.

Un model legislativ reușit, de inspirație pentru legiuitorul moldav, îl formează cel lituanian. Astfel, în acord cu prevederile art.207 din Codul penal al Lituaniei este posibilă de

⁴⁰³ АЛИЕВА, Д.Н. *Мошенничество: уголовно-правовой и криминологический анализ (по материалам Республики Дагестан)*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Махачкала, 2005, с. 9.

⁴⁰⁴ САБИТОВ, Р.А., САБИТОВА, Е.Ю. *Уголовно-правовая оценка обманов и действий, совершенных с документами*. Москва: Юрлитинформ, 2012, с. 15.

⁴⁰⁵ МОЙСИК, В.Р. *Проблеми кримінальної відповідальності за шахрайство з фінансовими ресурсами*: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. Київ, 2002, с. 9.

⁴⁰⁶ СУЛТАНОВА, Н.А. *Уголовно-правовое противодействие преступлениям в сфере кредитования*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Грозный, 2020, с. 59.

⁴⁰⁷ PRODAN, S. *Răspunderea penală pentru infracțiunile legate de creditare*. Chișinău: CEP USM, 2011, с. 167.

⁴⁰⁸ ЛЕВАНДОВСКИЙ, Н.Н. Повышение согласованности в законодательной деятельности стран СНГ с целью защиты прав граждан в сфере кредитования (уголовно-правовой аспект). În: *Protecția drepturilor omului: mecanisme naționale și internaționale*, (Chișinău, 08 decembrie 2016), с. 131.

pedeapsă penală „fapta persoanei care, prin inducerea în eroare, obține un credit, un împrumut [...]”.⁴⁰⁹

Sesizăm că fapta prejudiciabilă este descrisă prin expresia „obținerea, prin inducerea în eroare”.

Constatăm că sintagma „inducerea în eroare”, ca conținut, este mai largă ca expresia „prezentarea unor informații false” (folosită în dispoziția normei de la art.238 CP RM). Sintagma „inducerea în eroare” cuprinde și forma pasivă a înșelăciunii.

Plus la aceasta, noțiunea „inducerea în eroare” nu se reduce doar la prezentarea unor informații false, ci cuprinde și alte posibile forme de exprimare a înșelăciunii active.

Considerăm că orice inducere în eroare (nu doar cea activă, și nu doar cea exprimată în prezentarea unor informații false) trebuie să formeze conținutul faptei prejudiciabile a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. Nu excludem posibilitatea înșelării victimei prin folosirea de către făptuitor a altor procedee active, decât prin prezentarea unor informații false. Pentru a acoperi un eventual gol legislativ se impune ca legiuitorul să modifice dispoziția normei de la art.238 CP RM, astfel încât să acopere orice metodă a înșelăciunii active. Tocmai acest lucru a fost realizat de către legiuitorul lituanian.

Pe aceeași undă se află autoarea rusă U.V. Pașințeva, în opinia căreia înșelăciunea (indiferent de forma sa) ar trebui să reprezinte formă de dobândire a creditului prin înșelăciune.⁴¹⁰

În același timp, propunem o altă noțiune, aflată în consonanță cu titulatura art.238 CP RM. Mai exact, suntem adepții folosirii, în dispoziția art.238 CP RM, a noțiunii „înșelăciune”. Notăm că noțiunea „înșelăciune” este folosită în titulatura art.238 CP RM.

Un considerent suplimentar ne mai determină să optăm pentru termenul „înșelăciune” în detrimentul sintagmei „inducerea în eroare”. Precizăm că noțiunea „înșelăciune” cuprinde în sine și „menținerea erorii”. În același timp, sintagma „inducerea în eroare” nu înglobează *per se* și „menținerea erorii”. În context, autorii S.Brînza și V.Stati⁴¹¹ subliniază asupra necesității deosebirii noțiunilor: „inducerea în eroare” și „menținerea în eroare”. În opinia lui I.Botezatu în cazul menținerii erorii „făptuitorul prelungește sau consolidează eroarea deja prezentă a

⁴⁰⁹ *Codul penal al Republicii Lituania*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Lituania-RO.html>

⁴¹⁰ ПАШИИЦЕВА, У.В. *Уголовно-правовая охрана банковского кредитования*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2009, с. 12.

⁴¹¹ BRÎNZA, S., STATI, V. Escrocheria și delapidarea averii străine: efectele adoptării Legii nr.179/2018. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”*, Seria „Științe sociale”, 2019, nr. 3 (123), p. 61.

victimei”.⁴¹² În contrast, S.Brînza și V.Stati remarcă că în cazul inducerii în eroare „făptuitorul însuși provoacă eroarea victimei”.⁴¹³

Deosebirea dintre cele două noțiuni transpare, inclusiv din recenta remaniere legislativă operată în textul art.190 CP RM. Astfel, prin Legea RM pentru modificarea unor acte normative, nr.247 din 29.07.2022⁴¹⁴ dispoziția alin.(1) art.190 CP RM a fost expusă într-o nouă redacție.

In concreto, legiuitorul a prevăzut, în mod distinct, cu titlu de fapte prejudiciabile adiacente, următoarele două forme de exprimare a înșelăciunii: a) inducerea în eroare; b) menținerea în eroare. Corespunzător, escrocheria exprimată prin sustragerea bunurilor prin inducerea în eroare a victimei este tratată distinct de escrocheria exprimată prin sustragerea bunurilor prin menținerea în eroare a victimei.

În concluzie, noțiunea „inducerea în eroare” nu cuprinde în sine și noțiunea „menținerea erorii”. Pe de altă parte, termenul „înșelăciune” înglobează cele două forme (*i.e.* inducerea în eroare și menținerea erorii). Din acest raționament, cu titlu *de lege ferenda* recomandăm ca în dispoziția art.238 CP RM să se folosească anume acest termen.

Subsecvent, recomandăm înlocuirea expresiei „Aceleași acțiuni”, de la alin.(2) art.238 CP RM cu sintagma „Aceleași faptă”. Or, termenul „faptă” cuprinde atât conduita activă, cât și cea pasivă.

Revenind la forma pasivă a înșelăciunii menționăm că aceasta, în mod normal, ar trebui să fie incidentă atunci când făptuitorul *ar avea obligația* să comunice victimei anumite împrejurări care ar fi determinat luarea de către ultima a unei decizii defavorabile făptuitorului (*e.g.* adoptarea unei decizii de refuz în acordarea creditului sau a împrumutului), și nu ar fi executat această obligație. De altfel, tocmai din momentul apariției acestei obligații făptuitorul ar fi comis o inacțiune infracțională. În context, I.Botezatu precizează: „nu putem vorbi de înșelăciune pasivă până când nu apare obligația de a-i comunica victimei despre circumstanțele factice relevante”.⁴¹⁵

Condiția obiectivă a omisiunii, în general, și a înșelăciunii pasive, în special, cere ca făptuitorul să dețină obligația de a acționa. La caz, solicitantul de credit sau de împrumut posedă obligația de a informa victima anumite date relevante pentru acordarea creditului sau a împrumutului, știind acest lucru, dar nu o face.

Obligația de a acționa trebuie să rezulte din ceva. K.Mucha afirmă: „obligația de notificare poate rezulta direct din unele prevederi statutare, din conținutul unor norme interne ale unității.

⁴¹² BOTEZATU, I. Analiza juridico-comparativă a reglementărilor privitoare la infracțiunea de escrocherie. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”*, Seria „Științe sociale”, 2009, nr. 8 (28), p. 108.

⁴¹³ BRÎNZA, S., STATI, V. Escrocheria și delapidarea averii străine: efectele adoptării Legii nr.179/2018. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”*, Seria „Științe sociale”, 2019, nr. 3 (123), p. 61.

⁴¹⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2022, nr. 267-273.

⁴¹⁵ BOTEZATU, I. *Răspunderea penală pentru escrocherie*: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2010, p. 80.

Sursa unei astfel de obligații poate fi, de asemenea, un contract sau o decizie relevantă a unei autorități competente”.⁴¹⁶

Constatăm că imputarea omisiunii de a informa victima e posibilă doar dacă făptuitorul cunoștea despre existența unei atare obligații. Pentru aceasta, obligația de a comunica/notifica victima trebuie inclusă în contractul de credit sau de împrumut ori cuprinsă în textul unor acte normative care, în virtutea obligației statului de a le publica, devin accesibile publicului, inclusiv solicitanților de credite sau de împrumuturi. Această obligație ar putea fi inserată și în Condițiile generale bancare pentru persoane fizice și/sau juridice aplicabile la acordarea de credite. De menționat că fiecare bancă își are propriile condiții generale bancare.

Executarea unei asemenea obligații din partea solicitantului de credit sau de împrumut ar putea avea drept efect exercitarea de către potențiala victimă (bancă, organizație financiară nebanară etc.) a dreptului de a refuza în încheierea contractului de credit sau de împrumut ori a dreptului de a refuza în executarea contractului încheiat (*i.e.* de a transmite suma de bani solicitată).

De pildă, un asemenea drept este înscris la lit.a) alin.(1) art.1768 CC RM: „Creditorul este în drept să refuze executarea obligației de a pune la dispoziția debitorului creditul dacă, după încheierea contractului de credit au apărut circumstanțe care indică cu certitudine incapacitatea viitoare a debitorului de a rambursa creditul”.⁴¹⁷

De asemenea, pe lângă obligația de a acționa făptuitorul trebuie să aibă și posibilitatea de a acționa.

Doar în prezența condițiilor sus-numite, cele comise ar putea antrena răspunderea pentru folosirea înșelăciunii pasive în vederea dobândirii creditului sau a împrumutului.

Accentuăm că, acest lucru va fi posibil doar după ce legiuitorul va interveni în textul art.238 CP RM, astfel încât să prevadă înșelăciunea pasivă, pe post de formă de exprimare a înșelăciunii, folosite de făptuitor la dobândirea creditului sau a împrumutului.

Până atunci, art.238 CP RM devine inaplicabil. Până atunci, așa cum se susține în doctrină,⁴¹⁸ este aplicabil art.106 din Codul contravențional sau art.196 CP RM. Împărtășim explicația autorilor S.Brînza și V.Stati referitoare la soluția de calificare propusă: „în cazul faptelor de cauzare de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere, conținutul înșelăciunii nu se reduce la forma activă a înșelăciunii”.⁴¹⁹

⁴¹⁶ MUCHA, K. Economic crime in the Polish legal system on the example of the crime of obtaining a bank credit by false pretenses. În: *Annales Universitatis Apulensis, Series Jurisprudentia*, vol. 16, 2013, No. 1, p. 126.

⁴¹⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.82-86, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr.66-75.

⁴¹⁸ STATI, V. *Infrațiuni economice: note de curs. Ed. a 3-a, rev. și actualizată până la data de 1 mai 2019*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, p. 89.

⁴¹⁹ BRÎNZA, S., STATI V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 51.

În rezultatul eventualei remanieri legislative doar art.238 CP RM ar urma să se aplice, atât pentru cazurile care ar implica o înșelăciune activă, cât și pentru cazurile care ar presupune o înșelăciune pasivă. La moment pare neclară poziția legiuitorului de a oferi soluții de calificare diferite, în funcție de forma înșelăciunii pe care ar folosi-o făptuitorul la obținerea creditului sau a împrumutului. În opinia noastră, o atare distincție este neîntemeiată, considerent din care am și formulat o propunere legislativă menită să lichideze această inegalitate.

În continuare, vom examina cea de-a doua componentă a faptei prejudiciabile – *acțiunea de dobândire efectivă a sumelor bănești solicitate*.

Reiterăm că, în varianta incriminatorie în vigoare, pentru a fi prezentă fapta prejudiciabilă este insuficient ca făptuitorul să prezinte victimei informația falsă. Este absolut indispensabil ca făptuitorul să mai realizeze o acțiune prejudiciabilă, și anume: să obțină efectiv mijloacele bănești ca expresie a creditului sau a împrumutului solicitat.

În cadrul acestui segment din cercetare prezintă interes sporit o chestiune, și anume: aflarea momentului în care se poate considera că mijloacele bănești reprezentând suma creditului sau a împrumutului au fost obținute efectiv de către făptuitor. Identificarea acestui moment comportă semnificație în planul aprecierii celor comise ca fiind o executare integrală sau parțială a faptei prejudiciabile. În consecință, în funcție de acest moment cele comise pot fi catalogate drept infracțiune consumată sau tentativă la infracțiune.

Cu privire la momentul obținerii efective a mijloacelor bănești N.R. Gherasimova susține: „creditul poate fi obținut în numerar sau transferat pe contul curent al persoanei juridice ori poate fi folosit la plata unor mărfuri oarecare cumpărate de solicitantul de credit sau la achitarea unor datorii ale acestuia”.⁴²⁰

În opinia lui Ǻ.K. Tataev⁴²¹ creditul trebuie considerat ca fiind obținut după efectuarea transferului mijloacelor bănești din contul băncii în contul curent al persoanei juridice sau după efectuarea transferului mijloacelor bănești din contul băncii în contul creditorilor solicitantului de credit.

Sesizăm că autorii sus-numiți se referă, în special, la ipoteza obținerii unor credite de către persoane juridice. Acest lucru este explicabil având în vedere că, potrivit legislației Federației Ruse, în postura de subiect al infracțiunilor corespondente celor de la art.238 CP RM pot apărea, în exclusivitate, întreprinzătorul individual sau administratorul persoanei juridice. Deci, subiectul este special. De aceea și accepțiunile doctrinare privesc momentul obținerii mijloacelor bănești anume de către acești subiecți.

⁴²⁰ ГЕРАСИМОВА, Н.Р. *Основы криминалистической методики расследования незаконного получения кредита*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Нижний Новгород, 2004, с. 12.

⁴²¹ ТАТАЕВ, Э.К. К вопросу о способах незаконного получения кредита. În: *Вестник Академии экономической безопасности МВД России*, 2010, № 12, с. 154.

Mai jos vom arăta că, potrivit legislației noastre, subiect al infracțiunilor examinate poate fi atât persoana juridică, cât și persoana fizică. Prin urmare, interesează momentul obținerii efective a mijloacelor bănești de către ambele categorii de persoane.

Creditul (acordat de către bănci) poate fi obținut la casă (în numerar) sau prin transferul sumei de bani (la contul curent sau la contul de card al solicitantului de credit, deschis la aceeași bancă sau la o bancă diferită). Nu este exclus ca suma creditului să fie transferată în contul creditorilor solicitantului de credit (*e.g.* în cazul refinanțării).

La casă suma creditului este eliberată în baza ordinului de eliberare a numerarului, conform prescripțiilor din Regulamentul cu privire la operațiunile cu numerar în băncile din Republica Moldova, aprobat prin hotărârea BNM, nr.78 din 11.04.2018.⁴²²

În cazul persoanelor juridice creditele sunt acordate prin transferul sumei de bani la contul curent al persoanei juridice.

Atunci când suma creditului este transferată pe contul bancar al solicitantului de credit se va considera moment al obținerii creditului transferul propriu-zis al banilor pe contul bancar al solicitantului de credit, nu însă retragerea efectivă a banilor de pe acest cont bancar.

Creditele nebancare (acordate de organizațiile de creditare nebancare) pot eliberate de către casa acestor entități sau de către banca comercială în care solicitantul de credit își are deschis un cont curent sau un cont de card. În cazul ultimei modalități de eliberare a sumei creditului, preliminar, după încheierea contractului de credit, organizația de creditare nebancară eliberează suma creditului prin transferul acesteia la contul bancar al solicitantului de credit (deschis la aceeași bancă în care își are deschis contul bancar organizația de creditare nebancară sau deschis la o altă bancă).

Ca și în cazul băncilor, în ipoteza refinanțării (pentru creditele luate de la alte organizații de creditare nebancară) moment al obținerii sumei creditului trebuie considerat momentul transferului mijloacelor bănești pe contul organizației de creditare nebancare față de care solicitantul de credit este dator.

De asemenea, suma creditului nebancar ar putea fi transferată în contul creditorilor solicitantului de credit, *i.e.* pentru plata unor bunuri/servicii cumpărate/achiziționate de către solicitantul de credit. De altfel, astăzi este răspândită această formă de creditare, atunci când o persoană cumpără un bun (de exemplu, un telefon mobil) urmând să i-a un credit nebancar, astfel încât suma creditului este transferată de către organizația de creditare nebancară pe contul vânzătorului cu titlu de plată a prețului pentru bunul cumpărat. Cel ce i-a credit pentru a achita prețul bunului cumpărat apare în dublă postură. În raport cu organizația de creditare nebancară apare în postura de solicitant de credit. În raport cu vânzătorul evoluează pe post de cumpărător.

⁴²² Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 133-141.

În cazul unei asemenea creditări drept moment al obținerii creditului trebuie considerat momentul efectuării de către organizația de creditare nebancară a transferului sumei creditului pe contul curent al vânzătorului/prestatorului de servicii.

Moment al obținerii efective a împrumutului din contul asociației de economii și împrumut trebuie considerat momentul obținerii numerarului din casa acestei entități sau din casa băncii comerciale în care solicitantul de împrumut își are deschis contul bancar. Similar organizațiilor de creditare nebancare, în cazul ultimei modalități de eliberare a sumei împrumutului, preliminar, după încheierea contractului de împrumut, asociația de economii și împrumut eliberează suma împrumutului prin transferul acesteia la contul bancar al solicitantului de împrumut.

2.2.2. Urmarea prejudiciabilă și legătura de cauzalitate dintre faptă și urmarea prejudiciabilă

Amintim că începând cu anul 2009, în rezultatul adoptării Legii RM nr.277/2008, componența infracțiunii prevăzute la art.238 CP RM a fost transformată din formală în materială. În structura laturii obiective a acestei infracțiuni a fost introdusă urmarea prejudiciabilă și, corespunzător, legătura de cauzalitate dintre faptă și urmarea prejudiciabilă.

In concreto, legiuitorul a prevăzut, în calitate de urmare prejudiciabilă, faptul cauzării victimei a unor „daune în proporții mari”. Ulterior, prin Legea RM pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.108 din 04.06.2010⁴²³ a fost modificată dispoziția normei de la art.238 CP RM, inclusiv în partea ce privește urmarea prejudiciabilă. În rezultatul amendamentelor operate urmarea prejudiciabilă a fost redată în felul următor: „cauzarea victimei a unor daune în mărime mai mare sau egală cu 500 unități convenționale”.⁴²⁴

Mai târziu, prin Legea RM nr.180/2014 art.238 CP RM a fost completat cu un nou alineat. Astfel, la alin.(2) art.238 CP RM a fost instituită răspunderea penală pentru dobândirea creditului, împrumutului, despăgubirii sau a indemnizației de asigurare dacă în rezultat victimei i s-a cauzat „daune în proporții deosebit de mari”.

Surprindem că același conținut îl are urmarea prejudiciabilă în redacția normelor de astăzi (*i.e.* norma de la alin.(1) art.238 CP RM cere prezența unor daune în mărime mai mare sau egală cu 500 unități convenționale, în timp ce norma de la alin.(2) art.238 CP RM reclamă prezența unor daune în proporții deosebit de mari).

Remarcăm că, în cazul ambelor infracțiuni urmarea prejudiciabilă este descrisă printr-o variabilă *cantitativă*.

⁴²³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr. 117-118.

⁴²⁴ *Ibidem*.

Astfel, în cazul infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.238 CP RM legiuitorul a stabilit că urmarea prejudiciabilă trebuie să se cifreze la daune în mărime de cel puțin 500 unități convenționale.

Interpretând sistemic dispoziția normei de la alin.(1) art.238 CP RM cu cea de la alin.(2) art.64 CP RM ajungem la concluzia că, în sensul infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.238 CP RM urmarea prejudiciabilă constă în cauzarea unor daune victimei în cuantum de cel puțin 25.000 lei (50x500). Or, conform alin.(2) art.64 CP RM o unitate convențională este egală cu 50 de lei.

Anterior, o unitate convențională era egală cu 20 de lei. Prin Legea RM pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.207 din 29.07.2016 (în continuare – Legea RM nr.207/2016)⁴²⁵ a fost modificată mărimea unității convenționale: de la 20 la 50 de lei. Respectiv, pentru perioada 2010-2016 cuantumul urmăririi prejudiciabile a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.238 CP RM era echivalent cu cel puțin 10.000 de lei (20x500).

Prin modificarea operată în anul 2016 legiuitorul a admis o înlănzire a situației juridico-penale a făptuitorilor. Anterior, art.238 CP RM devenea aplicabil din momentul cauzării victimei a unor daune în mărime de cel puțin 10.000 lei. Actualmente, pentru a fi angajată răspunderea în baza art.238 CP RM este necesar ca conduita făptuitorului să fie cauzat victimei daune în mărime de cel puțin 25.000 lei. În principiu, susținem această modificare de poziție legislativă, întrucât corespunde evoluției situației economice din țară (și nu numai).

În cazul infracțiunii stipulate la alin.(2) art.238 CP RM urmarea prejudiciabilă constituie semn definitoriu. Proporțiile deosebit de mari, ca expresie a daunelor cauzate victimei, sunt definite la alin.(1¹) art.126 CP RM. Potrivit acestei norme „se consideră proporții deosebit de mari [...] valoarea pagubei pricinuite [...] care depășește 40 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărâre de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei”.⁴²⁶ De pildă, potrivit hotărârii Guvernului RM privind aprobarea cuantumului salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul 2022, nr.458 din 29.12.2021,⁴²⁷ pentru anul 2022 a fost aprobat un salariu mediu lunar pe economie în cuantum de 9.900 lei. Corespunzător, cuantumul urmăririi prejudiciabile a infracțiunii specificate la alin.(2) art.238 CP RM, pentru anul 2022, se cifrează la daune ce depășesc 396.000 lei (40x9.900).

Implicit, deducem că cuantumul urmăririi prejudiciabile a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.238 CP RM se situează între următoarele limite: cel puțin 25.000 lei (limita minimă) și cel mult 40 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărâre de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei (limita maximă).

⁴²⁵ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 369-378.

⁴²⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.

⁴²⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2021, nr. 325-333.

Cauzarea unor daune sub limita celor minime nu va antrena răspundere penală în baza alin.(1) art.238 CP RM. Mai exact, așa cum relevă V.Stati „dacă mărimea daunelor produse nu depășește 24.999 de lei, fapta este pasibilă de răspundere contravențională, nu de răspundere penală”.⁴²⁸ În același timp, cauzarea unor daune peste limita maximă va permite angajarea unei răspunderi penale în baza alin.(2) art.238 CP RM.

Precizăm că prin Legea RM nr.207/2016 a fost reconfigurată și abordarea legislativă privind definirea proporțiilor deosebit de mari. Până la intervenirea acestei legi mărimea proporțiilor deosebit de mari era raportată la un alt sistem de referință, nu însă la cuantumul salariului mediu lunar pe economie. Mai exact, mărimea proporțiilor deosebit de mari (ca de altfel, și a proporțiilor mari) se raporta la unitatea convențională. Astfel, cuantumul proporțiilor deosebit de mari implica cauzarea unor daune în mărime de peste 5.000 unități convenționale.

Amintim că la acel moment o unitate convențională era echivalentă cu 20 de lei. Respectiv, daunele în proporții deosebit de mari presupuneau o pagubă ce depășea 100.000 de lei (20x5.000).

Remarcăm că, și de această dată, legiuitorul a dat dovadă de indulgență atunci când a decis să reconfigureze modul de stabilire a daunelor în proporții mari și a celor în proporții deosebit de mari. Același efect l-a avut în contextul aplicabilității normei de la alin.(2) art.238 CP RM.

În altă privință, urmarea prejudiciabilă a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM este redată și printr-o variabilă *calitativă*.

Ab initio, observăm că legiuitorul folosește, în dispoziția normelor de la art.238 CP RM, termenul „daune”. În comparație, în textul altor norme de incriminare folosește noțiunea „daune materiale” (e.g. art.196, art.263 CP RM).

Să însemne oare, că în sensul infracțiunilor analizate urmarea prejudiciabilă se poate exprima în daune nemateriale?

Răspunsul la această întrebare îl deducem din conținutul celeilalte variabile (cantitative). Considerăm că aspectul cantitativ al urmării prejudiciabile indică, implicit, asupra cerinței sale calitative. Astfel, în sensul art.238 CP RM urmarea prejudiciabilă cuprinde în sine doar daunele cu caracter material (*alias* – daunele materiale). Or, e de neimaginat ca daunele cu caracter nematerial să fie cuantificate prin raportare la unități convenționale sau la salarii medii lunare pe economie.

⁴²⁸ STATI, V. Impactul adoptării Legii nr.207/2016 asupra normelor din Capitolul X din Partea Specială a Codului penal al Republicii Moldova. În: *Актуальные научные исследования в современном мире: XIX Международная научно-практическая конференция*, 26-27 ноября 2016 г., Переяслав-Хмельницкий, 2016, Выпуск 11 (19), Часть 4, с. 27.

În doctrina de specialitate⁴²⁹ este lansată o teză asemănătoare. Și practica judiciară⁴³⁰ susține o atare poziție.

O poziție diferită o are M.A. Kostiucenko, în opinia căruia, în contextul infracțiunilor examinate „urmarea prejudiciabilă se poate exprima în pierderi financiare reale [...], precum și în alte consecințe negative”.⁴³¹

În contrast, N.V. Șetinina este de părere că în rezultatul săvârșirii acestor infracțiuni pot fi cauzate și daune de altă natură, așa ca: insolvabilitatea creditorului; disfuncționalități privind regimul normal de lucru al creditorului; blocarea unor tranzacții planificate; diminuarea circuitului financiar; imposibilitatea de a achita la timp sau în volum complet a obligațiilor fiscale sau de altă natură ori de a achita plățile salariale; necesitatea de a reduce forțat statele de personal etc. Totuși, autorul opinează că survenirea acestor urmări sau a altor urmări similare depășește limitele componenței de infracțiune examinate.⁴³²

Nu avem cum să obiectăm asupra celui din urmă punct de vedere. Într-adevăr, nu este exclus ca în rezultatul săvârșirii acestor infracțiuni să se cauzeze careva urmări prejudiciabile din cele nominalizate. Chiar și așa, aceste urmări nu sunt prevăzute în dispoziția normei incriminatoare. Aplicarea art.238 CP RM, pentru asemenea situații, ar însemna nesocotirea regulii stipulate la alin.(2) art.3 CP RM.

În ceea ce privește (in)oportunitatea includerii acestora în textul normei de incriminare, considerăm că este dificil să atribuim aceste urmări în categoria urmărilor prejudiciabile pasibile de cauzare prin dobândirea unui credit sau a unui împrumut în rezultatul prezentării unor informații false.

În *primul rând*, puțin probabil ca aceste urmări să fie cuprinse de intenția făptuitorului.

În *al doilea rând*, la aceste urmări pot conduce multe alte conduite, nu doar a solicitantului de credit sau de împrumut. Inclusiv, conduita victimei (e.g. a băncii sau a organizației de creditare nebancaară) poate determina survenirea unor astfel de consecințe. De aceea, e extrem de

⁴²⁹ МАМЕДОВ, А. Соотношение и взаимосвязь объекта и объективной стороны преступлений в сфере банковской деятельности. În: *Уголовное право*, 1999, № 3, с. 25.

⁴³⁰ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 14 martie 2017. Dosarul nr. 1ra-191/2017.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8433; *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 07 martie 2017. Dosarul nr. 1ra-457/2017.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8219; *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 29 iulie 2014. Dosarul nr. 1ra-1219/2014.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2720; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 04 decembrie 2013. Dosarul nr. 1ra-1097/2013.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1009

⁴³¹ КОСТЮЧЕНКО, М.А. *Кредитные преступления (ст. ст. 176, 177 УК РФ): характеристика и предупреждение*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Иркутск, 2020, с. 32.

⁴³² ШЕТИНИНА, Н.В. Некоторые проблемы совершенствования уголовного законодательства, предусматривающего ответственность за незаконное получение кредита. În: *Вестник Томского Государственного Университета*, 2007, с. 185.

dificil de probat că anume conduita solicitantului de credit sau de împrumut a determinat survenirea acestor urmări prejudiciabile.

În concluzie, ne exprimăm dezacordul în raport cu stipularea unor asemenea urmări în textul art.238 CP RM.

În alt registru, după evocarea aspectului cantitativ și a celui calitativ a urmării prejudiciabile, se impune să identificăm conținutul propriu-zis al acestui semn din perspectiva corelației sale cu conținutul bunurilor dobândite în rezultatul săvârșirii infracțiunii. Cu alte cuvinte, interesează dacă quantumul urmării prejudiciabile (sub forma daunelor în mărime de cel puțin 500 unități convenționale sau sub forma daunelor în proporții deosebit de mari) este echivalent cu suma creditului sau a împrumutului ori cu suma majorată a creditului sau a împrumutului ori cu suma creditului sau a împrumutului obținut în condiții avantajoase, ori e diferit de suma acestora?!

Din această perspectivă, studiul practicii judiciare scoate în evidență o dificultate de interpretare a conținutului normei și, în consecință, de încadrare juridică. Astfel, identificăm o problemă în ceea ce privește stabilirea conținutului propriu-zis al urmării prejudiciabile. Aceeași dilemă este înverdată, mult mai acut, în teoria dreptului penal.

De fapt, polemica vizează faptul dacă conținutul urmării prejudiciabile este format, în exclusivitate, din suma creditului sau a împrumutului acordat ori dacă în conținutul acesteia intră suma creditului/împrumutului *neachitat* (integral sau parțial), inclusiv și *alte plăți datorate creditorului* (de exemplu, dobânzi contractuale, penalități etc.).

Autorul moldav N.N. Levandovskii, referindu-se la infracțiunea prevăzută la art.176 din Codul penal al Federației Ruse⁴³³ (articol similar cu cel supus analizei) menționează: „infracțiunea respectivă nu trebuie considerată consumată din momentul efectuării transferului de bani pe contul celui ce împrumută, dar din momentul cauzării victimei a unor daune în proporții mari”.⁴³⁴

Oarecum analogic se expune autorul rus E.N. Bulîcev: „întrucât componența de infracțiune este formulată ca fiind materială, infracțiunea se va considera consumată din momentul cauzării unor daune în proporții mari, *i.e.* atunci când debitorul nu va putea stinge datoria față de creditor”.⁴³⁵

⁴³³ Уголовный кодекс Российской Федерации. [citat 24.10.2022] Disponibil:

http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/

⁴³⁴ ЛЕВАНДОВСКИЙ, Н.Н. Кредитная сфера в рамках уголовно-правовой защиты согласно законодательству Российской Федерации. În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*, 2017, № 3 (25), s. 74.

⁴³⁵ БУЛЫЧЕВ, Е.Н. Особенности уголовной ответственности за незаконное получение кредита (ст. 176 УК РФ) и ее соответствие конституционному принципу равной защиты всех форм собственности. În: *Евразийская Адвокатура*, 2018, № 6 (37), s. 57.

Sesizăm că aceste accepțiuni doctrinare promovează teza că în contextul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM urmarea prejudiciabilă nu se raportează la simpla obținere a sumei creditului sau a împrumutului, ci la nerambursarea totală sau parțială a sumei creditului sau a împrumutului acordat. Mai mult, în opinia autoarei O.V. Șadrina „dauna cauzată creditorului trebuie să cuprindă nu doar suma creditului neachitat, ci și dobânzile neachitate în legătură cu creditul acordat”.⁴³⁶ Pe aceeași undă se află N.G. Voldimarova, care consideră că, urmarea prejudiciabilă este formată, în special, prin neplata ratelor de credit sau a dobânzilor aferente creditului acordat.⁴³⁷ De aceeași părere este O.Krîșevici: „În cazul acestei infracțiuni daunele sunt determinate de neplata la timp a întregului credit sau a unei părți din acesta și de neplata procentelor corespunzătoare”.⁴³⁸

V.Stati are o poziție diferită *vis-a-vis* de conținutul urmării prejudiciabile a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.238 CP RM. În opinia acestui autor „cauzarea daunelor în mărime mai mare sau egală cu 500 unități convenționale se concretizează, după caz, în: 1) obținerea unui credit, a unui împrumut sau a unei despăgubiri/indemnizații de asigurare în mărime mai mare sau egală cu 500 unități convenționale; 2) obținerea unei majorări a sumei creditului, a împrumutului sau a despăgubirii/indemnizației de asigurare în mărime mai mare sau egală cu 500 unități convenționale; 3) obținerea unui credit sau a unui împrumut în mărime mai mare sau egală cu 500 unități convenționale în condiții avantajoase”.⁴³⁹ Același punct de vedere este împărtășit de către S.Brînza⁴⁴⁰ și E.Ionică.⁴⁴¹

Remarcăm că reprezentanții celui de-al doilea curent de opinie avansează teza că în cazul infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM urmarea prejudiciabilă este formată din mărimea creditului/împrumutului acordat, neavând relevanță la încadrare mărimea creditului sau a împrumutului nerambursat sau a altor plăți datorate creditorului (dobânzi, penalități etc.).

⁴³⁶ ШАДРИНА, О.В. Уголовная ответственность за преступления в банковско-кредитной сфере по уголовному праву Российской Федерации: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008, с. 14.

⁴³⁷ ВОЛЬДИМАРОВА, Н.Г. Проблемы установления уголовной ответственности за преступления в сфере кредитования. În: *Вестник Томского государственного университета. Право*, 2019, № 34, с. 63.

⁴³⁸ КРЫШЕВИЧ, О. Разграничение уголовной ответственности за мошенничество в кредитно-финансовой деятельности и мошенничество по законодательству Украины и России. În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*, 2014, № 5, с. 55.

⁴³⁹ STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 3-a, rev. și actualizată până la data de 1 mai 2019*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, p. 97; STATI, V. Infracțiunile prevăzute la art. 238 și 239 CP RM în lumina amendamentelor operate în Codul penal la 25.07.2014. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”*, 2015, nr. 3 (83), p. 212.

⁴⁴⁰ BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 55.

⁴⁴¹ STATI, V., IONICĂ, E. Reflecții asupra unor amendamente operate la art. 238 „Dobândirea creditului prin înșelăciune” din Codul penal al Republicii Moldova. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională dedicată aniversării a 65 de ani de la fondarea USM „Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacității de inovare”, Seria „Științe sociale”* (Chișinău, 2011), pp. 551-553.

Analiza empirică efectuată demonstrează că nici practicienii dreptului penal nu au o poziție comună privitor la acest aspect.

Potrivit unei prime orientări, identificăm spețe⁴⁴² în care întinderea urmării prejudiciabile este determinată prin includerea ratelor de credit/împrumut neachitate și/sau a dobânzilor/penalităților aferente.

Sunt ilustrative următoarele statuări judiciare: „în urma realizării acțiunii prejudiciabile a survenit și rezultatul prejudiciabil, constând în cazarea unui prejudiciu material băncii în cuantum de 85 000 lei (corpul creditului) precum și în limita dobânzilor neîncasate”,⁴⁴³ „din 03.07.2008 SRL „T” nu achită rata de credit și dobânzile aferente, acumulând pe credit datoria în sumă de 480.525,27 euro, pricinuindu-i băncii un prejudiciu material în proporții deosebit de mari”.⁴⁴⁴

Într-o altă speță, instanța a apreciat că urmarea prejudiciabilă este formată din suma creditului neachitat (35.541,09 lei) deși făptuitorul a obținut un credit în sumă de 104.000 lei.⁴⁴⁵

Și în alte spețe⁴⁴⁶ organul abilitat cu calificarea oficială a infracțiunii a apreciat conținutul urmării prejudiciabile prin raportare la suma creditului nerambursat. Este demonstrativă următoarea speță: „Urmare a informațiilor false prezentate de către P.I., BC „BCR” SA i-a eliberat acesteia un credit în sumă de 440.000 lei, care nu a fost restituit integral, cauzând în așa mod băncii daune materiale în proporții deosebit de mari”.⁴⁴⁷

⁴⁴² Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 02 iulie 2018. Dosarul nr. 1-345/2018. [citată 15.01.2023] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/27f968b5-d27d-e811-80d4-0050568b021b; Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 06 februarie 2019. Dosarul nr. 1a-1614/2018. [citată 15.01.2023] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/3acec777-b140-e911-80d8-0050568b7027

⁴⁴³ Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 11 iulie 2022. Dosarul nr. 1-3109/2021. [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f333ec4f-bde5-4404-9530-e3a0bd163e12

⁴⁴⁴ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 30 septembrie 2015. Dosarul nr. 1ra-933/2015. [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4875

⁴⁴⁵ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 21 septembrie 2016. Dosarul nr. 1a-1382/2016. [citată 15.01.2023] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b459d481-ab96-e611-9a6d-005056a5d154

⁴⁴⁶ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 06 noiembrie 2015. Dosarul nr. 1a-774/2015. [citată 15.01.2023] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/e9bacab6-20aa-e511-a1ab-005056a5d154; Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 15 iunie 2021. Dosarul nr. 1ra-486/2021. [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18831; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 30 octombrie 2019. Dosarul nr. 1ra-1040/2019. [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=14551; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 23 martie 2016. Dosarul nr. 1ra-700/2016. [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6035; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 27 mai 2015. Dosarul nr. 1ra-583/2015. [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4372; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 30 iulie 2014. Dosarul nr. 1ra-1280/2014. [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2803; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 17 decembrie 2013. Dosarul nr. 1ra-928/2013. [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1106

⁴⁴⁷ Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 31 iulie 2020. Dosarul nr. 1-1080/2019. [citată 15.01.2023] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/d591d9b5-29cf-4341-86b4-4651e13d37c0

Este adevărat că, în cele mai dese cazuri, falsul informației prezentate este depistat atunci când solicitantul de credit nu achită la timp ratele creditului. Totuși, acest fapt nu denotă că, art.238 CP RM nu trebuie aplicat din momentul obținerii efective a sumei creditului sau a sumei împrumutului. Subsecvent, acest fapt nu înseamnă că art.238 CP RM este inaplicabil atunci când solicitantul de credit achită la timp și integral ratele de credit. Or, conduita făptuitorului *a priori* este de natură infracțională. Obținerea mijloacelor financiare a fost posibilă în rezultatul prezentării unor informații false, *i.e.* în rezultatul unei conduite frauduloase.

Potrivit unei alte orientări jurisprudențiale, se susține că conținutul urmării prejudiciabile este echivalent cu suma creditului/împrumutului obținut. Tocmai această concluzie este desprinsă din următorul extras judiciar: „*Obținerea creditului presupune intrarea mijloacelor creditare în posesia efectivă a făptuitorului (virarea mijloacelor pe contul de decontare, ridicarea numerarului de la casieria băncii etc.). Din acest moment infracțiunea se consideră consumată*”.⁴⁴⁸

Mult mai explicit este nuanțat conținutul urmării prejudiciabile în următoarele spețe practice:

– „*Urmare a informațiilor false prezentate de către X., BC „B” SA i-a eliberat acestuia un credit în sumă de 350 000 lei, cauzând în așa mod băncii daune materiale în proporții deosebit de mari*”⁴⁴⁹;

– „*Inculpatul I.V. în baza certificatului de salarizare fals a dobândit de la BC „MA” SA un credit în mărime de 200 000 lei. Prin acestea acțiuni, I.V. a prejudiciat banca cu suma de 200 000 lei*”⁴⁵⁰;

„*S.G., fiind administrator al SRL „A”, prin înșelăciune, în baza unor informații false, a obținut de la BC „M” SA un credit în mărime de 29.988 lei, cauzând instituției financiare un prejudiciu material în sumă totală de 29.988 lei*”⁴⁵¹.

Aceeași abordare este remarcată în alte spețe judiciare⁴⁵².

⁴⁴⁸ *Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 08 iulie 2021. Dosarul nr. 1-3969/2019.* [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/bbe2d53f-12d2-46d6-b3ee-6592e1bc9a6a

⁴⁴⁹ *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 29 septembrie 2020. Dosarul nr. 1a-125/2020.* [citat 15.01.2023] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/bc49bb1d-2231-4625-b783-e0aa5ffc27c7

⁴⁵⁰ *Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 18 noiembrie 2016. Dosarul nr. 1-778/2016.* [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/98ed8579-adad-e611-9a6d-005056a5d154

⁴⁵¹ *Sentința Judecătorei Nisporeni din 19 iunie 2014. Dosarul nr. 1-79/2014.* [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/50ae9586-f000-e411-8956-005056a5fb1a

⁴⁵² *Sentința Judecătorei Bălți din 05 noiembrie 2014. Dosarul nr. 1-99/2014.* [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/402bac46-df64-e411-8956-005056a5fb1a; *Sentința Judecătorei Edineț, sediul Central din 30 mai 2017. Dosarul nr. 1-182/2016.* [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jed.instante.justice.md/pigd_integration/pdf/20ffb27e-3245-e711-80d3-0050568b2c1f; *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 24 mai 2022. Dosarul nr. 1a-2201/2020.* [citat 06.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/60959831-4d12-4545-b546-cbd9a9b58068; *Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 18 noiembrie 2016. Dosarul nr. 1-1563/2016.* [citat 06.10.2022]

În aceste spețe, cuantumul urmării prejudiciabile a fost echivalat cu cuantumul creditului/împrumutului obținut.

În ceea ce ne privește, susținem cea de-a doua accepțiune. Are dreptate N.M. Zolotova când menționează că „importanță semnificativă comportă mărirea creditului, ca sumă bănească, luată din circuitul economic legal prin încălcarea ordinii de creditare”.⁴⁵³

În opinia noastră, urmarea prejudiciabilă trebuie considerată a fi cauzată în momentul acordării creditului sau a împrumutului, nu însă în momentul nerambursării integrale sau parțiale a sumei creditului/împrumutului acordat.

Cea dintâi abordare a conținutului urmării prejudiciabile este în stare să determine apariția unor situații juridice inechitabile (atât pentru făptuitor, cât și pentru victimă).

De exemplu, făptuitorul ar putea lua un credit în mărime de 15.000 sau de 20.000 de lei și să nu ramburseze suma creditului luat, iar instituția financiară ar putea „să aștepte”, astfel încât prin cumularea dobânzilor și a penalităților cuantumul urmării prejudiciabile să atingă cifra de cel puțin 25.000 de lei (*i.e.* 500 unități convenționale). În aceste condiții, o faptă care, în mod normal ar cădea sub incidența legii contravenționale, eronat, ar fi încadrată în tiparul alin.(1) art.238 CP RM.

Din altă perspectivă, s-ar putea întâmpla ca făptuitorul să obțină un credit/un împrumut în sumă de 30.000 de lei (cuantum ce depășește 500 de unități convenționale), rambursând ulterior victimei 15.000 de lei, având restanță cu ceilalți 15.000 de lei. Și luând în calcul suma dobânzilor și a penalităților datoria totală a solicitantului de credit/împrumut ar putea fi, să zicem, 22.000 de lei (adică, sub limita a 500 unități convenționale). În consecință, dacă am urmări abordarea susținută de reprezentanții primului curent de opinie, atunci o faptă care, *a priori* este de natură penală, ar fi calificată drept contravențională.

Sesizăm că, în prima situație ipotetică, o faptă care denotă un grad mai redus de pericol social (făptuitorul dobândește prin înșelăciune un credit în mărime de 15.000 sau de 20.000 de lei) poate fi apreciată drept infracțiune (în realitate fiind o contravenție). *Per a contrario*, în cea de-a doua situație ipotetică, o faptă care comportă un grad mai înalt de pericol social (făptuitorul

Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/103a9498-adad-e611-9a6d-005056a5d154; *Sentița Judecătorei Botanica, mun. Chișinău din 26 mai 2015. Dosarul nr. 1-250/2015.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7d98fcb8-6f07-e511-b888-005056a5d154; *Sentița Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 16 mai 2019. Dosarul nr. 1-273/2018.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8af8fcb8-d777-e911-80d7-0050568b021b; *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 25 septembrie 2014. Dosarul nr. 1a-1362/2014.* [citată 15.01.2023] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/ee06a6ca-ad5d-e411-8e3e-005056a5d154

⁴⁵³ ЗОЛотова, Н.М. *Преступления в сфере кредитования*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008, с. 10.

dobândește prin înșelăciune un credit/împrumut în sumă de 30.000 de lei) poate fi apreciată drept contravenție (în realitate conținând semnele unei infracțiuni)⁴⁵⁴.

Într-un caz din practica judiciară moldavă a fost sesizată o asemenea tratare necorespunzătoare a celor comise. În fapt, de către acuzare, inculpatei P.L., i s-a imputat că ar fi obținut prin înșelăciune un credit în sumă de 10.000 lei (sumă echivalentă, la acel moment, cu 500 unități convenționale). Totodată, din suma obținută inculpata a rambursat doar o parte din credit, urmând să mai achite suma de 8.848,48 lei (sumă restantă). Instanța de fond a apreciat că dauna cauzată instituției financiare este egală cu suma de 8.848,48 lei, ci nu cu 10.000 lei. Instanța de fond a conchis că suma daunei cauzate victimei nu este echivalentă cu suma creditului obținut. În rezultat, a decis să emită o sentință de achitare pe motivul lipsei urmării prejudiciabile sub forma daunelor în mărime de cel puțin 500 unități convenționale (*i.e.* 10.000 lei). Soluția de achitare a fost menținută de instanța de apel⁴⁵⁵. În opoziție, instanța de recurs a catalogat că cele comise de către inculpata P.L. conțin semnele componenței de infracțiune imputate, inclusiv urmarea prejudiciabilă. La concret, instanța de recurs⁴⁵⁶ a apreciat că dauna cauzată instituției financiare este egală cu suma de 10.000 lei, iar restituirea parțială a prejudiciului (în speță, a sumei de 1.551,52 lei) urma a fi considerată drept circumstanță atenuantă.

Rejudecând respectiva cauză, instanța de apel⁴⁵⁷ a decis să reîncadreze conduita inculpatei P.L. din prevederile art.238 CP RM în tiparul art.106 Cod contravențional, motivând că în lipsa urmării prejudiciabile în cuantumul cerut de norma de la art.238 CP RM, cele comise ar trebui calificate potrivit normei contravenționale.

Contrar soluției adoptate de instanța de apel, și de această dată, instanța de recurs a ținut să puncteze că cele imputate inculpatei cuprind semnele componenței de infracțiune înscrise la art.238 CP RM. La concret, instanța de recurs a notat următoarele: „*instanța de apel a omis faptul că L.P. a solicitat și a primit de la BC „UB” SA un credit în sumă de 10.000 lei, ceea ce constituie 500 unități convenționale, adică minimul prevăzut de art.238 CP RM*”⁴⁵⁸

Mai mult, dacă am admite că urmarea prejudiciabilă este formată din suma creditului/împrumutului neachitat (integral sau parțial), inclusiv din alte plăți datorate

⁴⁵⁴ STRATAN, A. Studiu jurisprudențial în materia infracțiunilor prevăzute la art. 238 din Codul penal al Republicii Moldova. În: *Revista Națională de Drept*, 2022, Nr. 2 (248), p. 135.

⁴⁵⁵ *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 20 mai 2014. Dosarul nr. 1a-793/2014.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8ee045eb-aaf7-e311-8e3e-005056a5d154

⁴⁵⁶ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 16 decembrie 2014. Dosarul nr. 1ra-1679/2014.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3503

⁴⁵⁷ *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 21 decembrie 2015. Dosarul nr. 1a-96/2015.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8cfab2d8-50bf-e511-a1ab-005056a5d154

⁴⁵⁸ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 20 decembrie 2016. Dosarul nr. 1ra-1908/2016.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7885

creditorului (de exemplu, dobânzi contractuale, penalități etc.) atunci, ar rezulta că cauzarea urmării prejudiciabile ține de un eveniment viitor și incert. Aceasta chiar dacă făptuitorul ar comite o faptă socialmente periculoasă, *i.e.* ar prezenta informații false.

Urmând această accepțiune, ar rezulta că, în atare ipoteză, până la survenirea urmării prejudiciabile, care este distanțată enorm de mult de momentul săvârșirii faptei prejudiciabile, făptuitorul s-ar afla la etapa actelor executorii. Din punctul nostru de vedere, e inadmisibil ca momentul consumării unei infracțiuni să survină în asemenea circumstanțe (dependente de evenimente viitoare și nesigure). Și tot așa, e cu neputință ca făptuitorul să se afle la etapa actelor executorii pe parcursul unei perioade de timp incerte.

Dacă am considera că urmarea prejudiciabilă este formată din suma creditului/împrumutului neachitat (după caz, din suma dobânzilor neachitate sau a altor plăți suplimentare) am ajunge în situația în care făptuitorul ar putea obține un credit/împrumut prin prezentarea unor informații false, și deoarece ar achita la timp ratele creditului/împrumutului, nu ar fi tras la răspundere penală.

În opinia noastră, o atare consemnare a accentului pe conținutul urmării prejudiciabile ar promova fenomenul dobândirii prin înșelăciune a creditului sau a împrumutului. Dar, așa cum susține Ia.S. Vasilieva răspunderea penală pentru săvârșirea unor asemenea fapte infracționale trebuie să survină chiar și în cazul rambursării la timp și integrale a creditului obținut.⁴⁵⁹

La fel, dacă am admite că conținutul urmării prejudiciabile este format din suma creditului sau a împrumutului nerambursat și a altor plăți suplimentare, atunci latura obiectivă a acestei infracțiuni ar trebui să fie considerată ca fiind formată din: acțiunea de prezentare a informației false, secundată de acțiunea de dobândire a creditului/împrumutului și secundată de inacțiunea de nerambursare a creditului/împrumutului. Inacțiunea însă, nu este indicată în dispoziția normei. Și nici nu rezultă implicit. Plus la aceasta, ar fi prea de tot ca fapta prejudiciabilă să aibă o asemenea structură întortocheată.

Nu în ultimul rând, aprecierea proporțiilor urmării prejudiciabile în acord cu cel dintâi curent de opinie (prin raportare la suma creditului/împrumutului neachitat și la plățile suplimentare datorate) ar îngreuna capacitatea făptuitorului de previziune a cuantumului acestor urmări. În consecință, aceasta ar știrbi din esența și rolul laturii subiective în structura componentelor de infracțiune prevăzute la art.238 CP RM. Or, în lipsa unei previziuni clare a cuantumului eventualelor urmări prejudiciabile acțiunile făptuitorului, obiectiv, nu și subiectiv, ar fi încadrate în baza art.238 CP RM.

⁴⁵⁹ ВАСИЛЬЕВА, Я.С. *Уголовная ответственность за деяние, совершенные в сфере кредитных отношений*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Екатеринбург, 2000, с. 65.

În concluzie, notăm că, la aprecierea cuantumului urmării prejudiciabile trebuie să se i-a în calcul suma creditului/împrumutului efectiv primit (prin înșelăciune, în baza unor informații false), nu însă suma creditului/împrumutului neachitat și plățile suplimentare datorate victimei (dobânzi, penalități etc.).

Pe cale de consecință, suntem în dezacord cu poziția autorilor⁴⁶⁰ care susțin că, în sensul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM urmarea prejudiciabilă include și venitul ratat.

De exemplu, N.A. Sultanova afirmă că urmarea prejudiciabilă este formată atât din prejudiciul real, cât și din venitul ratat.⁴⁶¹

N.G. Kutiin este de părere că în cazul infracțiunilor investigate urmarea prejudiciabilă este formată, inclusiv din venitul ratat, concretizat, de pildă, în neobținerea unui venit în rezultatul neîncheierii unui contract avantajos.⁴⁶²

La rândul său, autoarea M.Iu. Șaleapina menționează: „În cazul obținerii ilegale a unui credit daunele cauzate creditorului pot lua forma venitului ratat (de exemplu, imposibilitatea creditorului de a încheia o tranzacție din cauza insuficienței de mijloace financiare, acordate cu titlu de credit)”.⁴⁶³

Analogic, V.N. Baleabin și S.V. Voronțova consideră că „daunele cauzate creditorului pot fi formate nu doar din urmări directe, dictate de nerambursarea la timp a întregului credit sau a unei părți din el ori de neplata dobânzilor aferente, ci și din neobținerea venitului pe care acesta l-ar fi obținut în cazul în care ar fi executat în mod corespunzător obligațiile sale contractuale”.⁴⁶⁴

În alt context, A.Mamedov precizează: „Urmarea prejudiciabilă devine semn constitutiv al laturii obiective nu doar atunci când este privită în raport cu fapta prejudiciabilă, ci și în raport cu obiectul infracțiunii”.⁴⁶⁵

⁴⁶⁰ ФИНОГЕНОВА, О. В. *Уголовная ответственность за незаконное получение кредита и злостное уклонение от погашения кредиторской задолженности*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2003, с. 10; ДУГРИЧИЛОВА, Д.М. *Преступления в сфере кредитно-банковской деятельности: Общая характеристика и вопросы квалификации*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2005, с. 26; ШАДРИНА, О.В. *Уголовная ответственность за преступления в банковское-кредитной сфере по уголовному праву Российской Федерации*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008, с. 14; ВОЛЬДИМАРОВА, Н.Г. Проблемы установления уголовной ответственности за преступления в сфере кредитования. În: *Вестник Томского государственного университета. Право*, 2019, № 34, с. 63; ЗОЛотоВА, Н.М. *Преступления в сфере кредитования*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008, с. 21.

⁴⁶¹ СУЛТАНОВА, Н.А. *Уголовно-правовое противодействие преступлениям в сфере кредитования*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Грозный, 2020, с. 63.

⁴⁶² КУТЬИН, Н.Г. *Уголовно-правовые и криминологические проблемы борьбы с преступлениями в кредитно-банковской сфере*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2003, с. 34.

⁴⁶³ ШАЛЯПИНА, М.Ю. Ответственности за незаконное получение кредита по Уголовному кодексу Российской Федерации. În: *Общество и право*, 2014, № 2 (48), с. 128.

⁴⁶⁴ БАЛЯБИН, В.Н., ВОРОНЦОВА, С.В. *Уголовно-правовое обеспечение безопасности банковского кредитования и проведения расчетов*. Москва: Проспект, 2016, с. 53.

⁴⁶⁵ МАМЕДОВ, А. Соотношение и взаимосвязь объекта и объективной стороны преступлений в сфере банковской деятельности. În: *Уголовное право*, 1999, № 3, с. 25.

Disensiunile de interpretare a conținutului urmării prejudiciabile sunt catalizate, cel mai probabil, de maniera nepotrivită de redare a acesteia în textul normei de incriminare.

Din punct de vedere tehnico-legislativ ar rezulta că urmarea prejudiciabilă nu este, neapărat, echivalentă cu suma creditului/împrumutului sau cu suma majorată a creditului/împrumutului ori cu suma creditului/împrumutului obținut în condiții avantajoase.

Mai mult, ar reieși că, în rezultatul prezentării unei informații false soldate cu obținerea creditului sau a împrumutului, urmarea prejudiciabilă ar putea să survină sau ar putea să nu survină (*i.e.* apariția urmării prejudiciabile nu ar fi întru totul dependentă de săvârșirea acțiunii prejudiciabile).

Și cel mai important, ar rezulta că urmarea prejudiciabilă este distanțată în timp în raport cu fapta prejudiciabilă săvârșită.

O asemenea stare a lucrurilor nu trebuie să-și găsească locul în textul legii penale. Este inadmisibil ca urmarea prejudiciabilă să fie redată în acest fel.

Pentru a înlătura divergențele de interpretare a conținutului urmării prejudiciabile a faptelor penale investigate care, așa cum reiese din studiul teoretico-empiric efectuat, nu sunt deloc puține, recomandăm legiuitorului să reformeze cadrul incriminator consemnat la art.238 CP RM, din perspectiva redării laturii obiective a infracțiunii.

N.A. Klepițkii observă că construcția laturii obiective a acestor infracțiuni este atipică pentru dreptul penal. În consecință, autorul propune excluderea urmării prejudiciabile din conținutul componente de infracțiune.⁴⁶⁶ Părerii similare sunt expuse și de alți autori.⁴⁶⁷ Bunăoară, N.V. Șetinina consideră că transformarea componente de infracțiune din materială în formală va răspunde intereselor creditorului.⁴⁶⁸

Din punctul nostru de vedere, legiuitorul moldav nu ar trebui să renunțe la urmarea prejudiciabilă, ci să o remodeleze, astfel încât să fie eliminate deficiențele practice (evidențiate *supra*) de interpretare și aplicare a art.238 CP RM. În cadrul compartimentului din lucrare dedicat evidențierii rezultatelor obținute vom propune un model legislativ care să răspundă acestui deziderat.

⁴⁶⁶ КЛЕПИЦКИЙ, Н.А. Кредитный обман в сравнительно-правовом аспекте. În: *Законодательство*, 2003, № 2, с. 45.

⁴⁶⁷ ШАЛЯПИНА, М.Ю. Ответственности за незаконное получение кредита по Уголовному кодексу Российской Федерации. În: *Общество и право*, 2014, № 2 (48), с. 128; СЕЛИВАНОВСКАЯ, Ю.И. Спорные вопросы уголовной ответственности за незаконное получение кредита. În: *Успехи современного естествознания*, 2009, № 4, с. 16; МКРТЧЯН, С.М. Неудачные примеры и перспективы заимствования зарубежного опыта регламентации признаков кредитного мошенничества. În: *Пробелы в российском законодательстве*, 2016, № 8, с. 239; ПАШИНЦЕВА, У.В. Уголовно-правовая охрана банковского кредитования: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2009, с. 12; ВОЛЬДИМАРОВА, Н.Г. Проблемы установления уголовной ответственности за преступления в сфере кредитования. În: *Вестник Томского государственного университета. Право*, 2019, № 34, с. 63.

⁴⁶⁸ ШЕТИНИНА, Н.В. Некоторые проблемы совершенствования уголовного законодательства, предусматривающего ответственность за незаконное получение кредита. În: *Вестник Томского Государственного Университета*, 2007, с. 186.

În fine, în contextul examinării urmării prejudiciabile merită atenție un alt aspect.

Mai sus am afirmat că, cauzarea victimei a unor daune sub limita a 500 unități convenționale (25.000 lei) nu va antrena răspunderea în baza alin.(1) art.238 CP RM. Doctrina⁴⁶⁹ susține că în asemenea caz cele comise trebuie încadrate în baza art.106 Cod contravențional.

De altfel, într-un caz practic⁴⁷⁰ instanța a reîncadrat din tiparul art.238 CP RM în conformitate cu art.106 Cod contravențional pe motivul neîntrunirii cerinței privind cuantumul necesar al urmării prejudiciabile prevăzute de art.238 CP RM.

Remarcăm că, în Codul contravențional al RM lipsește o normă corespondentă celor înscrise la art.238 CP RM. Tocmai din acest motiv, la calificare este reținut art.106 Cod contravențional (articol care cuprinde o normă generală raportat la normele de la art.238 CP RM). Respectiv, în lipsa semnelor infracțiunii cuprinse de norma specială (*i.e.* art.238 CP RM), la încadrare se aplică norma generală (*i.e.* art.106 Cod contravențional). Urmarea prejudiciabilă formează semnul ce lipsește în cazul infracțiunii cuprinse de norma specială. Aceasta se situează sub limita minimă cerută de dispoziția normei de la alin.(1) art.238 CP RM.

În opinia noastră, legiuitorul moldav ar trebui să instituie în textul Codului contravențional o normă complementară celor de la art.238 CP RM. În consecință, în ipoteza survenirii unei urmări prejudiciabile sub limita celei prevăzute de alin.(1) art.238 CP RM răspunderea ar trebui angajată în baza respectivei norme complementare.

Întemeiat se susține în doctrină: „Rațiunea existenței Codului contravențional constă în a fi complementar Codului penal, atunci când fapta săvârșită este mai puțin periculoasă socialmente decât infracțiunea”.⁴⁷¹

Instituirea în Codul contravențional a unei norme complementare celor de la art.238 CP RM ar asigura o poziție legislativă uniformă în lupta cu fenomenul dobândirii prin înșelăciune a creditelor sau a împrumuturilor. Codul penal prevede răspundere pentru dobândirea creditului sau a împrumutului ce a cauzat victimei daune într-un anumit cuantum. Drept urmare, e firesc ca Codul contravențional să prevadă răspundere pentru aceeași faptă cauzatoare însă, de daune sub

⁴⁶⁹ POALELUNGI, M. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013, p. 803; BRÎNZA, S., STATI, V. *Drept penal. Partea Specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 49; STATI, V. *Infracțiunii economice: note de curs. Ed. a 3-a, rev. și actualizată până la data de 1 mai 2019*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, p. 98; STATI, V., IONICĂ, E. Reflecții asupra unor amendamente operate la art. 238 „Dobândirea creditului prin înșelăciune” din Codul penal al Republicii Moldova. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională dedicată aniversării a 65 de ani de la fondarea USM „Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacității de inovare”, Seria „Științe sociale”* (Chișinău, 2011), p. 552.

⁴⁷⁰ *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 21 decembrie 2015. Dosarul nr. 1a-96/2015*. [citat 08.02.2023] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8cfab2d8-50bf-e511-a1ab-005056a5d154

⁴⁷¹ STATI, V., IONICĂ, E. Reflecții asupra unor amendamente operate la art. 238 „Dobândirea creditului prin înșelăciune” din Codul penal al Republicii Moldova. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională dedicată aniversării a 65 de ani de la fondarea USM „Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacității de inovare”, Seria „Științe sociale”* (Chișinău, 2011), p. 553.

limita celor penale. La moment poziția legiuitorului moldav pare a fi incoerentă. În plan penal, instituie norme speciale, în timp ce în plan contravențional – admite aplicarea normei generale.

Din perspectivă comparată întâlnim o asemenea abordare legislativă bifurcată. De exemplu, la art.176 din Codul penal al Federației Ruse⁴⁷² (articol similar cu art.238 CP RM) este reglementată fapta de dobândire ilegală a creditului care a cauzat victimei daune în proporții mari. În opoziție, la art.14.11 din Codul cu privire la contravențiile administrative⁴⁷³ este prevăzută aceeași faptă de dobândire a unui credit sau a unui împrumut prin înșelăciune, însă după modelul componenței de contravenție formale.

Apropo, tehnica incriminării paralele, a unor fapte complementare, în Codul penal și în Codul contravențional, nu este străină legislației noastre. Mai mult, de regulă, urmarea prejudiciabilă este semnul componenței de infracțiune/de contravenție ce contribuie la delimitarea ilicitului penal de cel contravențional. Bunăoară, în baza urmării prejudiciabile sunt dissociate: unele fapte prevăzute la art.263 Cod contravențional de infracțiunile stipulate la art.241 Cod penal; fapta de încălcare a legislației cu privire la insolvabilitate, prevăzută la art.288 din Codul contravențional și infracțiunile de insolvabilitate intenționată și fictivă, specificate la art.252 și 253 CP RM; contravențiile prevăzute la art.312 și 313 Cod contravențional și infracțiunile consemnate la art.327 și 328 CP RM etc.

Legătura cauzală dintre faptă și urmarea prejudiciabilă. S.Botnaru menționează: „În dreptul penal, legătura cauzală se stabilește între acțiunea (inacțiunea) persoanei [...], care constituie cauza, și urmarea prejudiciabilă, ca efect al acestei fapte”.⁴⁷⁴

Din această teză doctrinară rezultă două concluzii.

În *primul rând* – legătura cauzală este semn obligatoriu în cazul infracțiunilor materiale, *i.e.* atunci când urmarea prejudiciabilă apare pe post de semn al componenței de infracțiune.

Infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM sunt materiale, motiv pentru care, la calificarea celor săvârșite în conformitate cu prevederile acestui articol apare necesitatea stabilirii legăturii de cauzalitate între fapta socialmente periculoasă comisă și urmarea prejudiciabilă survenită.

În *al doilea rând* – legătura cauzală se stabilește între două elemente, cu valoare de semne ale componenței de infracțiune: fapta prejudiciabilă (elementul-cauză) și urmarea prejudiciabilă (elementul-efect).

În speță, fapta socialmente periculoasă compusă din *(i)* acțiunea prejudiciabilă sub forma prezentării informației și *(ii)* acțiunea prejudiciabilă exprimată în obținerea efectivă a mijloacelor bănești constituie *cauza*. În același timp, urmarea prejudiciabilă sub forma *(i)* daunelor în

⁴⁷² Уголовный кодекс Российской Федерации. [citat 24.10.2022] Disponibil:

http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/7c23990e7bc7ec9960625ca9411a470cd61ad2ec/

⁴⁷³ Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях. [citat 24.10.2022] Disponibil:

http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34661/7b3e8e56505ef9ffd06241375803ca71952b4404/

⁴⁷⁴ GRAMA, M. et al. *Dreptul penal: Partea generală. Vol.I.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2012, p. 196.

mărime de cel puțin 500 unități convenționale (în cazul infracțiunii specificate la alin.(1) art.238 CP RM) sau sub forma (ii) daunelor în proporții deosebit de mari (în cazul infracțiunii consemnate la alin.(2) art.238 CP RM) reprezintă *efectul*.

Ia.S. Vasileva susține că în cazul infracțiunilor cercetate trebuie stabilită legătura causală între prezentarea informației false și obținerea creditului, și primirea creditului și cauzarea daunei victimei.⁴⁷⁵

În accepțiunea lui A.V. Sedîh „acțiunile sunt considerate infracționale dacă este stabilită legătura causală între acordarea creditului, nerambursarea acestuia la timp și cauzarea băncii, în rezultat, a unor daune în proporții mari”.⁴⁷⁶ În același fâgaș, N.A. Sultanova este de părere că urmarea prejudiciabilă nu se află în legătură causală cu acțiunea de dobândire a creditului, ci cu neexecutarea obligației de restituire a creditului.⁴⁷⁷

Nu putem susține un asemenea punct de vedere. Reiterăm poziția noastră, precum că urmarea prejudiciabilă nu este formată datorită nerambursării totale sau parțiale a sumei creditului/împrumutului, ci în rezultatul obținerii efective a mijloacelor bănești. Subliniem, în mod repetat, că inacțiunea de nerambursare a sumei creditului sau a sumei împrumutului nu este stipulată în dispoziția normei de incriminare, și nici nu rezultă în mod implicit.

Mai mult, potrivit doctrinei „fapta prejudiciabilă, în calitate de cauză determinantă în apariția efectului, întotdeauna precedă urmarea prejudiciabilă”.⁴⁷⁸ În speță, pretinsa inacțiune nu precedă, ci succedă survenirea urmării prejudiciabile.

În altă privință, urmarea prejudiciabilă trebuie să se afle în legătură de cauzalitate cu conduita solicitantului de credit sau de împrumut, nu însă în legătură cu comportamentul unei terțe persoane⁴⁷⁹. În caz contrar, acțiunile solicitantului de credit sau de împrumut ar putea cădea sub incidența altor norme de incriminare. De exemplu, dacă urmarea prejudiciabilă este cauzată în rezultatul încălcării regulilor de creditare, ci nu în rezultatul prezentării unor informații false, acțiunile solicitantului de credit sau de împrumut ar putea fi încadrate în baza art.239 CP RM, cu trimitere la art.42 CP RM, la alineatul corespunzător.

Momentul de consumare a infracțiunii. Ab initio, precizăm că nu doar fapta, ci și urmarea prejudiciabilă, precum și legătura causală între faptă și urmarea prejudiciabilă intră în structura

⁴⁷⁵ ВАСИЛЬЕВА, Я.С. *Уголовная ответственность за деяние, совершенные в сфере кредитных отношений*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Екатеринбург, 2000, с. 55.

⁴⁷⁶ СЕДЫХ, А.В. *Применение технико-криминалистических средств и методов при выявлении и расследовании преступлений в банковской сфере*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2003, с. 23.

⁴⁷⁷ СУЛТАНОВА, Н.А. *Уголовно-правовое противодействие преступлениям в сфере кредитования*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Грозный, 2020, с. 65.

⁴⁷⁸ СОРЕȚCHI S., HADÎRCA, I. *Calificarea infracțiunilor: note de curs*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 137.

⁴⁷⁹ ЗОЛотоВА, Н.М. *Преступления в сфере кредитования*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008, с. 21.

laturii obiective a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. Prin urmare, infracțiunile analizate sunt materiale. În consecință, acestea se consideră consumate din momentul survenirii urmării prejudiciabile.

Dacă nu survine urmarea prejudiciabilă cele săvârșite nu pot fi calificate în baza art.238 CP RM. Cu titlu de excepție, în prezența unei atitudini psihici corespunzătoare, cele comise ar putea fi calificate ca tentativă la una dintre infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM (avem în vedere ipoteza în care atitudinea psihică a făptuitorului a cuprins urmarea prejudiciabilă).

Din perspectivă istorică, menționăm că, din momentul adoptării Codului penal în redacția anului 2002 și până la adoptarea Legii RM nr.277/2008 urmarea prejudiciabilă nu era semn obligatoriu, infracțiunea consumându-se din momentul prezentării informației false. Odată cu adoptarea și intrarea în vigoare a Legii RM nr.277/2008 urmarea prejudiciabilă a fost inclusă în structura laturii obiective. Această stare a lucrurilor este valabilă și astăzi. Astfel, pentru consumarea infracțiunii este necesar ca făptuitorul să obțină suma creditului sau a împrumutului solicitat și, în cele din urmă, implicit, să producă un prejudiciu în dauna victimei. De aceea, nu corespunde realității următoarea statuare judiciară identificată într-o hotărâre emisă relativ recent: *„infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.238 CP RM este materială. Ea se consideră consumată din momentul prezentării informațiilor false, indiferent dacă făptuitorul a obținut creditul solicitat”*.⁴⁸⁰

Potrivit autoarei S.Prodan legiuitorul ar trebui să revină la poziția de incriminare în textul alin.(1) art.238 CP RM a faptei de prezentare a informațiilor false, fără a fi necesar ca făptuitorul să obțină efectiv suma creditului solicitat. În același timp, autoarea propune ca urmarea prejudiciabilă să fie instituită doar la alin.(2) al aceluiași articol.⁴⁸¹

În ceea ce ne privește, considerăm că componența infracțiunii înscrise la alin.(1) art.238 CP RM trebuie să rămână materială. În opinia noastră, prin transformarea componenței de infracțiune din formală în materială, incriminarea nu ar mai răspunde gradului de pericol social pe care îl comportă fapta infracțională, lipsind în acest sens o proporționalitate între periculozitatea faptei și conținutul interdicției penale.

Din punctul nostru de vedere, nu ar fi justificată și nici oportună, interzicerea, pe cale penală, a simplei fapte de prezentare a informațiilor false în vederea obținerii unui credit sau a unui împrumut. Mai degrabă, o asemenea faptă ar putea fi inclusă în sfera contravențională. În acest sens, transformarea componenței de infracțiune din materială în formală nu ar răspunde principiului *ultima ratio*.

⁴⁸⁰ Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 04 august 2021. Dosarul nr. 1-945/2021. [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/09617bcb-e328-40d0-bfb7-b9798f262acf

⁴⁸¹ PRODAN, S. Răspunderea penală pentru infracțiunile legate de creditare. Chișinău: CEP USM, 2011, pp. 177-178.

Potrivit principiului *ultima ratio* „legiuitorul întotdeauna trebuie să aleagă o soluție mai puțin represivă, în timp ce alte soluții [în special de ordin penal] trebuie argumentate cu atenție”.⁴⁸²

În altă ordine de idei, nu putem susține opinia autorilor care consideră că infracțiunile analizate se consumă din momentul în care făptuitorul nu este apt să ramburseze creditul și să achite dobânzile aferente.⁴⁸³

Supra (cu prilejul examinării urmării prejudiciabile) am prezentat multiple argumente care să susțină dezacordul nostru. În cadrul acestui segment din cercetare, ne rezumăm la ideea în a accentua, din nou, neajunsul de bază pe care îl comportă această optică (*i.e.* raportarea momentului de consumare a infracțiunii la un eveniment viitor și incert (eveniment care, în genere, ar putea să nu apară)).

De asemenea, această opinie ar promova teza (pe care nu o putem îmbrățișa), că făptuitorul, până în momentul survenirii urmării prejudiciabile, un timp îndelungat și nedeterminat s-ar afla la etapa actelor de executare.

Din punctul nostru de vedere, conduita făptuitorului ulterior momentului obținerii mijloacelor bănești solicitate nu ar trebui să conteze în planul încadrării celor săvârșite în conformitate cu art.238 CP RM (*e.g.* dacă rambursarea sumei creditului sau a sumei împrumutului este integrală sau parțială ori dacă rambursarea acestor sume e cu întârziere sau e fără întârziere). O atare conduită ar putea să aibă semnificație în alte planuri (*e.g.* la individualizarea pedepsei penale, la delimitarea infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM de cele stipulate la art.190 CP RM).

În context, prezintă interes următoarele observații judiciare: „*La reținerea componenței de infracțiune prevăzute la art.238 CP RM se vor lua în considerare doar semnele obiective și subiective ale infracțiunii, iar alte acțiuni facultative ale făptuitorului, ulterioare intrării în posesie a sumei acordate cu titlu de credit, precum, onorarea în termen a obligațiilor contractuale, stingerea creditului în termenul acordat [...] nu influențează caracterul prejudiciabil al faptei de dobândire a creditului prin înșelăciune. Or, prin incriminarea faptei menționate legiuitorul nu a urmărit executarea cu bună-credință a obligațiilor contractuale*”.⁴⁸⁴

2.2.3. Informația falsă – mijloc de săvârșire a infracțiunii

⁴⁸² MELANDER, S. *Ultima ratio in European Criminal Law*. În: *Oñati Socio-Legal Series*, 2013, v. 3, No. 1, p. 50.

⁴⁸³ БАЛЯБИН, В.Н., ВОРОНЦОВА, С.В. *Уголовно-правовое обеспечение безопасности банковского кредитования и проведения расчетов*. Москва: Проспект, 2016, с. 54.

⁴⁸⁴ *Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 18 noiembrie 2016. Dosarul nr. 1-778/2016*. [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/98ed8579-adad-e611-9a6d-005056a5d154

Pentru a fi întregită latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM este imperios necesar de identificat un alt semn obiectiv, și anume: mijlocul săvârșirii infracțiunii.

Așa cum reiese din textul art.238 CP RM în calitate de mijloc de săvârșire a infracțiunii apare informația falsă.

Examinarea practică a cauzelor penale intentate pe faptul săvârșirii infracțiunii de dobândire prin înșelăciune a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare demonstrează existența unor dificultăți în aprecierea rolului juridic îndeplinit de informația falsă prezentată de către făptuitor. Astfel, în unele spețe se susține că informația falsă (concretizată în documentația de credit sau de împrumut) formează obiectul material al infracțiunii, ci nu mijlocul săvârșirii infracțiunii.

Pentru probare prezentăm câteva extrase din conținutul unor acte aplicative emise cu prilejul examinării unor atare cauze penale:

– „*Obiectul material al dobândirii creditului prin înșelăciune este constituit din documentația de credit, care justifică dreptul persoanei la obținerea creditului de la instituția financiară, care conține informații false*⁴⁸⁵”;

– „*Obiectul material al infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.238 CP RM este constituit din documentația de credit, care conține informații false*⁴⁸⁶”.

Un punct de vedere similar regăsim în teoria dreptului penal. Astfel, A.Reșetnicov menționează: „documentația de credit, care conține informații false, reprezintă obiectul material al infracțiunii de dobândire a creditului prin înșelăciune”⁴⁸⁷. Și alți autori⁴⁸⁸ sunt de părere că documentația de credit formează obiectul material al acestor infracțiuni.

Din punctul nostru de vedere, documentația de credit nu poate să constituie obiect material al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. *Supra* am argumentat că infracțiunile în discuție nici nu au obiect material.

⁴⁸⁵ *Sentița Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 03 noiembrie 2021. Dosarul nr. 1-2170/2020.* [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a936f728-c75f-4aa8-bcd2-2c115c27a705

⁴⁸⁶ *Sentița Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 04 august 2021. Dosarul nr. 1-945/2021.* [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/09617bcb-e328-40d0-bfb7-b9798f262acf; *Sentița Judecătorei Bălți, sediul Central din 05 octombrie 2021. Dosarul nr. 1-607/2020.* [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/dfc4d2c1-7f93-46a2-9b1c-18ec69cceaaba

⁴⁸⁷ REȘETNICOV, A. Obiectul material al infracțiunii și mijlocul de săvârșire a infracțiunii: criterii de delimitare. În: *Revista Națională de Drept*, 2007, nr. 6, p. 18.

⁴⁸⁸ ГЫРЛЯ, Л.Г., ТАБАРЧА, Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть особенная. Том 1.* Кишинэу: Carididact, 2010, с. 586; МОЙСИК, В.Р. *Проблеми кримінальної відповідальності за шахрайство з фінансовими ресурсами:* автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. Київ, 2002, с. 8.

În contextul acestor infracțiuni, documentația de credit reprezintă forma de exprimare a informației false prezentate de către făptuitor în adresa victimei. Iar așa cum se afirmă în doctrină,⁴⁸⁹ informația falsă apare pe post de mijloc de săvârșire a infracțiunii.

După I.V. Kuznețov „diferența între obiectul material al infracțiunii și mijlocul sau instrumentul săvârșirii infracțiunii rezidă în caracterul aplicării acestora în procesul săvârșirii infracțiunii, precum și în apartenența lor la elementele componente de infracțiune”.⁴⁹⁰ Asemănător se expun R.Cojocar și I.Larii.⁴⁹¹

În linii mari, deosebirea dintre mijlocul de săvârșire a infracțiunii și obiectul material al infracțiunii rezidă în dislocarea/situarea acestora în raport cu fapta infracțională.

Obiectul material se situează înafara conduitei infracționale. Mai exact, fapta prejudiciabilă se îndreaptă spre obiectul material. Obiectul material reprezintă o parte a obiectului infracțiunii, *i.e.* a elementului în direcția căreia este orientată fapta prejudiciabilă.

În opoziție, mijlocul de săvârșire a infracțiunii coexistă în același perimetru cu fapta infracțională. Mijlocul de săvârșire a infracțiunii, ca și fapta prejudiciabilă, reprezintă semne ce caracterizează latura obiectivă a infracțiunii. De aceea, mijlocul de săvârșire a infracțiunii însoțește fapta prejudiciabilă.⁴⁹² Aceasta din urmă, împreună cu mijlocul de săvârșire a infracțiunii este orientată spre lezarea unor valori sociale (*i*) încorporate în entități materiale sau imateriale (în cazul infracțiunilor ce posedă obiect material sau imaterial ca și semn obligatoriu) sau (*ii*) aferente victimei infracțiunii (în situația infracțiunilor ce nu cer prezența unui obiect material sau imaterial, dar cer prezența unei victime). Deci, mijlocul de săvârșire a infracțiunii este îndreptat spre obiectul material/imaterial (ultimul situându-se înafara conduitei exterioare a individului).

În cazul infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM, documentația de credit/de împrumut/de asigurare (formă de exprimare a informației false) coexistă alături de fapta

⁴⁸⁹ STATI, V. Infracțiunea de dobândire a creditului prin înșelăciune (art. 238 C. pen. RM): noi tendințe și abordări. Partea I. În: *Revista Națională de Drept*, 2010, nr. 12, p. 7; STATI, V. Infracțiunile prevăzute la art.238 și 239 CP RM în lumina amendamentelor operate în Codul penal la 25.07.2014. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”*, Seria „Științe sociale”, 2015, nr. 3 (83), p. 208; STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs*. Chișinău: CEP USM, 2014, p. 79; STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs*. Ed. a 2-a, rev. și actualizată. Chișinău: CEP USM, 2016, p. 84; STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs*. Ed. a 3-a, rev. și actualizată până la data de 1 mai 2019. Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, p. 88; BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 50; ЛЕВАНДОВСКИЙ, Н.Н. *Криминалистическое расследование преступлений в сфере кредитования*: дис. на соиск. учен. степ. докт. право. Кишинэу, 2020, с. 78; АСЛАНЯН, Р.Г. Информация как объект и средство совершения преступлений в сфере экономики: вопросы взаимосвязи. În: *Вестник Краснодарского Университета МВД России*, 2016, № 1 (31), с. 49.

⁴⁹⁰ КУЗНЕЦОВ, И.В. *Понятие и виды предметов преступлений в уголовном праве России*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Челябинск, 2007, с. 9.

⁴⁹¹ COJOCARU, R., LARII, I. Reguli și procedee de determinare a obiectului material la încadrarea juridică a infracțiunilor. În: *Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, Seria „Științe juridice”*, 2022, nr. 15, p. 36.

⁴⁹² SERBINOV, A. *Răspunderea penală pentru infracțiunile contra securității publice exprimate în manipulări ilegale cu arme și muniții*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2017, p. 83.

prejudiciabilă. Cu alte cuvinte, făptuitorul folosește mijlocul de săvârșire a infracțiunii (informația falsă) în procesul realizării faptei prejudiciabile. Sau, altfel zis, fapta prejudiciabilă este comisă prin uzitarea de către făptuitor a informației false. De asemenea, cu ajutorul informației false făptuitorul exercită influență asupra victimei infracțiunii.

În același plan, în teoria dreptului penal se relevă: „obiectul material al infracțiunii este supus influențării directe din partea făptuitorului [...]; mijlocul de săvârșire a infracțiunii nu poate fi supus influențării din partea infractorului [...]”.⁴⁹³

În speță, informația falsă (inclusiv documentația falsă) nu este supusă unei influențări infracționale. Informația (documentația) suportă influență infracțională în momentul falsificării. Subliniem, în mod repetat, că în cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM conduita făptuitorului nu se exprimă în falsificarea informației (documentelor), ci în folosirea acestora. În cazul folosirii unor documente false nu se exercită influență asupra documentelor false. Ultimele nu constituie obiect material al infracțiunii. Acestea joacă rolul de mijloc de săvârșire a infracțiunii. Or, făptuitorul folosește aceste documente în vederea obținerii unui credit, a unui împrumut etc.

Apropo, D.V. Zotov menționează că mijlocul săvârșirii infracțiunii este ceea ce e folosit la săvârșirea infracțiunii și la atingerea scopului infracțional.⁴⁹⁴

După identificarea rolului juridic îndeplinit de informația falsă în procesul comiterii infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, în cele ce urmează vom încerca să elucidăm condițiile de formă și de conținut pe care ar trebui să le cuprindă această informație.

Vom debuta cu elucidarea *condițiilor de formă*.

Autorul bielorus A.M. Hlus relevă că în postura de mijloc de săvârșire a infracțiunii pot apărea doar obiecte în formă materializată.⁴⁹⁵ În contrast, I.Botezatu afirmă: „mijlocul de săvârșire a infracțiunii poate fi o entitate nu neapărat materială”.⁴⁹⁶

În cazul infracțiunilor investigate pe post de mijloc de săvârșire a infracțiunii apare *informația*. Pentru a înțelege dacă informația reprezintă o entitate materială sau nematerială, urmează să identificăm natura acesteia.

Conform art.3 din Legea RM cu privire la informatizare și la resursele informaționale de stat, nr. 467 din 21.11.2003, informația este definită ca fiind „cunoștințe despre persoane, subiecte, fapte, evenimente, fenomene, procese, obiecte, situații și idei”.⁴⁹⁷ La același articol este

⁴⁹³ REȘETNICOV, A. Obiectul material al infracțiunii și mijlocul de săvârșire a infracțiunii în teoria și practica penală: criterii de delimitare. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2008, nr. 1-2, p. 79.

⁴⁹⁴ ЗОТОВ, Д.В. От элементов состава преступления к пределам доказывания: отдельные аспекты взаимосвязи уголовного права и процесса. În: *Вестник ВГУ. Серия: Право*, 2015, № 4, с. 221.

⁴⁹⁵ ХЛУС, А.М. Средства совершения преступлений как элемент их криминалистической структуры. În: *Российское право: образование, практика, наука*, 2018, № 1, с. 31.

⁴⁹⁶ BOTEZATU, I. *Răspunderea penală pentru escrocherie*: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2010, p. 115.

⁴⁹⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2004, nr. 6-12.

definită noțiunea „informație documentată”: „informația, fixată pe un suport informațional, care posedă atribute ce permit identificarea ei”.⁴⁹⁸

Din textul acestor prevederi rezultă că informația poate avea atât o natură materială, cât și una nematerială. Prin urmare, mijlocul săvârșirii infracțiunii poate fi, inclusiv o entitate nematerială. Corespunzător, și în cazul faptelor penale, prevăzute la art.238 CP RM, informația falsă, folosită de făptuitor la săvârșirea infracțiunii, poate avea natură materială sau nematerială.

Suntem reticenți în a susține cu vehemență următoarele statuări judiciare, evocate în contextul aplicării art.238 CP RM: „*Informația falsă prezumă doar informația materializată prin anumite acte. Or, în afara documentelor corespunzătoare, creditul nu poate fi acordat. Cu atât mai mult, acest credit nu poate fi eliberat în baza unei informații verbale*”.⁴⁹⁹

Aceeași reticență manifestăm în raport cu unele teze doctrinare: „informațiile expuse pe cale verbală sau în altă formă similară nu pot fi apreciate ca mijloc de săvârșire a infracțiunii”;⁵⁰⁰ „în cazul primirii ilegale a creditului acțiunile înșelătoare prezintă o particularitate esențială – acestea sunt de neimaginat fără folosirea unor documente în formă scrisă ce conțin informații false”.⁵⁰¹

În opoziție, I.Macari afirmă că, în sensul infracțiunii prevăzute la art.238 CP RM înșelăciunea se poate exprima prin „comunicarea unei informații false, prezentarea unor documente false și săvârșirea altor acțiuni pentru a-l convinge de necesitatea acordării creditului”.⁵⁰²

Suntem de acord că la baza aprobării și a acordării unui credit stau un șir de documente (*alias* – documentația de credit). S-ar putea însă, ca aceste documente să conțină informații veridice, iar unele dintre informații prezentate victimei, pe cale verbală, să conțină neadevăruri. Cel puțin, nu excludem acest fapt, deși, recunoaștem că o atare ipoteză este cât se poate de redusă. Mai mult, nu excludem ipoteza folosirii unui fals mixt (format din documente cu conținut denaturat și informații false expuse pe care verbală).

V.R. Moisik evocă: „De obicei, informația este prezentată în formă materializată, fapt ce nu exclude însă, posibilitatea prezentării acesteia și în formă electronică”.⁵⁰³ Deci, s-ar putea ca și informația documentată să fie de natură nematerială. Avem în vedere ipoteza folosirii unor

⁴⁹⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2004, nr. 6-12.

⁴⁹⁹ *Sentița Judecătorei Criuleni, sediul Central din 23 iulie 2020. Dosarul nr. 1-203/2019.* [citat 06.10.2022]
Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/5e076741-df63-4208-b5ac-60530204055c

⁵⁰⁰ ЩЕТИНИНА, Н.В. Некоторые проблемы совершенствования уголовного законодательства, предусматривающего ответственность за незаконное получение кредита. În: *Вестник Томского Государственного Университета*, 2007, с. 183.

⁵⁰¹ БАЛЯБИН, В.Н., ВОРОНЦОВА, С.В. *Уголовно-правовое обеспечение безопасности банковского кредитования и проведения расчетов*. Москва: Проспект, 2016, с. 50.

⁵⁰² *Ibidem*.

⁵⁰³ МОЙСИК, В.Р. *Проблеми кримінальної відповідальності за шахрайство з фінансовими ресурсами*: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. Київ, 2002, с. 8.

documente electronice conținând informații false. Or, documentul electronic reprezintă o entitate de natură nematerială.

În aceeași ordine de idei, surprindem că la descrierea mijlocului săvârșirii infracțiunilor analizate legiuitorul folosește noțiunea „informație”, nu însă noțiunea „document”, deși, în cele mai dese cazuri, informația este reflectată în cuprinsul unor documente. În comparație, în textul art.297 din Codul penal al Poloniei⁵⁰⁴ (articol similar cu cel supus analizei) este folosită noțiunea „document”. La art.237 din Codul penal al Republicii Belarus⁵⁰⁵ sunt stipulate ambele noțiuni.

Care este coraportul între cele două noțiuni?

În literatura de specialitate se precizează: „informația nu se identifică cu suportul informațional, nici cu documentul care o conține, chiar dacă acest document reprezintă un „corp comun”, cuprinzând informația și suportul informațional”;⁵⁰⁶ „între noțiunile „informație” și „document” există o relație de tipul parte-întreg. Informația constituie partea, în timp ce documentul – întregul”.⁵⁰⁷

Aceeași relație de tipul parte-întreg atestăm în cazul infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM. Desigur, relația e valabilă doar în ipoteza în care făptuitorul folosește informație documentată la săvârșirea infracțiunii. Or, așa cum am punctat mai sus, legiuitorul nu înlătură posibilitatea folosirii de către făptuitor a unor informații nedocumentate.

În altă privință, în sensul infracțiunilor analizate, informația falsă nu este cuprinsă doar de documente (*i.e.* de documente în accepțiune *stricto sensu*). Documentul, în accepțiune *lato sensu*, la fel, poate îmbrăca forma de exteriorizare a informației false. De pildă, informația falsă poate face conținutul unei fotografii sau a unui desen ori a unui plan sau a unei înregistrări sonore. Implicit, această concluzie transpare din dispoziția normei de la alin.(2) art.6 din Legea RM privind accesul la informație, nr.982 din 11.05.2000,⁵⁰⁸ în conformitate cu care entitățile sus-numite sunt catalogate drept „documente purtătoare de informații”. Similar, conform art.2 din Legea RM privind identificarea electronică și serviciile de încredere, nr.124 din 19.05.2022 prin document electronic se înțelege „un conținut în formă electronică, în special sub formă de text ori de înregistrare sonoră, vizuală sau audiovizuală [...]”.⁵⁰⁹

⁵⁰⁴ Codul penal al Republicii Polone. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Polonia-RO.html>

⁵⁰⁵ Уголовный кодекс Республики Беларусь. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://kodeksy-by.com/ugolovnyj_kodeks_rb/237.htm

⁵⁰⁶ REȘETNICOV, A. Informația documentară ca obiect al influențării nemijlocite infracționale. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”, 2007, nr. 6, p. 183.*

⁵⁰⁷ PÎRȚAC, C. Documentul oficial: obiect material/imaterial sau produs al infracțiunilor de fals în acte publice. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2021, nr. 3 (58), p. 43.

⁵⁰⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr. 88-90.

⁵⁰⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2022, nr. 170-176.

Și în doctrină se arată că „informația pe care o poartă documentul se exprimă sub formă de text, înregistrare audio, imagine sau oricare altă formă care permite perceperea [...]”.⁵¹⁰

După elucidarea condițiilor de formă, vom trece în revistă *condițiile de conținut* pe care trebuie să le cuprindă informația prezentată de făptuitor victimei.

Supra am menționat că, în cele mai dese cazuri, informația falsă este inserată în cuprinsul unor documente. De aceea, în cele ce urmează vom aborda, în special, condițiile de conținut ale documentelor ce cuprind atare informații.

R.G. Aslanean susține că în contextul infracțiunilor analizate informația folosită la săvârșirea infracțiunii determină cercul victimelor.⁵¹¹ Și invers, cercul victimelor acestor infracțiuni sugerează tipul și conținutul informațiilor (documentelor) folosite de făptuitor.

În funcție de categoria victimei, în postura de mijloc de săvârșire a infracțiunii apar:

- a) documentele false necesare obținerii unui credit, inclusiv a unui credit în condiții avantajoase sau a sumei majorate a creditului;
- b) documentele false necesare obținerii unui împrumut, inclusiv a unui împrumut în condiții avantajoase sau a sumei majorate a împrumutului;
- c) documentele false necesare obținerii unei despăgubiri sau a unei indemnizații de asigurare ori a sumei majorate a acestora.

Amintim că, fapta de dobândire a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare prin înșelăciune nu concordă cu esența infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, motiv pentru care am și propus localizarea acestei fapte în textul unui alt capitol din Partea Specială a Codului penal. Din acest considerent, explicațiile ce urmează a fi făcute *infra* vor viza, în special, documentele false folosite în vederea obținerii creditului sau a împrumutului.

După această digresiune, *ab initio* vom evidenția că informația trebuie să fie *falsă*. Corespunzător, făptuitorul folosește, la săvârșirea infracțiunii, documente conținând informații false (*i.e.* documente false).

Documentul fals e actul ce conține informații ce nu corespund adevărului. În doctrină⁵¹² se arată că informația este falsă și atunci când este furnizată incomplet. O.V. Șadrina susține că „falsul informațiilor prezentate constă în introducerea unor date nereale sau în reflectarea unor date incomplete, ce denaturează sensul și conținutul acestora”.⁵¹³

⁵¹⁰ REȘETNICOV, A. Falsificarea documentelor. Definierea noțiunii de document. În: *Revista Națională de Drept*, 2007, nr. 4, p. 39.

⁵¹¹ АСЛАНЯН, Р.Г. Информация как объект и средство совершения преступлений в сфере экономики: вопросы взаимосвязи. În: *Вестник Краснодарского Университета МВД России*, 2016, № 1 (31), с. 50.

⁵¹² ГЕРАСИМОВА, Н.Р. *Основы криминалистической методики расследования незаконного получения кредита*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Нижний Новгород, 2004, с. 13.

⁵¹³ ШАДРИНА, О.В. *Уголовная ответственность за преступления в банковское-кредитной сфере по уголовному праву Российской Федерации*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008, с. 14.

Nu excludem o asemenea posibilitate. Totuși, de regulă, documentul fals e rodul unor acțiuni de falsificare. A.Reșetnicov susține că „falsificarea documentelor reprezintă acțiunea de denaturare a adevărului în documente”.⁵¹⁴ C.Pîrțac precizează că falsificarea documentelor poate lua forma: contrafacerii și a alterării.⁵¹⁵ Contrafacerea este definită ca fiind „reproducerea în mod fraudulos, plâsmuirea, ticluirea unui înscris, atribuindu-i-se aparența unui înscris oficial autentic”.⁵¹⁶ Alterarea însă, presupune „modificarea conținutului său prin adăugiri, schimbări sau transformări sau prin suprimarea textului [...]”.⁵¹⁷

De asemenea, documentul poate fi falsificat în rezultatul unui fals intelectual, *i.e.* prin înscrierea unor date ce nu corespund realității în documente veridice existente. În rezultat, este obținut documentul fals. Privitor la această modalitate a obținerii unui document fals, în doctrină se evocă: „falsificarea unui document oficial în asemenea mod, privit din exterior, nu se deosebește cu nimic de un document oficial autentic. Acesta nu conține careva semne materiale de falsificare”.⁵¹⁸

La încadrare, în acord cu art.238 CP RM, nu contează dacă documentul folosit la săvârșirea infracțiunii a apărut în rezultatul unui fals material sau în rezultatul unui fals intelectual. Nu contează nici dacă documentele sunt rodul unui fals integral sau a unui fals parțial. De asemenea, nu prezintă relevanță nici metoda de falsificare a documentelor.

Așa cum enunță V.Stati „important este ca informațiile false să aibă o semnificație decisivă în vederea obținerii unui credit, a unui împrumut [...]”.⁵¹⁹

O părere apropiată are autorul polonez K.Mucha: „Nu contează la calificare metoda de falsificare a documentului și nici gradul de falsificare a acestuia. Falsitatea trebuie să privească circumstanțe cruciale pentru obținerea creditului”.⁵²⁰

Și N.M. Zolotova are un punct de vedere similar: „Pentru a trage la răspundere penală nu contează în ce măsură nu corespunde adevărului informația prezentată și inclusă în document, că

⁵¹⁴ REȘETNICOV, A. Precizări privind înțelesul noțiunii „falsificarea documentelor”. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr. 5, p. 22.

⁵¹⁵ PÎRȚAC, C. Elementul material al infracțiunilor de fals în acte publice (art. 332 CP RM). În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe Sociale”*, 2021, nr. 8 (148), p. 131.

⁵¹⁶ IVAN, GH., IVAN, M.-C. *Drept penal. Partea specială conform noului Cod penal*. București: C.H. Beck, 2013, p. 401.

⁵¹⁷ BARBĂNEAGRĂ, A. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009, p. 734.

⁵¹⁸ PÎRȚAC, C. Elementul material al infracțiunilor de fals în acte publice (art.332 CP RM). În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe Sociale”*, 2021, nr. 8 (148), p. 129.

⁵¹⁹ STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 3-a, rev. și actualizată până la data de 1 mai 2019*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, p. 91.

⁵²⁰ MUCHA, K. Economic crime in the Polish legal system on the example of the crime of obtaining a bank credit by false pretenses. În: *Annales Universitatis Apulensis, Series Jurisprudentia*, vol. 16, 2013, No. 1, p. 128.

este denaturată integral sau parțial. Principalul lucru, e ca datele falsificate să fie esențiale, adică să aibă o importanță decisivă și să conducă în cele din urmă la obținerea ilegală a creditului”.⁵²¹

Pe aceeași undă se situează V.N. Baleabin și S.V. Voronțova: „Nu contează dacă falsul este integral sau parțial. Este relevant ca datele false cuprinse în document să fie esențiale, adică să reprezinte importanță esențială și să conducă în final spre obținerea ilegală a creditului”.⁵²²

În legislațiile unor state străine această particularitate este prevăzută expres în dispoziția normei. De exemplu, la art.237 din Codul al Republicii Belarus⁵²³ este consemnat că documentele sau informațiile false prezentate trebuie să posede importanță semnificativă pentru obținerea creditului. Aceeași trăsătură regăsim la art.219 din Codul penal al Kazahstanului⁵²⁴. Similar, art.268 din Codul penal al Bosniei și Herțegovinei⁵²⁵, precum și art.249 din Codul penal al Macedoniei de Nord prevăd ca datele false sau incomplete furnizate victimei trebuie să prezinte relevanță pentru aprobarea creditului/împrumutului.

În dispoziția normei de la art.238 CP RM această particularitate nu este specificată. Chiar și așa, considerăm că aceasta decurge, în mod deductibil, din esența faptei infracționale investigate.

În consecință, au dreptate autorii V.Berliba și R.Cojocar⁵²⁶ când menționează că, dacă falsul privește o împrejurare care nu poate determina victima să acorde sau să nu acorde creditul, cele comise nu pot fi încadrate în baza art.238 CP RM.

De asemenea, observăm că legiuitorul nu încearcă să puncteze pe tipul informației false prezentate. Prin urmare, în postura de mijloc de săvârșire a infracțiunii ar putea să apară orice informație importantă pentru aprobarea și acordarea creditului sau a împrumutului, indiferent de tipul informației. Informația poate privi: situația financiară a solicitantului de credit sau de împrumut; situația financiară a garantului; situația juridică și financiară a bunurilor gajate; oricare alte împrejurări relevante aprobării și acordării creditului sau împrumutului.

De exemplu, pot fi falsificate următoarele tipuri de documente ce țin de starea financiară a solicitantului de credit/împrumut (persoană juridică): documente privitoare la asociați, acționari, administratori ai persoanei juridice; documente referitoare la relațiile contractuale ale persoanei juridice cu alte entități; business-planul ce conține informații false despre direcția în care ar urma

⁵²¹ ЗОЛотова, Н.М. *Преступления в сфере кредитования*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008, с. 20.

⁵²² БАЛЯБИН, В.Н., ВОРОНЦОВА, С.В. *Уголовно-правовое обеспечение безопасности банковского кредитования и проведения расчетов*. Москва: Проспект, 2016, сс. 50-51.

⁵²³ *Уголовный кодекс Республики Беларусь*. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://kodeksy-by.com/ugolovnyj_kodeks_rb/237.htm

⁵²⁴ *Уголовный кодекс Республики Казахстан*. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252&pos=3407;-46#pos=3407;-46

⁵²⁵ *Criminal Code of Bosnia and Herzegovina*. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://legislationline.org/sites/default/files/documents/be/BiH_CC_am2015_bh.pdf

⁵²⁶ BARBĂNEAGRĂ, A. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009, p. 498.

să fie direcționați banii luați cu titlul de împrumut; contracte, facturi, documente de transport sau de altă natură privitoare la activitatea financiară a persoanei juridice; scrisori de garanție; documente privind bunul gajat (natură, stare, preț, loc, proprietar, dacă a mai fost gajat etc.); documente financiare și contabile etc.

Din perspectivă comparată, unii legiuitori țin să concretizeze cercul informațiilor pasibile să evolueze în calitate de mijloc de săvârșire a infracțiunii. De exemplu, legiuitorul sloven prevede că datele false sau incomplete, prezentate victimei, trebuie să se refere la „soldul activelor, bilanțuri, profituri, pierderi sau la orice alt element relevant pentru aprobarea împrumutului”.⁵²⁷ Legiuitorul bosniac și cel macedonean cer ca informația prezentată victimei să privească „situația financiară a solicitantului de credit/împrumut sau alte date relevante pentru aprobarea creditului”.⁵²⁸

În legislația Federației Ruse⁵²⁹, Turkmenistanului⁵³⁰, Azerbaidjanului⁵³¹, Tadjikistanului⁵³² și Georgiei⁵³³ informația prezentată în adresa victimei infracțiunii trebuie să privească „situația economică sau financiară a întreprinzătorului individual sau a persoanei juridice”. Precizăm că, în legislația acestor state (cu excepția Georgiei și a Tadjikistanului), subiect al infracțiunii de dobândire ilegală a creditului poate fi doar întreprinzătorul individual sau administratorul unei persoane juridice. Prin urmare, pare a fi explicabilă poziția acestor legiuitori de a restrânge cercul informației false pasibile de folosit la săvârșirea infracțiunii. Deci, atestăm o dependență între calitatea subiectului infracțiunii și categoria informației false folosite la săvârșirea infracțiunii.

Legiuitorul cazac, spre deosebire de cel rus, turkmen, azer, tadjik și georgian, nu reduce informația doar la cea referitoare la situația economică sau financiară a solicitantului de credit, ci cuprinde și garanțiile pe care acesta le poate institui în vederea garantării rambursării creditului.

⁵²⁷ *Codul penal al Republicii Slovenia*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovenia-RO.html>

⁵²⁸ *Criminal Code of Bosnia and Herzegovina*. [citată 24.10.2022] Disponibil: https://legislationline.org/sites/default/files/documents/be/BiH_CC_am2015_bh.pdf; *Criminal Code of the Republic of North Macedonia*. [citată 24.10.2022] Disponibil:

[https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/MONOGRAPH/66834/135908/F-1025739791/MKD-66834%20\(EN\).pdf](https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/MONOGRAPH/66834/135908/F-1025739791/MKD-66834%20(EN).pdf)

⁵²⁹ *Уголовный кодекс Российской Федерации*. [citată 24.10.2022] Disponibil:

http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/7c23990e7bc7ec9960625ca9411a470cd61ad2ec/

⁵³⁰ *Уголовный кодекс Туркменистана*. [citată 24.10.2022] Disponibil: https://continent-online.com/Document/?doc_id=31295286#pos=1967;-60

⁵³¹ *Уголовный кодекс Азербайджанской Республики*. [citată 24.10.2022] Disponibil: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30420353#pos=2331;-38

⁵³² *Уголовный кодекс Республики Таджикистан*. [citată 24.10.2022] Disponibil: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30397325#pos=2503;-9

⁵³³ *Уголовный кодекс Грузии*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/16426/212/ru/pdf>

În altă privință, în doctrină⁵³⁴ se face distincție între: falsul de conținut și falsul formal. Prima categorie vizează conținutul propriu-zis al documentului. Cea de-a doua categorie a falsului privește rechizitele documentului (semnătura, ștampila, antetul etc.).

La săvârșirea infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM sunt uzitate produsele ambelor tipuri de falsuri. În majoritatea cazurilor sunt folosite documente ce conțin elemente de falsitate a conținutului propriu-zis. De exemplu, într-o speță, inculpatul a prezentat instituției financiare, *inter alia*, următoarele documente false ce vizau conținutul lor propriu-zis: „raportul financiar cu privire la rezultatele activității întreprinderii în ceea ce privește profitul net obținut; contractul încheiat între asociat și întreprindere conținând date false privitoare la investirea de către asociat în întreprindere a unei sume de bani”.⁵³⁵ În alte spețe,⁵³⁶ de pildă, falsul viza venitul salarial al solicitantului de credit, în acest sens, instituției financiare fiindu-le prezentate certificate de salarizare false.

Uneori însă, falsul documentului folosit privește anumite rechizite. De pildă, într-o speță, s-a constatat că inculpatul „a falsificat prin intermediul semnării la parafa „director” din pct.12 „Rechizitele părților” paisprezece contracte de investire a capitalului particular în construcție⁵³⁷”. Uneori, se atestă cazuri⁵³⁸ în care este falsificată semnătura garantului (*e.g.* a fidejursorului).

În practica judiciară studiată au fost identificate următoarele informații/documente folosite în postura de mijloc de săvârșire a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM: adeverința de venit falsă;⁵³⁹ carnetul de muncă fals;⁵⁴⁰ certificatul de salarizare fals;⁵⁴¹ raportul de evaluare fals;⁵⁴²

⁵³⁴ БЕЛОКУРОВ, О., АНДРЕЕВ, В. Уголовно-правовая оценка обманной деятельности. În: *Уголовное право*, 2005, № 5, c. 6.

⁵³⁵ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 27 iulie 2016. Dosarul nr. 1ra-1317/2016. [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7015

⁵³⁶ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 02 februarie 2016. Dosarul nr. 1ra-11/2016. [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5618; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 21 octombrie 2015. Dosarul nr. 1ra-964/2015. [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4989

⁵³⁷ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 27 iunie 2018. Dosarul nr. 1ra-1246/2018. [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11622

⁵³⁸ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 07 noiembrie 2018. Dosarul nr. 1ra-1948/2018. [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12233

⁵³⁹ Sentința Judecătoriei Botanica, mun. Chișinău din 26 mai 2015. Dosarul nr. 1-250/2015. [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7d98fcb8-6f07-e511-b888-005056a5d154

⁵⁴⁰ Sentința Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău din 02 iulie 2014. Dosarul nr. 1-721/2014. [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f1fba78f-c901-e411-8e3e-005056a5d154; Sentința Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău din 28 martie 2014. Dosarul nr. 1-622/2014. [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/16951a98-98b6-e311-9df1-005056a5d154; Sentința Judecătoriei Căușeni, sediul Central din 30 august 2017. Dosarul nr. 1-223/2017. [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jcs.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f4ccc2ee-6c8d-e711-80d3-0050568b4d5b; Sentința Judecătoriei Soroca din 03 decembrie 2018. Dosarul nr. 1-126/2017. [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f35f0020-99f8-e811-80d8-0050568b4d5b; Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 14 noiembrie 2022. Dosarul nr. 1ra-1160/2022. [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22323; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 07 februarie 2017. Dosarul nr. 1ra-50/2017. [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8195

business-planul fals;⁵⁴³ informația falsă privind existența gajului;⁵⁴⁴ informația falsă din contractul de fidejusiune;⁵⁴⁵ informația falsă privind dividendele obținute;⁵⁴⁶ factura de expediție și factura fiscală falsă;⁵⁴⁷ raportul financiar fals privind activitatea întreprinderii;⁵⁴⁸ contracte false (e.g. contractul de vânzare-cumpărare fals,⁵⁴⁹ contractul de arendă fals,⁵⁵⁰ contractul de prestări servicii fals,⁵⁵¹ contractul de locațiune fals⁵⁵²).

A.R. Bekijev menționează că documentele folosite la săvârșirea acestor fapte penale cuprind urme ale infracțiunii.⁵⁵³ În unele cazuri, falsul este identificat prin raport de expertiză.⁵⁵⁴

⁵⁴¹ *Sentința Judecătoreiei Buiucani, mun. Chișinău din 14 mai 2014. Dosarul nr. 1-548/2014.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/521c6f7f-58db-e311-9df1-005056a5d154; *Sentința Judecătoreiei Căușeni, sediul Central din 04 decembrie 2017. Dosarul nr. 1-195/2017.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jcs.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/93229789-04d9-e711-80d5-0050568b44c1; *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 13 aprilie 2022. Dosarul nr. 1a-2630/2021.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/1e33da75-0a5b-41c9-ba31-fca2a7c5df1b; *Sentința Judecătoreiei Chișinău, sediul Buiucani din 02 iulie 2018. Dosarul nr. 1-345/2018.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/27f968b5-d27d-e811-80d4-0050568b021b; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 25 octombrie 2017. Dosarul nr. 1ra-1563/2017.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9726

⁵⁴² *Sentința Judecătoreiei Buiucani, mun. Chișinău din 19 octombrie 2015. Dosarul nr. 1-545/2015.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8c8ea8e5-0777-e511-8a1b-005056a5d154

⁵⁴³ *Sentința Judecătoreiei Buiucani, mun. Chișinău din 10 noiembrie 2014. Dosarul nr. 1-988/2014.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7f97a129-dd68-e411-8e3e-005056a5d154

⁵⁴⁴ *Sentința Judecătoreiei Hâncești din 15 februarie 2015. Dosarul nr. 1-22/2014.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7de23a07-5cb0-e411-8112-005056a5d154; *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 19 ianuarie 2016. Dosarul nr. 1ra-9/2016.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5606

⁵⁴⁵ *Sentința Judecătoreiei Bălți din 05 mai 2015. Dosarul nr. 1-111/2014.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/dcbd4233-1df3-e411-a983-005056a5fb1a

⁵⁴⁶ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 17 septembrie 2013. Dosarul nr. 1ra-624/2013.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=656

⁵⁴⁷ *Sentința Judecătoreiei Ungheni din 04 noiembrie 2011. Dosarul nr. 1-255/2011.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/d5659bbd-cb06-e111-a114-00215abc91b3; *Sentința Judecătoreiei Ungheni din 14 august 2015. Dosarul nr. 1-6/2015.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/2be888fa-c144-e511-a983-005056a5fb1a

⁵⁴⁸ *Sentința Judecătoreiei Bălți, sediul Central din 04 aprilie 2022. Dosarul nr. 1-231/2022.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/fc71b4d1-01ea-43a3-aa68-40278d2b545e; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 16 aprilie 2014. Dosarul nr. 1ra-768/2014.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2075

⁵⁴⁹ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 10 decembrie 2013. Dosarul nr. 1ra-759/2013.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1037

⁵⁵⁰ *Sentința Judecătoreiei Bălți, sediul Central din 05 octombrie 2021. Dosarul nr. 1-607/2020.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/dfc4d2c1-7f93-46a2-9b1c-18ec69cceaba; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 06 decembrie 2017. Dosarul nr. 1ra-1727/2017.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9953; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 07 martie 2017. Dosarul nr. 1ra-457/2017.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8219

⁵⁵¹ *Sentința Judecătoreiei Chișinău, sediul Buiucani din 28 septembrie 2016. Dosarul nr. 1-1372/2016.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/61eda15f-e686-e611-9a6d-005056a5d154; *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 25 noiembrie 2016. Dosarul nr. 1a-1880/2016.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/5294b9ff-ccc5-e611-9a6d-005056a5d154

⁵⁵² *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 13 decembrie 2017. Dosarul nr. 1ra-1575/2017.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10057

⁵⁵³ БЕКИЖЕВ, А.Р. *Проблемы методики расследования преступлений совершаемых в сфере банковского кредитования*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Краснодар, 2012, с. 14.

În alte cazuri, în special, în situația produselor rezultate dintr-un fals intelectual, falsul este desprins din alte date de fapt. De exemplu, într-o speță,⁵⁵⁵ falsitatea documentului folosit la săvârșirea infracțiunii (carnetul de muncă fals) a fost stabilită prin răspunsul la interpelarea băncii către compania abilitată să confecționeze carnetele de muncă. Într-o altă speță,⁵⁵⁶ falsul documentului (a adevărului privind venitul anual avut la întreprindere) a fost desprins din conținutul Notei informative privind plățile salariale și alte plăți efectuate de către contribuabil, prezentată de către Serviciul Fiscal de Stat. În alt caz,⁵⁵⁷ din informația prezentată de către Casa Națională de Asigurări Sociale s-a stabilit că de către SRL „A”, pentru anul 2010, nu a fost depusă declarația persoanei asigurate P.L. (inculpată în cauza penală). Într-un alt caz,⁵⁵⁸ falsul comis de administratorul unei persoane juridice a fost stabilit prin compararea datelor reflectate în rapoartele financiare prezentate băncii cu datele incluse în rapoartele prezentate Direcției Generale Statistică a mun. Chișinău.

În alte cazuri,⁵⁵⁹ falsul este identificat prin verificarea *post-factum* a situației reale a bunurilor gajate/ipotecate. Astfel, în vederea garantării executării obligațiilor izvorâte dintr-un contract de credit sau de împrumut făptuitorul prezintă informații false cuprinse în conținutul unui raport de evaluare a bunurilor imobile ipotecate. Informația cuprinsă în conținutul acestor rapoarte (ce nu corespunde adevărului), de regulă, este depistată ulterior încheierii contractului (atunci când solicitantul de credit/împrumut nu-și execută obligația de rambursare a creditului/împrumutului). De exemplu, într-o speță, instanța a reținut următoarele date de fapt privitoare la falsitatea informației reflectate în cuprinsul unui raport de evaluare a unui bun imobil (apartament): „în raportul de evaluare au fost introduse date vădit denaturate privind

⁵⁵⁴ *Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 08 iulie 2021. Dosarul nr. 1-3969/2019.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/bbe2d53f-12d2-46d6-b3ee-6592e1bc9a6a; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 31 mai 2017. Dosarul nr. 1ra-881/2017.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8758; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 11 februarie 2015. Dosarul nr. 1ra-179/2015.* [citată 06.10.2022] Disponibil:

http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3812

⁵⁵⁵ *Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 11 iulie 2022. Dosarul nr. 1-3109/2021.* [citată 06.10.2022]

Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f333ec4f-bde5-4404-9530-e3a0bd163e12

⁵⁵⁶ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 03 decembrie 2019. Dosarul nr. 1ra-1553/2019.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=14844

⁵⁵⁷ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 29 martie 2018. Dosarul nr. 1ra-531/2018.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10890

⁵⁵⁸ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 26 mai 2020. Dosarul nr. 1ra-674/2020.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16070

⁵⁵⁹ *Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 18 noiembrie 2016. Dosarul nr. 1-1563/2016.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/103a9498-adad-e611-9a6d-005056a5d154; *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 15 martie 2017. Dosarul nr. 1a-2111/2016.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/144f8d97-c624-e711-80d3-0050568b4ab5; *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 26 ianuarie 2017. Dosarul nr. 1a-1746/2015.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/d0cadc4c-300a-e711-80d3-0050568b4ab5; *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 05 mai 2014. Dosarul nr. 1a-840/2014.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f84bfd95-b2eb-e311-8e3e-005056a5d154

starea tehnică, aspectul interior (pozele erau ale unui alt apartament), precum și valoarea de piață a apartamentului”.⁵⁶⁰

Documentele, ce conțin informații false, trebuie să fie întocmite în modul corespunzător,⁵⁶¹ adică trebuie să conțină toate rechizitele necesare, iar datele cuprinse în document să pară a fi reale, capabile să inducă în eroare creditorul.⁵⁶²

Gh.Nicolaev și V.Stati afirmă că „informațiile false prezentate de făptuitor [...] trebuie să fie perfectate în modul cerut de lege, să conțină toate indicațiile necesare și semnăturile decidenților corespunzători”⁵⁶³.

Atunci când făptuitorul urmărește scopul obținerii unui credit sau a unui împrumut în condiții avantajoase acesta prezintă victimei documente false ce ar justifica dreptul acestuia de a obține un atare credit sau împrumut. De exemplu, făptuitorul prezintă băncii documente care atestă, în mod fals, că este student al unei instituții de învățământ superior de stat, și că ar putea beneficia de credite preferențiale, în sensul Legii RM privind acordarea de credite preferențiale pe termen lung unor categorii de tineri studiosi, nr.1142 din 14.07.2000.⁵⁶⁴

2.3. Subiectul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM

Infracțiunea este o conduită socio-umană. Infracțiunea derivă din partea persoanei, fiind aferentă ființe umane. Corespunzător, în lipsa persoanei răspunderea penală nu poate fi angajată. În dreptul penal, persoana ce săvârșește o faptă socialmente periculoasă, înscrisă în textul legii penale, este denumită *subiect al infracțiunii*. Acest termen este consfințit în textul art.15, 21 și 42 CP RM.

Prevederile de bază, consacrate subiectului infracțiunii, sunt consemnate la art.21 CP RM, intitulat „Subiectul infracțiunii”. În conținutul acestui articol nu regăsim o definiție a noțiunii „subiect al infracțiunii”. În schimb, sunt prevăzute tipurile de subiecți ai infracțiunii: persoana fizică și persoana juridică. De asemenea, sunt etalate condițiile de existență a acestor categorii de subiecți ai infracțiunii.

În postura de subiect al infracțiunilor specificate la art.238 CP RM poate apărea nu doar persoana fizică, ci și persoana juridică. Concluzia noastră este întemeiată pe analiza sistematică a

⁵⁶⁰ *Sentița Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 24 noiembrie 2020. Dosarul nr. 1-2667/2019.* [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/cb50480a-6441-4028-a37a-a712af390e3f

⁵⁶¹ ТАТАЕВ, Э.К. К вопросу о способах незаконного получения кредита. În: *Вестник Академии экономической безопасности МВД России*, 2010, № 12, с. 154.

⁵⁶² БАЛЯБИН, В.Н., ВОРОНЦОВА, С.В. *Уголовно-правовое обеспечение безопасности банковского кредитования и проведения расчетов*. Москва: Проспект, 2016, с. 50.

⁵⁶³ POALELUNGI, M. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013, p. 801.

⁵⁶⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr. 154-156.

dispoziției normei de la alin.(4) art.21 CP RM și a sancțiunilor normelor consemnate la art.238 CP RM. Remarcăm tehnica deosebită de redare în textul normei a persoanei juridice, în calitate de subiect al infracțiunii. Astfel, norma de la alin.(4) art.21 CP RM stabilește că „persoanele juridice [...] răspund penal pentru infracțiunile pentru săvârșirea cărora este prevăzută sancțiune pentru persoanele juridice în partea specială din Codul penal”.⁵⁶⁵ Subsecvent, normele înscrise la art.238 CP RM cuprind sancțiuni pasibile de aplicat persoanei juridice.

Persoana fizică – subiect al infracțiunii.

Din economia alin.(1) și (2) art.21 CP RM aflăm că, subiectului infracțiunii – persoană fizică – îi sunt caracteristice următoarele semne:

- a) vârsta răspunderii penale;
- b) starea de responsabilitate.

Altfel zis, pentru ca o persoană fizică să fie trasă la răspundere penală pentru săvârșirea unei fapte socialmente periculoase este necesar ca aceasta să fi atins o anumită vârstă și să fi acționat în stare de responsabilitate.

În ceea ce privește *vârsta* răspunderii penale, consemnăm că legiuitorul moldav a instituit două limite minime: a) 16 ani – limita minimă generală; b) 14 ani – limita minimă specială.

Limita minimă generală este incidentă atunci când nu este incidentă limita minimă specială. Limita minimă specială este prevăzută în mod expres. Limita minimă generală nu este stipulată expres. Cea din urmă limită este dedusă. Mai exact, grație raționamentului *per a contrario*, limita minimă generală reiese, în mod implicit, din conținutul normei de la alin.(2) art.21 CP RM.

Notăm că la alin.(2) art.21 CP RM este stipulată lista infracțiunilor pentru care răspunderea penală survine începând cu vârsta de 14 ani. Surprindem că infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM nu se regăsesc în această listă. Corespunzător, deducem că vârsta minimă a răspunderii penale pentru infracțiunile stipulate la art.238 CP RM este 16 ani.

Autorul bielorus S.M. Kazakevici susține că există o necorespondență între normele codului civil și norma ce reglementează răspunderea penală pentru dobândirea ilegală a creditului. Mai exact, în viziunea autorului, există o coliziune între normele civile ce reglementează capacitatea deplină de exercițiu a persoanei fizice și norma penală ce prevede limita minimă de antrenare a răspunderii pentru săvârșirea infracțiunii de dobândire ilegală a creditului. În consecință, autorul recomandă ca răspunderea pentru fapta de dobândire ilegală a creditului să survină începând cu vârsta de 18 ani.⁵⁶⁶ Un punct de vedere similar îl are autorul ucrainean V.V. Pivovarov.⁵⁶⁷

⁵⁶⁵ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.

⁵⁶⁶ КАЗАКЕВИЧ, С.М. *Уголовно-правовые и криминологические аспекты предупреждения выманивания кредита или дотаций*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Минск, 2005, с. 11.

Probabil aceleași considerente au stat la baza următoarei constatări identificate într-o speță jurisprudențială: „subiect al acestei infracțiuni [prevăzute la alin.(2) art.238 CP RM] este persoana care a atins vârsta de 18 ani”.⁵⁶⁸

Nu putem susține o atare opinie, chiar dacă, *de facto*, așa cum se va vedea *infra*, răspunderea penală pentru săvârșirea infracțiunilor analizate intervine începând cu vârsta de 18 ani. Or, vârsta răspunderii penale nu poate fi raportată la capacitatea deplină de exercițiu a persoanei fizice. Vârsta răspunderii penale este predeterminată de legiuitor, pornind de la alte premise, așa ca: capacitatea persoanei de a înțelege caracterul prejudiciabil al celor comise, gravitatea infracțiunii comise, gradul extrem de ridicat de săvârșire repetată a unor fapte penale la o anumită vârstă etc. În unele cazuri, în textul unor norme speciale concrete, reieșind din natura faptei penale prohibite, legiuitorul stabilește, implicit sau explicit, o limită mai mare a vârstei minime a răspunderii penale. Este și cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM.

Precizăm că contractele de credit și contractele de împrumut sunt încheiate cu persoane ce posedă capacitate deplină de exercițiu. Iar conform alin.(1) art.26 CC RM „capacitatea deplină de exercițiu începe la data când persoana fizică devine majoră, adică la împlinirea vârstei de 18 ani”.⁵⁶⁹

În aceste condiții, persoanele ce au atins vârsta de 16 ani, deși *de jure*, sunt apti de răspundere penală, *de facto*, aceștia nu sunt trași la răspundere, întrucât nu pot încheia contracte de credit sau de împrumut. Chiar și așa, asemenea persoane pot apărea în postura de participanți secundari ai infracțiunii: organizator, instigator sau complice. Or, de exemplu, complice la infracțiunile stipulate la art.238 CP RM poate fi și persoana care a atins vârsta de 16 ani.

Drept excepție, s-ar putea ca și persoanele ce au atins vârsta de 16 ani să poată încheia contracte de credit sau de împrumut. Este cazul persoanelor emancipate sau al celor ce au dobândit capacitate deplină de exercițiu în rezultatul încheierii unei căsătorii.

Conform alin.(2) art.26 CC RM „Minorul dobândește prin căsătorie capacitate deplină de exercițiu”.⁵⁷⁰ Potrivit alin.(1) art.14 din Codul familiei al Republicii Moldova „vârsta matrimonială minimă este de 18 ani”.⁵⁷¹ În acord cu alin.(2) al aceluiași articol „pentru motive

⁵⁶⁷ ПИВОВАРОВ, В.В. *Податкова і кредитно-фінансова злочинність: кримінологічна характеристика та попередження*: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. Харків, 2003, с. 9.

⁵⁶⁸ *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 17 aprilie 2019. Dosarul nr. 1a-325/2019.* [citată 15.01.2023] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/1b3ceca8-9a77-e911-80d8-0050568b7027

⁵⁶⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.82-86, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr.66-75.

⁵⁷⁰ *Ibidem.*

⁵⁷¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr. 47-48.

temeinice, se poate încuviința încheierea căsătoriei cu reducerea vârstei matrimoniale, dar nu mai mult decât cu doi ani”.⁵⁷²

La fel, potrivit alin.(3) art.26 CC RM „Minorul care a atins vârsta de 16 ani poate fi recunoscut ca având capacitate de exercițiu deplină dacă lucrează în baza unui contract de muncă sau, [...] practică activitate de întreprinzător”.⁵⁷³

Deci, la vârsta de 16 ani persoana ar putea să dobândească capacitate deplină de exercițiu. Corespunzător, ar putea să încheie contracte de credit sau de împrumut. Subsecvent, atât *de jure*, cât și *de facto*, aceste persoane ar putea fi subiecți ai infracțiunilor analizate.

În doctrina autohtonă este lansat un punct de vedere similar: „nu poate fi definitiv exclusă posibilitatea ca o persoană, având vârsta între 16 și 18 ani, să poată evolua ca subiect al infracțiunilor legate de creditare”.⁵⁷⁴

Totuși, această posibilitate, de regulă, este limitată. De obicei, băncile, organizațiile de creditare nebanară stabilesc prin regulamente interne anumite condiții referitoare la vârsta minimă a clientului. De regulă, vârsta solicitantului de credit sau a solicitantului de împrumut este de cel puțin 18 ani. De exemplu, pct.17 din Regulamentul OCN „Credits 2 All” SRL privind prestarea serviciilor⁵⁷⁵ stabilește, *inter alia*, că clientul trebuie să aibă o vârstă de cel puțin 18 ani pentru a beneficia de un credit. O prevedere similară regăsim în conținutul Regulamentului privind prestarea serviciilor de către OCN „TOP LEASING&CREDIT” SRL.⁵⁷⁶

În alte cazuri, atestăm reguli ce prescriu o vârstă mai mare a beneficiarului creditului.

Potrivit politicii BC „Moldindconbank” SA⁵⁷⁷ solicitantul de credit trebuie să aibă cel puțin vârsta de 20 de ani. Pentru unele tipuri de credite chiar, pot fi instituite limite speciale de vârstă ale solicitanților de credit. De pildă, pentru creditul de consum de tipul „Magnific”, acordat de către BC „EXIMBANK” SA,⁵⁷⁸ beneficiarul creditului trebuie să aibă o vârstă de cel puțin 25 de ani.

Prin urmare, vârsta minimă a răspunderii penale pentru săvârșirea infracțiunilor examinate, la modul practic, este stabilită de către entitățile pasibile să acorde credite sau împrumuturi, *i.e.* de către victima acestor infracțiuni.

⁵⁷² Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 47-48.

⁵⁷³ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.82-86, republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr.66-75.

⁵⁷⁴ PRODAN, S. Subiectul infracțiunilor prevăzute la art. 238 și la art. 239 CP RM. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”, 2007, nr. 6, p. 172.*

⁵⁷⁵ Regulamentul OCN „Credits 2 All” SRL privind prestarea serviciilor. [citată 15.01.2023] Disponibil: https://www.forza.md/documente/1_Regulament%20prestare%20serviciilor_v2022-06_publish.pdf

⁵⁷⁶ Regulamentul privind prestarea serviciilor de către OCN „TOP LEASING&CREDIT” SRL. [citată 15.01.2023] Disponibil: <https://creditor.md/ro/prestare-servicii>

⁵⁷⁷ Informație privind creditele acordate persoanelor fizice. [citată 15.01.2023] Disponibil: https://www.micb.md/img/n-info-doc/Ghid_conditii_de_acordare_credite_persoane_fizice.pdf

⁵⁷⁸ Fișa produsului – Credit de consum „Magnific”. [citată 15.01.2023] Disponibil: <https://eximbank.md/storage/Fise%20de%20produs/Credite%20de%20consum/Fi%C8%99a-Produsului-Credit-de-consum-MAGNIFIC.pdf>

În altă privință, vom examina celălalt semn al subiectului infracțiunii – persoană fizică: *responsabilitatea*.

Nu e suficient ca făptuitorul, în momentul săvârșirii infracțiunii, să fi atins limita minimă a răspunderii penale. Pe lângă aceasta, făptuitorul trebuie să înțeleagă caracterul socialmente periculos al celor săvârșite, și să vrea comiterea acestora. În lipsa responsabilității penale persoana nu poate fi trasă la răspundere.

După R.Eremciuc „responsabilitatea presupune o cunoaștere conformă a realității juridice și sociale asupra cărora autorul acționează în mod conștient”.⁵⁷⁹

Conform art.22 CP RM responsabilitatea reprezintă „starea psihologică a persoanei care are capacitatea de a înțelege caracterul prejudiciabil al faptei, precum și capacitatea de a-și manifesta voința și a-și dirija acțiunile”.⁵⁸⁰

Din definiția legală a responsabilității sunt deduși doi factori: a) factorul intelectual al responsabilității și, b) factorul volițional al responsabilității.

Factorul intelectual al responsabilității presupune că „făptuitorul trebuie să fie în deplinătatea facultăților psihice, adică să aibă capacitatea de a conștientiza actul său de conduită și rezultatul acestuia”.⁵⁸¹

Factorul volițional al responsabilității semnifică capacitatea făptuitorului de a-și controla conduita socialmente periculoasă.

În lipsa unuia dintre acești doi factori sunt premise în a considera că infracțiunea a fost comisă în stare de iresponsabilitate.

În doctrină se relevă că responsabilitatea reprezintă „capacitatea persoanei de a-și da seama în timpul săvârșirii infracțiunii de încălcarea normelor sociale, care sunt apărute de legea penală; de a fi în stare să-și dea seama de acțiunile sale și de a conduce cu ele”.⁵⁸²

Deci, iresponsabilitatea penală este starea opusă responsabilității, și care denotă că infracțiunea a fost comisă în lipsa conștientizării celor comise sau în lipsa posibilității de dirijare a conduitei socialmente periculoase.

În teoria dreptului penal se menționează că „starea de responsabilitate este o normalitate psihofizică, pe când iresponsabilitatea, adică lipsa responsabilității, constituie o stare psihofizică anormală”.⁵⁸³

⁵⁷⁹ EREMCIUC, R. Elementul subiectiv și vinovăția penală în cazul erorilor de percepție: examen interdisciplinar (drept penal și psihologie). În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*, 2020, nr. 8, p. 74.

⁵⁸⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.

⁵⁸¹ BOTNARU, S. Iresponsabilitatea – cauză care înlătură vinovăția făptuitorului: definitivarea conceptului. În: *Revista Națională de Drept*, 2014, nr. 2, p. 34.

⁵⁸² BANU (ȘOMICU), M. *Iresponsabilitatea penală*: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2022, p. 36.

⁵⁸³ LEANCA, R. Iresponsabilitatea: aspecte de drept penal și psihiatrie. În: *Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova. Lucrări studențești*, ediția 2021, p. 55.

M.Grama⁵⁸⁴ precizează că la baza iresponsabilității stau două criterii:

- a) criteriul psihologic (juridic), și
- b) criteriul medical (biologic).

Raportat la definiția noțiunii „iresponsabilitate”, consfințită la art.23 CP RM, constatăm că criteriul psihologic (juridic) reprezintă lipsa capacității de înțelegere a semnificației faptei penale comise și/sau lipsa capacității de dirijare a conduitei socialmente periculoase. În același timp, criteriul medical (biologic) presupune existența unei cauze (de ordin medical-psihiatric) care, în consecință, face incident criteriul psihologic (juridic). În calitate de asemenea cauze, legiuitorul indică: boala psihică cronică, tulburarea psihică temporară, altă stare patologică.

În altă ordine de idei, consemnăm că subiectul infracțiunilor cercetate este *general*. Altfel zis, pentru a fi subiect al acestor infracțiuni persoana nu trebuie să cuprindă vreo calitate specială. E suficient ca subiectul să dețină cele două semne obligatorii: vârsta și responsabilitatea. De altfel, precizăm că calitatea specială a subiectului infracțiunii este semn facultativ, ci nu obligatoriu.

În legislațiile unor state întâlnim o optică diferită. Unii legiuitori circumscriu o calitate specială subiectului acestor infracțiuni. Această tehnică o regăsim în legislațiile penale ale următoarelor state: Belarus, Azerbaidjan, Kazahstan, Turkmenistan și Federația Rusă. La concret, în postura de subiect al infracțiunilor investigate poate apărea: întreprinzătorul individual sau administratorul persoanei juridice.

Și N.N. Levandovskii observă că „aproape în toate statele membre ale CSI subiect al acestor infracțiuni poate fi doar întreprinzătorul individual sau administratorul persoanei juridice”.⁵⁸⁵

Pe o poziție diferită se situează legiuitorul tadjik, incluzând în categoria subiecților acestor infracțiuni, atât întreprinzătorul individual și administratorul persoanei juridice, cât și cetățeanul (*i.e.* persoana fizică). Deci, spre deosebire de legiuitorii de mai sus, cel tadjik reflectă o arie mult mai mare a categoriilor de subiecți ai acestor infracțiuni. Această arie, practic e echivalentă cu cea consemnată la art.238 CP RM. Totuși, comparativ cu legiuitorul moldav, cel tadjik recurge la o specificare expresă a subiectului infracțiunii.

Constatăm că, comparativ cu legiuitorul rus, bielorus, cazac, azer și turkmen, cel moldav are o altă poziție, probabil, desprinsă din realitatea înconjurătoare. Studiul practicii judiciare privind infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM denotă că, în dese cazuri, aceste fapte penale

⁵⁸⁴ GRAMA, M. Aspecte generale ale iresponsabilității în dreptul penal. În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova*, 2007, nr. 3, p. 130.

⁵⁸⁵ ЛЕВАНДОВСКИЙ, Н.Н. Повышение согласованности в законодательной деятельности стран СНГ с целью защиты прав граждан в сфере кредитования (уголовно-правовой аспект). În: *Protecția drepturilor omului: mecanisme naționale și internaționale*, (Chișinău, 08 decembrie 2016), c. 128.

sunt comise de persoane fizice, care nu sunt întreprinzători individuali și care nu administrează o persoană juridică.

S.Sîrbu menționează: „participanții nemijlocit implicați în infracțiuni economice, inclusiv în domeniul bancar, pot fi persoane care nu au nici o legătură directă cu activitatea economică”.⁵⁸⁶

Într-adevăr, în multe cazuri, cei ce săvârșesc infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM nu au nicio legătură cu activitatea de întreprinzător. Multe dintre creditele acordate sunt de consum, fiind luate pentru satisfacerea nevoilor cotidiene ale cetățenilor. Avându-se în vedere frecvența ridicată a unui asemenea tip de creditare, considerăm că conduita unor atare persoane nu trebuie să scape de sub incidența legii penale. Conduita unor astfel de persoane fizice (altele decât cele ce reprezintă businessul), la fel, trebuie tratată prin prisma prevederilor art.238 CP RM.

În aceste condiții, susținem accepțiunea *lato sensu* de redare a subiectului acestor infracțiuni, îmbrățișată de legiuitorul moldav, dar și de alți legiuitori străini (*e.g.* sloven, bulgar, polonez, ucrainean, macedonean, leton, lituanian etc.).

De altfel, în doctrina de specialitate rusă⁵⁸⁷ este avansată, în repetate rânduri, recomandarea legislativă concretizată în lărgirea cercului de subiecți ai acestor infracțiuni, astfel încât și persoana fizică să fie inclusă în această listă. P.L. Serdiuk susține că norma de incriminare este imperfectă, întrucât în calitate de subiect al infracțiunii prevede doar întreprinzătorul individual

⁵⁸⁶ SÎRBU, S. Unele viziuni asupra infracțiunilor din domeniul bancar și din domeniul activităților bancare. În: *Materialele Conferinței științifico-practică internațională „Criminalitatea în spațiul Uniunii Europene și al Comunității Statelor Independente: evoluție, tendințe, probleme de prevenire și combatere”*, (Chișinău, 12-13 iunie 2012), p. 378.

⁵⁸⁷ ШАДРИНА, О.В. Уголовная ответственность за преступления в банковско-кредитной сфере по уголовному праву Российской Федерации: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008, с. 18; СЕЛИВАНОВСКАЯ, Ю.И. Спорные вопросы уголовной ответственности за незаконное получение кредита. În: *Успехи современного естествознания*, 2009, № 4, с. 16; ЛАРИЧЕВ, В.Д. Вопросы уголовной ответственности за незаконное получение кредита. În: *Вестник Нижегородской академии МВД России*, 2018, № 2 (42), с. 206; БУЛЬЧЕВ, Е.Н. Особенности уголовной ответственности за незаконное получение кредита (ст. 176 УК РФ) и ее соответствие конституционному принципу равной защиты всех форм собственности. În: *Евразийская Адвокатура*, 2018, № 6 (37), с. 58; САЙГИТОВ, У.Т., ТАТАЕВ, Э.К. Предмет незаконного получения кредита. În: *Актуальные проблемы экономики и право*, 2009, № 3, с. 138; ТАТАЕВ, Э.К. К вопросу о способах незаконного получения кредита. În: *Вестник Академии экономической безопасности МВД России*, 2010, № 12, с. 157; МКРТЧЯН, С.М. Неудачные примеры и перспективы заимствования зарубежного опыта регламентации признаков кредитного мошенничества. În: *Пробелы в российском законодательстве*, 2016, № 8, с. 239; ЛЕВШИЦ, Д.Ю. Уголовная ответственность за финансовое мошенничество по законодательству России и зарубежных стран: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Нижний Москва, 2007, с. 11; ВОЛЬДИМАРОВА, Н.Г. Проблемы установления уголовной ответственности за преступления в сфере кредитования. În: *Вестник Томского государственного университета. Право*, 2019, № 34, с. 68; ПАШНИН, А.Н., ЩЕТИНИНА, Н.В. Некоторые вопросы совершенствования уголовного законодательства об ответственности за незаконное получение кредита. În: *Вестник Уральского юридического института МВД России*, 2014, № 1, сс. 50-51; АБРАМОВ, В.Ю. Уголовно-правовые и криминологические проблемы борьбы с преступлениями в сфере банковского кредитования: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 1998, с. 77; САРКИСЯН, М.С. Противодействие преступлениям, совершаемым в сфере банковской деятельности: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2009, с. 17.

și administratorul persoanei juridice, iar persoanele fizice ce obțin ilegal credite rămân nepedepsite.⁵⁸⁸

În legislația Serbiei, norma de la alin.(1) art.209 din Codul penal prevede calitatea generală a subiectului infracțiunii, în timp ce norma de la alin.(3) din același articol reglementează răspunderea pentru obținerea creditului de către un funcționar responsabil din cadrul unei entități comerciale.

Sesizăm că legiuitorul sârb diferențiază răspunderea, în norme distincte, pentru dobândirea ilegală a creditului (i) de către un subiect general, și (ii) de către un subiect special.

Persoana juridică – subiect al infracțiunii.

Preliminar, precizăm că persoana juridică este un subiect distinct al infracțiunii. Persoana juridică nu este o sub-categorie a persoanei fizice – subiect al infracțiunii. Cu atât mai mult, persoana juridică nu este subiect special. Din aceste rațiuni nu putem achiesa la următorul punct de vedere expus în doctrina autohtonă: „Potrivit art.238 CP RM, în calitate de subiect special al infracțiunii evoluează persoana juridică [...]”.⁵⁸⁹

După această precizare, consemnăm că, conform alin.(3) art.21 CP RM poate fi supusă răspunderii penale *orice persoană juridică*, cu excepția autorităților publice.

În context, provoacă nedumerire următoarea statuare judiciară: „*Subiectul infracțiunii [prevăzute la art.238 CP RM] este persoana juridică care desfășoară activitate de întreprinzător*”.⁵⁹⁰

Accentuăm că, actualmente orice persoană juridică, inclusiv cea care nu practică activitate de întreprinzător, poate fi subiect al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM.

În sensul Legii RM cu privire la organizațiile necomerciale, nr.86 din 11.06.2020,⁵⁹¹ persoanele juridice care nu practică activitate de întreprinzător, *i.e.* care nu urmăresc, în plan principal, obținerea de venit, sunt denumite *organizații necomerciale*. Norma de la alin.(3) art.1 din legea nominalizată include în categoria organizațiilor necomerciale următoarele entități: asociația obștească, fundația și instituția privată.

Anterior, doar persoana juridică ce desfășura activitate de întreprinzător putea fi subiect al infracțiunii, în general, și al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, în special. Ulterior, prin Legea Republicii Moldova nr.136 din 19.06.2008,⁵⁹² legiuitorul și-a revăzut poziția față de cercul persoanelor juridice pasibile de a fi supuse răspunderii și pedepsei penale. Astfel, a fost

⁵⁸⁸ СЕРДИОК, П.Л. *Мошенничество в сфере банковского кредитования: уголовно-правовое и криминологическое исследование*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Уфа, 2008, с. 26.

⁵⁸⁹ ЛЕВАНДОВСКИЙ, Н.Н. *Криминалистическое расследование преступлений в сфере кредитования*: дис. на соиск. учен. степ. д-ра право. Кишинэу, 2020, с. 57.

⁵⁹⁰ *Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 08 iulie 2021. Dosarul nr. 1-3969/2019.* [citat 15.01.2023] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/bbe2d53f-12d2-46d6-b3ee-6592e1bc9a6a

⁵⁹¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2020, nr. 193.

⁵⁹² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 145-151.

instituită regula, potrivit căreia toate persoanele juridice (inclusiv cele care nu desfășoară activitate de întreprinzător), cu excepția autorităților publice, sunt pasibile de răspundere penală.

Evident, în cele mai dese cazuri, avându-se în vedere esența acestor fapte penale, pe post de subiect al infracțiunii apare persoana juridică care practică activitate de întreprinzător. Or, de regulă, mijloacele bănești reprezentând un credit sau un împrumut sunt obținute pentru dezvoltarea businessului desfășurat de persoana juridică.

În următoarea speță răspunderii penale a fost supusă o persoană juridică ce desfășoară activitate de întreprinzător: „SC „PC” SRL, în luna martie 2008, aflându-se în or. C., a prezentat filialei C. a BC „MA” SA informație falsă referitoare la rapoartele privind rezultatele financiare ale întreprinderii pentru perioada anilor 2006-2007. În rezultat, la 28 martie 2008 SC „PC” SRL a încheiat cu filiala C. a BC „MA” SA un contract de credit, obținând mijloace bănești în sumă de 245.000,00 lei”.⁵⁹³ Și în alte spețe⁵⁹⁴ persoana juridică a fost aceea entitate care a fost trasă la răspundere penală pentru săvârșirea infracțiunilor examinate.

În altă privință, conform alin.(5) art.21 CP RM „[r]ăspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea persoanei fizice pentru infracțiunea săvârșită”.⁵⁹⁵ Această regulă își are suportul în teza, potrivit căreia „răspunderea persoanei juridice nu o absoarbe pe cea a indivizilor”.⁵⁹⁶

O.Buruiană și S.Botnaru precizează: „Nu oricărei persoane fizice având o legătură cu persoana juridică îi poate fi angajată răspunderea”.⁵⁹⁷

Și viceversa: răspunderea persoanei fizice (e.g. a administratorului persoanei juridice) nu implică automat și răspunderea persoanei juridice.

În multe dintre spețele practice⁵⁹⁸ analizate, răspunderii penale a fost supus, în exclusivitate, administratorul persoanei juridice. În toate aceste cazuri, persoana juridică nu a fost sancționată.

⁵⁹³ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 17 septembrie 2014. Dosarul nr. Ira-1243/2014. [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2913

⁵⁹⁴ Sentința Judecătoriei Bălți din 04 mai 2012. Dosarul nr. 1-500/2012. [citată 15.01.2023] Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/02039493-589e-e111-a99f-00215ae0f24b

⁵⁹⁵ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129, republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.72-74.

⁵⁹⁶ BOTNARU, S. et al. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău: Cartier, 2005, p. 195.

⁵⁹⁷ BURUIANĂ, O., BOTNARU, S. Răspunderea penală a persoanei juridice. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2015, nr. 8 (88), p. 78.*

⁵⁹⁸ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 18 decembrie 2013. Dosarul nr. Ira-1247/2013. [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1144; Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 06 mai 2015. Dosarul nr. 1a-356/2015. [citată 15.01.2023] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f0962e44-7d0a-e511-b888-005056a5d154; Sentința Judecătoriei Botanica, mun. Chișinău din 27 iunie 2016. Dosarul nr. 1-21/2016. [citată 15.01.2023] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/e3acbb82-3b3c-e611-9a6d-005056a5d154; Sentința Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău din 19 octombrie 2015. Dosarul nr. 1-545/2015. [citată 15.01.2023]

Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8c8ea8e5-0777-e511-8a1b-005056a5d154; Sentința Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău din 10 noiembrie 2014. Dosarul nr. 1-988/2014. [citată 15.01.2023]

Subliniem că, persoana juridică poate fi trasă la răspundere penală, în baza art.238 CP RM, doar în condițiile alin.(3) art.21 CP RM.

Primo – este necesar ca persoana juridică să nu fi „îndeplinit sau să fi îndeplinit necorespunzător dispozițiile directe ale legii ce stabilesc îndatoriri sau interdicții privind efectuarea unei anumite activități”⁵⁹⁹.

Secundo – este necesar prezența a cel puțin uneia dintre următoarele împrejurări: „a) fapta să fi fost săvârșită în interesul persoanei juridice de către o persoană fizică împuternicită cu funcții de conducere; b) fapta să fi fost admisă, autorizată, aprobată sau utilizată de către persoana împuternicită cu funcții de conducere; c) fapta să fi fost săvârșită datorită lipsei de supraveghere și control din partea persoanei împuternicite cu funcții de conducere”⁶⁰⁰.

Sesizăm că cea de-a doua condiție scoate în relief trei ipoteze. Pentru a fi antrenată răspunderea persoanei juridice în baza art.238 CP RM e suficient prezența unei singure ipoteze.

Amintim că în acord cu lit.e) alin.(1) art.5 și art.18 din Legea RM nr.548/1995, BNM are competența de a acorda credite băncilor. Prin urmare, nu este exclus ca băncile comerciale să obțină credite din contul BNM prin prezentarea acestuia a unor informații false, caz în care cele comise ar putea fi încadrate în tiparul art.238 CP RM.

Asemănător, asociațiile de economii și împrumut, în virtutea prevederilor de la lit.d) alin.(1) art.9 și de la lit.a) alin.(1) art.52 din Legea RM nr.139/2007, au dreptul de a lua împrumuturi de la asociația centrală. Corespunzător, nu este exclus ca asociațiile de economii și împrumut să obțină împrumuturi din contul asociației centrale prin prezentarea unor informații false. Și în acest caz, cele săvârșite vor fi pasibile de încadrare în conformitate cu art.238 CP RM.

În alt perimetru de cercetare, investigației va fi supusă chestiunea vizând *participația la infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM*.

Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7f97a129-dd68-e411-8e3e-005056a5d154; *Sentița Judecătorei Râșcani, mun. Chișinău din 23 decembrie 2013. Dosarul nr. 1-1134/2012.* [citată 15.01.2023]

Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/914f6865-e36b-e311-966a-005056a5fb1a; *Sentița Judecătorei Căușeni, sediul Central din 04 decembrie 2017. Dosarul nr. 1-195/2017.* [citată 15.01.2023] Disponibil:

https://jcs.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/93229789-04d9-e711-80d5-0050568b44c1; *Sentița Judecătorei Bălți, sediul Central din 05 octombrie 2021. Dosarul nr. 1-607/2020.* [citată 15.01.2023] Disponibil:

https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/dfc4d2c1-7f93-46a2-9b1c-18ec69cceaaba; *Sentița Judecătorei Hâncești din 15 februarie 2015. Dosarul nr. 1-22/2014.* [citată 15.01.2023] Disponibil:

https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7de23a07-5cb0-e411-8112-005056a5d154

⁵⁹⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 72-74.

⁶⁰⁰ *Ibidem*.

În mod întemeiat susține S.Prodan că întrucât infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM sunt intenționate „examinarea problemelor participației la aceste infracțiuni comportă un interes științific nedisimulat”⁶⁰¹.

Studiul practicii judiciare în materia infracțiunilor în discuție scoate în vizor câteva dificultăți la aprecierea celor comise în participație.

O primă dificultate rezidă în aprecierea rolului juridic îndeplinit de către participanți atunci când unul dintre participanți falsifică documentul, iar altul îl prezintă victimei în vederea obținerii sumei creditului/împrumutului.

Astfel, într-o speță,⁶⁰² doi inculpați (participanți la infracțiune) au fost condamnați în baza art.361 și 238 CP RM. În fapt, administratorului unui SRL i se impută că ar fi confecționat două documente oficiale false (certificatul de salarizare și copia carnetului de muncă), iar salariatului acestei companii i se impută că ar fi prezentat aceste documente instituției financiare, în rezultat, obținând prin înșelăciune un credit în sumă de 30.000 lei.

Infra, în cadrul segmentului din lucrare destinat delimitării infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM de alte fapte similare, vom demonstra că între normele de la art.361 și 238 CP RM există o relație de concurență. Din acest motiv, cele două articole nu pot fi reținute concomitent la calificare. Prin anticipație, precizăm că faptele penale prevăzute la art.238 CP RM absorb infracțiunea stipulată la art.361 CP RM. Respectiv, în speță, cel din urmă articol nu putea fi reținut la calificare.

În speță, administratorul companiei a îndeplinit rolul de complice la infracțiunea prevăzută la art.238 CP RM. Acesta a confecționat cele două documente, după care i le-a transmis salariatului. Salariatul a îndeplinit rolul de autor, întrucât acesta a prezentat băncii documentele false, și a obținut suma creditului solicitat. În sensul infracțiunilor analizate, administratorul companiei nu a realizat acțiuni caracteristice autorului. De aceea, acțiunile administratorului companiei nu pot fi apreciate ca autorat la infracțiunea comisă. Conduita administratorului a constat doar în falsificarea celor două documente. O atare conduită a contribuit la săvârșirea de către salariat a infracțiunii specificate la art.238 CP RM. De aceea, acțiunile administratorului companiei trebuie încadrate în baza art.238 CP RM, cu trimitere la norma de la alin.(5) art.42 CP RM.

V.V. Pivovarov⁶⁰³ menționează că infracțiunile examinate pot fi comise în participație, în postura de participanți evoluând, deseori: administratorul și contabilul întreprinderii. De regulă,

⁶⁰¹ PRODAN, S. Problemele tentativei și participației în contextul stabilirii răspunderii penale pentru infracțiunile legate de creditare. În: *Revista Națională de Drept*, 2007, nr. 4, p. 84.

⁶⁰² *Sentița Judecătorei Iaoveni din 18 octombrie 2013. Dosarul nr. 1-302/2013.* [citat 15.01.2023] Disponibil: https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/41e35942-f137-e311-9668-005056a5fb1a

⁶⁰³ ПИВОВАРОВ, В.В. *Податкова і кредитно-фінансова злочинність: кримінологічна характеристика та попередження*: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. Харків. 2003, с. 11.

în cazul unei astfel de cooperări infracționale, contabilul realizează acțiuni de fals, îndeplinind rolul de complice la infracțiunile analizate. În opoziție, administratorul întreprinderii folosește atare falsuri în vederea obținerii unor credite/împrumuturi, îndeplinind rolul de autor la infracțiunile în discuție.

În următoarea speță, cele comise de către contabilul-șef, pe bună dreptate, au fost încadrate în baza alin.(5) art.42, art.238 CP RM.

În fapt, „*inculpatul A.M. (contabil-șef la SRL „N”) a falsificat certificatul cu privire la veniturile înregistrate de către Ț.A. (director general al întreprinderii) în cadrul SRL „N” pe parcursul ultimilor 12 luni. După care, Ț.A. a prezentat acest document instituției financiare, în baza căruia, la 16 septembrie 2008 a primit un credit în sumă de 700.000,00 lei*”.⁶⁰⁴

O soluție de calificare similară a fost dată în altă speță: „*T.L., activând în calitate de contabil-șef la SRL „TP”, a întocmit și i-a transmis lui C.E. rapoartele financiare ale întreprinderii cu date false. Ulterior, C.E. a prezentat aceste rapoarte băncii comerciale „IPB” SA, cu care a încheiat un contract de credit, în rezultat obținând mijloace bănești în sumă de 900.000,00 Euro*”.⁶⁰⁵

În ambele spețe, între conduita contabilului-șef și a solicitantului de credit a existat o cooperare. Totodată, activitatea contabilului-șef a fost una auxiliară în raport cu activitatea solicitantului de credit (autorului). Prin falsificarea unor documente și transmiterea acestora solicitantului de credit contabilul-șef a contribuit la săvârșirea infracțiunii prevăzute la art.238 CP RM. În consecință, cu drept cuvânt, cele săvârșite de către contabilul-șef au fost apreciate drept complicitate la infracțiunea prevăzută la art.238 CP RM.

O altă dificultate la calificarea participației la infracțiunile specificate la art.238 CP RM constă în aprecierea rolului juridic îndeplinit de către participanți atunci când solicitantul de credit/împrumut și beneficiarul efectiv al acestora diferă. Deseori, creditul/împrumut este luat de către o persoană, și transmis ulterior unei alte persoane.

Într-o speță, instanța a reținut următoarele: „*Inculpata A.E., activând în funcția de director al IIP „P”, în scopul obținerii unui credit prin intermediul lui C.M. (salariat în cadrul IIP „P”), a confecționat două documente false (certificatul de salarizare fals și copia carnetului de muncă fals) pe care i le-a transmis lui C.M. Ultimul, la data de 02.10.2014 a încheiat cu banca comercială „MA” SA un contract de credit, obținând suma de 49.000,00 lei. După primirea*

⁶⁰⁴ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 04 decembrie 2014. Dosarul nr. 1a-1514/2014. [citată 15.01.2023] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/6d1934a4-b48a-e411-8112-005056a5d154

⁶⁰⁵ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 30 septembrie 2015. Dosarul nr. 1ra-933/2015. [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4875

mijloacelor bănești C.M. i le-a transmis lui A.E.”⁶⁰⁶ De menționat că acțiunile inculpatei A.E. au fost calificate în baza alin.(1) art.238 CP RM. În același timp, conduitei lui C.M. nu i-a fost dată vreo apreciere juridico-penală.

În alte spețe,⁶⁰⁷ am sesizat aceeași abordare la calificarea acțiunilor solicitantului de credit sau de împrumut și a acțiunilor beneficiarului efectiv al mijloacelor bănești obținute.

Evocăm o anumită reticență în raport cu soluția de calificare enunțată *supra*. Surprindem că cele comise de A.E. au fost apreciate în lipsa unei participații penale. La această concluzie, ajungem având în vedere două circumstanțe: a) la încadrarea conduitei inculpatei A.E. nu a fost invocat art.42 CP RM; b) conduita lui C.M. (a solicitantului de credit) nu a fost apreciată drept infracțională. Altfel zis, atât acuzarea, cât și instanța de judecată au conchis că inculpata A.E. ar fi acționat mijlocit, *i.e.* prin intermediul lui C.M., ultimul acționând pe post de instrument de săvârșire a infracțiunii.

În ceea ce ne privește, considerăm că o atare soluție de calificare este valabilă doar dacă se probează că C.M. nu a cunoscut de falsitatea informației prezentate băncii, și că obținerea creditului a fost posibilă datorită furnizării victimei a unor informații false. În astfel de situații, într-adevăr, lipsește participația penală. Or, la caz, lipsește o cooperare intenționată în direcția săvârșirii unei infracțiuni. Deseori, creditele/împrumuturile sunt luate prin intermediul unor persoane induse în eroare. Acestea din urmă li se promite o anumită sumă de bani pentru a semna careva acte în fața băncii sau a organizației de creditare nebanară. În fapt, aceste persoane apar în postura de părți contractante (solicitanți de credit/împrumut), iar suma creditului sau a împrumutului obținut este transmisă persoanelor care le-au folosit pe post de instrument. De exemplu, într-o speță, instanța a reținut că „*inculpatul B.I., pe drum spre banca comercială „VB” SA, le-a explicat lui V.V. și V.N. că la bancă vor semna careva documente, fapt pentru care vor primi câte 500 lei fiecare*”.⁶⁰⁸

Per a contrario, dacă solicitantul de credit cunoaște că documentele prezentate victimei sunt false, se atestă o participație penală. În acest caz, acțiunile solicitantului de credit urmează a fi încadrate în baza art.238 CP RM (ca autorat la infracțiune). Acțiunile beneficiarului efectiv al mijloacelor bănești obținute trebuie încadrate în tiparul art.238 CP RM, cu trimitere la alin.(3)-(5) art.42 CP RM (în funcție de rolul juridic îndeplinit).

⁶⁰⁶ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 09 octombrie 2019. Dosarul nr. Ira-1772/2019. [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=14384

⁶⁰⁷ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 21 mai 2015. Dosarul nr. Ia-616/2015. [citată 15.01.2023] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/1f1af32c-a41d-e511-b888-005056a5d154; Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 03 noiembrie 2015. Dosarul nr. Ira-946/2015. [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5142

⁶⁰⁸ Sentința Judecătorei Ocnîța din 14 ianuarie 2010. Dosarul nr. 1-19/2010. [citată 15.01.2023] Disponibil: https://jed.instante.justice.md/pigd_integration/pdf/06602de6-3a64-df11-acd4-00215ae0e429

Conduita beneficiarului mijloacelor bănești, obținute cu titlu de credit sau cu titlu de împrumut, depășește limitele laturii obiective a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. Beneficiarul efectiv al mijloacelor bănești nu execută latura obiectivă a infracțiunilor analizate (nici măcar parțial). Deci, nu poate fi autor. Solicitantul de credit/împrumut este cel ce prezintă informații false, și tot solicitantul de credit/împrumut este cel ce obține suma creditului/împrumutului. Deci, solicitantul de credit/împrumut este cel ce execută latura obiectivă a infracțiunii. În consecință, solicitantul de credit/împrumut este autor al infracțiunii. În același timp, beneficiarul efectiv al mijloacelor bănești îndeplinește un rol secundar (auxiliar) la infracțiunea comisă.

Întemeiat, într-o speță, instanța a calificat acțiunile solicitantului de credit în baza alin.(1) art.238 CP RM, în pofida faptului că, ulterior, suma mijloacelor bănești obținute a fost transmisă unei alte persoane (organizator al schemei infracționale). În motivarea soluției sale instanța a reținut: „*V.S., aflându-se în mun. Chișinău, discutând cu O.A., l-a convins pe ultimul să dobândească prin înșelăciune un credit bancar. Atunci V.S. a elaborat un plan criminal în scopul realizării intenției criminale, iar O.A. urma să-l realizeze*”.⁶⁰⁹

La fel, în speța ce urmează, conduita beneficiarului efectiv al mijloacelor bănești, pe bună dreptate, a fost apreciată drept organizare la infracțiunea prevăzută la art.238 CP RM. În fapt, instanța a constatat următoarele: „*Ș.O., având intenția de a obține ilegal un credit prin intermediul lui V., în urma unei înțelegeri prelabile cu ultimul, a confecționat un document fals. Ulterior, Ș.O. i-a transmis documentul lui V., în baza căruia ultimul, la data de 02.05.2012, a obținut din contul băncii comerciale „MB” SA un credit în sumă de 20.000 lei*”.⁶¹⁰ De consemnat că acțiunile lui Ș.O. au fost încadrate conform alin.(3) art.42, art.238 CP RM. În speță, Ș.O. a organizat comiterea de către V. a infracțiunii prevăzute la art.238 CP RM. În același timp, V. a îndeplinit rolul de autor, aceasta deoarece V. a realizat integral latura obiectivă a infracțiunii stipulate la art.238 CP RM. Acesta a prezentat băncii informația falsă, după care a obținut suma creditului. Totodată, atestăm o cooperare infracțională (în sensul participației penale), aceasta deoarece Ș.O. și V. au acționat concertat.

În fine, în cadrul acestui segment din cercetare, o altă problematică la calificarea infracțiunilor analizate constă în aprecierea rolului juridic îndeplinit de către funcționarul bancar sau de către funcționarul organizației de creditare nebankare sau al asociației de economii și împrumut în procesul săvârșirii acestor infracțiuni alături de solicitantul de credit sau de împrumut.

⁶⁰⁹ Sentința Judecătoriei Strășeni, sediul Central din 14 decembrie 2018. Dosarul nr. 1-343/2018. [citată 15.01.2023] Disponibil: https://jst.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/e37c0078-b0ff-e811-80d6-0050568b7027

⁶¹⁰ Sentința Judecătoriei Botanica, mun. Chișinău din 19 noiembrie 2015. Dosarul nr. 1-537/2015. [citată 15.01.2023] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/070ce9f0-b98e-e511-a1ab-005056a5d154

În contextul infracțiunilor investigate A.R. Bekijev consemnează: „Obținerea ilegală a creditului, în multe cazuri, este realizată cu participarea lucrătorilor bancari”.⁶¹¹

Într-un caz din practica judiciară acțiunile angajatului băncii au fost apreciate drept coautorat la infracțiune. Instanța a reținut următoarele date de fapt: „C.Z., aflându-se la sediul filialei Soroca a băncii „MB” SA, acționând în coautorat, prin intermediul lui C.L. (angajată a filialei Soroca a băncii „MB” SA care se ocupa de procedura sa de creditare), a prezentat băncii date false privind salariul său brut pentru ultimele 12 luni de activitate. În rezultat, comitetul de creditare al băncii a adoptat decizia de acordare lui C.Z. a unui credit în sumă de 30.000 lei”.⁶¹²

Și în alte spețe⁶¹³ s-a apreciat că salariatul băncii a acționat în coautorat.

Autorul rus A.N. Andreev⁶¹⁴ menționează că, latura obiectivă a acestor infracțiuni, de multe ori, este realizată de către un grup de persoane. Drept exemplu, autorul evocă cazul funcționarului bancar care săvârșește această infracțiune împreună cu solicitantul de credit.

M.Grama notează că „coautoratul este prezent când fapta prevăzută de legea penală a fost săvârșită în mod nemijlocit de către două sau mai multe persoane”.⁶¹⁵

Coautorul, ca și autorul, realizează nemijlocit latura obiectivă a infracțiunii. Deci, în cazul faptelor penale examinate este autor/coautor al infracțiunii cel ce: prezintă victimei informații false și/sau cel ce obține mijloacele bănești solicitate (*i.e.* solicitantul de credit/împrumut). Funcționarul bancar nu realizează nici una dintre cele două acțiuni prejudiciabile.

La prima vedere, s-ar părea că acesta ar putea săvârși acțiunea de prezentare a informației false, atunci când informația prezentată sie (de exemplu, în calitate de funcționar responsabil de creditare) este retransmisă comitetului de creditare.

În opinia noastră, solicitantul de credit/împrumut este cel ce săvârșește acțiunea de prezentare a informației false. Acesta este autor al infracțiunii. În același timp, conduita funcționarului bancar, de regulă, trebuie tratată drept complicitate la infracțiune. Funcționarul bancar este cel ce intermediază prezentarea informației false. Acționând în calitate de

⁶¹¹ БЕКИЖЕВ, А.Р. *Проблемы методики расследования преступлений совершаемых в сфере банковского кредитования*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Краснодар, 2012, сс. 13-14.

⁶¹² *Sentința Judecătorei Soroca din 15 octombrie 2014. Dosarul nr. 1-181/2014.* [citat 15.01.2023] Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/1a1a6371-e058-e411-8956-005056a5fb1a

⁶¹³ *Sentința Judecătorei Soroca din 22 septembrie 2014. Dosarul nr. 1-183/2014.* [citat 15.01.2023] Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/459e5c86-2042-e411-8956-005056a5fb1a; *Sentința Judecătorei Soroca din 11 iulie 2014. Dosarul nr. 1-162/2014.* [citat 15.01.2023] Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/256168ec-cc08-e411-8956-005056a5fb1a; *Sentința Judecătorei Soroca din 09 iulie 2014. Dosarul nr. 1-120/2014.* [citat 15.01.2023] Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/597d1cbf-3b07-e411-8956-005056a5fb1a; *Sentința Judecătorei Soroca din 09 decembrie 2014. Dosarul nr. 1-224/2014.* [citat 15.01.2023] Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a3ad3464-797f-e411-a92e-005056a5fb1a

⁶¹⁴ АНДРЕЕВ, А.Н. *Уголовная ответственность за преступления, совершаемые в сфере финансово-кредитных отношений*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 1998, с. 66.

⁶¹⁵ GRAMA, M. *Participanții la infracțiune și particularitățile răspunderii lor*. Chișinău: CE USM, 2003, p. 62

intermediar, funcționarul bancar contribuie la săvârșirea infracțiunii. Prin urmare, funcționarul bancar îndeplinește rolul de complice.

O asemenea soluție de încadrare a fost realizată în următoarea speță jurisprudențială: „*L.V. la 22.01.2008, conștientizând că deține documente oficiale false, a completat cererea de credit și le-a depus la filiala „Centru” al băncii „MB” SA. În urma examinării, D.I., activând în calitate de manager al Serviciului relații și vânzări în cadrul direcției business cu amănuntul a filialei „Centru” a băncii „MB” SA, analizând precar eficacitatea creditului solicitat de L.V., la solicitarea ultimului, a transmis documentele spre aprobare Comitetului de creditare al băncii. În rezultat, banca i-a acordat lui L.V. un credit în sumă de 590.000 lei*”.⁶¹⁶

În unele cazuri, contribuția funcționarului bancar se exprimă în înlăturarea unor obstacole din calea prezentării de către solicitantul de credit/împrumut a informațiilor false. În alte cazuri, contribuția funcționarului bancar se concretizează în darea unor sfaturi sau indicații. S-ar putea ca contribuția funcționarului bancar să se manifeste și în falsificarea unor documente necesare creditării. În toate aceste cazuri, contribuția funcționarului bancar trebuie apreciată drept complicitate la infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM.

Complicitatea la infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM trebuie deosebită de autoratul la infracțiunile specificate la art.239 CP RM.

S.Prodan⁶¹⁷ afirmă că infracțiunile stipulate la art.239 CP RM sunt infracțiuni cu subiect special.

V.Stati enunță că în postura de subiect al acestor infracțiuni apare „persoana în a cărei competență intră acordarea creditului, împrumutului [...]”.⁶¹⁸

Reiese că cel ce săvârșește infracțiunile prevăzute la art.239 CP RM (în calitate de autor), de regulă, nu poate fi și subiect al infracțiunilor specificate la art.238 CP RM. Prin urmare, de exemplu, acordarea unui credit cu încălcarea regulilor de creditare nu poate fi calificată drept complicitate la una dintre infracțiunile consemnate la art.238 CP RM. Aceasta chiar dacă instituției financiare îi sunt prezentate informații false, fapt cunoscut de subiectul infracțiunilor prevăzute la art.239 CP RM. În acest caz, membrul comitetului de creditare, *i.e.* cel ce a acordat creditul încălcând regulile de creditare, va răspunde în baza art.239 CP RM. În contrast, solicitantul de credit ce a furnizat informații false instituției financiare va răspunde în baza art.238 CP RM.

Pentru a fi complice la una dintre infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM persoana cu competențe în acordarea creditului/împrumutului trebuie să realizeze acțiuni de altă natură, decât

⁶¹⁶ Sentința Judecătoriai Chișinău, sediul Buiucani din 08 iulie 2021. Dosarul nr.1-3969/2019. [citată 15.01.2023] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/bbe2d53f-12d2-46d6-b3ee-6592e1bc9a6a

⁶¹⁷ PRODAN, S. *Răspunderea penală pentru infracțiunile legate de creditare*. Chișinău: CEP USM, 2011, p. 252.

⁶¹⁸ STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 3-a, rev. și actualizată până la data de 1 mai 2019*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, p. 119.

a celor stipulate la art.239 CP RM. Mai exact, trebuie să comită acțiuni de înlesnire la săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, și care să nu se exprime în acordarea unui credit/împrumut cu încălcarea legii, a regulilor de creditare sau a politicilor de acordare a împrumuturilor.

Totodată, e posibil ca subiectul infracțiunilor prevăzute la art.239 CP RM să cumuleze calitatea de autor la aceste infracțiuni și calitatea de complice, sau, după caz, de organizator sau de instigator la una dintre infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM. Pentru aceasta, remarcă V.Stati, „acțiunea prin care se exprimă participația la infracțiunea specificată la alin.(1) art.238 CP RM, trebuie să fie alta decât cea care formează conținutul faptei prejudiciabile prevăzute la alin.(1) art.239 CP RM”.⁶¹⁹

Finalmente, în cadrul acestui perimetru al investigației noastre, va fi supusă dezbaterii chestiunea (in)oportunității instituirii în textul art.238 CP RM a unei clauze de impunitate speciale.

În legislațiile unor state identificăm un temei special de liberare de răspundere penală pentru săvârșirea infracțiunilor analogice celor prevăzute la art.238 CP RM. Este demonstrativ exemplul Poloniei și al Kazahstanului.

În legislația Poloniei clauza de impunitate este consemnată la alin.(3) art.297 din Codul penal, aceasta fiind pusă în acțiune atunci când: „înainte de pornirea urmăririi penale făptuitorul a împiedicat utilizarea mijloacelor financiare obținute sau făptuitorul a acoperit pretențiile părții vătămate”.⁶²⁰

În legislația Kazahstanului clauza de impunitate este înscrisă la finele art.219 din Codul penal⁶²¹, aceasta devenind funcțională în situația în care sunt întrunite următoarele două condiții: a) făptuitorul a comis pentru prima dată o asemenea faptă penală, și b) făptuitorul a reparat benevol daunele cauzate.

În doctrina de specialitate rusă este înaintată propunerea legislativă de reglementare a unei clauze de impunitate similare. De pildă, R.V. Markizov recomandă ca art.176 din Codul penal al Federației Ruse (articol similar cu art.238 CP RM) să fie completat cu o notă, având următorul conținut: „Persoana care a obținut ilegal un credit [...] este liberată de răspundere penală în cazul în care a săvârșit infracțiunea pentru prima dată, a contribuit activ la descoperirea infracțiunii, a reparat benevol paguba cauzată creditorului și în acțiunile sale nu sunt prezente semnele unei alte

⁶¹⁹ STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 3-a, rev. și actualizată până la data de 1 mai 2019.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, p. 120.

⁶²⁰ *Codul penal al Republicii Polone.* [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Polonia-RO.html>

⁶²¹ *Уголовный кодекс Республики Казахстан.* [citată 24.10.2022] Disponibil: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252&pos=3407;-46#pos=3407;-46

componente de infracțiune”.⁶²² Inițiative legislative asemănătoare sunt lansate de alți autori ruși⁶²³, precum și de către unii autori ucraineni⁶²⁴.

În ceea ce ne privește, nu suntem părtașii unui atare punct de vedere. Suntem în dezacord cu instituirea unui asemenea temei de liberare de răspundere penală pentru săvârșirea infracțiunilor în discuție. Suntem de părere că, prezența în textul art.238 CP RM, a unui temei similar, liberator de răspundere penală, nu ar avea același efect descurajant, ca în cazul legislației Poloniei sau a Kazahstanului. Din contra, prezența acestuia ar putea determina o escaladare a fenomenului dobândirii prin înșelăciune a creditului sau a împrumutului.

2.4. Latura subiectivă a infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM

Latura subiectivă reprezintă un alt element al componentei de infracțiune. La concret, latura subiectivă reprezintă „partea interioară a infracțiunii”⁶²⁵ și care „exprimă poziția psihică a subiectului infracțiunii în raport cu activitatea materială desfășurată de el”.⁶²⁶ Deci, „spre deosebire de latura obiectivă a infracțiunii, care exprimă aspectul exterior al infracțiunii, latura subiectivă semnifică aspectul interior (lăuntric)”.⁶²⁷

Latura subiectivă este formată din câteva semne: vinovăția, scopul și motivul. Vinovăția este semn principal, în timp ce scopul și motivul sunt semne secundare. În postura de semn principal, vinovăția reprezintă semn obligatoriu, fiind prezent în cazul tuturor infracțiunilor. Motivul și scopul, în calitate de semne secundare, nu au un caracter obligatoriu, ci unul facultativ. Acestea dobândesc caracter obligatoriu doar în cazul unor infracțiuni concrete, și anume: în cazul în care sunt prevăzute, explicit sau implicit, în dispoziția normei de incriminare.

În secțiunile ce urmează vom supune unei investigații detaliate semnele laturii subiective a infracțiunilor examinate.

⁶²² МАРКИЗОВ, Р.В. *Ответственность за преступления в сфере кредитных отношений по уголовному праву России*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Казань, 2003, с. 12.

⁶²³ ШАДРИНА, О.В. *Уголовная ответственность за преступления в банковское-кредитной сфере по уголовному праву Российской Федерации*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008, сс. 8-9; ГУДКОВ, С.В. *Уголовно-правовая оценка посягательств на кредитные отношения*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Омск, 2008, с. 18; ФИНОГЕНОВА, О.В. *Уголовная ответственность за незаконное получение кредита и злостное уклонение от погашения кредиторской задолженности*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2003, с. 13.

⁶²⁴ ЖУК, І.В. Іноземний досвід кримінально-правової охорони банківської діяльності. În: *Матеріали VI Всеукраїнської науково-теоретичної конференції «Реформи законодавства України в умовах євроінтеграції»*, (Київ, 30 жовтня 2014), сс.132.

⁶²⁵ JENUNCHI, E. Latura subiectivă a infracțiunii de constrângere de a face declarații. În: *Revista științifică internațională „Supremația dreptului”*, 2020, nr. 1-2, p. 172.

⁶²⁶ GLADCHI, G. Conceptul laturii subiective a infracțiunii în dreptul penal. În: *Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, Seria „Științe socioumane”, ediția a XVI-a*, nr. 1 p. 20.

⁶²⁷ СОРЕȚCHI, S., HADÎRCA, I. Calificarea infracțiunilor după latura subiectivă. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2015, nr. 11, p. 61.

2.4.1. Vinovăția – semnul principal al laturii subiective

Vinovăția reprezintă semnul de bază al laturii subiective. În lipsa vinovăției cele comise nu pot fi considerate infracțiune. Prin urmare, în lipsa vinovăției, e cu neputință tragerea la răspundere penală. De altfel, la art.6 CP RM este consfințit principiul vinovăției, din esența căruia rezultă că tragerea la răspundere penală e posibilă doar pentru fapte comise cu vinovăție. De asemenea, din textul alin.(1) art.14 CP RM reiese că fapta prejudiciabilă este pasibilă de pedeapsă penală doar dacă este săvârșită cu vinovăție.

Cu drept cuvânt menționează V.Ursu: „Vinovăția este partea componentă principală a proceselor psihice care stau la baza relației dintre autor și fapta infracțională comisă”.⁶²⁸

D.Georgian notează că „între vinovăție și latura subiectivă a infracțiunii există o legătură de la parte la întreg, fără ca acestea să se identifice totalmente”.⁶²⁹

Legea penală nu conține o definiție a vinovăției. În teoria dreptului penal însă, sunt sesizate definiții ale acestei noțiuni. Autoarea română G.Cojanu evocă că „vinovăția exprimă o anumită atitudine psihică periculoasă a făptuitorului față de fapta și urmările ei”.⁶³⁰ La rândul său, V.Manea susține că „vinovăția constă în atitudinea psihică a făptuitorului, în momentul săvârșirii faptei prejudiciabile, față de aceasta și urmările ei prejudiciabile”.⁶³¹

Doctrina penală⁶³² distinge următoarele două forme ale vinovăției: intenția și imprudența (culpa⁶³³).

Care dintre aceste două forme ale vinovăției caracterizează atitudinea psihică a făptuitorului față de cele comise, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM?

⁶²⁸ URSU, V. *Vinovăția penală*, p. 295. [citat 15.01.2023] Disponibil:

<http://www.repository.utm.md/bitstream/handle/5014/17133/Conf-UTM-2013-Vol-2-p295-298.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

⁶²⁹ GEORGIAN, D. *Vinovăția penală: concept și caracterizare*: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2016, p. 108.

⁶³⁰ COJANU, G. Vinovăția – semn principal al laturii subiective a actelor de diversiune. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr. 7, p. 46.

⁶³¹ MANEA, V. Latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 286 C. pen. RM. În: *Revista Națională de Drept*, 2009, nr. 3, p. 41.

⁶³² BUDECI, V. Latura subiectivă a infracțiunii de încălcare a regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport. În: *Legea și Viața*, 2014, nr. 6, p. 28; URSU, V. Analysis of theoretic construction of guilt in law: essence, content and form. În: *Jurnal of Social Sciences*, 2020, Vol. III, No. 2, pp. 90-116; GRAMA, M. et al. *Dreptul penal: Partea generală. Vol.I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012, pp. 237-250; PILAT, S. Latura subiectivă a infracțiunii de vandalism. În: *Legea și Viața*, mai 2017, p. 40; COPEȚCHI, S., HADÎRCA, I. Calificarea infracțiunilor după latura subiectivă. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2015, nr. 11, pp. 61-68; VASILOI, D., BUJOR, V. *Drept penal. Partea generală: teoria infracțiunii*. Chișinău: Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, 2019, pp. 61-64; MARIȚ, A. *Drept penal. Partea Generală. Teoria infracțiunii*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2002, pp. 175-195. 355 p.*

⁶³³ GIURGIU, N. *Legea penală și infracțiunea. Doctrină, legislație, practică judiciară. Ediție revizuită și adăugită*. Iași: Gama, 1995, pp. 132-139; GLADCHI, GH. Imprudența (culpa) penală: evoluție, definiție, modalități (studiu comparat). În: *Revista Națională de Drept*, 2009, nr. 10-12, pp. 127-135; URSU, V. Historical and systematic interpretations of the regulations on guilt, the inherent condition of the legal liability. În: *Jurnal of Social Sciences*, 2019, Vol. II, No. 3, pp. 90-107; RUSU, M.-I. *Instituții de drept penal: partea generală*. București: Hamangiu, 2007, pp. 58-59.

În general, întâlnim mai multe curente de opinie referitoare la forma vinovăției (inclusiv, modalitatea acesteia) pe care trebuie să o manifeste făptuitorul atunci când comite infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM.

Cei mai mulți autori⁶³⁴ consideră că infracțiunile examinate sunt comise cu intenție, în ambele sale modalități: directă și indirectă.

În acest sens, M.A. Kostiucenko enunță: „Latura subiectivă a infracțiunii poartă un caracter complex. Bineînțeles, că făptuitorul săvârșește fapta prejudiciabilă cu intenție, dorind să obțină creditul. În același timp, nu e posibil de afirmat cu tărie că făptuitorul dorește survenirea urmării prejudiciabile. Mai degrabă, făptuitorul se atâră indiferent în raport cu posibilitatea de a rambursa în termen creditul sau admite că nu-l va rambursa în termen”.⁶³⁵

În același fâgaș, N.G. Voldimarova susține: „În raport cu fapta prejudiciabilă făptuitorul manifestă doar intenție directă, fapt dictat de specificarea în dispoziția normei a bunei științe pe care trebuie să o manifeste față de informațiile false prezentate. În raport cu urmarea prejudiciabilă însă, cauzată în rezultatul nerambursării sumei de bază a creditului [corpului creditului], făptuitorul poate manifesta doar intenție indirectă. În prezența intenției directe față de urmarea prejudiciabilă fapta comisă cuprinde semnele escrocheriei săvârșite în sfera creditării”.⁶³⁶

Alți autori⁶³⁷ opinează că infracțiunile cercetate sunt pasibile de săvârșire, în exclusivitate, cu intenție indirectă.

⁶³⁴ ШАДРИНА, О.В. *Уголовная ответственность за преступления в банковско-кредитной сфере по уголовному праву Российской Федерации*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008, с. 16; СЕЛЯМИН, А.А. Понятие и общая уголовно-правовая характеристика преступлений в сфере кредитования по Уголовному кодексу Российской Федерации. În: *Вестник Челябинского государственного университета*, 2015, № 17 (372), с. 159; ФЕДЧЕНКО, А.В. Уголовная ответственность за мошенничество в сфере кредитования. În: *Научный журнал КубГАУ*, 2016, № 123 (09), с. 11; ЗОЛотоВА, Н.М. *Преступления в сфере кредитования*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008, с. 24; ШАЛЯПИНА, М.Ю. *Уголовно-правовые и криминологические проблемы противодействия кредитно-банковским преступлениям*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Краснодар, 2015, с. 92; БАЛЯБИН, В.Н., ВОРОНЦОВА, С.В. *Уголовно-правовое обеспечение безопасности банковского кредитования и проведения расчетов*. Москва: Проспект, 2016, с. 60; ШАЛЯПИНА, М.Ю. Ответственности за незаконное получение кредита по Уголовному кодексу Российской Федерации. În: *Общество и право*, 2014, № 2 (48), с. 126; ШАЛЯПИНА, М.Ю. *Уголовно-правовые и криминологические проблемы противодействия кредитно-банковским преступлениям*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Краснодар, 2015, с. 21; МАРКИЗОВ, Р.В. *Ответственность за преступления в сфере кредитных отношений по уголовному праву России*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Казань, 2003, с. 19; ВАСИЛЬЕВА, Я.С. Уголовная ответственность за деяние, совершенные в сфере кредитных отношений: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Екатеринбург, 2000, с. 73.

⁶³⁵ КОСТЮЧЕНКО, М.А. *Кредитные преступления (ст. ст. 176, 177 УК РФ): характеристика и предупреждение*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Иркутск, 2020, с. 35.

⁶³⁶ ВОЛЬДИМАРОВА, Н.Г. Проблемы установления уголовной ответственности за преступления в сфере кредитования. În: *Вестник Томского государственного университета. Право*, 2019, № 34, с. 67.

⁶³⁷ СУЛТАНОВА, Н.А. *Уголовно-правовое противодействие преступлениям в сфере кредитования*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Грозный, 2020, с. 74; КУТЬИН, Н.Г. *Уголовно-правовые и криминологические проблемы борьбы с преступлениями в кредитно-банковской сфере*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2003, с. 36; ГУДКОВ, С.В. *Уголовно-правовая оценка посягательств на кредитные отношения*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Омск, 2008, сс. 14-15.

Bunăoară, A.A. Glazov notează: „Infrațiunea prevăzută la art.176 din Codul penal al Federației Ruse [articol similar cu art.238 CP RM] presupune manifestarea unei intenții indirecte, întrucât la obținerea creditului făptuitorul nu urmărește scopul de a sustrage mijloacele financiare, ci de a rambursa creditul în ordinea corespunzătoare”.⁶³⁸

La rândul său, R.I. Treteakov menționează: „Prezența intenției directe în raport cu cauzarea unor daune demonstrează că cele comise nu constituie o dobândire ilegală a unui credit, ci o sustragere”.⁶³⁹

După E.N. Alioșina-Alekseeva, în cazul infrațiunilor examinate vinovăția se caracterizează în felul următor: „Intenția este îndreptată spre obținerea creditului cu ulterioara rambursare a mijloacelor bănești; ulterior, este cauzată urmarea prejudiciabilă (sub forma mijloacelor bănești nerambursate și a dobânzilor), survenirea cărora nu este dorită de către făptuitor, dar care este admisă în mod conștient”.⁶⁴⁰

Și D.M. Dugricilova⁶⁴¹ accentuează că în cazul infrațiunilor analizate elementul volitiv al intenției comportă un specific, aceasta deoarece obținând creditul făptuitorul nu dorește să cauzeze urmări prejudiciabile dar, în mod conștient, admite survenirea lor.

Potrivit unei alte optici⁶⁴², infrațiunile analizate pot fi comise cu intenție indirectă sau cu încredere exagerată. Remarcăm că această accepțiune scoate în relief posibilitatea manifestării de către făptuitor a imprudenței în raport cu cele săvârșite.

Autorul bielorus A.I. Kasianik nu exclude ipoteza în care făptuitorul să acționeze, inclusiv din neglijență în raport cu urmarea prejudiciabilă. În acest sens, autorul menționează următoarele: „Obținând un credit prin înșelăciune, solicitantul de credit consideră că îl va rambursa, dar, această mizare, nu întotdeauna este corectă și, prin urmare, este produsă o daună. În caz de imprudență, făptuitorul prevede posibilitatea cauzării unor daune, dar în lipsa unor

⁶³⁸ ГЛАЗОВ, А.А. Некоторые вопросы квалификации мошенничества в сфере потребительского кредитования и его отграничения от других преступлений. În: *Юридическая наука и правоохранительная практика*, 2008, № 2 (5), с. 66.

⁶³⁹ ТРЕТЬЯКОВ, Р.И. Незаконное получение кредита (ст. 176 УК РФ): некоторые проблемы теории и практики. În: *Проблемы современной юридической науки и практики: сборник статей студентов, аспирантов и молодых ученых*. Т.2. Красноярск: ИПК СФУ, 2011, с. 238.

⁶⁴⁰ АЛЕШИНА-АЛЕКСЕЕВА, Е.Н. Отграничение мошенничества в сфере кредитования (ст. 159¹ УК РФ) от незаконного получения кредита (ст. 176 УК РФ). În: *Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России*, 2019, № 2 (82), с. 127.

⁶⁴¹ ДУТРИЧИЛОВА, Д.М. *Преступления в сфере кредитно-банковской деятельности: Общая характеристика и вопросы квалификации*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2005, с. 26.

⁶⁴² ЩЕТИНИНА, Н.В. Некоторые проблемы совершенствования уголовного законодательства, предусматривающего ответственность за незаконное получение кредита. În: *Вестник Томского Государственного Университета*, 2007, с. 186; ЩЕТИНИНА, Н.В. *Уголовно-правовая характеристика незаконного получения кредита и злостного уклонения от кредиторской задолженности*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Тюмень, 2008, с. 17; КОЧЕРГА, В.В. *Криминологические и уголовно-правовые меры противодействия преступлениям, посягающим на интересы кредиторов*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2011, с. 22.

temeiuri suficiente mizează pe faptul că nu vor surveni sau nu prevede posibilitatea cauzării unor daune, deși trebuia și putea să le prevadă”.⁶⁴³

Alți autori, în genere, sunt de părere că infracțiunile analizate pot fi comise doar din imprudență, nu și cu intenție.

Implicat, o atare accepțiune este îmbrățișată de către I.G. Idrisova și R.B. Abdulina: „Urmarea prejudiciabilă reprezintă unul dintre semnele obligatorii ale infracțiunii prevăzute la art.176 din Codul penal al Federației Ruse. Făptuitorul nu poate să dorească survenirea urmării prejudiciabile, în acest caz fiind imposibilă calificarea în baza acestui articol, cele comise urmând a fi apreciate drept escrocherie. Corespunzător, în cazul infracțiunii respective este exclusă vinovăția sub forma intenției”.⁶⁴⁴

În fine, în accepțiunea altor autori⁶⁴⁵ (cu care suntem de acord) infracțiunile examinate pot fi comise, în exclusivitate, cu intenție directă. O poziție similară întâlnim în practica judiciară națională⁶⁴⁶.

V.Stati încercă să explice această viziune: „persoana care urmărește scopul obținerii unui credit [...] își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale de prezentare cu bună știință a

⁶⁴³ КАСЬЯНИК, А.И. Признаки субъективной стороны в составе выманивания кредита или дотаций. În: *Вестник Брэсцкага універсітэта. Серыя гуманітарных і грамадскіх навук*, 2008, № (32), с. 128.

⁶⁴⁴ ИДРИСОВА, И.Г., АБДУЛЛИНА, Р.Б. Разграничение хищения и незаконного получения кредита. În: *Международный журнал гуманитарных и естественных наук*, 2019, № 3-4, с. 98.

⁶⁴⁵ ГЫРЛЯ, Л.Г., ТАБАРЧА, Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть особенная. Том. I*. Кишинэу: Cartdidact, 2010, p. 589; MACARI, I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea Specială*. Chișinău: CE USM, 2003, p. 239; BORODAC, A. *Manual de drept penal. Partea Specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004, p. 316; BARBĂNEAGRĂ, A. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2003, p. 504; BARBĂNEAGRĂ, A. et al. *Codul penal comentat și adnotat*. Chișinău: Cartier, 2005, p. 361; BARBĂNEAGRĂ, A. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009, p. 498; BRÎNZA, S., STATI, V. *Drept penal. Partea Specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 49; POALELUNGI, M. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013, p. 803; STATI, V. Infracțiunile prevăzute la art. 238 și 239 CP RM în lumina amendamentelor operate în Codul penal la 25.07.2014. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2015, nr. 3 (83), p. 213; STATI, V. Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 3-a, rev. și actualizată până la data de 1 mai 2019*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, p. 101; STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs*. Chișinău: CEP USM, 2014, p. 90; BRÎNZA, S., STATI V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 57; BRÎNZA, S., STATI V. *Drept penal. Partea specială: Compendiu*. Chișinău: CEP USM, 2021, p. 260; АБРАМОВ, В.Ю. *Уголовно-правовые и криминологические проблемы борьбы с преступлениями в сфере банковского кредитования*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 1998, с. 50; МОЙСИК, В.Р. *Проблеми кримінальної відповідальності за шахрайство з фінансовими ресурсами*: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. Київ, 2002, с. 11; БАЙДА, А., СКЛЕЗЬ, О. Особливості кваліфікації злочинів за статтею 222 Кримінального Кодексу України «Шахрайство з фінансовими ресурсами». În: *Підприємництво господарство і право*, 2020, № 5, с. 222; MUCHA, K. Economic crime in the Polish legal system on the example of the crime of obtaining a bank credit by false pretenses. În: *Annales Universitatis Apulensis, Series Jurisprudentia*, vol. 16, 2013, No.1, p. 129.

⁶⁴⁶ *Sentița Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 16 mai 2019. Dosarul nr. 1-273/2018*. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8af8fcbe-d777-e911-80d7-0050568b021b; *Sentița Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 03 decembrie 2018. Dosarul nr. 1-801/2018*. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/c9eb893e-faf6-e811-80d5-0050568b021b; *Sentița Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 04 august 2021. Dosarul nr. 1-945/2021*. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/09617bcb-e328-40d0-bfb7-b9798f262acf

unor informații false, prevede că va cauza daune în mărime mai mare sau egală cu 500 unități convenționale și dorește survenirea acestor urmări”.⁶⁴⁷

Împărtășim cea din urmă poziție doctrinară. De fapt, ea concordă cu viziunea noastră privitoare la conținutul urmării prejudiciabile. În cadrul segmentului din lucrare dedicat cercetării urmării prejudiciabile am argumentat că la aprecierea cuantumului acesteia trebuie să se i-a în calcul suma creditului sau a împrumutului efectiv primit, nu însă suma creditului sau a împrumutului neachitat și a plăților suplimentare datorate victimei (dobânzi, penalități etc.).

Per a contrario, promotorii opiniilor sus-reliefate, aflate în disonanță cu accepțiunea noastră, își întemeiază poziția pe o altă abordare față de conținutul urmării prejudiciabile cauzate victimei. În viziunea acestora, în conținutul urmării prejudiciabile trebuie să intre suma creditului sau a împrumutului nerambursat și a altor plăți suplimentare (dobânzi, penalități etc.).

În opinia noastră, între variabila cantitativă a bunurilor dobândite în rezultatul săvârșirii infracțiunii și urmarea prejudiciabilă cauzată în dauna victimei există o echivalență. Prin urmare, în condițiile în care mărimea daunei cauzate victimei trebuie să fie egală cu suma mijloacelor bănești acordate cu titlu de credit sau de împrumut, făptuitorul nu poate decât să dorească survenirea urmării prejudiciabile. Or, dacă făptuitorul dorește să obțină efectiv suma mijloacelor bănești, este limpede că acesta dorește să și cauzeze victimei daune materiale, cifrate la cuantumul mijloacelor bănești obținute.

E inadmisibil ca suma creditului sau a împrumutului neachitat, precum și a plăților suplimentare aferente creditului sau a împrumutului neachitat să formeze conținutul urmării prejudiciabile. În așa caz, practic s-ar pierde linia de bază de demarcare între infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM și infracțiunile de escrocherie.

Infra vom demonstra că în cazul infracțiunilor supuse analizei făptuitorul urmărește un scop final concretizat în folosința temporară a mijloacelor bănești. În opoziție, în situația infracțiunii de escrocherie făptuitorul urmărește scopul de cupiditate. Astfel, dacă am admite că urmarea prejudiciabilă a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM este reprezentată de suma nerambursată a creditului sau a împrumutului, făptuitorul nu ar putea acționa cu intenție directă, întrucât dorința făptuitorului de a nu rambursa suma creditului sau a împrumutului obținut ar echivala cu dorința făptuitorului de a se îmbogăți (caz în care cele comise ar constitui o sustragere). În consecință, ar părea straniu ca în raport cu fapta prejudiciabilă făptuitorul să manifeste intenție directă, în timp ce în raport cu urmarea prejudiciabilă făptuitorul să acționeze cu orice formă a vinovăției, cu excepția intenției directe. Un asemenea model nu mai regăsim în textul altor norme incriminatorii din legea penală moldavă.

⁶⁴⁷ STATI, V. Infracțiunea de dobândire a creditului prin înșelăciune (art. 238 C. pen. RM): noi tendințe și abordări. Partea II. În: *Revista Națională de Drept*, 2011, nr. 1, p. 5.

Mai mult, e de neimaginat ca o infracțiune să poată fi săvârșită cu intenție indirectă și, în același timp, să nu poată fi comisă cu intenție directă.

Și mai straniu ar fi, ca două infracțiuni conexe să fie delimitate în funcție de modalitatea intenției: directă sau indirectă. Ar rezulta că, dacă făptuitorul ar manifesta intenție indirectă în raport cu urmarea prejudiciabilă cele comise ar urma să fie încadrate în tiparul art.238 CP RM. În contrast, dacă făptuitorul ar acționa cu intenție directă față de urmarea prejudiciabilă cele săvârșite ar cuprinde semnele infracțiunii de escrocherie.

Evident, nu putem accepta asemenea concluzii la aprecierea formei vinovăției cu care trebuie să acționeze făptuitorul la săvârșirea infracțiunilor specificate la art.238 CP RM. Dar tocmai spre atare concluzii ne îndeamnă o parte dintre autorii sus-citați.

Constatăm, din nou, deficiența care marchează maniera de redare a urmării prejudiciabile în conținutul infracțiunii. În mod normal, vinovăția făptuitorului ar trebui să se limiteze doar la momentul obținerii mijloacelor bănești, nu și la momentele ce excedă momentul obținerii mijloacelor bănești (e.g. nerambursarea mijloacelor bănești obținute, întârzierea rambursării acestor mijloace bănești). Aceste momente nu ar trebui să conteze în planul relevării vinovăției făptuitorului, dar în planul evidențierii scopului final urmărit de făptuitor. Tocmai scopul final urmărit de făptuitor în procesul obținerii prin înșelăciune a sumei creditului sau a sumei împrumutului ar trebui să fie acel criteriu hotărâtor în disocierea infracțiunilor analizate de infracțiunile de escrocherie.

Mai sus am propus o nouă formulă în redarea conținutului urmării prejudiciabile. Considerăm că formula propusă este în stare să elimine disensiunile legate de aprecierea formei vinovăției pe care ar trebui să o aibă făptuitorul în raport cu cele comise. Noua formulă introduce o notă de claritate privitoare la conținutul urmării prejudiciabile. Mai exact, din formula propusă reiese clar că conținutul urmării prejudiciabile este egal cu suma creditului/împrumutului obținut. În rezultat, este tranșată dilema referitoare la forma vinovăției, făptuitorul urmând să acționeze, în exclusivitate, cu intenție directă.

Până atunci, rămânem pe poziția că, în pofida redării nereușite a urmării prejudiciabile, intenția directă este cea care caracterizează atitudinea psihică a făptuitorului în raport cu cele comise.

Apropo, S.Brînza și V.Stati remarcă că „această intenție este calificată de un scop special”.⁶⁴⁸ Pe aceeași undă se situează autorul polonez K.Mucha, care menționează că în cazul infracțiunilor analizate „intenția este condiționată”⁶⁴⁹, și anume: pentru a obține creditul.

⁶⁴⁸ BRÎNZA, S., STATI, V. *Drept penal. Partea Specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 49; STATI, V. Infracțiunile prevăzute la art. 238 și 239 CP RM în lumina amendamentelor operate în Codul penal la 25.07.2014. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2015, nr. 3 (83), p. 214;

În teoria dreptului penal⁶⁵⁰ o asemenea intenție este denumită „intenție calificată prin scop”. În cazul unei asemenea intenții „voința făptuitorului este îndreptată spre realizarea unei anumite finalități”⁶⁵¹, prevăzute explicit sau implicit în dispoziția normei de incriminare. În context, într-o speță instanța a notat că „inculpatul a acționat cu intenție directă îndreptată spre atingerea scopului țintit”.⁶⁵²

Precizăm că, în contextul infracțiunilor analizate scopul constituie semn obligatoriu. S.Copețchi observă: „când scopul este inserat în dispoziția normei drept semn de bază, făptuitorul acționează cu intenție directă”.⁶⁵³ S.Brînza concluzionează că „scopul special al infracțiunii este compatibil numai cu intenția directă”.⁶⁵⁴ Potrivit aceluiași autor, „nici infracțiunile săvârșite cu intenție indirectă, nici, cu atât mai puțin, infracțiunile imprudente nu pot include în componența lor un scop special”.⁶⁵⁵

Ă.S. Muradov⁶⁵⁶ are o altă părere, sugerând că, în contextul infracțiunilor economice, specificarea scopului, în dispoziția normei, nu înlătură posibilitatea ca făptuitorul să acționeze cu intenție indirectă.

Nu putem îmbrățișa o asemenea opinie. Accentuăm că intenția indirectă este incidentă doar cazurilor în care urmarea prejudiciabilă este semn constitutiv. E de neînchipuit ca făptuitorul să vrea să atingă un rezultat anume, dar, în același timp, să nu dorească cauzarea unei urmări prejudiciabile. Au perfectă dreptate R.Cojocar și M.David atunci când menționează că în asemenea cazuri „scopul este indisolubil legat de urmarea prejudiciabilă, respectiv pentru realizarea scopului făptuitorul dorește producerea acestei urmări”.⁶⁵⁷

După identificarea formei vinovăției cu care acționează făptuitorul la săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, și a modalității sale, se impune de stabilit conținutul acesteia pornind de la cei doi factori: intelectual și volitiv.

STATI, V. Infracțiunea de dobândire a creditului prin înșelăciune (art. 238 C. pen. RM): noi tendințe și abordări. Partea II. În: *Revista Națională de Drept*, 2011, nr. 1, p. 5.

⁶⁴⁹ MUCHA, K. Economic crime in the Polish legal system on the example of the crime of obtaining a bank credit by false pretenses. În: *Annales Universitatis Apulensis, Series Jurisprudentia*, vol. 16, 2013, No. 1, p. 129.

⁶⁵⁰ ȘTEFAN, C.-V. *Succinte considerații asupra noii concepții referitoare la trăsăturile infracțiunii*. [citată 15.01.2023] Disponibil: <http://revistaprolege.ro/succinte-consideratii-asupra-noii-conceptiei-referitoare-la-trasaturile-infraciunii/>

⁶⁵¹ SIMIONESCU, E.-G. Intenția, formă de vinovăție în legislația penală română și străină. În: *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria „Științe Juridice”*, 2012, Nr. 3, p. 120.

⁶⁵² *Sentiința Judecătoreiei Chișinău, sediul Buiucani din 02 iulie 2018. Dosarul nr.1-345/2018*. [citată 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/27f968b5-d27d-e811-80d4-0050568b021b

⁶⁵³ COPEȚCHI, S. Semnele secundare ale laturii subiective: aspecte teoretico-practice și legislative. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Infracțiunea – răspunderea penală – pedeapsa. Drept și criminologie”*, (Chișinău, 25-26 martie 2021), p. 81.

⁶⁵⁴ BRÎNZA, S. Rolul scopului în procesul de stabilire a gradului prejudiciabil al faptei. În: *Revista științifică USM „Studia Universitatis”*, 2007, nr. 3, p. 95.

⁶⁵⁵ *Ibidem*.

⁶⁵⁶ МУРАДОВ, Э.С. *Субъективные признаки преступлений в сфере экономической деятельности*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008, с. 8.

⁶⁵⁷ COJOCARU, R., DAVID, M. Determinarea semnelor facultative ale laturii subiective la încadrarea juridică a infracțiunii. În: *Legea și Viața*, nr. 5, p. 22.

În context, V.Ursu menționează: „Conținutul vinovăției este determinat de cumulul dintre conștiință și voință, precum și de corelația dintre acestea”.⁶⁵⁸

Grosso modo, factorul intelectual exprimă conștientizarea de către făptuitor a celor comise, în timp ce factorul volitiv reprezintă voința persoanei în raport cu cele săvârșite.

În speță, *factorul intelectual* presupune următoarele: făptuitorul conștientizează că prezintă victimei informații false în vederea obținerii unor mijloace bănești reprezentând un credit/împrumut etc.; corespunzător, acesta înțelege că obține aceste mijloace bănești ca rezultat al prezentării unor informații false, și prevede că, în consecință, va cauza victimei un prejudiciu.

În același timp, *factorul volitiv* exprimă dorința făptuitorului de a prezenta victimei anumite informații false și de a obține din contul ultimei mijloace bănești reprezentând un credit/împrumut etc.; de asemenea, făptuitorul dorește să cauzeze victimei un prejudiciu sub forma unor daune materiale, ca expresie a mijloacelor bănești obținute prin înșelăciune.

În teoria dreptului penal⁶⁵⁹ intenția este grupată, *inter alia*, în: spontană și premeditată; determinată și nedeterminată.

Infrațiunile analizate sunt susceptibile de săvârșire numai cu intenție premeditată. Potrivit doctrinei, „intenția premeditată implică o chibzuință îndelungată asupra săvârșirii faptei, iar, uneori, chiar o activitate de planificare”.⁶⁶⁰ Natura juridică a infrațiunilor specificate la art.238 CP RM denotă că, de regulă, făptuitorul acționează în baza unei intenții premeditate. Concluzia noastră se întemeiază pe: specificul faptei prejudiciabile; scopul special urmărit de făptuitor; specificul mijlocului de săvârșire a infracțiunii (care, în mod normal, trebuie pregătit din timp).

La fel, V.V. Kravcenko observă: „În cazul escrocheriei săvârșite în sfera bancară vinovăția se caracterizează, întotdeauna, prin intenție concretizată, aceasta deoarece făptuitorul încearcă să obțină o anumită sumă de bani”.⁶⁶¹

Respectiva explicație poate fi extrapolată în contextul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. Făptuitorul are o reprezentare clară referitoare la suma creditului și a împrumutului solicitat și, în consecință, obținut. Respectiv, făptuitorul are o reprezentare concretă în raport cu urmarea prejudiciabilă pasibilă de cauzare.

În alt registru, făptuitorul poate acționa în baza unei singure intenții sau în baza mai multor intenții infracționale. În primul caz, cele comise formează o infracțiune unică prelungită, în timp

⁶⁵⁸ URSU, V. Analysis of theoretic construction of guilt in law: essence, content and form. În: *Jurnal of Social Sciences*, 2020, Vol. III, No. 2, p. 96.

⁶⁵⁹ GRAMA, M. et al. *Dreptul penal: Partea generală. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012, p. 241.

⁶⁶⁰ URSU, V. Analysis of theoretic construction of guilt in law: essence, content and form. În: *Jurnal of Social Sciences*, 2020, Vol. III, No. 2, p. 104.

⁶⁶¹ КРАВЧЕНКО, В.В. К вопросу об уголовно-правовой характеристике мошенничества в сфере банковского кредитования. În: *Материалы II Международной научно-практической конференции (часть I) «Уголовная политика в сфере обеспечения безопасности здоровья населения, общественной нравственности и иных социально-значимых интересов»*, (Краснодар, 25 мая 2013 г.). Краснодар: КСЭИ, 2013, с. 117.

ce în cel de-al doilea caz cele săvârșite constituie un concurs de infracțiuni. De pildă, într-o speță cele comise au fost încadrate o singură dată în baza art.238 CP RM în condițiile în care făptuitorul, în intervalul de câteva luni, de la aceeași bancă, a obținut trei credite.⁶⁶² În opoziție, într-o altă speță,⁶⁶³ au fost identificate două intenții infracționale, cele comise fiind încadrate, pe bună dreptate, în baza regulilor concursului de infracțiuni (*i.e.* de două ori în baza art.238 CP RM). Regula încadrării celor comise ca concurs de infracțiuni a fost ignorată într-un alt caz⁶⁶⁴ din practica judiciară. La concret, făptuitorul a obținut patru credite în baza unor intenții diferite. În fapt, creditele au fost obținute (*i*) din contul a trei bănci diferite și a unei organizații financiare nebankare și (*ii*) la intervale de timp diferite (circa trei luni distanță între acțiunile infracționale comise). Cele două împrejurări, privite cumulativ, demonstrează că făptuitorul a acționat în baza mai multor intenții infracționale. Prin urmare, cele săvârșite urmau a fi încadrate potrivit regulilor concursului de infracțiuni.

În altă ordine de idei, consemnăm că în dispoziția alin.(1) art.238 CP RM este înscrisă sintagma „bună știință”.

Care este natura juridică a acestei expresii? Formează această expresie un semn constitutiv distinct al componentelor de infracțiune investigate?

Cu privire la aceste aspecte S.Prodan menționează: „buna știință nu reprezintă un semn al laturii subiective a infracțiunii. Sintagma respectivă desemnează un procedeu special de legistică formală ce vizează intenția făptuitorului”.⁶⁶⁵ La rândul său, S.Copețchi susține: „buna știință constituie un complement al intenției. Buna știință îi imprimă un conținut anume intenției. [...] buna știință suplimentează conținutul atitudinii psihice a făptuitorului [...]”.⁶⁶⁶

Așadar, sintagma „buna știință” nu formează semn al componentei de infracțiune. În același timp, această expresie se află în conexiune cu latura subiectivă a infracțiunii, caracterizând acest element al componentei de infracțiune. Corespunzător, sintagma „buna știință” ajută la identificarea formei vinovăției și a modalității acesteia, manifestate de către făptuitor la săvârșirea infracțiunii.

⁶⁶² Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 27 septembrie 2013. Dosarul nr.1ra-835/2013. [citată 08.02.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=637

⁶⁶³ Sentința Judecătorei Edineț, sediul Dondușeni din 21 noiembrie 2018. Dosarul nr. 1-137/2018. [citată 08.02.2023] Disponibil: https://jed.instante.justice.md/pigd_integration/pdf/d6d5f58d-92ed-e811-80d8-0050568b4d5b

⁶⁶⁴ Sentința Judecătorei Ungheni din 01 decembrie 2014. Dosarul nr. 1-2/2014. [citată 08.02.2023] Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/c6e07451-6479-e411-a92e-005056a5fb1a

⁶⁶⁵ PRODAN, S. *Răspunderea penală pentru infracțiunile legate de creditare*. Chișinău: CEP USM, 2011, p. 214.

⁶⁶⁶ COPEȚCHI, S. Coraportul dintre buna știință și modalitatea normativă a intenției infracționale. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”*, (Chișinău, 07-08 noiembrie 2020). Chișinău: CEP USM, 2020, pp. 19-20.

În general, așa cum se relevă în doctrină, buna știință subliniază „cunoașterea certă pe care trebuie să o manifeste făptuitorul în raport cu unele semne constitutive obiective”.⁶⁶⁷

În cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM buna știință presupune cunoașterea certă (sigură) de către făptuitor a faptului că informația prezentată victimei este falsă.

Doctrina explică astfel acest lucru: „Făptuitorul trebuie să conștientizeze că informațiile furnizate victimei nu corespund realității, *i.e.* că în documentele prezentate nu au fost introduse date adevărate sau că în acestea au fost reflectate date incomplete, ce distorsionează sensul și conținutul informației prezentate, în rezultat creditor realizând o evaluare greșită a stării financiare și economice a solicitantului de credit”.⁶⁶⁸

Subsecvent, făptuitorul înțelege că informația furnizată victimei este înșelătoare și că, în rezultat, poate obține, în mod fraudulos, un credit sau un împrumut. Respectiv, făptuitorul înțelege că, în consecință, ar putea cauza victimei o daună.

În concluzie, art.238 CP RM devine operabil doar atunci când făptuitorul cunoaște cu exactitate că informația prezentată victimei este falsă, fapt recunoscut în practica judiciară națională⁶⁶⁹.

2.4.2. Semnele secundare ale laturii subiective

Pe lângă vinovăție latura subiectivă a infracțiunii cuprinde și unele semne facultative care, în unele cazuri, pot deveni obligatorii. Acestea sunt: scopul și motivul.

În cazul infracțiunilor investigate scopul apare pe post de semn obligatoriu⁶⁷⁰, fiind unul special⁶⁷¹, în timp ce motivul constituie semn facultativ.

În continuare vom supune analizei cele două semne secundare ale laturii subiective.

Vom iniția investigația cu *scopul infracțiunii*.

În doctrina dreptului penal scopul infracțiunii este definit ca fiind: „schimbarea în realitatea obiectivă, pe care făptuitorul urmărește să o obțină în rezultatul săvârșirii infracțiunii”;⁶⁷²

⁶⁶⁷ СОРЕЏСНІ, S. Coraportul dintre buna știință și modalitatea normativă a intenției infracționale. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”*, (Chișinău, 07-08 noiembrie 2020). Chișinău: CEP USM, 2020, p. 20.

⁶⁶⁸ ЩЕТИНИНА, Н.В. Некоторые проблемы совершенствования уголовного законодательства, предусматривающего ответственность за незаконное получение кредита. În: *Вестник Томского Государственного Университета*, 2007, с. 183; ТАТАЕВ, Э.К. К вопросу о способах незаконного получения кредита. În: *Вестник Академии экономической безопасности МВД России*, 2010, № 12, с. 154.

⁶⁶⁹ *Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 11 iulie 2022. Dosarul nr. 1-3109/2021.* [citat 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f333ec4f-bde5-4404-9530-e3a0bd163e12

⁶⁷⁰ БАЛЯБИН, В.Н., ВОРОНЦОВА, С.В. *Уголовно-правовое обеспечение безопасности банковского кредитования и проведения расчетов*. Москва: Проспект, 2016, с. 48.

⁶⁷¹ МОЙСИК, В.Р. *Проблеми кримінальної відповідальності за шахрайство з фінансовими ресурсами*: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. Київ, 2002, с. 11; БАЙДА, А., СКЛЕЗЬ, О. Особливості кваліфікації злочинів за статтею 222 Кримінального Кодексу України «Шахрайство з фінансовими ресурсами». În: *Підприємництво господарство і право*, 2020, № 5, с. 222.

„obiectivul, țelul propus de către făptuitor, întru realizarea căruia acesta săvârșește fapta ilicită prevăzută de legea penală”.⁶⁷³

În teoria dreptului penal este evidențiată următoarea precizare: „intenția și scopul infracțiunii sunt noțiuni juridice diferite, ele nu trebuie confundate”.⁶⁷⁴

Pe de o parte, scopul infracțiunii este semn secundar al laturii subiective, în timp ce intenția (formă a vinovăției) este semn principal al laturii subiective. În acest context, reiterăm că nu există infracțiune fără vinovăție (intenție sau imprudență). În opoziție, fără scop infracțiune există.

Pe de altă parte, scopul și intenția sunt noțiuni care se intersectează. Ambele desemnează latura subiectivă a infracțiunii. Plus la aceasta, de regulă, în cazul infracțiunilor caracterizate prin scop special făptuitorul acționează cu intenție (mai exact – cu intenție directă).

În cazul infracțiunilor examinate identificăm două categorii de scop: *scopul primar (inițial)* și *scopul final*.

În doctrină se susține că „scopul poate fi imediat sau îndepărtat”.⁶⁷⁵ Deducem că scopul primar este unul imediat, în timp ce scopul final este unul îndepărtat.

În textul normei de incriminare regăsim trei ipoteze de exprimare a scopului inițial pe care îl urmărește făptuitorul atunci când prezintă victimei informații false:

a) obținerea unui credit, a unui împrumut, a unei despăgubiri sau a unei indemnizații de asigurare;

b) obținerea unui credit, a unui împrumut, a unei despăgubiri sau a unei indemnizații de asigurare, în sumă majorată;

c) obținerea unui credit sau a unui împrumut în condiții avantajoase.

Reiterăm că, la modul practic, atunci când făptuitorul urmărește scopul obținerii unei despăgubiri sau a unei indemnizații de asigurare ori scopul obținerii acestora în sumă majorată art.238 CP RM devine inaplicabil. În secțiunile anterioare din lucrare am argumentat că fapta de dobândire a unei despăgubiri sau a unei indemnizații de asigurare prin înșelăciune nu concordă cu esența juridică a infracțiunilor analizate. O asemenea faptă nu poate fi încadrată în tiparul art.238 CP RM. *Infra*, cu prilejul examinării scopului final al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, vom prezenta argumente suplimentare. Din aceste motive, la caracterizarea scopului

⁶⁷² ANGHELUȚĂ, M. Semnele secundare ale laturii subiective în cazul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății: aspecte teoretice și practice. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Infracțiunea – răspunderea penală – pedeapsa. Drept și criminologie”*, (Chișinău, 25-26 martie 2021), p. 232.

⁶⁷³ PILAT, S. Latura subiectivă a infracțiunii de vandalism. În: *Legea și Viața*, mai 2017, p. 42.

⁶⁷⁴ RENIȚĂ, G. Vinovăția, motivul și scopul infracțiunilor de manipulare a unui eveniment sportiv și de pariuri aranjate. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2022, nr. 3 (62), p. 28.

⁶⁷⁵ BRÎNZA, S. Rolul scopului în procesul de stabilire a gradului prejudiciabil al faptei. În: *Revista științifică USM „Studia Universitatis”*, 2007, nr. 3, p. 95.

inițial al infracțiunii vom desconsidera ipotezele sus-indicate, *i.e.* referitoare la obținerea unei despăgubiri sau a unei indemnizații de asigurare și la obținerea acestora într-o sumă majorată. Accentuăm că în legislațiile altor state un asemenea scop este străin cadrului incriminator analogic cu cel de la art.238 CP RM.

În alt privință, sesizăm că scopul primar al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM comportă un specific anume.

V.Ursu evocă că „scopul se bazează pe percepția făptuitorului despre viitorul rezultat dăunător, este concret, dar nu întotdeauna realizat pe deplin de subiect”.⁶⁷⁶

Potrivit regulii generale, în cazul infracțiunilor ce cuprind scopul drept semn obligatoriu, nu este necesară realizarea efectivă a acestuia. S.Brînza accentuează că „calificarea infracțiunii este determinată de formarea scopului, nu de realizarea acestuia”.⁶⁷⁷ Respectiv, așa cum menționează V.Prisacari realizarea scopului țintit „ar putea constitui infracțiune în sine”.⁶⁷⁸

În cazul infracțiunilor analizate atestăm o excepție de la regula încadrării faptelor penale în ipoteza realizării scopului infracțional. Așadar, realizarea scopului primar este necesară. *Per a contrario*, nerealizarea scopului primar poate fi calificată ca tentativă la una dintre infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM.

Această excepție este determinată de mecanismul de săvârșire etapizată a faptei prejudiciabile, precum și de relația existentă între scopul infracțiunii și urmarea prejudiciabilă. Scopul primar evoluează în postura de finalitate urmărită prin săvârșirea acțiunii inițiale, *i.e.* prin prezentarea unor informații false. În același timp, atingerea scopului primar marchează momentul săvârșirii acțiunii finale din conținutul faptei prejudiciabile, concretizare în obținerea efectivă a mijloacelor bănești. Tot atunci este cauzată urmarea prejudiciabilă în dauna victimei.

În continuare vom examina fiecare dintre cele trei finalități primare.

Scopul obținerii unui credit sau a unui împrumut. În această ipoteză făptuitorul „dorește să-și exercite efectiv dreptul contractual de primire de la instituția financiară, de la organizația financiară nebanară, de la asociația de economii și împrumut [...] a mijloacelor în mărime mai mare sau egală cu 500 unități convenționale”⁶⁷⁹. Această formă de exprimare a scopului primar este cea mai des întâlnită în practica judiciară. Or, în cele mai dese cazuri, prezentând informații false, făptuitorul urmărește să obțină la propriu un credit sau un împrumut.

⁶⁷⁶ URSU, V. Analysis of theoretic construction of guilt in law: essence, content and form. În: *Jurnal of Social Sciences*, 2020, Vol. III, No. 2, p. 101.

⁶⁷⁷ BRÎNZA, S. Rolul scopului în procesul de stabilire a gradului prejudiciabil al faptei. În: *Revista științifică USM „Studia Universitatis”*, 2007, nr. 3, p. 96.

⁶⁷⁸ PRISACARI, V. *Calificarea unității și a pluralității de infracțiuni*: tz. de doct. în drept. Chișinău, p. 117.

⁶⁷⁹ STATI, V. Infracțiunile prevăzute la art. 238 și 239 CP RM în lumina amendamentelor operate în Codul penal la 25.07.2014. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2015, nr. 3 (83), p. 214.

Scopul obținerii unui credit sau a unui împrumut în sumă majorată. În opinia autoarei S.Prodan „majorarea sumei creditului consistă în obținerea creditului într-o mărime care depășește plafonul legal admisibil în cazul solicitantului de credit respectiv”.⁶⁸⁰ Această explicație poate fi extrapolată și în contextul obținerii unui împrumut în sumă majorată.

Reiese că, în această ipoteză, făptuitorul obține un credit sau un împrumut într-un quantum mai mare, decât cel pe care, în mod normal, putea să-l obțină. În atare situații, limita maximă a creditului sau a împrumutului, pasibil de accesat, este prevăzută în lege sau este reflectată în politica de creditare a unor anumitor credite sau în politica de acordare a unor împrumuturi anumite.

În doctrină,⁶⁸¹ drept exemplu de scop primar concretizat în majorarea sumei creditului, urmărit de către făptuitor, este prezentat cazul funcționarului bancar care, susținând eronat că nu mai activează în cadrul băncii, obține un credit peste limita admisă funcționarilor bancari. Un alt exemplu, evocat în literatura de specialitate, se referă la situația în care, „un funcționar al băncii înșală cu privire la vechimea lui de muncă în sistemul bancar [...] și solicită de la banca respectivă un credit a cărui mărime nu corespunde cu limita maximă a creditului care poate fi acordat funcționarului băncii, în împrejurările reale ce-l caracterizează”.⁶⁸²

Menționăm că, conform alin.(4) art.80 din Legea RM nr.202/2017 „Banca nu poate acorda credite niciunui salariat al său, decât în limitele și condițiile stabilite de Banca Națională a Moldovei prin actele sale normative”.⁶⁸³ De aici se desprinde concluzia că BNM, prin actele sale normative, poate să reglementeze limite maxime a sumelor creditelor pasibile a fi acordate salariaților unei bănci.

Scopul obținerii unui credit sau a unui împrumut în condiții avantajoase.

În această ipoteză solicitantul de credit sau de împrumut obține un produs de creditare sau de împrumut care, în virtutea legislației în vigoare sau a politicii instituțiilor financiare, a organizațiilor financiare nebancale sau a asociațiilor de economii și împrumut, se acordă, în exclusivitate, unor categorii de persoane.

De pildă, Anexa nr.3 la Hotărârea Guvernului RM cu privire la acordarea indemnizațiilor unice pentru construcția sau procurarea spațiului locativ, sau restaurarea caselor vechi unor categorii de cetățeni, nr.836 din 13.09.2010 stabilește, *inter alia*, următoarele categorii de populație care pot beneficia de credite preferențiale: „participanții la lichidarea consecințelor

⁶⁸⁰ PRODAN, S. Latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 238 și 239 C. pen. RM. În: *Revista Națională de Drept*, 2007, nr. 2, p. 55.

⁶⁸¹ STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 3-a, rev. și actualizată până la data de 1 mai 2019.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, pp. 101-102; BRÎNZA, S., STATI V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol.II.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 57.

⁶⁸² PRODAN, S. *Răspunderea penală pentru infracțiunile legate de creditare.* Chișinău: CEP USM, 2011, p. 210.

⁶⁸³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 434-439.

catastrofei de la Cernobîl; participanții la acțiunile de luptă în Afganistan; participanții la acțiunile de luptă pentru apărarea integrității teritoriale și independenței Republicii Moldova; victimele reabilitate ale represiunilor politice; participanții la cel de-al doilea război mondial etc.”⁶⁸⁴ Aceleași categorii ale populației – beneficiari ai unor credite preferențiale – erau prevăzute în Hotărârea Guvernului RM cu privire la creditele preferențiale pentru unele categorii de populație, nr.1146 din 15.10.2004 (actualmente abrogată).⁶⁸⁵

Articolul 238 CP RM devine aplicabil ori de câte ori făptuitorul încearcă să se atribuie, nejustificat, prin prezentarea unor informații false, în categoria persoanelor avantajate la contractarea unor credite sau împrumuturi. De exemplu, făptuitorul prezintă băncii documente ce atestă, în mod eronat, că acesta este participant la acțiunile de luptă în Afganistan.

Susținem punctul de vedere aparținându-i autoarei S.Prodan: „obținerea unui credit în condiții avantajoase presupune arogarea de apartenență la o anumită categorie de beneficiari de credite, nu doar legalmente avantajați, dar și contractual avantajați”.⁶⁸⁶

Într-adevăr, nu excludem ca o anumită categorie a populației să fie avantajată la contractarea unor credite prin însăși politica băncii, nu însă prin lege.

Deci, obținerea creditului sau a împrumutului în condiții avantajoase poate avea loc în baza unor acte normative sau în baza deciziei creditorului (instituției financiare, organizației financiare nebankare sau asociației de economii și împrumut) ținând cont de principiul libertății contractuale. Condițiile avantajoase pot privi: acordarea creditului cu mici dobânzi sau, în genere, fără careva dobânzi contractuale; acordarea unui termen mai mare pentru rambursarea sumei creditului; acordarea unor credite fără gaj sau peste limita normală pentru atare credite⁶⁸⁷ etc.

Subliniem că cele trei finalități primare nu trebuie confundate. Studiul empiric efectuat denotă că, practicienii dreptului penal întâmpină dificultăți în procesul identificării scopului inițial urmărit de făptuitor. Este exemplificativă următoarea speță: „*F.V. în luna august 2010 a prezentat cu bună știință informație falsă băncii „MA” în scopul obținerii unui credit în condiții avantajoase și majorării proporției acestuia, și anume, certificatul de salariu eliberat de Î.I. „M.M.” cu conținut fals privind mărimea salariului*”.⁶⁸⁸

⁶⁸⁴ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 169-171.

⁶⁸⁵ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 189-192.

⁶⁸⁶ PRODAN, S. Latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 238 și 239 C. pen. RM. În: *Revista Națională de Drept*, 2007, nr. 2, p. 56.

⁶⁸⁷ АБРАМОВ, В.Ю. *Уголовно-правовые и криминологические проблемы борьбы с преступлениями в сфере банковского кредитования*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 1998, с. 47.

⁶⁸⁸ *Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 02 aprilie 2019. Dosarul nr. 1-101/2017.* [citată 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integrare/pdf/286a755b-1855-e911-80d7-0050568b021b

Instanța a apreciat că la săvârșirea conduitei interzise de legea penală inculpatul F.V. a urmărit atât scopul obținerii unui credit în condiții avantajoase, cât și scopul majorării proporției acestuia.

Primo – inculpatul F.V. nu putea urmări, concomitent, ambele scopuri.

Secundo – dacă inculpatului i se impută că acesta a urmărit cele două scopuri, atunci prin ce se exprimă scopul obținerii unui credit?! Evident, în speță, inculpatul a urmărit scopul obținerii unui credit, ci nu scopul majorării sumei acestuia sau scopul obținerii unui credit în condiții avantajoase. Or, inculpatul nu a încercat să obțină un credit peste limita admisă și nici nu a încercat să se atribuie la o anumită categorie de persoane avantajate în contractarea unor credite. Inculpatul, pur și simplu, în baza unui certificat de salarizare fals, a încercat să-și exercite dreptul său contractual de a primi un credit.

Și în speța ce urmează avem rezerve în raport cu stabilirea scopului primar urmărit de făptuitor. În fapt, inculpatului S.N. i se impută că „*fiind administrator al SRL „E”, având scopul contractării unui credit prin înșelăciune, în condiții avantajoase, a falsificat rapoartele financiare și bilanțurile contabile ale întreprinderii, în rezultat, obținând din contul băncii „BS” SA un credit în sumă de 550.000 lei*”.⁶⁸⁹

Remarcăm că, în speță, inculpatul S.N. nu a urmărit scopul obținerii unui credit în condiții avantajoase, ci a urmărit scopul obținerii unui credit.

Aceeași rezervă o avem și față de alte spețe judiciare⁶⁹⁰ în care, la încadrare, a fost reținut scopul obținerii unui credit în condiții avantajoase.

Soluții de încadrare evidențiate demonstrează că, în practica judiciară, nu se prea face distincție între cele trei finalități primare pasibile de urmărit de către făptuitor. Acest fapt ne determină să credem, că normele înscrise la art.238 CP RM, din perspectiva redării scopului primar al infracțiunii, ar putea să fie neclare pentru practicienii dreptului penal. În atare circumstanțe, o posibilă soluție ar fi modificarea dispoziției normei prin înlăturarea posibilității de interpretare neclară a scopului primar urmărit de către făptuitor. În opinia noastră, legiuitorul moldav ar trebui să renunțe la specificarea scopului primar al infracțiunii în textul normei de incriminare.

⁶⁸⁹ *Sentința Judecătorei Ungheni din 01 martie 2013. Dosarul nr. 1-58/2013.* [cit 24.10.2022] Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/17ec145a-da84-e211-94a1-00215abc91b3; *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 25 martie 2014. Dosarul nr. Ira-122/2014.* [cit 24.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1840

⁶⁹⁰ *Sentința Judecătorei Bălți din 05 noiembrie 2014. Dosarul nr. 1-99/2014.* [cit 24.10.2022] Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/402bac46-df64-e411-8956-005056a5fb1a; *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 14 martie 2017. Dosarul nr. Ira-191/2017.* [cit 24.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8433; *Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 03 noiembrie 2021. Dosarul nr. 1-2170/2020.* [cit 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a936f728-c75f-4aa8-bcd2-2c115c27a705

Supra am venit cu recomandarea ca norma de la alin.(1) art.238 CP RM să aibă următorul conținut: „obținerea, prin înșelăciune, [...] a unui credit sau a unui împrumut, în mărime de cel puțin 500 unități convenționale [...]”.

În aceste condiții, scopul primar al infracțiunii nu ar mai fi semn constitutiv. Acesta ar fi eclipsat de fapta de obținere a creditului/împrumutului. Or, e inadmisibil a afirma că prin obținerea, prin înșelăciune, a unui credit sau a unui împrumut, făptuitorul urmărește scopul obținerii unui credit sau a unui împrumut. O asemenea formulare ar fi tautologică.

O atare formulă legislativă (așa cum am propus mai sus) nu este străină unor legislații penale. Bunăoară, într-o manieră similară este redată această infracțiune în legislația Serbiei, Sloveniei, Lituaniei, Azerbaidjanului, Federației Ruse, Kazahstanului, Turkmenistanului și Tadjikistanului. Legiuitorii acestor state, nu pun accentul pe acțiunea de prezentare a informației false în vederea obținerii unui credit sau a unui împrumut, ci pe acțiunea de obținere efectivă a creditului sau a împrumutului în rezultatul prezentării unor informații false ori în rezultatul tănuirii unor informații. De exemplu, norma de la alin.(1) art.209 din Codul penal al Serbiei⁶⁹¹ incriminează, între altele, obținerea unui credit prin prezentarea falsă a faptelor sau prin ascunderea acestora.

Suntem de părere că, în cazul modelului incriminator moldav se impune o schimbare de paradigmă, *i.e.* similară celei înscrise în legislația Serbiei, Sloveniei, Lituaniei etc. La aprecierea conduitei făptuitorului ar trebui să conteze faptul obținerii unui credit sau a unui împrumut. Mai puțin ar trebui să intereseze dacă, prin prezentarea unor informații false, făptuitorul a urmărit drept scop obținerea propriu-zisă a creditului sau a împrumutului ori majorarea sumei acestora sau obținerea unui credit sau a unui împrumut în condiții avantajoase. Până la urmă, în toate aceste trei ipoteze făptuitorul urmărește să obțină un credit sau un împrumut, în condiții de ilegalitate.

În altă ordine de idei, în cele ce urmează vom aborda *scopul final* al infracțiunilor analizate.

Ca și scopul inițial, scopul final reprezintă semn obligatoriu⁶⁹² al acestor infracțiuni.

Consemnăm că scopul final nu este prevăzut în mod expres în dispoziția normei, ci rezultă, în mod implicit.

La concret, scopul final al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM constă în folosința temporară a mijloacelor bănești reprezentând suma creditului sau a împrumutului obținut.

Care sunt argumentele unei asemenea concluzii?

⁶⁹¹ *Criminal Code of the Republic of Serbia*. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://www.mpravde.gov.rs/files/Criminal%20%20Code_2019.pdf

⁶⁹² КАСЬЯНИК, А.И. Признаки субъективной стороны в составе выманивания кредита или дотаций. În: *Вестник Брэсцакага універсітэта. Серыя гуманітарных і грамадскіх навук*, 2008, № 1 (32), с. 129.

În *primul rând*, doctrina de specialitate, atât autohtonă⁶⁹³, cât și cea străină⁶⁹⁴ este practic unanimă la acest capitol. Bunăoară, V.Stati consemnează că scopul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM nu-l formează sustragerea mijloacelor bănești, ci folosința lor temporară.⁶⁹⁵ De aceeași părere este I.Botezatu, subliniind că „în cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM scopul este folosința temporară”.⁶⁹⁶

S.Brînza și V.Stati arată că „esența „folosinței temporare” constă în aceea că bunurile sunt luate pe un timp oarecare, și anume – pe o perioadă nesemnificativă sau strict determinată (de exemplu, pe timpul creditării)”.⁶⁹⁷

Și în doctrina rusă se relevă că „în cazul acestor infracțiuni intenția făptuitorului este orientată spre obținerea creditului cu ulterioara sa rambursare”.⁶⁹⁸ Același lucru îl subliniază autorul bielorus A.I. Kasianik: „Răspunderea în baza art.237 din Codul penal al Republicii Belarus [articol similar celui supus investigației] este angajată doar atunci când făptuitorul de la început urmărea scopul reîntoarcerii creditului obținut”.⁶⁹⁹

Per a contrario, au dreptate V.N. Baleabin și S.V. Voronțova când susțin: „În toate cazurile, la făptuitor trebuie să lipsească scopul sustragerii mijloacelor bănești obținute”.⁷⁰⁰ În viziunea lui O.O. Suhaciov aceste afirmații își au sportul în următoarea teză: „rambursarea sumei mijloacelor bănești obținute formează conținutul relațiilor de creditare”.⁷⁰¹

⁶⁹³ BRÎNZA, S., STATI, V. *Drept penal. Partea Specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 50; BRÎNZA, S., STATI V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 58; STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 3-a, rev. și actualizată până la data de 1 mai 2019*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, p. 102; STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 2-a, rev. și actualizată*. Chișinău: CEP USM, 2016, p. 98; STATI, V. Infracțiunile prevăzute la art. 238 și 239 CP RM în lumina amendamentelor operate în Codul penal la 25.07.2014. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2015, nr. 3 (83), p. 214; POALELUNGI, M. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013, p. 804.

⁶⁹⁴ *Российское уголовное право. Особенная часть: Учебник для вузов*. Под ред. В.С. КОМИССАРОВА. Санкт-Петербург: Питер, 2008, с. 281; ТРЕТЬЯКОВ, Р.И. Незаконное получение кредита (ст. 176 УК РФ): некоторые проблемы теории и практики. În: *Проблемы современной юридической науки и практики: сборник статей студентов, аспирантов и молодых ученых. Т.2*. Красноярск: ИПК СФУ, 2011, с. 239; ШАЛЯПИНА, М.Ю. Ответственности за незаконное получение кредита по Уголовному кодексу Российской Федерации. În: *Общество и право*, 2014, № 2 (48), с. 127; ФЕДЧЕНКО, А.В. Уголовная ответственность за мошенничество в сфере кредитования. În: *Научный журнал КубГАУ*, 2016, № 123 (09), сс. 9-10.

⁶⁹⁵ СТАТИ, В.А. Качество уголовного законодательства Украины и Республики Молдова об ответственности за мошенничество с финансовыми ресурсами. În: *Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції „Шістнадцяті економіко-правові дискусії (юридичне спрямування)”*, Львів, 2017, с. 70.

⁶⁹⁶ BOTEZATU, I. *Răspunderea penală pentru escrocherie*: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2010, p. 110.

⁶⁹⁷ BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol.I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 848.

⁶⁹⁸ ВАСИЛЬЕВА, Я.С. *Уголовная ответственность за деяние, совершенные в сфере кредитных отношений*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Екатеринбург, 2000, с. 47.

⁶⁹⁹ КАСЬЯНИК, А.И. *Признаки субъективной стороны в составе выманивания кредита или дотаций*. În: *Веснік Брэсцкага ўніверсітэта. Серыя гуманітарных і грамадскіх навук*, 2008, № 1 (32), с. 128.

⁷⁰⁰ БАЛЯБИН, В.Н., ВОРОНЦОВА, С.В. *Уголовно-правовое обеспечение безопасности банковского кредитования и проведения расчетов*. Москва: Проспект, 2016, с. 61.

⁷⁰¹ СУХАЧОВ, О.О. *Банківське кредитування як об'єкт посягань злочинних угруповань*. Київ: Міжвід. наук.-дослід. центр з проблеми боротьби з орг. злочинністю, 2008, с. 69.

În *al doilea rând*, la această concluzie ajungem prin interpretarea sistematică a textului incriminator consemnat la art.238 CP RM în raport cu cel consfințit la art.190 CP RM. Precizăm că infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM se deosebesc de cele înscrise la art.190 CP RM, în mare parte, prin scopul diferit urmărit de către făptuitor. În cazul infracțiunilor de escrocherie făptuitorul tinde spre realizarea scopului de cupiditate. *Per a contrario*, în situația infracțiunilor specificate la art.238 CP RM făptuitorul urmărește scopul folosinței temporare a mijloacelor bănești. Or, dacă în cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM făptuitorul ar urmări scopul de sustragere aceste fapte penale nu ar mai fi considerate drept infracțiuni economice, ci patrimoniale. În consecință, acestea urmau a fi așezate în cadrul Capitolului VI „Infracțiuni contra patrimoniului”, ci nu în cadrul Capitolului X „Infracțiuni economice” din Partea Specială a Codului penal.

În alt context, în legislațiile penale ale unor state străine identificăm norme incriminatorii menite să reglementeze răspunderea pentru escrocheria (înșelăciunea) săvârșită în sfera creditării. Subliniem că aceste norme sunt speciale în raport cu norma ce incriminează infracțiunea de escrocherie, în general. Totodată, de regulă, aceste norme speciale (alături de norma generală) sunt localizate în cadrul segmentului din legea penală destinat protecției patrimoniului.

De exemplu, în legislația Slovaciei, la §221 din Codul penal⁷⁰² este incriminată înșelăciunea, în timp ce la §222 din Codul penal este consemnată înșelăciunea privind creditele bancare. Similar, în legislația Cehiei, în secțiunea 209 din Codul penal⁷⁰³ este prevăzută fapta de înșelăciune, iar în secțiunea 211 din Codul penal este înscrisă fapta de fraudare în legătură cu acordarea unor credite. Înșelăciunea (escrocheria) în sfera creditării este reglementată și în legislația Germaniei, Albaniei, Federației Ruse, Turciei, Ciprului, Muntenegrului etc.

În Germania noma penală privind înșelăciunea în sfera creditării a fost introdusă încă în anul 1976, cu prilejul adoptării primei legi referitoare la lupta împotriva criminalității economice.⁷⁰⁴

Accentuăm că înșelăciunea (escrocheria) în sfera creditării constituie un caz special al înșelăciunii (escrocheriei). În cazul acestei fapte penale făptuitorul urmărește un scop de cupiditate. Cu alte cuvinte, făptuitorul nu intenționează să ramburseze suma mijloacelor bănești obținute cu titlu de credit sau de împrumut. De aceea, ca și înșelăciunea (escrocheria), în general, și înșelăciunea în sfera creditării, în special, este disociată de infracțiunile corespondente celor de

⁷⁰² *Codul penal al Republicii Slovace*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovacia-RO.html>

⁷⁰³ *Codul penal al Republicii Cehie*. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cehia-RO.html>

⁷⁰⁴ ДЕНИСОВ, И.О. Нормы об ответственности за мошенничество в сфере банковской деятельности по немецкому праву. În: *Юридические записки*, 2013, № 3, с. 72.

la art.238 CP RM prin prisma scopului special urmărit de către făptuitor. Atunci când făptuitorul tinde să ramburseze suma mijloacelor bănești obținute este incidentă fapta de dobândire prin înșelăciune a creditului sau a împrumutului. În contrast, cele săvârșite constituie un caz de înșelăciune în sfera creditării atunci când făptuitorul nu urmărește scopul rambursării mijloacelor bănești obținute, ci scopul sustragerii lor.

Din perspectivă comparată, în legislația Federației Ruse și a Tadjikistanului identificăm o asemenea distincție în procesul reglementării răspunderii penale pentru dobândirea prin înșelăciune a sumei creditului. Astfel, la art.264 din Codul penal al Tadjikistanului⁷⁰⁵ este prevăzută fapta de primire ilegală a creditului, în timp ce la art.246 din Codul penal este consfințită fapta de sustragere a mijloacelor acordate cu titlu de credit. Analogic, la art.176 din Codul penal al Federației Ruse⁷⁰⁶ este stabilită răspunderea pentru obținerea ilegală a creditului, iar la art.159.1 din Codul penal este prevăzută răspunderea pentru escrocheria în sfera creditării.

În legislația Republicii Moldova nu întâlnim o asemenea abordare. Legiuitorul moldav nu incriminează în cadrul unui *nomen juris* distinct înșelăciunea (escrocheria) în sfera creditară (deși, considerăm că ar trebui să o facă). Din aceste motive, *de lege lata*, în situația în care făptuitorul, în procesul obținerii unui credit sau a unui împrumut, urmărește scopul de cupiditate, cele comise urmează a fi încadrate potrivit art.190 CP RM.

În *al treilea rând*, scopul folosinței temporare a mijloacelor bănești obținute este consfințit, într-o manieră cât se poate de explicită, în textul hotărârii Plenului CSJ „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”, nr.23 din 28.06.2004. Astfel, la pct.2 din această hotărâre se menționează: „Nu formează componenta de sustragere faptele ilegale care nu sunt îndreptate spre luare, ci spre folosința temporară a bunurilor. [...] asemenea fapte pot fi calificate conform art.196, 238 CP RM”.⁷⁰⁷

În practica judiciară națională sunt sesizate spețe în care este evidențiat scopul final urmărit de către făptuitor.

De exemplu, într-o speță instanța a constatat următoarele: „*B.A. a prezentat certificate salariale și copii ale carnetului de muncă false filialei B. a BC „M” SA din mun. Chișinău bd. D., 49/14, cu scopul de a obține un credit în valoare de 92.000 lei, pe care urmărea să-i restituie înapoi*”.⁷⁰⁸

⁷⁰⁵ Уголовный кодекс Республики Таджикистан. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30397325#pos=2503:-9

⁷⁰⁶ Уголовный кодекс Российской Федерации. [citat 24.10.2022] Disponibil: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/7c23990e7bc7ec9960625ca9411a470cd61ad2ec/

⁷⁰⁷ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”, nr. 23 din 28.06.2004. [citat 24.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=310

⁷⁰⁸ Sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Centru din 10 decembrie 2021. Dosarul nr. 1-584/2020. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/dd737719-bc70-45bc-a556-79cb29a9ae7d

Asemănător, într-o altă speță, instanța a punctat că „*scopul folosinței temporare, și nu scopul sustragerii, este cel care l-a urmărit inculpatul prin săvârșirea infracțiunii*”.⁷⁰⁹

Din păcate, întâlnim și spețe în care este evidențiat greșit scopul final urmărit de către făptuitor. De pildă, din următoarea statuare a instanței reiese clar înțelegerea greșită a scopului final urmărit de către făptuitor în procesul săvârșirii infracțiunii prevăzute la alin.(2) art.238 CP RM: „*inculpatul a achitat câteva rate, însă ulterior nu a mai achitat, prin ce se confirmă că scopul acestuia era de a lua un credit fără să-l restituie în totalitate [...]*”.⁷¹⁰

Accentuăm, în mod repetat, că scopul nerestituirii mijloacelor bănești obținute cu titlu de credit sau cu titlu de împrumut nu este compatibil cu esența infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. Un asemenea scop este aferent infracțiunilor de escrocherie, stipulate la art.190 CP RM.

În *al patrulea rând*, concluzia noastră mai este întemeiată pe o analiză comparată a textului art.238 CP RM cu cea a textului art.240 CP RM. Astfel, remarcăm că în textul art.240 CP RM este înscris semnul negativ „dacă fapta nu constituie o însușire”. Respectiv, în cazul acestor infracțiuni făptuitorul trebuie să urmărească scopul folosinței temporare. În caz contrar, art.240 CP RM devine inaplicabil, cele comise urmând a fi apreciate drept sustragere.

Surprindem că, din perspectivă comparată, între normele art.238 CP RM și normele art.240 CP RM atestăm o similitudine. Între altele, scopul infracțiunii este ceea ce seamănă aceste fapte penale. Diferă însă, tehnica legislativă de redare a scopului infracțiunii în dispoziția normei. Astfel, spre deosebire de infracțiunile analizate, în cazul celor prevăzute la art.240 CP RM scopul infracțiunii este prevăzut într-o manieră mult mai explicită, fiind desprins din textul semnului negativ „dacă fapta nu constituie o însușire”.

De lege ferenda, credem că și în cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM ar fi binevenit un asemenea semn negativ.

V.Stati sesizează acest gol legislativ, sugerând aceeași propunere de îmbunătățire a dispoziției normei de la alin.(1) art.238 CP RM.⁷¹¹ O părere similară o are autorul bielorus A.I. Kasianik,⁷¹² în opinia căruia, dispoziția normei de la art.237 din Codul penal al Republicii Belarus [articol similar celui supus analizei] trebuie să cuprindă o mențiune expresă privind

⁷⁰⁹ *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 25 septembrie 2014. Dosarul nr. 1a-1362/2014.* [citată 24.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/ee06a6ca-ad5d-e411-8e3e-005056a5d154

⁷¹⁰ *Sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani din 24 noiembrie 2020. Dosarul nr. 1-2667/2019.* [citată 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/cb50480a-6441-4028-a37a-a712af390e3f

⁷¹¹ СТАТИ, В.А. Качество уголовного законодательства Украины и Республики Молдова об ответственности за мошенничество с финансовыми ресурсами. În: *Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції „Шістнадцяті економіко-правові дискусії (юридичне спрямування)”*, Львів, 2017, с. 71.

⁷¹² КАСЬЯНИК, А.И. Признаки субъективной стороны в составе выманивания кредита или дотаций. În: *Вестник Брэсцакага універсітэта. Серыя гуманітарных і грамадскіх навук*, 2008, № 1 (32), с. 128.

scopul final, urmărit de făptuitor, *i.e.* scopul folosirii temporare. Acest fapt, în opinia autorului, va facilita delimitarea acestei infracțiuni de cele contra patrimoniului.

Apropo, în plan comparat întâlnim asemenea modele legislative. De exemplu, art.222 din Codul penal al Ucrainei (articol asemănător cu cel supus examinării) cuprinde în conținutul său următorul semn negativ menit să caracterizeze circumstanța săvârșirii infracțiunii: „în lipsa semnelor unei infracțiuni împotriva proprietății [împotriva patrimoniului]”⁷¹³. Cu alte cuvinte, art.222 din Codul penal al Ucrainei este incident ori de câte ori în conduita făptuitorului lipsesc semnele vreunei infracțiuni contra proprietății.

La fel, art.264 din Codul penal al Tadjikistanului (articol similar cu cel supus analizei) prevede următorul semn negativ: „în lipsa semnelor unei sustrageri a bunurilor străine”.

De asemenea, art.259 din Codul penal model al CSI stabilește semnul negativ: „în lipsa semnelor de sustragere”⁷¹⁴.

În altă privință, avându-se în vedere cele enunțate mai sus (cu privire la scopul final al infracțiunii), constatăm că art.238 CP RM este inaplicabil în ipoteza în care făptuitorul urmărește scopul obținerii unei despăgubiri sau a unei indemnizații de asigurare ori scopul majorării sumei acestora. Or, în această situație, făptuitorul nu poate urmări drept scop final folosința temporară a mijloacelor bănești obținute. Aceasta deoarece, spre deosebire de credit sau împrumut, despăgubirea și indemnizația de asigurare intră în stăpânirea definitivă a făptuitorului, nu însă în stăpânirea temporară a acestuia.

În acest caz, „făptuitorul urmărește sustragerea fie a despăgubirii de asigurare/indemnizației de asigurare, fie a diferenței dintre suma majorată a acesteia și despăgubirea/indemnizația legal atribuită. Astfel, cele comise vor fi calificate în conformitate cu art.190 CP RM”⁷¹⁵.

Are dreptate V.A. Maslov când susține că în cazul obținerii prin înșelăciune a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare făptuitorul tinde să obțină un avantaj material,⁷¹⁶ urmărind, totodată, un scop de cupiditate.⁷¹⁷

Potrivit doctrinei⁷¹⁸, băncile și organizațiile de creditare nebankare își desfășoară activitatea, între altele, în baza principiului rambursării mijloacelor bănești de către debitori. În

⁷¹³ Уголовный кодекс Украины. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovniy-kodeks/razdel-1-7/>

⁷¹⁴ Модельный Уголовный Кодекс для государств – участников Содружества Независимых Государств. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://www.icrc.org/ru/doc/assets/files/other/crim.pdf>

⁷¹⁵ STRATAN, A. Particularitățile laturii subiective în cadrul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”*, (Chișinău, 10-11 noiembrie 2021). Chișinău: CEP USM, 2021, p. 50.

⁷¹⁶ МАСЛОВ В.А. Уголовная ответственность за мошенничество в сфере страхования: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Екатеринбург, 2015, с. 83.

⁷¹⁷ *Ibidem*, с. 114.

esență, acest principiu presupune că mijloacelor bănești, obținute cu titlu de credit sau de împrumut, trebuie restituite băncii sau organizației de creditare în termenul stabilit.⁷¹⁹

Regula rambursări (restituirii) mijloacelor bănești obținute nu caracterizează și relațiile de asigurare. În esență, în cazul contractului de asigurare, în ipoteza survenirii cazului asigurat asiguratorul este ținut să despăgubească asiguratul (sau, după caz, beneficiarul asigurării ori terțul păgubit) prin plata unei despăgubiri sau a unei indemnizații de asigurare. Plata despăgubirii sau a indemnizației de asigurare se face în caz de producere a riscului asigurat. Acestea au rolul de a acoperi prejudiciile aduse vieții, sănătății sau bunurilor unei persoane. Corespunzător, acoperirea prejudiciilor se face prin plata unor sume de bani. Evident, aceste sume de bani intră în stăpânirea definitivă a solicitantului. Altfel zis, despăgubirea și indemnizația de asigurare nu este dată pentru a fi folosită temporar, și ulterior rambursată asiguratorului.

În disonanță cu cele enunțate, într-o speță jurisprudențială, instanța de fond⁷²⁰ a apreciat (în opinia noastră incorect) că asiguratorul este victimă a infracțiunii prevăzute la art.238 CP RM. În fapt, instanța a constatat că inculpații V.D. și P.R. au înscenat producerea unui accident rutier între două automobile, după care, prin înșelăciune, au încercat să obțină din contul asiguratorului despăgubire de asigurare.

Instanța și-a motivat soluția de încadrare pornind de la raționamentul (în opinia noastră, și de această dată greșit), potrivit căruia la art.190 CP RM este înscrisă o normă generală, în timp ce la art.238 CP RM este consemnată o normă specială. Cu alte cuvinte, instanța a apreciat că în cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM (ca și în situația infracțiunilor de escrocherie), făptuitorul trebuie să urmărească scopul de sustragere. Instanța de apel⁷²¹ însă, pe bună dreptate, a decisă să reîncadreze conduita inculpaților în baza art.190 CP RM, cu trimitere la art.27 CP RM (așa cum încadraseră și procurorul în actul final de învinuire).

Reținem că greșeala admisă de către instanța de fond în procesul încadrării conduitei celor doi inculpați demonstrează odată în plus carența ce marchează dispoziția normei de la art.238 CP RM.

⁷¹⁸ РАСТОРОПОВА, О.В. Кредит как предмет преступления в сфере кредитования: некоторые аспекты. În: *Пробелы в российском законодательстве*, 2015, № 2, с. 208; РАСТОРОПОВА, О.В. Предмет преступлений в сфере кредитования. În: *ЧЕЛОВЕК: преступление и наказание*, 2013, № 4 (83), с. 22; ЕРОХИНА, М.Г. *Правовой механизм банковского кредитования и обеспечения возвратности кредита*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Санкт-Петербург, 2008, с. 13.

⁷¹⁹ РАСТОРОПОВА, О.В. Кредит как предмет преступления в сфере кредитования: некоторые аспекты. În: *Пробелы в российском законодательстве*, 2015, № 2, с. 208; РАСТОРОПОВА, О.В. Предмет преступлений в сфере кредитования. În: *ЧЕЛОВЕК: преступление и наказание*, 2013, № 4 (83), с. 22.

⁷²⁰ *Sentința Judecătoreiei Chișinău, sediul Buiucani din 19 noiembrie 2019. Dosarul nr. 1-737/2018.* [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/68bd39df-200a-4ca4-a711-022ff65b0257

⁷²¹ *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 08 septembrie 2021. Dosarul nr. 1a-895/2020.* [citat 06.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/235f1df7-4279-4991-86e4-c2523364c35f

Suntem de acord cu V.Stati când menționează că „în realitatea obiectivă, ar fi cu neputință ca în această ipoteză scopul urmărit să fie cel de folosință temporară”⁷²². În consecință, V.Stati⁷²³ recomandă legiuitorului să renunțe la această ipoteză imposibil.

În legislațiile altor state, dobândirea prin înșelăciune a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare este tratată drept înșelăciune (escrocherie) sau înșelăciune în sfera asigurărilor (escrocherie în sfera asigurărilor).

În multe dintre legislații identificăm incriminată, în cadrul unei norme distincte, înșelăciunea în sfera asigurărilor. Această faptă este înscrisă în textul unei norme speciale, fiind defalcată din textul normei generale, *i.e.* normei care sancționează înșelăciunea, în general. Astfel, norme speciale, care prevăd răspunderea pentru înșelăciunea în sfera asigurărilor întâlnim în legislațiile următoarelor state: Slovenia, Letonia, Bulgaria, Macedonia de Nord, Polonia, Serbia, Federația Rusă, Slovacia, Albania, Cehia, Germania, România, Portugalia, Olanda, Grecia, Finlanda, Suedia, Estonia, Croația, Austria, China⁷²⁴ etc.

Remarcăm că, în majoritatea cazurilor, după cum e și firesc, înșelăciunea în sfera asigurărilor este apreciată drept infracțiune contra patrimoniului.

Optăm pentru implementarea acestei bune practici în legislația penală a Republicii Moldova.

Considerăm necesar ca răspunderea pentru escrocheria în sfera asigurărilor să fie reglementată în conținutul unei norme distincte.

Dintr-o perspectivă, un atare amendament va înlătura divergențele de interpretare și aplicare a normelor de la art.238 CP RM. Evident, pentru aceasta, se impune de exclus din textul art.238 CP RM a expresiilor ce vizează fapta de dobândire a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare.

Dintr-o altă perspectivă, această modificare va accentua predispoziția legiuitorului de a contracara fenomenul înșelăciunii în sfera asigurărilor.

În context, în doctrina rusă se menționează: „pentru a combate mai eficient escrocheria în sfera asigurărilor, primul și cel mai evident pas îl reprezintă constituirea unei abordări unificate a conceptului de escrocherie în sfera asigurărilor și consacrarea acestuia în legislație”;⁷²⁵ „extinderea cercului componentelor de infracțiuni aferente escrocheriei este un fapt ce are o

⁷²² STATI, V. Analiza unei erori admise la modificarea art.238 din Codul penal prin Legea nr.180 din 2014. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”*. Chișinău: CEP USM, 2015, p. 14.

⁷²³ STATI, V. Analiza unei erori admise la modificarea art.238 din Codul penal prin Legea nr.180 din 2014. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”*. Chișinău: CEP USM, 2015, p. 14.

⁷²⁴ Уголовный кодекс Китайской Народной Республики. [citat 24.10.2022] Disponibil: http://ru.china-embassy.gov.cn/rus/zfhz/zgflyd/201601/t20160111_3149373.htm

⁷²⁵ БЫКОВА, Н.В. Понятие «страхового мошенничества»: сравнительно-правовой анализ. În: *Вестник РУДН, серия Юридические науки*, 2009, № 2, с. 6.

importanță pozitivă în lupta cu infracțiunile contra patrimoniului și care va contribui la dezvoltarea unui set de măsuri, mai bine direcționat, de combatere a escrocheriei în sfera asigurărilor”.⁷²⁶

Analogic, în literatura de specialitate română se evocă că „frauda în asigurări a fost incriminată de legiuitor pentru a sublinia importanța relațiilor sociale care se nasc legate de activitatea de asigurări, domeniu aflat în continuă expansiune”.⁷²⁷

Același lucru se subliniază în doctrina de specialitate a statelor ce nu cuprind, în legislațiile lor penale, o normă specială îndreptată spre incriminarea escrocheriei în sfera asigurărilor. De exemplu, autorul bielorus V.Hiliuta⁷²⁸ propune crearea unei norme speciale privind escrocheria în sfera asigurărilor, făcând trimitere la unele modele legislative ale statelor străine.

Iu.V. Iurkevici susține că „dacă escrocheria în sfera asigurărilor ar fi fost incriminată într-un articol separat, cu propriile sale semne constitutive și măsuri de răspundere, atunci, acest lucru ar fi contribuit la creșterea respectului față de lege din partea cetățenilor”.⁷²⁹

În continuare vom examina *motivul infracțiunii*.

În doctrina de specialitate,⁷³⁰ motivul infracțiunii este definit ca fiind acel factor psihic ce impulsionează la săvârșirea infracțiunii.

După S.Pilat motivul infracțiunii reprezintă „un impuls, o pricină, (tendență, dorință, năzuință, orientare, pasiune) care se naște în conștiința persoanei și o împinge la atingerea unui scop determinat”.⁷³¹

R.Berdilo arată că „motivul apare înainte de săvârșirea infracțiunii, dând origine voinței făptuitorului de a săvârși infracțiunea și ghidându-l în vederea comiterii infracțiunii”.⁷³²

Deci, motivul este impulsul ce determină făptuitorul să comită infracțiunea, iscându-se până la săvârșirea infracțiunii, contribuind la formarea atitudinii psihice a făptuitorului față de cele comise.

Întrucât „la originea apariției motivului sunt nevoile umane”,⁷³³ motivul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM îl formează acea necesitate ce-l împinge pe făptuitor să comită respectivele fapte penale.

⁷²⁶ МАХУЧИЕВ, Х.М. Мошенничество в сфере страхования в контексте реформирования уголовного законодательства Российской Федерации. În: *Проблемы в российском законодательстве*, 2013, № 4, с. 133; РАШИДОВ, Ш.М. Особенности ответственности за страховое мошенничество: анализ новелл уголовного законодательства Российской Федерации. În: *Юридический Вестник ДГУ*, 2013, № 1, с. 86.

⁷²⁷ RADU, M.-N., RADU, M.-D. Insurance fraud. În: *Fiat Iustitia*, 2015, nr. 1, p. 128.

⁷²⁸ ХИЛЮТА, В. Мошенничество на рынке страхования. În: *Юрисконсульт*, 2013, № 3, сс. 22-25.

⁷²⁹ ЮРКЕВИЧ, Ю.В. Проблема страхового мошенничества в Республике Беларусь и методы борьбы с ним. În: *Тезисы докладов межвузовской научной конференции молодых ученых, (Минск, 23 апреля 2009)*, с. 54.

⁷³⁰ BUGA, L. Cu privire la unele aspecte legate de definirea mobilului infracțiunii. În: *Jurnalul Juridic Național: Teorie și Practică*, iunie 2020, p. 55.

⁷³¹ PILAT, S. Latura subiectivă a infracțiunii de vandalism. În: *Legea și Viața*, mai 2017, p. 42.

⁷³² BERDILO, R. Motivul și scopul în cazul infracțiunii prevăzute la art. 146 din Codul penal. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și criminologie”*, (Chișinău, 25-26 martie 2021), p. 271.

În teoria dreptului penal se arată că motivul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM „se exprimă de cele mai dese ori în interesul material”.⁷³⁴ Studiul practicii judiciare⁷³⁵ confirmă acest lucru. Totodată, doctrina⁷³⁶ nu exclude că motivul acestor infracțiuni ar putea fi și altul. De aceea, pare a fi prea categorică poziția autorilor V.N. Baleabin și S.V. Voronțova,⁷³⁷ în opinia cărora motivul infracțiunilor analizate, în toate cazurile, îl reprezintă interesul material, întrucât făptuitorul săvârșește infracțiunea în vederea obținerii unor avantaje pentru sine.

Aceeași rezervă o manifestăm în raport cu un alt punct de vedere întâlnit în literatura de specialitate autohtonă: „O trăsătură caracteristică a crimelor economice este caracterul ei meschin și, prin urmare, acest tip de criminalitate include numai infracțiunile care au ca motiv beneficiul material personal”.⁷³⁸

În contrast cu cele din urmă două accepțiuni doctrinare, M.Iu. Șaleapina susține: „În cazul dobândirii ilegale a unui credit drept motiv al săvârșirii infracțiunii apare nu doar interesul material, ci și alte necesități”.⁷³⁹ De pildă, în opinia autoarei, pe lângă interesul material făptuitorul poate săvârși infracțiunea și din alte interese personale.⁷⁴⁰

La rândul său, autorul bielorus A.I. Kasianik⁷⁴¹, înafara interesului material identifică următoarele motive ce pot sta la baza săvârșirii infracțiunilor examinate: carierismul, dorința de a stabili o activitate economică normală.

⁷³³ URSU, V. Analysis of theoretic construction of guilt in law: essence, content and form. În: *Jurnal of Social Sciences*, 2020, Vol. III, Nr. 2, p. 100.

⁷³⁴ BRÎNZA, S., STATI V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 61; ЗОЛОТОВА, Н.М. *Преступления в сфере кредитования*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008, с. 24; МОЙСИК, В.Р. *Проблеми кримінальної відповідальності за шахрайство з фінансовими ресурсами*: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. Київ, 2002, с. 11; POALELUNGI, M. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013, p. 804.

⁷³⁵ *Sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani din 04 august 2021. Dosarul nr. 1-945/2021*. [citat 08.02.2023] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/09617bcb-e328-40d0-bfb7-b9798f262acf; *Sentința Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău din 19 octombrie 2015. Dosarul nr.1-545/2015*. [citat 08.02.2023] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8c8ea8e5-0777-e511-8a1b-005056a5d154

⁷³⁶ STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 3-a, rev. și actualizată până la data de 1 mai 2019*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, p. 108; STATI, V. Infracțiunile prevăzute la art. 238 și 239 CP RM în lumina amendamentelor operate în Codul penal la 25.07.2014. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2015, nr. 3 (83), p. 216.*

⁷³⁷ БАЛЯБИН, В.Н., ВОРОНЦОВА, С.В. *Уголовно-правовое обеспечение безопасности банковского кредитования и проведения расчетов*. Москва: Проспект, 2016, с. 61.

⁷³⁸ SÎRBU, S. Unele viziuni asupra infracțiunilor din domeniul bancar și din domeniul activităților bancare. În: *Materialele Conferinței științifico-practică internațională „Criminalitatea în spațiul Uniunii Europene și al Comunității Statelor Independente: evoluție, tendințe, probleme de prevenire și combatere”*, (Chișinău, 12-13 iunie 2012), p. 377.

⁷³⁹ ШАЛЯПИНА, М.Ю. Ответственности за незаконное получение кредита по Уголовному кодексу Российской Федерации. În: *Общество и право*, 2014, № 2 (48), с. 128.

⁷⁴⁰ ШАЛЯПИНА, М.Ю. *Уголовно-правовые и криминологические проблемы противодействия кредитно-банковским преступлениям*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Краснодар, 2015, с. 19.

⁷⁴¹ КАСЬЯНИК, А.И. Признаки субъективной стороны в составе выманивания кредита или дотаций. În: *Вестник Брэсцкага універсітэта. Серыя гуманітарных і грамадскіх навук*, 2008, № 1 (32), с. 128.

După S.Prodan, „comiterea infracțiunilor legate de creditare este motivată, de cele mai dese ori, de necesitatea soluționării unor probleme financiare de natură personală sau ale firmei”.⁷⁴²

Nu doar necesitatea soluționării unor probleme personale de ordin financiar, ci și necesitatea îmbunătățirii situației financiare a făptuitorului ar putea apărea pe post de mobil în formarea rezoluției infracționale. Bunăoară, în următoarea speță, instanța a ținut să concretizeze esența interesului material ce l-a impulsionat pe făptuitor să săvârșească infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.238 CP RM: „C.C. având intenția dobândirii ilicite a creditului prin înșelăciune în vederea îmbunătățirii situației materiale [...]”.⁷⁴³

În acest registru, semnalăm că legea penală nu cuprinde o definiție a „interesului material”. Totodată, o definiție a acestei noțiuni regăsim la pct.5.2. din Hotărârea Plenului CSJ „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art.145-148 CP RM), nr.11 din 24.12.2012: „Interesul material constituie motivul generat de necesitatea făptuitorului de a-și spori activul patrimonial (de a obține sau de a reține un câștig material) sau de a-și micșora pasivul patrimonial (de a se elibera de cheltuieli materiale)”.⁷⁴⁴

Evident, această abordare a interesului material este prea largă, și nu corespunde cu esența infracțiunilor analizate. Săvârșind infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM făptuitorul tinde să-și majoreze activul patrimonial (din contul mijloacelor bănești obținute), dar nu să-și micșoreze pasivul patrimonial. Doar ca consecință a majorării activului patrimonial, în cele din urmă, făptuitorul ar putea să-și micșoreze pasivul patrimonial avut din relația cu alți subiecți de drept.

În altă privință, I.G. Tiutiunik afirmă următoarele: „La baza interesului material stă necesitatea materială, axată pe obținerea unor avantaje, beneficii de orice fel. Satisfăcând această nevoie prin săvârșirea faptei, făptuitorul dorește să obțină un rezultat util pentru *sine sau pentru terțe persoane* [evid. ns.]”.⁷⁴⁵

S.Brînza enunță că „atunci când făptuitorul urmărește să aibă o satisfacție personală de pe urma obținerii câștigului material interesul material este direct”.⁷⁴⁶ În același timp, „atunci când

⁷⁴² PRODAN, S. Subiectul infracțiunilor prevăzute la art. 238 și la art. 239 CP RM. În: *Revista Națională de Drept*, 2007, nr. 3, p. 51.

⁷⁴³ *Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 11 iulie 2022. Dosarul nr. 1-3109/2021.* [citată 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f333ec4f-bde5-4404-9530-e3a0bd163e12

⁷⁴⁴ *Hotărârea Plenului CSJ „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art. 145-148 CP RM), nr. 11 din 24.12.2012.* [citată 24.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=318

⁷⁴⁵ ТЮТЮННИК, И.Г. *Корыстный мотив в структуре преступлений против свободы личности*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2014, с. 14.

⁷⁴⁶ BRÎNZA, S. Răspunderea penală pentru omorul săvârșit din interes material (lit. b) alin. (2) art. 145 CP RM): examinarea unor aspecte controversate. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr. 10, p. 5.

făptuitorul dorește să asigure un câștig material unor terțe persoane interesul material este indirect”.⁷⁴⁷

După N.Ciumac „cunoașterea motivului are importanță pentru stabilirea gradului de vinovăție, iar în funcție de acesta, pedeapsa poate fi atenuată sau agravată”.⁷⁴⁸

Este adevărat: motivul infracțiunii, fiind un semn secundar facultativ al infracțiunilor investigate, urmează a fi luat în calcul, mai cu seamă, la aplicarea pedepsei. De exemplu, instanța ar trebui să distingă, prin pedeapsa aplicată, sau prin alte instrumente de individualizare, dacă, de pildă, interesul material determinant în luarea hotărârii infracționale, a constat în năzuința făptuitorului de a majora propriul activ patrimonial sau în năzuința făptuitorului de a majora activul unei terțe persoane. În mod normal, cea din urmă ipoteză denotă un grad prejudiciabil mai redus, motiv pentru care, în această situație făptuitorul urmează să beneficieze de un tratament sancționator mai blând.

2.5. Coraportul între infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM și unele fapte penale asemănătoare

V.Bujor și L.Buga enunță că „metoda juridico-comparativă, permite stabilirea semnelor comune ale fenomenelor, obiectelor, proceselor”.⁷⁴⁹

În prezenta secțiune din lucrare ne vom axa pe folosirea abundentă a metodei comparative de cercetare.

La concret, în contextul cercetării efectuate interesează, pe de o parte, aspectele comune ale infracțiunilor examinate și ale altor fapte penale conexe, și, pe de altă parte, criteriile de delimitare a infracțiunilor înscrise la art.238 CP RM de alte fapte penale similare.

Subsecvent, prezintă importanță stabilirea coraportului între aceste infracțiuni (*i*) din perspectiva existenței unei relații de concurență sau (*ii*) din perspectiva existenței unui concurs de fapte penale.

În justificarea unei asemenea analize o cităm pe E.Botnari: „Metoda comparativismului [...] este importantă pentru edificarea și consolidarea sistemului național de drept, pentru practica legislativă și activitatea eficientă de aplicare a dreptului [...]”.⁷⁵⁰

⁷⁴⁷ BRÎNZA, S. Răspunderea penală pentru omorul săvârșit din interes material (lit. b) alin. (2) art. 145 CP RM): examinarea unor aspecte controversate. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr. 10, pp. 5-6.

⁷⁴⁸ CIUMAC, N. Importanța semnelor facultative în stabilirea răspunderii penale. În: *Revista Națională de Drept*, 2018, nr. 1-3, p. 65.

⁷⁴⁹ BUJOR, V., BUGA, L. *Teoria generală a dreptului: note de curs*. Chișinău, 2016, p. 8.

⁷⁵⁰ BOTNARI, E. Locul și rolul teoriei generale a dreptului în formarea competențelor juridice. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Relevanța și calitatea formării universitare: competențe pentru prezent și viitor”*, (Bălți, 08 octombrie 2015), p. 162.

Vom debuta cu cercetarea comparativă a infracțiunilor specificate la art.238 CP RM în raport cu *infracțiunile de escrocherie*, stipulate la art.190 CP RM.

N.G. Gherasimova⁷⁵¹ susține că, deseori, se atestă o relație între obținerea ilegală a unui credit și sustragerea acestuia.

Din perspectivă practică, infracțiunile în discuție pot fi confundate foarte ușor. Au dreptate B.B. Semenciuk și A.V. Șveț când consemnează că „multe dintre semnele obiective ale acestor infracțiuni [dobândirea ilegală a creditului și escrocheria] sunt similare”.⁷⁵²

Și mai multe similitudini atestăm atunci când escrocheria este săvârșită în sfera creditării. În context, S.V. Gudkov menționează: „Dobândirea ilegală a creditului și sustragerea mijloacelor bănești în baza unor documente false sunt extrem de asemănătoare. Ele se disting doar în baza orientării intenției infracționale de a dispune de mijloacele financiare obținute”.⁷⁵³

Într-adevăr, mai jos vom vedea că, latura subiectivă formează elementul hotărâtor în delimitarea acestor fapte penale. Totodată, precizăm că infracțiunile în discuție pot fi delimitate și în baza altor criterii deși, confirmăm că aceste fapte penale se deosebesc cel mai mult după latura subiectivă. Dar, după cum se relevă în doctrină „din toate elementele componenței de infracțiune cel mai dificil de stabilit și de demonstrat este latura subiectivă”.⁷⁵⁴ Acest fapt îngreunează procesul de disociere a numitelor infracțiuni.

I.G. Idrisova și R.B. Abdulina evidențiază un argument suplimentar în favoarea necesității de a delimita aceste infracțiuni: „Delimitarea este necesară, fiindcă similaritatea între aceste infracțiuni induce în eroare ofițerii de urmărire penală și, respectiv, este imposibil de format un tablou întreg și clar în ceea ce privește lupta cu fenomenul dobândirii ilegale a creditelor”.⁷⁵⁵

Pentru o redare a întregului model delimitator vom releva distincțiile între cele două infracțiuni, inclusiv din perspectiva celorlalte elemente ale componenței de infracțiune, nu doar din perspectiva laturii subiective.

Preliminar, menționăm că respectivele fapte penale comportă diferențe din punct de vedere al obiectului protecției penale. Spre deosebire de infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM, escrocheria este așezată în cadrul Capitolului VI „Infracțiuni contra patrimoniului” din Partea Specială a Codului penal. Corespunzător, normele de la art.190 CP RM, ca de altfel și celelalte norme localizate în același capitol din legea penală, apară, cu preponderență, patrimoniul

⁷⁵¹ ГЕРАСИМОВА, Н.Р. *Основы криминалистической методики расследования незаконного получения кредита*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Нижний Новгород, 2004, с. 16.

⁷⁵² СЕМЕНЧУК, В.В., Швец, А.В. Проблемы квалификации мошенничества в кредитной сфере в свете последних изменений в уголовном законодательстве. În: *Юридический мир*, 2013, № 6, с. 17.

⁷⁵³ ГУДКОВ, С.В. *Уголовно-правовая оценка посягательств на кредитные отношения*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Омск, 2008, с. 15.

⁷⁵⁴ MARIȚ, A., FLOREA, E., LIȘII, B. *Calificarea infracțiunilor: note de curs*. Chișinău, 2013, p. 21,

⁷⁵⁵ ИДРИСОВА, И.Г., АБДУЛЛИНА, Р.Б. Разграничение хищения и незаконного получения кредита. În: *Международный журнал гуманитарных и естественных наук*, 2019, № 4-3, с. 98.

persoanei. În cazul infracțiunilor specificate la art.238 CP RM situația e diferită. Prin aceste incriminări sunt apărute, cu prioritate, relațiile sociale ce derivă din economia națională. Și doar în plan adiacent, prin aceste norme se urmărește ocrotirea relațiilor sociale ce derivă din patrimoniul persoanei.

Atestăm deosebiri și în planul victimei infracțiunii. Comparativ cu infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM victimă a escrocheriei poate fi nu doar instituția financiară, organizația financiară nebancară, asociația de economii și împrumut sau asigurătorul. Victimă a escrocheriei poate fi orice persoană juridică. Mai mult, victimă a escrocheriei poate fi și persoana fizică. Nu același lucru îl putem afirma în raport cu infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM. Victimă a acestor infracțiuni poate fi doar persoana juridică.

De asemenea, constatăm că și *de jure*, și *de facto*, victimă a infracțiunii de escrocherie poate fi asigurătorul. În același timp, așa cum am relevat mai sus, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, asigurătorul, doar *de jure* poate să apară în postură de victimă. *De facto*, asigurătorul nu poate fi victimă a celor din urmă infracțiuni.

În altă ordine de idei, infracțiunile investigate se deosebesc în funcție de construcția laturii obiective.

Preliminar vom sublinia următoarea chestiune: ca și infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM, cele de escrocherie sunt redată după modelul componentelor materiale. Astfel, nu doar fapta prejudiciabilă, ci și urmarea prejudiciabilă, precum și legătura de cauzalitate dintre faptă și urmarea prejudiciabilă constituie semne obligatorii ale componentei de infracțiune. Deci, ca și structură componentele de infracțiune înscrise la art.190 și 238 CP RM sunt similare. Ca și construcție însă, acestea comportă diferențe.

În *primul rând*, în cazul escrocheriei, mijlocul săvârșirii infracțiunii nu intră în conținutul laturii obiective a infracțiunii, în varianta-tip, de la alin.(1) art.190 CP RM. În acest caz, înșelăciunea se exprimă prin alte forme, decât prin utilizarea unor informații false. Mijlocul săvârșirii infracțiunii apare pe post de semn obligatoriu doar în cazul escrocheriei săvârșite cu folosirea de documente false, înscrisuri false (lit.a) alin.(2) art.190 CP RM). De altfel, respectivul semn circumstanțial agravant a fost introdus recent în textul art.190 CP RM. Mai exact, acesta a fost înscris sub tiparul art.190 CP RM prin Legea RM pentru modificarea unor acte normative, nr.247 din 29.07.2022.⁷⁵⁶ Până atunci, mijlocul săvârșirii infracțiunii nu apărea în textul art.190 CP RM, fiind, deci, semn facultativ al infracțiunii.

În opoziție, în cazul infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM mijlocul săvârșirii infracțiunii este semn obligatoriu, atât în varianta-tip consemnată la alin.(1), cât și în varianta-tip consfințită la alin.(2). Acesta este reprezentat de informația falsă prezentată victimei.

⁷⁵⁶ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr. 267-273.

V.B. Malinin și I.B. Loboțkaia susțin că „în cazul escrocheriei contractul de credit apare pe post de mijloc de săvârșire a sustragerii mijloacelor bănești, intenția reală a făptuitorului constând anume în sustragerea mijloacelor bănești din contul creditorului”.⁷⁵⁷

Subscriem acestui punct de vedere. În toată această schemă infracțională, contractul de credit (alături de alte documente) formează mijlocul săvârșirii infracțiunii de escrocherie. Contractul de credit încheiat formează un paravan al adevăratei intenții pe care o manifestă solicitantul de credit. Același lucru îl remarcăm în raport cu contractul de împrumut și documentația de împrumut.

În *al doilea rând*, diferențiază conținutul și construcția faptei prejudiciabile a acestor infracțiuni. În cazul infracțiunilor prevăzute la art.190 CP RM fapta prejudiciabilă este constituită din: acțiunea principală și acțiunea secundară (adiacentă). În același timp, reiterăm că în situația infracțiunilor specificate la art.238 CP RM fapta prejudiciabilă este formată din: acțiunea inițială și acțiunea finală. În cazul celor din urmă infracțiuni nu mai identificăm o acțiune principală și una secundară. Sunt două acțiuni, dar comise etapizat: mai întâi una, după care alta.

De asemenea, amintim că, în sensul infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM, prezentarea unor informații false victimei constituie o formă a înșelăciunii active. În acest context, în doctrină⁷⁵⁸ se remarcă că în cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM conținutul înșelăciunii este limitat la forma activă a înșelăciunii. În opoziție, în cazul infracțiunilor de escrocherie înșelăciunea poate îmbrăca atât forma activă, cât și forma pasivă.

Infracțiunile enunțate pot fi diferențiate și în planul subiectului infracțiunii. Subiect al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM poate fi atât persoana fizică, cât și persoana juridică. În contrast, subiect al escrocheriei poate fi numai persoana fizică. Corespunzător, în caz de săvârșire a unei escrocherii în sfera creditării va răspunde penal doar persoana fizică, nu și persoana juridică, în pofida faptului că persoana juridică poate fi solicitant/beneficiar al creditului sau al împrumutului.

Constatăm că subiectul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM are un profil aparte. În multe cazuri, infracțiunile sunt săvârșite de persoane juridice și/sau de administratorii persoanelor juridice în interesul persoanelor juridice. În cazul escrocheriei, în dese cazuri, subiect al infracțiunii este persoana fizică non-administrator al persoanei juridice.

⁷⁵⁷ МАЛИНИН, В.Б., ЛОБОЦКАЯ, И.В. Объективная сторона состава преступления, предусмотренного ст. 159.1 УК РФ «Мошенничество в сфере кредитования». În: *Ленинградский юридический журнал*, 2015, № 3 (41), с. 171.

⁷⁵⁸ PRODAN, S. *Răspunderea penală pentru infracțiunile legate de creditare*. Chișinău: CEP USM, 2011, p. 164.

M.D. Balalaeva,⁷⁵⁹ caracterizând subiectul infracțiunii de escrocherie în sfera creditării afirmă că, în cele mai dese cazuri, în aceasta postură nu apar persoanele pe numele cărora este eliberat creditul, ci organizatorii acestor scheme, ce pregătesc debitori (împrumutați) fictivi.

În context, merită atenție următoarea speță: „B.M., prin inducerea în eroare, l-a determinat pe G.V. să încheie un contract de credit cu OCN „M” SRL în valoare de 19.999 lei în scopul procurării unui telefon mobil. Ulterior, G.V. i-a transmis lui B.M. telefonul procurat din contul creditului luat. Totodată, B.M. s-a eschivat de la achitarea ratelor lunare a creditului luat de către G.G., cauzându-i ultimului o daune materiale în sumă de 19.999 lei”⁷⁶⁰.

De menționat că acțiunile lui B.M. au fost încadrate în baza alin.(1) art.190 CP RM. Aceeași soluție de încadrare a fost identificată într-o altă speță⁷⁶¹.

Totuși, infracțiunile în discuție, cel mai mult se deosebesc în funcție de conținutul laturii subiective.

Mai întâi de toate menționăm că acestea se aseamănă prin prisma formei vinovăției și a modalității sale. Ambele infracțiuni sunt comise cu intenție directă. Aceasta deoarece, în cazul ambelor infracțiuni intenția este calificată prin scop, *i.e.* scopul este semn obligatoriu. De asemenea, în cazul ambelor infracțiuni motivul este semn facultativ.

Se deosebesc ele însă, în partea ce vizează conținutul propriu-zis al intenției și al scopului urmărit de către făptuitor. Apropo, în cazul escrocheriei nu identificăm un scop primar și unul final (aidoma infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM). Infracțiunile de escrocherie se caracterizează printr-un singur scop. La concret, O.Krîșevici⁷⁶² susține că în cazul escrocheriei făptuitorul urmărește un scop special, exprimat în intrarea gratuită a bunurilor străine în folosul său ori în folosul unor terțe persoane.

Cu alte cuvinte, în cazul escrocheriei făptuitorul urmărește un scop de cupiditate. În prezența acestui scop, notează I.Selevestru, „victima este privată de posibilitatea de a-și exercita efectiv atributele ce derivă din calitatea de proprietar sau de oricare alt posesor”⁷⁶³.

Prin extrapolare la contextul supus analizei, conchidem că, în cazul escrocheriei, instituția financiară, organizația financiară nebancaară, asociația de economii și împrumut, precum și

⁷⁵⁹ БАЛАЛАЕВА, М.Д. Мошенничество в сфере кредитования: некоторые проблемные вопросы расследования (криминалистический аспект). În: *Вестник Нижегородской академии МВД России*, 2015, № 1 (29), с. 66.

⁷⁶⁰ *Sentița Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 21.12.2022. Dosarul nr. 1-2172/2021.* [citată 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/3c239f1a-9ec8-44ba-a679-fbe1e78cd25c

⁷⁶¹ *Sentița Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 14.06.2022. Dosarul nr. 1-1097/2021.* [citată 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/2f307680-a79b-4d1e-ae81-3578b835deec

⁷⁶² КРЫШЕВИЧ, О. Разграничение уголовной ответственности за мошенничество в кредитно-финансовой деятельности и мошенничество по законодательству Украины и России. În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*, 2014, № 5, с. 54.

⁷⁶³ SELEVESTRU, I. *Răspunderea penală pentru delapidarea averii străine*. Chișinău: CEP USM, 2015, p. 200.

asigurătorul este privat(ă) de posibilitatea de a-și exercita atribuțiile dreptului de proprietate în raport cu mijloacele bănești acordate făptuitorului.

Corespunzător, E.N. Alioșina-Alekseeva⁷⁶⁴ precizează că și în cazul escrocheriei săvârșite în sfera creditării scopul de cupiditate constituie semn obligatoriu al componenței de infracțiune.

La general, V.R. Moisiuk constată: „În cazul săvârșirii unei infracțiuni contra patrimoniului în baza scopului de cupiditate făptuitorul obține mijloacele bănești cu un singur scop – să introducă, cu titlul gratuit, averea străină în proprietatea sa ori în proprietatea unor terțe persoane”⁷⁶⁵.

O.Krișevici relevă că în cazul dobândirii prin înșelăciune a creditului „intenția făptuitorului nu este îndreptată spre sustragerea mijloacelor financiare obținute, în timp ce în cazul escrocheriei acestea intră în proprietatea făptuitorului”⁷⁶⁶. Același autor⁷⁶⁷ concretizează că, dacă făptuitorul nu urmărește scopul rambursării creditului cele comise constituie escrocherie.

După I.Macari „dobândirea creditului prin înșelăciune alcătuiește componența de infracțiune prevăzută la art.238 CP RM numai în cazul în care lipsesc semnele sustragerii”⁷⁶⁸.

A.V. Fedcenko relevă: „în cazul escrocheriei săvârșite în sfera creditării intenția făptuitorului este îndreptată atât spre intrarea în posesie, cât și spre nerambursarea mijloacelor bănești obținute”⁷⁶⁹.

S.M. Kazakevici consemnează: „În calitate de semn principal în diferențierea infracțiunilor analizate și escrocherie apare direcția de îndreptare a intenției: dacă făptuitorul, din start, urmărește scopul însușirii mijloacelor bănești obținute atunci, cele comise conțin semnele unei sustrageri”⁷⁷⁰.

La rândul său, S.M. Mkrtcian enunță: „spre deosebire de conținutul intenției în cazul infracțiunii de dobândire ilegală a creditului, în conținutul intenției escrocului nu intră rambursarea mijloacelor bănești obținute”⁷⁷¹.

⁷⁶⁴ АЛЕШИНА-АЛЕКСЕЕВА, Е.Н. Отграничение мошенничества в сфере кредитования (ст. 159¹ УК РФ) от незаконного получения кредита (ст. 176 УК РФ). În: *Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России*, 2019, №2(82), с. 128.

⁷⁶⁵ МОЙСИК, В.Р. *Проблеми кримінальної відповідальності за шахрайство з фінансовими ресурсами*: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. Київ, 2002, с. 12.

⁷⁶⁶ КРЫШЕВИЧ, О. Разграничение уголовной ответственности за мошенничество в кредитно-финансовой деятельности и мошенничество по законодательству Украины и России. În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*, 2014, № 5, с. 58.

⁷⁶⁷ *Ibidem*.

⁷⁶⁸ MACARI, I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea Specială*. Chișinău: CE USM, 2003, p. 239.

⁷⁶⁹ ФЕДЧЕНКО, А.В. Уголовная ответственность за мошенничество в сфере кредитования. În: *Научный журнал КубГАУ*, 2016, № 123 (09), с. 10.

⁷⁷⁰ КАЗАКЕВИЧ, С.М. *Уголовно-правовые и криминологические аспекты предупреждения выманивания кредита или дотаций*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Минск, 2005, с. 11.

⁷⁷¹ МКРТЧЯН, С.М. *Мошенничество в сфере кредитования: вопросы обоснованности состава преступления и уголовно-правового поощрения за позитивное посткриминальное поведение*. Москва: Проспект, 2019, с. 62.

Pe aceeași undă se află R.I. Tretiakov⁷⁷² când susține că în cazul dobândirii ilegale a creditului făptuitorul are de gând să restituie suma creditului, în timp ce în situația infracțiunii de escrocherie făptuitorul nu intenționează să ramburseze creditul.

I.Botezatu relevă: „nu va putea fi aplicat art.190 CP RM, dacă dobândirea ilicită a bunurilor altei persoane, prin înșelăciune sau abuz de încredere, este săvârșită în scopul folosinței temporare a acelor bunuri, făptuitorul intenționând restituirea lor ulterioară”.⁷⁷³

În același plan, S.Brînza și V.Stati accentuează: „nu poate fi recunoscută ca sustragere luarea ilegală și gratuită a bunurilor mobile din posesia altuia, luare prin care acestuia i s-a cauzat un prejudiciu patrimonial efectiv, săvârșită în scopul folosinței temporare a acelor bunuri, făptuitorul urmărind restituirea lor ulterioară”.⁷⁷⁴

După M.A. Kostiucenko „în cazul obținerii unui credit în condiții de ilegalitate intenția făptuitorului este îndreptată spre primirea temporară a mijloacelor creditare și rambursarea ulterioară a acestora, chiar dacă cu întârziere”.⁷⁷⁵

P.L. Serdiuk remarcă: „Lipsa scopului de sustragere, în momentul obținerii creditului, chiar și în prezența unei înșelăciuni, exclude componența escrocheriei, cele comise urmând a fi calificate ca dobândire ilegală a creditului”.⁷⁷⁶

I.G. Idrisova și R.B. Abdulina subliniază că „în cazul dobândirii ilegale a creditului solicitantul de credit, în cele mai dese cazuri, demonstrează că creditul va fi rambursat și că toate obligațiile avute față de creditor vor fi îndeplinite”.⁷⁷⁷

Autorul kirghiz S.Bostanov enunță: „În principiu, această infracțiune [dobândirea creditului prin înșelăciune] este identică cu infracțiunea de escrocherie (art.166 din Codul penal al Kirghiziei) [articol similar cu art.190 CP RM]. Diferența constă în aceea că, prima presupune rambursarea mijloacelor bănești obținute. În caz de escrocherie însă, făptuitorul intră definitiv în stăpânirea mijloacelor bănești obținute”.⁷⁷⁸

De asemenea, autorii ucraineni M.L. Davidenko și O.V. Gherasimov evocă: „Obținerea prin înșelăciune a creditului, în ambele cazuri, este fundamentată pe acțiunea de prezentare a unor informații, cu bună știință, false. Dar, spre deosebire de infracțiunea prevăzută la art.222 din

⁷⁷² ТРЕТЬЯКОВ, Р.И. Незаконное получение кредита (ст. 176 УК РФ): некоторые проблемы теории и практики. În: *Проблемы современной юридической науки и практики: сборник статей студентов, аспирантов и молодых ученых, Т. 2.* Красноярск: ИПК СФУ, 2011, с. 239.

⁷⁷³ BOTEZATU, I. *Răspunderea penală pentru escrocherie*: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2010, p. 110.

⁷⁷⁴ BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. I.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 848.

⁷⁷⁵ КОСТЮЧЕНКО, М.А. *Кредитные преступления (ст. ст. 176, 177 УК РФ): характеристика и предупреждение*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Иркутск, 2020, с. 35.

⁷⁷⁶ СЕРДЮК, П.Л. *Мошенничество в сфере банковского кредитования: уголовно-правовое и криминологическое исследование*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Уфа, 2008, с. 21.

⁷⁷⁷ ИДРИСОВА, И.Г., АБДУЛЛИНА, Р.Б. Разграничение хищения и незаконного получения кредита. În: *Международный журнал гуманитарных и естественных наук*, 2019, № 4-3, с. 98.

⁷⁷⁸ БОСТАНОВ, С. Объективные признаки преступлений в сфере кредитования. În: *Вестник КРСУ*, 2009, № 4, с. 75.

Codul penal al Ucrainei [articol analogic cu art.238 CP RM], persoana ce comite fapte ce intră sub incidența art.190 din Codul penal al Ucrainei [articol similar cu art.190 CP RM], deja în momentul prezentării informației false către bancă, nu urmărește scopul restituirii sumei creditului, ci al însușirii mijloacelor bănești obținute, *i.e.* comite o infracțiune contra patrimoniului”.⁷⁷⁹

Similar se expun A.Baida și O.Sklezi: „Indicatorul principal în delimitarea infracțiunilor prevăzute la art.222 și 190 din Codul penal al Ucrainei îl formează scopul infracțiunii [...]. În cazul infracțiunii prevăzute la art.222 din Codul penal intenția făptuitorului este îndreptată spre obținerea unor privilegii creditare sub formă de mijloace bănești care urmează a fi returnate. În cazul escrocheriei însă, făptuitorul intenționează să încheie contractul de credit doar în scopul obținerii mijloacelor financiare. În acest caz, acțiunile făptuitorului sunt îndreptate spre intrarea în posesie a bunurilor altei persoane, cu titlu gratuit și irecuperabil”.⁷⁸⁰

Asemănător, autorul polonez K.Mucha, încercând să delimiteze infracțiunile prevăzute la art.286 din Codul penal al Poloniei (înșelăciunea) și art.297 din același Cod penal (dobândirea creditului prin înșelăciune) constată că scopul acestor infracțiuni este diferit: în cazul primei infracțiuni făptuitorul urmărește scopul de cupiditate.⁷⁸¹

În același fâgaș, N.A. Lopașenko susține: „Dacă făptuitorul, chiar înainte de a primi un credit, prezentând cu bună știință informații false și (sau) inexacte unei bănci sau unui alt creditor, nu urmărea doar scopul primirii creditului, ci și al utilizării sale, fără rambursare, în favoarea sa ori în favoarea unor terțe persoane, cele comise constituie sustragere sub forma unei escrocherii în sfera creditării. Iar în cazul în care făptuitorul nu a urmărit un astfel de scop, și nu a putut, din motive obiective și (sau) subiective, să restituie mijloacele bănești obținute, cele comise, în prezența altor semne necesare, trebuie calificate conform art.176 din Codul penal al Federației Ruse [articol similar cu cel supus analizei]”.⁷⁸²

Alți autori opinează: „Dacă persoana primește creditul având scopul de a-l însuși, înșelând creditorul referitor la starea sa economică sau financiară, acțiunile sale trebuie calificate ca escrocherie. În cazul dobândirii ilegale a creditului făptuitorul nu urmărește scopul intrării

⁷⁷⁹ ДАВИДЕНКО, М.Л., ГЕРАСИМОВ, О.В. Поняття та класифікація злочинів у банківській сфері. În: *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, Серія «ПРАВО»*, 2013, № 14, сс. 160-161.

⁷⁸⁰ БАЙДА, А., СКЛЕЗЬ, О. *Особливості кваліфікації злочинів за статтею 222 Кримінального Кодексу України «Шахрайство з фінансовими ресурсами»*. În: *Підприємництво господарство і право*, 2020, № 5, с. 223.

⁷⁸¹ MUCHA, K. Economic crime in the Polish legal system on the example of the crime of obtaining a bank credit by false pretenses. În: *Annales Universitatis Apulensis, Series Jurisprudentia*, vol. 16, 2013, No. 1, p. 123.

⁷⁸² ЛОПАШЕНКО, Н.А. *Посвяательства на собственность*. Москва: Норма, Инфра-М, 2012, с. 389.

mijloacelor bănești în proprietatea sa, ci mizează pe utilizarea temporară a banilor obținuți în mod fraudulos”.⁷⁸³

Pe aceeași undă se află O.V. Ermakova: „În cazul escrocheriei intenția făptuitorului [caracteristică acestei infracțiuni] există deja în momentul inducerii în eroare a creditorului, aceasta fiind îndreptată spre luarea ilegală și gratuită, cu scop de cupiditate, a bunurilor altei persoane și trecerea acestora în beneficiul său ori în beneficiul unor terțe persoane. În cazul dobândirii ilegale a unui credit intenția făptuitorului este îndreptată spre obținerea temporară a creditului, cu restituirea ulterioară, deși întârziată, a mijloacelor bănești luate în credit”.⁷⁸⁴

Analogic se expune și M.V. Stepanov: „În cazul escrocheriei intenția făptuitorului din start este asociată cu dorința de a poseda mijloace financiare, în lipsa dorinței de a le rambursa proprietarului acestora. În procesul obținerii ilegale a unui credit, făptuitorul, până la primirea mijloacelor financiare, a mizat pe rambursarea acestora, precum și a dobânzii pentru folosirea lor, însă, este încălcată ordinea de prezentare a informației în baza căreia este luată decizia de acordare a creditului”.⁷⁸⁵

Un punct de vedere similar îl au și următorii autori: A.Iu. Poleanski⁷⁸⁶, A.A. Glazov⁷⁸⁷, Iu.I. Selivanovskaia⁷⁸⁸, M.Iu. Șaleapina⁷⁸⁹ și O.Suhaciov⁷⁹⁰.

În context, în vederea aplicării art.238 CP RM nu prezintă relevanță dacă făptuitorul nu a restituit în termen suma mijloacelor bănești obținute. De asemenea, nu contează nici dacă făptuitorul a restituit integral sau parțial suma mijloacelor bănești obținute. Mai mult, nu interesează nici dacă făptuitorul, în genere, a restituit ceva din suma creditului sau a împrumutului obținut. Important ca în toate aceste ipoteze făptuitorul să fi urmărit scopul folosinței temporare a mijloacelor bănești obținute, cu ulterioara lor rambursare către creditor.

Este limpede că în ipoteza în care făptuitorul restituie suma creditului sau a împrumutului obținut, chiar cu întârziere, cele comise trebuie încadrate în baza art.238 CP RM.

⁷⁸³ ГОЛОКОЛЕНКО, Н.А. Понятие незаконного получения кредита. În: *Бизнес в законе*, 2009, № 3, с. 138.

⁷⁸⁴ ЕРМАКОВА, О.В. Проблемы квалификации мошенничества в сфере кредитования. În: *Вестник Томского государственного университета*, 2016, № 406, с. 199.

⁷⁸⁵ СТЕПАНОВ, М.В. Уголовно-правовая характеристика мошенничества в сфере кредитования (ст. 159. 1 УК РФ). În: *Пробелы в российском законодательстве*, 2014, № 3, с. 135,

⁷⁸⁶ ПОЛЯНСКИЙ, А.Ю. Уголовно-правовые аспекты мошенничества в сфере кредитования. În: *Вестник Омского университета. Серия «Право»*, 2014, № 1 (38), с. 222.

⁷⁸⁷ ГЛАЗОВ, А.А. Некоторые вопросы квалификации мошенничества в сфере потребительского кредитования и его отграничения от других преступлений. În: *Юридическая наука и правоохранительная практика*, 2008, № 2 (5), с. 66.

⁷⁸⁸ СЕЛИВАНОВСКАЯ, Ю.И. Спорные вопросы уголовной ответственности за незаконное получение кредита. În: *Успехи современного естествознания*, 2009, № 4, с. 16.

⁷⁸⁹ ШАЛЯПИНА, М.Ю. Ответственности за незаконное получение кредита по Уголовному кодексу Российской Федерации. În: *Общество и право*, 2014, № 2 (48), с. 127; ШАЛЯПИНА, М.Ю. *Уголовно-правовые и криминологические проблемы противодействия кредитно-банковским преступлениям*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Краснодар, 2015, с. 111.

⁷⁹⁰ СУХАЧОВ, О. Злочини у сфері банківського кредитування. În: *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*, 2012, № 93, с. 113.

Mult mai problematice sunt alte două ipoteze: a) atunci când făptuitorul restituie doar o parte din suma mijloacelor bănești obținute sau, b) atunci când făptuitorul, în genere, nu rambursează nimic din suma mijloacelor bănești obținute.

În aceste două ipoteze este mult mai dificil a proba scopul folosinței temporare a mijloacelor bănești obținute, precum și intenția făptuitorului de a rambursa aceste mijloace.

Este evidentă problematica enunțată în ipoteza în care făptuitorul nu rambursează nimic din mijloacele bănești obținute. În acest caz, de parcă ar fi prezentă prezumția că făptuitorul a acționat în vederea sustragerii mijloacelor financiare, ci nu în vederea folosirii lor temporare. Totodată, considerăm că această prezumție poate fi răsturnată.

Problematica aprecierii celor comise drept dobândire prin înșelăciune a unui credit sau a unui împrumut (în sensul art.238 CP RM) sau escrocherie este sesizată chiar și atunci când făptuitorul restituie doar o parte din suma mijloacelor bănești obținute. Evident, pentru a stabili potențiala norma aplicabilă este necesar de stabilit proporția mijloacelor bănești rambursate. Or, ca regulă, restituirea unei singure rate sau a unui număr mic de rate trezește suspiciuni privind existența unei escrocherii.

Are dreptate N.A. Sultanova când accentuează: „Escrocul, fie ignoră, totalmente, clauzele contractului de credit și dispune, după propria discreție, de mijloacele financiare obținute, fie, în scopul mascării intenției de a sustrage mijloacele financiare creditate, în intervalul unei perioade de timp îndeplinește condițiile contractului de credit [*i.e.* rambursează o parte din suma creditului obținut]”.⁷⁹¹

Ce alte împrejurări obiective ar putea contribui la determinarea exactă a scopului infracțional urmărit de către făptuitor în procesul obținerii, prin înșelăciune, a unor mijloace financiare?

La această întrebare E.N. Alioșina-Alekseeva răspunde în felul următor: „Împrejurări ce ar confirma prezența intenției îndreptate spre sustragere, pot fi, în special: lipsa cu bună știință a capacității financiare reale a unei persoane de a-și îndeplini o obligație; lipsa licenței necesare pentru desfășurarea activității ce vizează îndeplinirea obligațiilor ce revin în temeiul unui acord; utilizarea de către făptuitor a unor documente statutare fictive sau a unor scrisori de garanție false; tănuirea informațiilor despre prezența datoriilor și a gajurilor pe bunuri; crearea de pseudo-întreprinderi false ce apar în postura de parte contractantă în cadrul unor înțelegeri”.⁷⁹²

⁷⁹¹ СУЛТАНОВА, Н.А. *Уголовно-правовое противодействие преступлениям в сфере кредитования*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Грозный, 2020, с. 60.

⁷⁹² АЛЕШИНА-АЛЕКСЕЕВА, Е.Н. Отграничение мошенничества в сфере кредитования (ст. 159¹ УК РФ) от незаконного получения кредита (ст. 176 УК РФ). În: *Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России*, 2019, № 2 (82), сс. 127-128.

După P.L. Serdiuk⁷⁹³ ca cele comise să fie apreciate drept escrocherie e suficient faptul obiectiv ca beneficiarul împrumutului, cu bună știință, să nu fie în măsură să ramburseze mijloacele bănești obținute.

În aceeași manieră, I.I. Kartașov și N.E. Osipenko susțin: „Săvârșind escrocheria în sfera creditării făptuitorul prezintă băncii (sau unei alte organizații de creditare) informații, cu bună știință, false sau incomplete referitoare la capacitatea sa de plată”.⁷⁹⁴

Este de menționat că lipsa posibilității reale de rambursare a creditului sau a împrumutului luat trebuie raportat la momentul încheierii contractului de credit sau de împrumut și al obținerii mijloacelor bănești corespunzătoare. Circumstanța obiectivă concretizată în lipsa posibilității reale de rambursare a mijloacelor bănești obținute nu trebuie raportată la momentul executării obligațiilor izvorâte din contractul de credit sau de împrumut.

În dese cazuri, respectiva circumstanță apare în momentul în care făptuitorul își execută obligațiile de plată (rambursare) a ratelor de credit sau de împrumut. În acest moment persoană juridică, de pildă, poate deveni insolubilă, fiind astfel în „incapacitate de a-și onora obligațiile de plată”⁷⁹⁵. Și persoana fizică – solicitant de credit sau de împrumut – poate ajunge într-o situație financiară precară, astfel încât, ulterior încheierii contractului de credit sau de împrumut, să nu-și poată îndeplini obligațiile de rambursare a mijloacelor bănești obținute. Cu toate acestea, în momentul încheierii contractului de credit sau de împrumut făptuitorul era în stare să-și îndeplinească obligațiile sale de restituire a mijloacelor bănești.

În altă privință, autorul ucrainean O.Krîșevici enunță: „Dacă persoana ce se adresează unui potențial creditor o induce în eroare referitor la statutul său juridic, *i.e.* prezintă documente false precum că, spre exemplu, este conducător al unei entități antreprenoriale sau fondator al acesteia, dar în realitate nu este, acțiunile comise trebuie apreciate ca escrocherie”.⁷⁹⁶

În unele cazuri, făptuitorul folosește întreprinderi fictive în vederea luării unor credite sau a unor împrumuturi. Cu ajutorul întreprinderilor fictive create făptuitorului îi reușește realizarea intenției infracționale îndreptate spre dobândirea prin înșelăciune a creditelor sau a împrumuturilor. În cele mai dese cazuri, atunci când făptuitorul folosește atare entități în procesul contractării unor credite sau a unor împrumuturi, acesta urmărește scopul de sustragere. În asemenea situații, făptuitorul nu intenționează să treacă mijloacele bănești obținute în

⁷⁹³ СЕРДИУК, П.Л. *Мошенничество в сфере банковского кредитования: уголовно-правовое и криминологическое исследование*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Уфа, 2008, с. 23.

⁷⁹⁴ КАРТАШОВ, И.И., ОСИПЕНКО, Н.Е. Спорные аспекты объективных признаков преступлений в сфере кредитных отношений. În: *Электронный научный журнал «Наука. Общество. Государство»*, 2020, № 2 (30), с. 90.

⁷⁹⁵ Legea RM a insolabilității, nr. 149 din 29.06.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 193-197.

⁷⁹⁶ КРЫШЕВИЧ, О. Разграничение уголовной ответственности за мошенничество в кредитно-финансовой деятельности и мошенничество по законодательству Украины и России. În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*, 2014, № 5, с. 59.

stăpânire temporară. În mod normal, o atare modalitate de obținere a unor credite sau a unor împrumuturi este incompatibilă cu scopul folosinței temporare a mijloacelor bănești primite. Or, nu în zadar făptuitorul recurge la o asemenea modalitate de obținere a mijloacelor bănești. Evident, de regulă, făptuitorul nu intenționează să ramburseze mijloacele bănești obținute.

S.V. Gudkov⁷⁹⁷ notează asupra ilegalității aprecierii celor comise drept sustragere în lipsa unor probe care să demonstreze că făptuitorul a urmărit tocmai scopul de a însuși mijloacele bănești obținute cu titlu de credit.

Desigur, în cele mai dese cazuri, făptuitorii, în vederea creării unor împrejurări favorabile lor, vor invoca că, în procesul obținerii prin înșelăciune a unor credite sau a unor împrumuturi, au avut drept scop final rambursarea acestor mijloace bănești, nu însă sustragerea lor. Această poziție a făptuitorului însă, în toate cazurile, trebuie raportată la totalitatea împrejurărilor obiective în care a fost comisă fapta.

Considerăm că nedemonstrarea scopului de a nu rambursa mijloacele bănești obținute cu titlu de credit sau de împrumut constituie motiv pentru a aprecia cele comise drept dobândire prin înșelăciune a unui credit sau a unui împrumut (în sensul art.238 CP RM) și, eventual, pentru a reîncadra cele săvârșite din tiparul art.190 CP RM în tiparul art.238 CP RM.

O atare soluție este valabilă chiar dacă, realmente, făptuitorul, în procesul obținerii mijloacelor bănești din contul victimei, a urmărit scopul de sustragere.

Respectiva soluție își are sorginea în principiul *in dubio pro reo* (*alias* – prezumția de inocență⁷⁹⁸), în corespundere cu care, „dubiile de acuzare trebuie interpretate în favoarea acuzatului”⁷⁹⁹.

Mult mai dificilă este delimitarea acestor infracțiuni în cazul în care activitatea infracțională a făptuitorului este întreruptă la etapa actelor de executare, *i.e.* la etapa prezentării către victimă a informației false.

În acest caz, cele comise formează tentativă la una dintre infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM sau constituie tentativă la escrocherie?

Cu privire la acest aspect, în doctrină⁸⁰⁰ se enunță că faptul prezentării unor informații false încă nu formează conținutul infracțiunii de escrocherie, aceasta deoarece, în acest caz, intenția făptuitorului este îndreptată spre obținerea unui credit.

⁷⁹⁷ ГУДКОВ, С.В. Уголовно-правовая оценка посягательств на кредитные отношения: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Омск, 2008, с. 15.

⁷⁹⁸ SEREBRENNIKOVA, A.V. et al. The Correlation of *in dubio pro reo* and *in dubio pro duriore* principles in the criminal proceedings of Switzerland and Russia. În: *Revista Publicando*, No 15 (2), 2018, p. 231.

⁷⁹⁹ BUBALO, L., ПАЈИС, D. *In dubio pro reo* principle in modern criminal procedure. [citat 15.01.2023] Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/336687038_In_dubio_pro_reo_principle_in_modern_criminal_procedure

⁸⁰⁰ ГАБДРАХМАНОВ, Ф.В. et al. Уголовная ответственность за мошенничество в сфере кредитования: проблемы правоприменения. În: *Крымский научный вестник*, 2016, № 2 (8), с. 46.

Într-adevăr, la această etapă ambele infracțiuni se aseamănă extrem de mult. În ambele cazuri, făptuitorul prezintă informații false în vederea obținerii unui credit sau a unui împrumut.

Pentru a cataloga cele comise drept dobândire prin înșelăciune a creditului, O.V. Rastoropova menționează următoarele: „Este necesar de stabilit dacă făptuitorul avea posibilitatea obiectivă de a stinge datoria în caz de obținere a creditului, *i.e.* de determinat condițiile sale de trai, condițiile sociale și de viață, precum și prezența unei surse de venit care, deși nu corespunde cu informațiile indicate în documentele prezentate creditorului, îi permite acestuia să ramburseze creditul în condițiile contractului încheiat”.⁸⁰¹

În contrast, dacă făptuitorului îi lipsește posibilitatea reală de a rambursa suma creditului sau a împrumutului obținut, cele comise, în mod normal, trebuie încadrate în baza art.190 CP RM, cu referire la art.27 CP RM (tentativă la escrocherie).

Și de această dată, în cazul în care se atestă suficiente dubii privind potențiala normă aplicabilă, grație principiului *in dubio pro reo*, trebuie aleasă, spre aplicare, cea mai favorabilă normă făptuitorului (*i.e.* una dintre normele înscrise la art.238 CP RM).

În alt registru, A.Baida și O.Sklezi⁸⁰² consemnează că la delimitarea infracțiunilor în discuție este determinant momentul apariției intenției infracționale.

S.Prodan precizează: „dacă inițial făptuitorul are intenția de a dobândi creditul prin înșelăciune, însă, în procesul executării acestei fapte, decide să treacă creditul în stăpânirea sa definitivă, cele săvârșite trebuie calificate nu conform art.238 CP RM, ci conform art.190 CP RM”.⁸⁰³

Accentuăm că, pentru a încadra cele săvârșite în conformitate cu prevederile art.190 CP RM este important ca intenția infracțională (caracteristică infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM) să se transforme într-o nouă intenție (caracteristică infracțiunilor de escrocherie) până în momentul consumării intenției inițiale (*i.e.* până în momentul consumării infracțiunilor specificate la art.238 CP RM). Or, contravine conceptului de „intenție supravenită” transformarea intenției inițiale ulterior momentului consumării acesteia. Altfel zis, e cu neputință ca intenția inițială să sufere modificări/transformări după ce a fost consumată.

De aceea, cele comise trebuie calificate în baza art.238 CP RM, ci nu în baza art.190 CP RM atunci când intenția de a nu rambursa creditul sau împrumutul apare ulterior momentului obținerii efective a mijloacelor bănești. Or, urmarea prejudiciabilă este cauzată în momentul obținerii sumei creditului sau a împrumutului. Corespunzător, în acest moment infracțiunea trebuie considerată ca fiind consumată.

⁸⁰¹ РАСТОРОВОВА, О.В. Мошенничество в сфере кредитования. În: *Бизнес в законе*, 2016, № 5, с. 243.

⁸⁰² БАЙДА, А., СКЛЕЗЬ, О. Особливості кваліфікації злочинів за статтею 222 Кримінального Кодексу України «Шахрайство з фінансовими ресурсами». În: *Підприємництво господарство і право*, 2020, № 5, с. 223.

⁸⁰³ PRODAN, S. *Răspunderea penală pentru infracțiunile legate de creditare*. Chișinău: CEP USM, 2011, p. 203.

În final, avându-se în vedere cele evocate mai sus, ținem să subliniem, așa cum se relevă și în doctrina de specialitate,⁸⁰⁴ că între normele ce incriminează dobândirea prin înșelăciune a creditului sau a împrumutului și cele ce prevăd răspunderea pentru escrocherie nu se atestă un raport de concurență.

Notăm că potrivit alin.(1) art.115 CP RM „Concurența normelor penale presupune săvârșirea [...] unei fapte prejudiciabile, cuprinse în întregime de dispozițiile a două sau mai multor norme penale și constituind o singură infracțiune”.⁸⁰⁵

V.Prisacari observă că „în cazul concurenței normelor penale urmează a fi aplicată o singură normă incriminatorie (deși sunt aplicabile mai multe asemenea norme)”.⁸⁰⁶ Aceasta înseamnă că, în cazul concurenței normelor una și aceeași faptă este cuprinsă de conținutul mai multor norme incriminatorii.

În speță, nu e posibil ca una și aceeași faptă să fie cuprinsă, concomitent, de textul art.238 CP RM, precum și de textul art.190 CP RM. Numitele infracțiuni, așa cum am punctat supra, se deosebesc, cel puțin din perspectiva scopului urmărit de către făptuitor. De fapt, scopul final al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM este radical opus scopului infracțiunii de escrocherie. Totodată, făptuitorul nu poate, în același timp, să urmărească, atât scopul folosinței temporare a mijloacelor bănești obținute, cât și scopul de sustragere. Unul îl exclude pe celălalt. Tocmai din aceste motive, între normele analizate nu poate exista un raport de concurență. Făptuitorul fie săvârșește una dintre infracțiunile stipulate la art.238 CP RM, fie comite o escrocherie.

Oarecum logic, în cele ce urmează vom stabili coraportul între infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM și cele stipulate la art.196 CP RM (*cauzarea de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere*).

Ambele infracțiuni sunt cauzatoare de daune materiale (deci, sunt componente materiale). Ambele infracțiuni se comit prin înșelăciune. Ce-i drept, în cazul infracțiunilor consemnate la art.196 CP RM înșelăciunea nu se rezumă la prezentarea unor informații false. În cazul acestor infracțiuni înșelăciunea se poate exprima și altfel, decât prin folosirea unor informații/documente false.

De asemenea, în situația infracțiunilor stipulate la art.196 CP RM înșelăciunea poate lua atât o formă activă, cât și o formă pasivă. Plus la aceasta, în cazul acestor fapte penale acțiunea

⁸⁰⁴ MUCHA, K. Economic crime in the Polish legal system on the example of the crime of obtaining a bank credit by false pretenses. În: *Annales Universitatis Apulensis, Series Jurisprudentia*, vol. 16, 2013, No. 1, p. 123; BARBĂNEAGRĂ, A. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009, p. 498.

⁸⁰⁵ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.

⁸⁰⁶ PRISACARI, V. Concursul de infracțiuni *versus* concurența normelor penale. În: *Revista Procuraturii Republicii Moldova*, 2022, nr. 9, p. 46.

secundară poate lua și forma abuzului de încredere. Situația e diferită în cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, caz în care fapta prejudiciabilă nu cuprinde și abuzul de încredere.

Ca și în cazul infracțiunilor de escrocherie, cele prevăzute la art.196 CP RM lezează relații sociale aflate în derivație cu patrimoniul persoanei (valoare socială fundamentală protejată prin incriminările sus-numite). În opoziție, faptele penale stipulate la art.238 CP RM, doar în plan secundar (adiacent) atentează la atare relații sociale. În prin plan, aceste infracțiuni vatămă relații sociale desprinse din cele ce vizează economia Republicii Moldova.

Avându-se în vedere conținutul diferit al obiectului protecției penale și, mai ales, al laturii obiective, constatăm că, în consecință, diferă și calitatea victimei acestor infracțiuni. În comparație cu infracțiunile consemnate la art.238 CP RM, în cazul celor prevăzute la art.196 CP RM, victima infracțiunii nu deține o calitate specială. De altfel, victimă a celor din urmă infracțiuni poate fi și o persoană fizică. În contrast, victimă a infracțiunilor înscrise la art.238 CP RM poate fi doar o persoană juridică. Totodată, aceasta se bucură de o calitate specială.

Diferă și subiectul infracțiunii. Ca și în situația infracțiunilor descrise la art.190 CP RM, subiect al infracțiunilor specificate la art.196 CP RM poate fi numai persoana fizică. Situația e diferită în cazul infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM. În postura de subiect al acestor infracțiuni poate evolua atât persoana fizică, cât și cea juridică.

Infracțiunile în discuție prezintă asemănări deosebite în planul laturii subiective. Ambele infracțiuni sunt intenționate. La fel, în cazul ambelor infracțiuni motivul este semn facultativ, și care, în cele mai dese cazuri, i-a forma interesului material.

În fine, atât infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM, cât și cele stipulate la art.196 CP RM sunt săvârșite în baza unui scop special. Și cel mai important: atestăm o similaritate în partea ce vizează scopul acestor infracțiuni.

Din perspectiva scopului, infracțiunile prevăzute la art.196 CP RM (de altfel, ca și cele înscrise la art.238 CP RM) sunt dissociate de infracțiunile de escrocherie. Drept argument îl formează semnul negativ „dacă fapta nu constituie o însușire”, înscris în dispoziția normei de la alin.(1) art.196 CP RM. Deducem astfel, că infracțiunile prevăzute la art.196 CP RM nu intră în categoria sustragerilor. Același lucru e valabil în cazul faptelor penale stipulate la art.238 CP RM.

S.Brînza și V.Stati menționează că infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.196 CP RM „este prezentă ori de câte ori are loc o cauzare de daune materiale în proporții mari, însoțită de înșelăciune sau abuz de încredere, cu condiția să nu opereze prevederile unei norme speciale [...]”.⁸⁰⁷

⁸⁰⁷ BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. I.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 946.

V.Stati⁸⁰⁸ concretizează că la art.238 CP RM sunt localizate norme speciale în raport cu normele de la art.196 CP RM.

O.Krișevici⁸⁰⁹ susține că dobândirea creditului prin înșelăciune formează un caz special al cauzării de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere.

În același fâgaș, O.V. Șadrina⁸¹⁰ specifică că infracțiunile analizate constituie cazuri speciale ale cauzării de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere, motiv pentru care, în virtutea regulilor concurenței normelor, la încadrare trebuie reținută doar norma ce sancționează dobândirea creditului prin înșelăciune.

Conform alin.(1) art.116 CP RM „norma generală se consideră cea care prevede două sau mai multe fapte prejudiciabile, iar normă specială – norma care prevede cazuri particulare ale acestor fapte”.⁸¹¹

Între normele incriminatorii investigate se atestă un asemenea raport de concurență. Sesizăm că, infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM formează cazuri particulare (deși imperfecte) ale infracțiunilor consemnate la art.196 CP RM. Mai exact, primele reprezintă varietăți speciale ale cauzării de daune materiale prin înșelăciune, și care nu cuprind semnele unei sustrageri.

La alin.(2) art.116 CP RM este tranșată următoarea regulă de încadrare a infracțiunilor în situația în care concurează o normă generală și una specială: „În cazul concurenței dintre norma generală și cea specială, se aplică numai norma specială”.

În postura de normă generală, art.196 CP RM este inaplicabil pentru situațiile descrise mai sus, *i.e.* aferente textului normelor de la art.238 CP RM. Aplicarea normei generale ar nesocoti regula de încadrare consemnată la alin.(2) art.116 CP RM. Totodată, aplicarea în concurs a art.196 și 238 CP RM (a normei generale și a celei speciale) ar însemna că făptuitorul este tras de două ori la răspundere pentru una și aceeași faptă.

Norma generală devine incidentă doar în lipsa semnelor infracțiunii reglementate de norma specială. Altfel zis, cele comise pot fi calificate în baza art.196 CP RM sau, după caz, în baza art.106 Cod contravențional, doar dacă nu pot fi încadrate în baza art.238 CP RM.

⁸⁰⁸ STATI, V. Infracțiunile prevăzute la art. 238 și 239 CP RM în lumina amendamentelor operate în Codul penal la 25.07.2014. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2015, nr. 3 (83), p. 216.*

⁸⁰⁹ КРЫШЕВИЧ, О. Разграничение уголовной ответственности за мошенничество в кредитно-финансовой деятельности и мошенничество по законодательству Украины и России. În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*, 2014, № 5, s. 59.

⁸¹⁰ ШАДРИНА, О.В. *Уголовная ответственность за преступления в банковско-кредитной сфере по уголовному праву Российской Федерации*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008, сс. 17-18.

⁸¹¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.

În continuare, vom supune cercetării comparative infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM și faptele penale reunite sub denumirea de *utilizare contrar destinației a mijloacelor din împrumuturile interne sau din fondurile externe (art.240 CP RM)*.

Ceea ce seamănă considerabil infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM și cele stipulate la art.240 CP RM îl formează: a) natura obiectului material/bunurilor obținute în rezultatul săvârșirii infracțiunii și, b) scopul special urmărit de către făptuitor.

În ceea ce privește primul aspect ce apropie infracțiunile în discuție consemnăm că, la descrierea obiectului material al infracțiunilor prevăzute la art.240 CP RM legiuitorul folosește termeni aparent similari cu noțiunile „credit” și „împrumut”, folosite în textul art.238 CP RM, și anume: „împrumuturi interne”, „mijloace din fonduri externe”, „credite” și „împrumuturi externe”.

De asemenea, norma de la art.126¹ CP RM (normă de trimitere pentru art.240 CP RM) definește „mijloacele din fonduri externe” ca fiind „resurse financiare [...] alocate în calitate de credite, [...] împrumuturi, [...], de către alte state, Comunitatea Europeană sau instituții, organizații și asociații internaționale, persoane fizice sau juridice străine, garantate sau contractate de către stat, precum și cele nerambursabile”.

De consemnat că noțiunea „mijloace din fonduri externe” a fost introdusă în legea penală prin Legea RM privind modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova nr.985 din 18 aprilie 2002, nr.105 din 26.05.2016.⁸¹²

Deci, constatăm similitudini între categoriile de bunuri obținute prin săvârșirea infracțiunilor specificate la art.238 CP RM și categoriile de bunuri pasibile de influență infracțională prin săvârșirea faptelor penale consemnate la art.240 CP RM.

Totuși, reținem că numitele infracțiuni sunt diferite (în pofida faptului utilizării în conținutul art.240 CP RM a unor termeni similari cu cei folosiți în textul art.238 CP RM (*e.g.* împrumut, credit)).

Infracțiunile examinate se aseamănă și mai mult în condițiile în care, în contextul infracțiunilor prevăzute la art.240 CP RM, creditele, de exemplu, ca expresie a mijloacelor din fondurile externe (și nu numai), sunt acordate prin intermediul băncilor sau a organizațiilor de creditare nebanară.

Spre deosebire de infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM, în cazul celor consemnate la art.240 CP RM, mijloacele bănești, ca expresie a creditelor acordate, nu aparțin băncilor sau organizațiilor de creditare nebanară. Aceasta chiar dacă respectivele entități participă la acordarea unor asemenea credite. În atare ipoteze, sursa creditelor o constituie, de exemplu, mijloacele din fondurile externe.

⁸¹² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 184-192.

Unele credite acordate, în sensul infracțiunilor prevăzute la art.240 CP RM, cumulează calități de împrumut și grant. Bunăoară, în acord cu prevederile Hotărârii Guvernului RM cu privire la aprobarea Programului „START pentru TINERI: o afacere durabilă la tine acasă”, nr.348 din 01.06.2022,⁸¹³ tinerii antreprenori pot beneficia de credite preferențiale (o parte din suma acordată având valoare de împrumut, iar o altă parte – de grant (suport financiar nerambursabil)) pentru inițierea și dezvoltarea unei afaceri.

De menționat că în acord cu pct.4 din actul normativ sus-indicat, finanțarea activităților prevăzute de program se va realiza „din contul și în limitele alocațiilor stabilite în bugetul de stat, precum și din contul asistenței financiare externe”.⁸¹⁴

Marea majoritate a unor astfel de credite comportă un caracter preferențial⁸¹⁵.

Credite preferențiale au fost acordate și în cadrul Programului „Facilitate de Creditare a Tinerilor”, lansat în anul 2019, de către Ministerul Finanțelor,⁸¹⁶ în vederea sprijinirii activității de întreprinzător desfășurate de către tinerii cetățeni. Principalele condiții de eligibilitate pentru solicitanții de credite sunt: „vârsta beneficiarilor între 18 și 35 de ani; fondatorii întreprinderilor să fie cetățeni ai RM, și să dețină cel puțin 75% din proprietatea întreprinderii etc.”⁸¹⁷ Printre avantajele acestor creditări evidențiem: dobânzi mici; sume împrumutate relativ mari; perioade de grație pentru restituirea sumei etc.

Multe dintre creditele acordate de către băncile comerciale sunt aferente implementării unor proiecte, de regulă, finanțate de către organisme internaționale. Respectiv, cu prilejul implementării acestor proiecte sunt acordate credite prin intermediul unor bănci comerciale. Creditele sunt acordate unor anumite categorii de beneficiari, și pentru un scop anume. Aceste credite comportă diverse avantaje, motiv pentru care, ar putea fi atractive, inclusiv prin obținerea acestora prin înșelăciune. De pildă, linia de credit „Livada Moldovei”, pusă la dispoziție de către BC „COMERȚBANK” SA⁸¹⁸ (dar și de către alte bănci comerciale din Republica Moldova) întreprinderilor horticole, pepiniere, procesatoare etc., oferă, între altele, următoarele avantaje beneficiarilor acesteia: scutire de la plata accizelor; impozitare la cota zero TVA; scutire de la

⁸¹³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2022, nr. 170-176.

⁸¹⁴ *Ibidem*.

⁸¹⁵ *Oferte de creditare pentru tineri antreprenori prin DLC*. [citată 15.01.2023] Disponibil: <https://mobiasbanca.md/storage/1-mkt/1-2021/2-sme/credite-ifi/Conditii-Particulare-la-Oferta-de-creditare-pentru-Tinerii-Antreprenori-prin-DLC.pdf>; *Facilitate de creditare a tinerilor antreprenori*. [citată 15.01.2023] Disponibil: https://comertbank.md/services/juridical_person/credit/?id=40; *Programul „Facilitate de creditare a tinerilor”*. [citată 15.01.2023] Disponibil: <https://www.victoriabank.md/finantare/proiecte-investitionale/programul-facilitate-de-creditare-tinerilor>

⁸¹⁶ *Facilitatea de creditare a tinerilor: suport pentru 272 afaceri private ale tinerilor antreprenori*. [citată 15.01.2023] Disponibil: <https://mf.gov.md/ro/content/facilitatea-de-creditare-tinerilor-suport-pentru-272-afaceri-private-ale-tinerilor>

⁸¹⁷ *Facilitatea de creditare a tinerilor*. [citată 15.01.2023] Disponibil: <https://ogpae.gov.md/facilitatea-de-creditare-a-tinerilor/>

⁸¹⁸ *Programul de creare a condițiilor favorabile pentru dezvoltarea lanțului valoric al sectorului horticola – Livada Moldovei*. [citată 15.01.2023] Disponibil: https://comertbank.md/services/juridical_person/credit/?id=31#i

plata taxelor vamale și a taxelor pentru proceduri vamale; plafon mare de creditare; termen îndelungat de creditare; perioadă mare de grație; dată bună a dobânzii⁸¹⁹.

Deși aceste credite (și altele, indicate mai sus) comportă anumite avantaje, ele nu trebuie confundate cu creditele preferențiale, în sensul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM.

În ceea ce privește scopul infracțiunii constatăm că acesta, atât în cazul infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM, cât și în cazul infracțiunilor consemnate la art.240 CP RM, se exprimă în folosința temporară a mijloacelor bănești/bunurilor obținute. Diferă însă, maniera de stipulare a scopului infracțional în dispoziția normei. În ipoteza faptelor penale prevăzute la art.238 CP RM scopul infracțiunii (scopul final) este dedus din interpretarea sistematică și comparativă a textului normei de incriminare. Deci, scopul infracțiunii este stipulat într-o manieră implicită. În opoziție, în situația infracțiunilor înscrise la art.240 CP RM scopul este redat într-o manieră mult mai explicită. La concret, scopul acestor infracțiuni este dedus din expresia „dacă fapta nu constituie o însușire” utilizată în textul art.240 CP RM.

În altă ordine de idei, se impune să identificăm coraportul între infracțiunile investigate și cele prevăzute la art.361 CP RM (articol care sancționează, între altele, *confeccionarea, deținerea, folosirea și vânzarea documentelor oficiale false*).

Stabilirea coraportului între aceste infracțiuni este dictat de faptul utilizării, de regulă, de către făptuitor, în procesul săvârșirii infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, a unor documente false. Or, așa cum am punctat *supra*, în cele mai dese cazuri, informația falsă prezentată victimei este încorporată în cadrul unor documente. Totodată, nu este exclus ca aceste documente să poarte un caracter oficial. Respectiv, făptuitorul ar putea, în prealabil, să confecționeze atare documente false, după care să le folosească în vederea obținerii unui credit sau a unui împrumut. De asemenea, în alte cazuri, făptuitorul ar putea să folosească astfel de documente false, confecționate în prealabil de către o altă persoană. Corespunzător, în cea de-a doua ipoteză cel ce confecționează documentul oficial fals ar putea cunoaște despre intenția solicitantului de credit sau de împrumut, înțelegând că cooperează cu acesta în vederea săvârșirii infracțiunii prevăzute la art.238 CP RM.

În aceste condiții, în ipotezele enunțate, apare necesitatea identificării coraportului între infracțiunile stipulate la art.238 CP RM și infracțiunea consemnată la art.361 CP RM. Mai exact, interesează dacă, în ipotezele menționate, intervin regulile de încadrare a celor comise conform concursului de infracțiuni sau potrivit concurenței normelor.

Până a ne expune asupra acestui aspect, vom încerca să explicăm ce reprezintă un document oficial. Doar așa putem distinge noțiunea „document oficial” de noțiunea „document

⁸¹⁹ Componenta „Operațiunii de creditare”, Programul „Livada Moldovei”. [citată 15.01.2023] Disponibil: <https://livada-moldovei.md/credite-livada-moldovei/>

privat (*alias* – document sub semnătură privată)”. Or, în ipoteza folosirii de către făptuitor, în procesul obținerii unui credit sau a unui împrumut, a unor informații false cuprinse în cadrul unor documente private, dispăre necesitatea stabilirii coraportului între infracțiunile investigate și infracțiunea prevăzută la art.361 CP RM. Aceasta deoarece, doar documentul oficial, nu și documentul privat, poate apărea în postură de obiect material sau produs al infracțiunii consemnate la art.361 CP RM.

Codul penal al Republicii Moldova nu conține o definiție a noțiunii „document oficial”. C.Pîrțac subliniază că „conținutul termenului „document oficial” îl desprindem apelând la metoda sistemică de interpretare a textului normei de incriminare în raport cu unele norme cu caracter extrapenal”.⁸²⁰ Mai exact, sensul noțiunii „document oficial” este dedus din prevederile Legii RM privind accesul la informație, nr.982 din 11.05.2000. La concret, la alin.(1) art.6 din numita lege este dată următoarea definiție a noțiunii „informații oficiale”: „toate informațiile aflate în posesia și la dispoziția furnizorilor de informații, care au fost elaborate, selectate, prelucrate, sistematizate și/sau adoptate de organe ori persoane oficiale sau puse la dispoziția lor în condițiile legii de către alți subiecți de drept”⁸²¹.

La particularitatea sus-indicată (desprinsă din conținutul art.6 al legii enunțate) A.Reșetnicov adaugă alte două particularități ale noțiunii „document oficial”: „a) atestă fapte având relevanță juridică; b) circulă în cadrul unui sistem de înregistrare, evidență strictă și control al circulației”⁸²². De altfel, și autoarea C.Pîrțac relevă că „documentul oficial este un act cu relevanță juridică, fiind apt să conducă la apariția, modificarea sau încetarea unor raporturi juridice”⁸²³.

O explicație a noțiunii „document oficial”, practic identică cu cea aparținându-i lui A.Reșetnicov regăsim în textul hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a articolului 361 alin. (2) lit. c) din Codul penal (confeccionarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor de importanță deosebită false), nr.12 din 14.05.2018⁸²⁴.

În fine, în vederea identificării înțeleșului noțiunii „document oficial” trebuie să ținem cont, inclusiv de prevederile Convenției Consiliului Europei privind accesul la documentele

⁸²⁰ PÎRȚAC, C. Documentul oficial: obiect material/imaterial sau produs al infracțiunilor de fals în acte publice. Partea I. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2021, nr. 3 (58), p. 45.

⁸²¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr. 88-90.

⁸²² REȘETNICOV, A. Accepțiunea juridico-penală a noțiunii „document oficial”. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr. 2, pp. 41-42.

⁸²³ PÎRȚAC, C. Documentul oficial: obiect material/imaterial sau produs al infracțiunilor de fals în acte publice. Partea II. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2021, nr. 4 (59), p. 22.

⁸²⁴ *Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a articolului 361 alin. (2) lit. c) din Codul penal (confeccionarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor de importanță deosebită false)*, nr. 12 din 14.05.2018. [citat 15.01.2023] Disponibil: <https://constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=659&l=ro>

oficiale (*alias* – Convenția de la Tromsø)⁸²⁵, adoptată la 18 iunie 2009. Respectivul act internațional a fost ratificat de către Republica Moldova prin Legea pentru ratificarea Convenției Consiliului Europei privind accesul la documentele oficiale, nr.217 din 26.09.2013.⁸²⁶ De precizat că în cazul Republicii Moldova Convenția a intrat în vigoare în decembrie 2020. Astfel, la lit.b) alin.(2) art.1 din Convenție este redată următoarea definiție a noțiunii „documente oficiale”: „informații înregistrate sub orice formă, întocmite sau primite și păstrate de către autorități publice”.⁸²⁷

După deslușirea esenței conceptului „document oficial”, revenim la polemica lansată *supra*, i.e. privind coraportul între infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM și infracțiunea stipulată la art.361 CP RM.

In concreto, interesează dacă cele comise trebuie încadrate potrivit regulilor concursului de infracțiuni (în baza art.238 și 361 CP RM) sau potrivit regulilor infracțiunii unice (în baza art.238 CP RM ori în baza art.361 CP RM).

Precizăm că problematica încadrării celor comise apare atunci când documentul oficial confecționat/folosit cuprinde particularitatea acordării de drepturi sau eliberării de obligații. Or, tocmai un asemenea document oficial fals poate apărea pe post de obiect material/produs al infracțiunii prevăzute la art.361 CP RM. Totodată, un asemenea document oficial fals ar putea fi folosit de făptuitor pe post de mijloc de săvârșire a infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM.

Practica judiciară nu este uniformă la capitolul încadrării celor săvârșite: în acord cu regulile concursului de infracțiuni sau conform regulilor concurenței normelor. Mai exact, lipsa unei practici uniforme de încadrare a fost sesizată, mai cu seamă, până în anul 2014 – an în care, așa cum se va vedea *infra*, a fost emisă o decizie pe marginea judecării unui recurs în interesul legii ce viza probleme de încadrare de tipul celor indicate mai sus.

Astfel, în multe dintre spețele practice studiate,⁸²⁸ la încadrarea celor săvârșite s-a făcut uz de regulile concursului de infracțiuni, la calificare fiind reținut atât art.238 CP RM, cât și art.361

⁸²⁵ *Council of Europe Convention on Access to Official Documents*. [citat 15.01.2023] Disponibil: <https://rm.coe.int/1680084826>

⁸²⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 252-257.

⁸²⁷ *Council of Europe Convention on Access to Official Documents*. [citat 15.01.2023] Disponibil: <https://rm.coe.int/1680084826>

⁸²⁸ *Sentința Judecătorei Botanica, mun. Chișinău din 07 martie 2014. Dosarul nr. 1-25/2014*. [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f101d7c5-dba5-e311-9df1-005056a5d154; *Sentința Judecătorei Ialoveni din 16 iulie 2013. Dosarul nr. 1-77/2013*. [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8b423361-dbed-e211-a7c7-00215ae003ff; *Sentința Judecătorei Anenii Noi din 20 august 2010. Dosarul nr. 1-202/2010*. [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jan.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/516e4386-44ac-df11-aba0-00215ae003ef; *Sentința Judecătorei Ungheni din 15 august 2014. Dosarul nr. 1-33/2014*. [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/29e77f47-da26-e411-8956-005056a5fb1a; *Sentința Judecătorei Ungheni din 19 iunie 2014. Dosarul nr. 1-179/2014*. [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/53043ca2-6bf8-e311-8956-005056a5fb1a; *Sentința Judecătorei Ungheni din 01 martie 2013. Dosarul nr. 1-58/2013*. [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/17ec145a-da84-e211-94a1-00215abc91b3; *Sentința*

CP RM. În opoziție, în alte spețe⁸²⁹, mult mai puține însă, la calificare erau invocate regulile concurenței normelor, cele comise fiind încadrate, în exclusivitate sub tiparul art.238 CP RM.

Avându-se în vedere existența unei duble orientări jurisprudențiale (fapt absolut inadmisibil pentru o practică judiciară sănătoasă) Procurorul General al Republicii Moldova a formulat un recurs în interesul legii solicitând Plenului Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a RM să stabilească soluția de calificare corectă pentru ipotezele în care solicitantul de credit folosește în procesul săvârșirii infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM documente oficiale false care acordă drepturi sau eliberează de obligații.

În linii mari, prin decizia sa din 20 martie 2014, Plenul Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție⁸³⁰ a decis că în caz de prezentare de către solicitantul de credit către o instituție financiară a unor documente oficiale false care acordă drepturi sau eliberează de obligații cele comise trebuie încadrate numai conform art.238 CP RM (cu sau fără trimitere la art.26, 27 CP RM), nu și conform art.361 CP RM. Explicații similare sunt aduse și în doctrina de specialitate⁸³¹.

Constatăm că explicațiile oferite privesc vechiul text de incriminare, *i.e.* acel ce reglementa răspunderea doar pentru dobândirea prin înșelăciune a creditului, nu și a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare. Totuși, considerăm că aceste explicații pot fi extrapolate și la ipoteza dobândirii prin înșelăciune a unui împrumut. Acestea însă, nu pot fi extrapolate și la ipoteza obținerii prin înșelăciune a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare

Judecătoria Ungheni din 23 noiembrie 2011. Dosarul nr. 1-325/2011. [cit 06.10.2022] Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/79439ebc-5817-e111-b222-00215abc91b3; *Sentința Judecătoria Bălți din 02 decembrie 2011. Dosarul nr.1-883/2011.* [cit 06.10.2022] Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b1631aa5-fa95-e111-8995-00215ae0f24b; *Sentința Judecătoria Ocnîța din 12 ianuarie 2010. Dosarul nr. 1-20/2010.* [cit 06.10.2022] Disponibil: https://jed.instante.justice.md/pigd_integration/pdf/03ca8aef-a178-df11-a614-00215ae0e429; *Sentința Judecătoria Soroca din 10 noiembrie 2014. Dosarul nr. 1-183/2014.* [cit 06.10.2022] Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/785db653-ad68-e411-8956-005056a5fb1a; *Sentința Judecătoria Soroca din 23 decembrie 2014. Dosarul nr.1-184/2014.* [cit 06.10.2022] Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/6da9d565-808a-e411-a92e-005056a5fb1a; *Sentința Judecătoria Soroca din 03 octombrie 2014. Dosarul nr. 1-258/2014.* [cit 06.10.2022] Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/c7ccdc53-fb4a-e411-8956-005056a5fb1a; *Sentința Judecătoria Soroca din 11 iulie 2014. Dosarul nr. 1-162/2014.* [cit 06.10.2022] Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/256168ec-cc08-e411-8956-005056a5fb1a; *Sentința Judecătoria Soroca din 26 mai 2014. Dosarul nr. 1-119/2014.* [cit 06.10.2022] Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/88a5bb75-afe4-e311-8956-005056a5fb1a

⁸²⁹ *Sentința Judecătoria Râșcani, mun. Chișinău din 23 decembrie 2013. Dosarul nr. 1-1134/2012.* [cit 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/914f6865-e36b-e311-966a-005056a5fb1a; *Sentința Judecătoria Buiucani, mun. Chișinău din 19 octombrie 2015. Dosarul nr. 1-545/2015.* [cit 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8c8ea8e5-0777-e511-8a1b-005056a5d154

⁸³⁰ *Decizia Plenului Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20 martie 2014. Dosarul nr. 4-1ril-2/2014.* [cit 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_interes_lege.php?id=3

⁸³¹ BRÎNZA, S., STATI, V. Corelația dintre infracțiunile prevăzute la art.238 și 361 din Codul penal al Republicii Moldova: analiza practicii judiciare. În: *Modern Scientific Challenges and Trends: a collection scientific works of the International scientific conference (20th July, 2018)* - Warsaw: Sp. z o. o. „iScience”, 2018, p. 37; POALELUNGI, M. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2013, p. 802.

(cel puțin în contextul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM). Reiterăm că mijloacele bănești reprezentând o despăgubire sau o indemnizație de asigurare nu pot apărea în postura de bunuri rezultate prin săvârșirea infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM. Asemenea mijloace bănești pot figura doar în calitate de obiect material al infracțiunii de escrocherie.

Din păcate, chiar și după emiterea numitei decizii sesizăm spețe⁸³² în care, la fel, se susține poziția calificării celor comise în acord cu regulile concursului de infracțiuni, și anume: conform art.238 și 361 CP RM. Se atestă o ignorare a celor statuate în decizia sus-indicată. Dar, potrivit alin.(9) art.7 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova⁸³³ astfel de decizii au un caracter obligatoriu pentru instanțele de judecată.

Oare aceeași soluție de calificare este incidentă cazurilor în care documentul oficial fals este confecționat, în prealabil, de către o altă persoană, și transmis ulterior solicitantului de credit sau de împrumut? Mai cu seamă, interesează în baza cărei norme urmează a fi încadrată conduita celui ce confecționează documentul oficial fals: în baza art.238 CP RM sau conform art.361 CP RM?

V.Stati susține că în acest caz „primul reflex este de a califica fapta primei persoane în conformitate cu art.361 CP RM, iar fapta celei de-a doua persoane în baza art.238 CP RM”.⁸³⁴

Totuși, V.Stati sugerează următoarea soluție de calificare: „dacă persoana numai confecționează documente oficiale false, după care le transmite unei alte persoane, pentru ca aceasta să prezinte respectivele falsuri către instituția financiară [...] – în scopul obținerii unui credit, a unui împrumut [...] – prima dintre aceste persoane va fi considerată complice la infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.238 CP RM. În astfel de cazuri, art.361 CP RM nu-i va putea fi reținut la calificare”.⁸³⁵ O explicație *mot-a-mot* este înscrisă în cuprinsul deciziei Plenului Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20 martie 2014.

⁸³² *Sentița Judecătorei Botanica, mun. Chișinău din 20 iulie 2015. Dosarul nr. 1-684/2014.* [cit 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/6e850f8d-d52e-e511-b888-005056a5d154; *Sentița Judecătorei Botanica, mun. Chișinău din 30 martie 2015. Dosarul nr. 1-433/2014.* [cit 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/c54ab81c-dfd6-e411-b888-005056a5d154; *Sentița Judecătorei Soroca din 05 martie 2015. Dosarul nr. 1-64/2014.* [cit 06.10.2022] Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/ffa01127-3cc3-e411-a92e-005056a5ffb6; *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 21 decembrie 2015. Dosarul nr. 1a-1558/2015.* [cit 06.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/25b5ea2b-baba-e511-a1ab-005056a5d154; *Sentița Judecătorei Bălți, sediul Central din 04 aprilie 2022. Dosarul nr. 1-231/2022.* [cit 06.10.2022] Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/fc71b4d1-01ea-43a3-aa68-40278d2b545e

⁸³³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 104-110, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 248-251.

⁸³⁴ STATI, V. Infracțiunea de dobândire a creditului prin înșelăciune (art. 238 C. pen. RM): noi tendințe și abordări. Partea II. În: *Revista Națională de Drept*, 2011, nr. 1, p. 3.

⁸³⁵ STATI, V. Infracțiunile prevăzute la art. 238 și 239 CP RM în lumina amendamentelor operate în Codul penal la 25.07.2014. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2015, nr. 3 (83), p. 212; STATI, V. Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 3-a, rev. și actualizată până la data de 1 mai 2019. Chișinău: Tipografia Centrală, 2019, p. 96; STATI, V. Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 2-a, rev. și actualizată. Chișinău: CEP USM, 2016, p. 92.*

Subscriem acestui punct de vedere. Acesta răspunde regulilor de calificare a infracțiunii în ipoteza unei participații penale. Caracterul accesoriu al răspunderii penale a participanților la infracțiune obligă ca participanții secundari să răspundă în baza normei aplicabile participantului principal (autorului). În speță, solicitantul de credit sau de împrumut este autor al infracțiunii prevăzute la art.238 CP RM. În același timp, cel ce confecționează documente oficiale false și le transmite solicitantului de credit sau de împrumut îndeplinește rolul de complice la infracțiunea prevăzută de art.238 CP RM. Astfel, dacă conduita autorului este încadrată în baza art.238 CP RM, e firesc ca și conduita complicelui să fie încadrată în baza aceleiași norme (cu reținerea suplimentară la calificare a alin.(5) art.42 CP RM).

Totuși, ținem să precizăm următorul lucru: pentru a califica în tiparul art.238 CP RM conduita celui ce confecționează documente oficiale false este important ca acesta să cunoască că documentul fals urmează a fi folosit tocmai în vederea contractării unui credit sau a unui împrumut, și să dorească acest lucru. Or, prin definiție, participația penală presupune o cooperare *intenționată* la săvârșirea infracțiunii. În caz contrar, în lipsa unei cunoașteri, cu atât mai mult, în lipsa unei dorințe în a ajuta pe cineva să săvârșească infracțiunea prevăzută la art.238 CP RM, cel ce confecționează documentul oficial fals va răspunde în baza art.361 CP RM, ci nu în baza art.238 CP RM. Evident, în cele mai dese cazuri, cel ce confecționează documente oficiale false cooperează intenționat cu solicitantul de credit sau de împrumut.

Ajungem la concluzia că, soluțiile de calificare propuse prin decizia sus-indicată, dar regăsite și în doctrina autohtonă, își au suportul în regulile de încadrare a infracțiunilor în situația concurenței normelor.

Dintr-o perspectivă, normele de la art.238 CP RM sunt speciale în raport cu norma înscrisă la art.361 CP RM (normă generală). Este cazul ipotezei în care fapta prejudiciabilă a infracțiunii prevăzute la art.361 CP RM se exprimă în folosirea documentelor oficiale false. În acest caz, prezentarea informației false, înscrise în cuprinsul unor documente, trebuie privită drept varietate a folosirii documentelor oficiale false. Corespunzător, în caz de concurență între o normă generală și una specială, la încadrare trebuie reținută norma specială (*i.e.* normele de la art.238 CP RM).

Dintr-o altă perspectivă, la art.238 CP RM se regăsesc norme-întreg, în timp ce la art.361 CP RM este așezată o normă-parte. Iar în caz de concurență dintre o normă-întreg și o normă-parte, la încadrare trebuie reținută norma-întreg. Respectiva regulă de calificare este punctată expres la alin.(2) art.118 CP RM. De pildă, fapta de confecționare a documentelor oficiale este absorbită de infracțiunea prevăzută la art.238 CP RM (în formă consumată sau neconsumată). Pentru aceasta e nevoie ca făptuitorul să urmărească folosirea respectivelor documente oficiale

false (confectionate în prealabil, de către el sau de către o altă persoană) în procesul săvârșirii infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM.

În context, nu suntem de acord cu cele evocate de către S.Prodan: „acțiunile de falsificare a documentelor oficiale nu se includ în fapta de prezentare (folosire) a acestora. Iată de ce, în situația dată, cele săvârșite trebuie calificate conform regulilor concursului real de infracțiuni: art.238, pe de o parte, și art.361 CP RM, pe de altă parte”.⁸³⁶ O părere apropiată au și alți autori⁸³⁷. Suntem în dezacord cu următoarea statuare regăsită într-un caz din practica judiciară națională: „*prezentarea unor informații false presupune transmiterea unor date false funcționarilor băncii, iar falsul propriu-zis poate constitui manopera debitorului ori a altei persoane. Însuși falsificarea actelor constituie o activitate infracțională separată și nu cade sub incidența normei prevăzute de art. 238 CP RM*”.⁸³⁸

Referindu-se la coraportul între art.190 și 361 CP RM I.Botezatu menționează că atunci când făptuitorul confecționează un document oficial fals în vederea săvârșirii infracțiunii de escrocherie „confecționarea documentelor oficiale își pierde identitatea [...]. Aceasta întrucât se dizolvă în amalgamul activității infracționale legate de comiterea escrocheriei”.⁸³⁹ Potrivit autorului citat, în acest caz, confecționarea documentelor oficiale false „constituie unul dintre variatele exemple de pregătire de această infracțiune [escrocherie]”.⁸⁴⁰ Tot așa se pronunță V.Stati.⁸⁴¹

Deși aceste explicații privesc coraportul între infracțiunile prevăzute la art.361 CP RM și cele de escrocherie, considerăm că ele sunt valabile și în cazul coraportului între infracțiunile prevăzute la art.361 CP RM și cele înscrise la art.238 CP RM. Or, ca și în cazul escrocheriei, în situația infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM făptuitorul confecționează documentele oficiale false și le deține tocmai în vederea dobândirii prin înșelăciune a creditului sau a împrumutului.

În alt plan, este interzisă aplicarea concomitentă a art.238 CP RM (cu referire la alin.(5) art.42 CP RM) și a art.361 CP RM. Într-o speță⁸⁴² însă, acțiunile celui care a confecționat documentul oficial fals, și care a transmis respectivul document unei alte persoane în vederea obținerii unui credit, au fost calificate conform art.361 CP RM și ca complicitate la infracțiunea prevăzută la art.238 CP RM.

⁸³⁶ PRODAN, S. *Răspunderea penală pentru infracțiunile legate de creditare*. Chișinău: CEP USM, 2011, p. 171.

⁸³⁷ BARBĂNEAGRĂ, A. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009, p. 498.

⁸³⁸ *Sentința Judecătorei Criuleni, sediul Central din 23 iulie 2020. Dosarul nr. 1-203/2019*. [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/5e076741-df63-4208-b5ac-60530204055c

⁸³⁹ BOTEZATU, I. *Răspunderea penală pentru escrocherie*: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2010, p. 77.

⁸⁴⁰ *Ibidem*.

⁸⁴¹ STATI, V. Concurența dintre art. 190 și 361 din Codul penal: analiza practicii judiciare neuniforme. În: *Revista Națională de Drept*, 2016, nr. 10, p. 12.

⁸⁴² *Sentința Judecătorei Ciocana, mun. Chișinău din 26 decembrie 2013. Dosarul nr. 1-142/2013*. [citată 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/65145966-4493-e311-aa5b-005056a5fb1a

Constatăm că o atare soluție de calificare nesocotește regula calificării faptelor infracționale în ipoteza unei participații penale. Și cel mai important, această soluție ignoră regula interdicției sancționării duble pentru una și aceeași faptă. În speță, pentru una și aceeași conduită a fost antrenată o dublă răspundere: în baza art.361 CP RM, precum și în baza alin.(5) art.42, art.238 CP RM.

Întemeiat se arată în doctrină că, în cazul de față, celui ce confecționează documentele oficiale false „nu i se poate de imputat – substitutiv sau suplimentar – infracțiunea prevăzută la art.361 CP RM”⁸⁴³.

Ținem să precizăm că o atare soluție de încadrare contravine regulii fixate la alin.(2) art.3 CP RM. Cu acest prilej, în doctrină se arată că „calificarea în baza concursului de infracțiuni a unei fapte care trebuie calificată ca infracțiune unică va constitui o interpretare extensivă defavorabilă a legii penale”.⁸⁴⁴ V.Prisacari adaugă: „o asemenea calificare nesocotește principiul legalității incriminării, precum și cel al calificării exacte (fără excese)”.⁸⁴⁵

În același context, subliniem că, și din perspectivă procesuală este inadmisibilă tragerea la răspundere penală de două ori pentru una și aceeași faptă. Astfel, într-o speță⁸⁴⁶, persoana a fost trasă la răspundere penală pentru săvârșirea infracțiunii prevăzute la art.361 CP RM. După care, în privința aceleiași persoane, pentru săvârșirea aceleiași fapte, a fost intentat un alt proces în baza art.238 CP RM. De precizat că, instanța de apel, pe marginea celui de-al doilea proces, a emis o sentință de încetare a procesului penal pe motivul ignorării de către partea acuzării a principiului *non bis in idem*.

Constatăm că soluția instanței de apel își găsește fundamentare în textul mai multor acte normative, inclusiv cu vocație internațională.

Potrivit alin.(2) art.7 CP RM, „nimeni nu poate fi supus de două ori urmării penale și pedepsei penale pentru una și aceeași faptă”.⁸⁴⁷

Similar, conform alin.(1) art.22 din Codul de procedură penală „nimeni nu poate fi urmărit penal sau judecat pentru săvârșirea fetei penale cu privire la care a fost [...] pronunțată o hotărâre judecătorească definitivă de condamnare [...]”⁸⁴⁸.

⁸⁴³ STATI, V. Infracțiunea de dobândire a creditului prin înșelăciune (art. 238 C. pen. RM): noi tendințe și abordări. Partea II. În: *Revista Națională de Drept*, 2011, nr. 1, p. 3.

⁸⁴⁴ LUPU, M. Inflația de interpretări ale principiului *ne bis in idem*. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2020, nr. 2 (53), p. 25.

⁸⁴⁵ PRISACARI, V. *Calificarea unității și a pluralității de infracțiuni*: tz. de doct. în drept. Chișinău, p. 139.

⁸⁴⁶ *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 30 martie 2016. Dosarul nr. 1a-440/2016*. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/95e21494-040d-e611-a1ab-005056a5d154

⁸⁴⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.

⁸⁴⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 104-110, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 248-251.

Prevederi asemănătoare sunt înscrise în textul art.4 din Protocolul nr.7 la Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale⁸⁴⁹.

Și CtEDO, în cauza Serghei Zolotuhin *contra* Federației Ruse a notat: „Potrivit principiului *non bis in idem*, una și aceeași persoană nu poate fi supusă pedepsei în mod repetat pentru comiterea aceleiași fapte îndreptate spre protejarea aceluiasi obiect juridic”⁸⁵⁰.

Aceeași relație de concurență (aidoma concurenței între normele consemnate la art.238 CP RM și cele de la art.361 CP RM) poate fi stabilită între normele art.238 CP RM și cele înscrise la art.332 CP RM (*falsul în acte publice*).

Spre deosebire de infracțiunile specificate la art.361 CP RM, în cazul faptelor de fals în acte publice: a) subiectul infracțiunii este special; b) făptuitorul acționează din interes material sau din alte interese personale; c) infracțiunea este săvârșită în legătură cu situația de serviciu a făptuitorului. În rest, aceste infracțiuni se aseamănă destul de mult.

Ca și în cazul infracțiunilor prevăzute la art.361 CP RM făptuitorul (persoană publică sau persoană cu funcție de demnitate publică) poate falsifica un document oficial după care să folosească respectivul document la contractarea unui credit sau a unui împrumut. Și în această ipoteză falsificarea documentului oficial de către o persoană publică sau de către o persoană cu funcție de demnitate publică nu constituie un scop în sine. Și în această ipoteză, făptuitorul falsifică documentul oficial în vederea săvârșirii uneia dintre infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM. Prin urmare, art.332 CP RM este absorbit de către art.238 CP RM. În acest raport de concurență, normele art.332 CP RM formează partea, în timp ce normele art.238 CP RM constituie întregul.

2.6. Sinteza problematicii tratate și a rezultatelor obținute în cadrul Capitolului II

În rezultatul investigației realizate în cadrul acestui compartiment din lucrare formulăm următoarele *concluzii*:

- 1) prin incriminările consemnate la art.238 CP RM sunt apărute, în principal, acele relații sociale care, în mod organic, derivă din relațiile sociale cu privire la economia națională;
- 2) doar în partea ce privește dobândirea prin înșelăciune a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare obiectul protecției penale ar trebui să derive din conținutul obiectului juridic generic al infracțiunilor contra patrimoniului;

⁸⁴⁹ *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf

⁸⁵⁰ *Case of Sergey Zolotukhin v. Russia (10 february 2009)*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-91222%22%7D>

3) întrucât obiectul protecției penale este opus faptei infracționale, este necesar ca la determinarea obiectului juridic principal al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM să se puncteze pe ordinea legală de obținere a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare;

4) nu relațiile sociale cu privire la patrimoniul victimei, ci relațiile sociale cu privire la *posesia* mijloacelor financiare reprezentând un credit, un împrumut, o despăgubire sau o indemnizație de asigurare, formează conținutul obiectului juridic secundar al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM;

5) relațiile sociale protejate prin incriminările înscrise la art.238 CP RM nu sunt încorporate în careva entități materiale. În cazul acestor infracțiuni, lezarea obiectului protecției penale se face prin intermediul influențării victimei infracțiunii;

6) actualmente, înțelesul noțiunii „instituție financiară”, inserat atât în textul legii penale, cât și în textul altor acte normative, este desprins din noțiunea „bancă”, definită în Legea RM nr.202/2017;

7) în cazul obținerii prin înșelăciune a unui credit din contul unei sucursale a unei bănci în postura de victimă a infracțiunii va evolua banca, nu însă sucursala băncii;

8) în cazul infracțiunilor analizate, este imperios ca în postura de organizații financiare nebancale să apară doar acele entități care pot desfășura activități de acordare de credite sau de împrumuturi;

9) organizațiile de creditare nebancale sunt acele entități care, pe de o parte, reprezintă organizații financiare nebancale (în sensul art.238 CP RM), iar pe de altă parte, constituie societăți financiare nebancale (în sensul Legii RM nr.202/2017);

10) desfășurarea activităților de creditare nu plasează societățile de plată și societățile emitente de monedă electronică în categoria participanților la piața financiară nebancale. Respectiv entități apar în postura de participanți la piața financiară nebancale atunci când desfășoară alte activități (altele decât cele de creditare);

11) în planul aplicării prevederilor art.238 CP RM interesează activitatea de acordare de împrumuturi, pe care o poate practica asociația de economii și împrumut, nu și celelalte activități (inclusiv cele aferente activității de acordare de împrumuturi);

12) simpla prezentare a unei informații false, neurmată de obținerea frauduloasă a mijloacelor bănești solicitate va constitui tentativă la una dintre infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM (în cazul în care făptuitorul a urmărit scopul obținerii unui credit, a unui împrumut etc.);

13) solicitantul de credit ar putea să răspundă în baza art.325 CP RM, ci nu în baza art.238 CP RM, atunci când creditul sau împrumutul nu este obținut în rezultatul prezentării către victimă a unor informații false, dar în baza unor acțiuni de corupere;

14) acțiunea inițială din conținutul faptei prejudiciabile conferă fizionomie aparte infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. Acțiunea inițială determină corelația între aceste infracțiuni și alte fapte penale conexe, inclusiv concurente (e.g. infracțiunile de escrocherie (art.190 CP RM) sau cele de cauzare de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere (art.196 CP RM));

15) creditul (acordat de către bănci) poate fi obținut la casă (în numerar) sau prin transferul sumei de bani (la contul curent sau la contul de card al solicitantului de credit, deschis la aceeași bancă sau la o bancă diferită). Nu este exclus ca suma creditului să fie transferată în contul creditorilor solicitantului de credit (e.g. în cazul refinanțării);

16) atunci când suma creditului este transferată pe contul bancar al solicitantului de credit se va considera moment al obținerii creditului transferul propriu-zis al banilor pe contul bancar al solicitantului de credit, nu însă retragerea efectivă a banilor de pe acest cont bancar;

17) moment al obținerii creditului ar putea fi considerat și momentul efectuării de către bancă sau de către organizația de creditare nebanară a transferului sumei creditului pe contul curent al vânzătorului/prestatorului de servicii (în cazul în care solicitantul de credit folosește mijloacele bănești creditate în contul achitării prețului pentru bunurile cumpărate sau serviciile prestate);

18) inacțiunea de nerambursare a creditului/împrumutului obținut nu intră în structura laturii obiective a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM;

19) fapta socialmente periculoasă compusă din (i) acțiunea prejudiciabilă sub forma prezentării informației și (ii) acțiunea prejudiciabilă exprimată în obținerea efectivă a mijloacelor bănești constituie *cauza*. În același timp, urmarea prejudiciabilă sub forma (i) daunelor în mărime de cel puțin 500 unități convenționale (în cazul infracțiunii specificate la alin.(1) art.238 CP RM) sau sub forma (ii) daunelor în proporții deosebit de mari (în cazul infracțiunii consemnate la alin.(2) art.238 CP RM) reprezintă *efectul*;

20) nu este justificată, oportună și nici nu răspunde principiului *ultima ratio*, interzicerea, pe cale penală, a simplei fapte de prezentare a informațiilor false în vederea obținerii unui credit sau a unui împrumut;

21) în cazul infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM, documentația de credit/de împrumut/de asigurare (formă de exprimare a informației false) coexistă alături de fapta prejudiciabilă, motiv pentru care respectiva documentație apare în postura de mijloc de săvârșire a infracțiunii;

22) în cazul faptelor penale, prevăzute la art.238 CP RM, informația falsă, folosită de făptuitor la săvârșirea infracțiunii, poate avea natură materială sau nematerială;

23) în postura de mijloc de săvârșire a infracțiunii ar putea să apară orice informație importantă pentru aprobarea și acordarea creditului sau a împrumutului, indiferent de tipul informației;

24) persoanele ce au atins vârsta de 16 ani, deși *de jure*, sunt apti de răspundere penală, *de facto*, aceștia nu sunt trași la răspundere, întrucât nu pot încheia contracte de credit sau de împrumut;

25) vârsta minimă a răspunderii penale pentru săvârșirea infracțiunilor examinate, la modul practic, este stabilită de către entitățile pasibile să acorde credite sau împrumuturi, *i.e.* de către victima acestor infracțiuni;

26) studiul practicii judiciare privind infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM denotă că, în dese cazuri, aceste fapte penale sunt comise de persoane fizice, care nu sunt întreprinzători individuali și care nu administrează o persoană juridică;

27) pentru a fi complice la una dintre infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM persoana cu competențe în acordarea creditului/împrumutului trebuie să realizeze acțiuni de altă natură, decât a celor stipulate la art.239 CP RM;

28) în condițiile în care mărimea daunei cauzate victimei trebuie să fie egală cu suma mijloacelor bănești acordate cu titlu de credit sau de împrumut, făptuitorul nu poate decât să dorească survenirea urmării prejudiciabile;

29) scopul obținerii unei despăgubiri sau a unei indemnizații de asigurare ori scopul obținerii acestora în sumă majorată nu este compatibil cu natura juridică a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM;

30) în cazul infracțiunilor analizate atestăm o excepție de la regula încadrării faptelor penale în ipoteza realizării scopului infracțional. Așadar, realizarea scopului primar este necesară. *Per a contrario*, nerealizarea scopului primar poate fi calificată ca tentativă la una dintre infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM;

31) scopul primar evoluează în postura de finalitate urmărită prin săvârșirea acțiunii inițiale, *i.e.* prin prezentarea unor informații false. În același timp, atingerea scopului primar marchează momentul săvârșirii acțiunii finale din conținutul faptei prejudiciabile, concretizare în obținerea efectivă a mijloacelor bănești. Tot atunci este cauzată urmarea prejudiciabilă în dauna victimei;

32) obținerea creditului sau a împrumutului în condiții avantajoase poate avea loc în baza unor acte normative sau în baza deciziei creditorului (instituției financiare, organizației financiare nebankare sau asociației de economii și împrumut) ținând cont de principiul libertății contractuale;

33) în practica judiciară, nu se prea face distincție între cele trei finalități primare pasibile de urmărit de către făptuitor, în cazul săvârșirii infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM;

34) scopul nerestituirii către victimă a mijloacelor bănești obținute cu titlu de credit sau cu titlu de împrumut nu este compatibil cu esența infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM;

35) comparativ cu infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM victimă a escrocheriei poate fi nu doar instituția financiară, organizația financiară nebanară, asociația de economii și împrumut sau asigurătorul. Victimă a escrocheriei poate fi orice persoană juridică. Mai mult, victimă a escrocheriei poate fi și persoana fizică;

36) *de jure*, și *de facto*, victimă a infracțiunii de escrocherie poate fi asigurătorul. În același timp, așa cum am relevat mai sus, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, asigurătorul, doar *de jure* poate să apară în postură de victimă. *De facto*, asigurătorul nu poate fi victimă a celor din urmă infracțiuni;

37) în caz de săvârșire a unei escrocherii în sfera creditării va răspunde penal doar persoana fizică, nu și persoana juridică, în pofida faptului că persoana juridică poate fi solicitant/beneficiar al creditului sau al împrumutului;

38) în cazul escrocheriei (comparativ cu infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM), instituția financiară, organizația financiară nebanară, asociația de economii și împrumut, precum și asigurătorul este privat(ă) de posibilitatea de a-și exercita atributele dreptului de proprietate în raport cu mijloacele bănești acordate făptuitorului;

39) în vederea aplicării art.238 CP RM nu prezintă relevanță dacă făptuitorul nu a restituit în termen suma mijloacelor bănești obținute. De asemenea, nu contează nici dacă făptuitorul a restituit integral sau parțial suma mijloacelor bănești obținute. Mai mult, nu interesează nici dacă făptuitorul, în genere, a restituit ceva din suma creditului sau a împrumutului obținut. Important ca în toate aceste ipoteze făptuitorul să fi urmărit scopul folosinței temporare a mijloacelor bănești obținute, cu ulterioara lor rambursare către creditor;

40) cele comise trebuie calificate în baza art.238 CP RM, ci nu în baza art.190 CP RM atunci când intenția de a nu rambursa creditul sau împrumutul apare ulterior momentului obținerii efective a mijloacelor bănești;

41) infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM formează cazuri particulare (deși imperfecte) ale infracțiunilor consemnate la art.196 CP RM;

42) pentru a califica în tiparul art.238 CP RM conduita celui ce confecționează documente oficiale false este important ca acesta să cunoască că documentul fals urmează a fi folosit tocmai în vederea contractării unui credit sau a unui împrumut, și să dorească acest lucru.

3. REZULTATELE OBȚINUTE ÎN URMA CERCETĂRII INFRAȚIUNILOR REUNITE SUB DENUMIREA DE DOBÂNDIRE A CREDITULUI, A ÎMPRUMUTULUI SAU A DESPĂGUBIRII/INDEMNIZAȚIEI DE ASIGURARE PRIN ÎNȘELĂCIUNE

3.1. Rezultatele obținute cu privire la obiectul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM

Infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM sunt localizate în Capitolul X din Partea Specială a Codului penal. Acest capitol este intitulat „Infracțiuni economice”. Corespunzător, prin săvârșirea acestor infracțiuni se atentează asupra economiei naționale. Deci, economia națională reprezintă valoarea socială de bază lezată prin săvârșirea infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM. De altfel, și restul infracțiunilor amplasate în același capitol, *lato senso*, atentează la economia națională, și la relațiile sociale aferente acestei valori sociale.

Subliniem că, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM făptuitorul urmărește scopul folosinței temporare a banilor obținuți cu titlu de credit sau împrumut și, în consecință, tinde spre rambursarea ulterioară a acestor mijloace financiare. Tocmai în baza acestui criteriu fundamental, infracțiunile în cauză sunt diferențiate de cele de escrocherie săvârșite pe piața creditară. Nu același lucru poate fi afirmat în cazul dobândirii prin înșelăciune a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare. Obținând despăgubirea sau indemnizația de asigurare prin înșelăciune făptuitorul nu poate urmări scopul folosinței temporare și, pe cale de consecință, rambursarea ulterioară a mijloacelor bănești obținute cu titlu de despăgubire sau de indemnizație de asigurare.

Din aceste rațiuni, apreciem greșită localizarea, în textul părții speciale a Codului penal, a faptei de dobândire prin înșelăciune a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare din contul asigurătorului. Întrucât prin săvârșirea acestei infracțiuni făptuitorul poate urmări doar scopul de sustragere, este imperios necesar ca legiuitorul să-și revadă poziția față de amplasarea acestei fapte în cuprinsul legii penale. Recomandăm ca această infracțiune să fie localizată în Capitolul VI „Infracțiuni contra patrimoniului” din partea specială a Codului penal, alături de infracțiunile de escrocherie (imediat după art.190 CP RM). Or, dobândirea prin înșelăciune a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare din contul asigurătorului reprezintă o veritabilă formă specială a infracțiunii de escrocherie. Sugerăm ca această faptă să fie incriminată în cadrul unui nou articol – 190¹ din Codul penal.

Apropo, în marea majoritate a legislațiilor statelor străine o atare faptă infracțională este amplasată (*i*) în cadrul capitolului părții speciale a Codului penal dedicat protecției patrimoniului și (*ii*) alături de infracțiunea de escrocherie. Cu titlu de exemplu prezentăm modelul legislativ

leton, bulgar, slovac, grec, ceh, român, olandez, austriac, suedez, croat, finlandez etc. De altfel, în legislația unor state este luată poziția incriminării în cadrul unei norme generale a infracțiunii de escrocherie (înșelăciune), și în cadrul unor norme speciale – a formelor speciale a escrocheriei (înșelăciunii). Iar ca tehnică legislativă, cele din urmă sunt localizate imediat după norma generală, fiind apreciate, implicit, drept cazuri speciale ale escrocheriei (înșelăciunii). Acest lucru întâlnim în legislația Germaniei, Cehiei, Albaniei, Slovaciei, Federației Ruse etc.

În niciuna dintre legislațiile străine studiate nu am identificat o poziție similară cu cea a legiuitorului moldav, concretizată în amplasarea faptei de dobândire a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare prin înșelăciune în cadrul aceleași norme ce incriminează dobândirea prin înșelăciune a creditului sau a împrumutului (atunci când făptuitorul urmărește scopul folosinței temporare). În același timp, practic în majoritatea legislațiilor dobândirea despăgubirii sau a indemnizației de asigurare prin înșelăciune este tratată drept infracțiune contra patrimoniului. În opoziție, în legislația Poloniei și a Serbiei obținerea despăgubirii sau a indemnizației de asigurare prin înșelăciune nu este catalogată drept infracțiune contra patrimoniului, ci infracțiune economică.

Surprinde faptul că în legislația Serbiei infracțiunile reunite sub denumirea de „Obținere și utilizare a creditului și a altor beneficii sub pretexte false” sunt considerate infracțiuni contra patrimoniului, în timp ce obținerea despăgubirii sau a indemnizației de asigurare prin înșelăciune este catalogată infracțiune economică. În orice caz, aceste două fapte nu sunt reunite în cadrul uneia și aceleași norme (așa cum o face legiuitorul moldav).

Supra am evocat numeroase modele legislative care au agreat o altă poziție (*i.e.* inversă), apreciind fapta de dobândire a creditului sau a împrumutului prin înșelăciune drept infracțiune economică, și fapta de dobândire a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare în calitate de infracțiune contra patrimoniului. Împărtășim această poziție legislativă. Ea corespunde axiomei, potrivit căreia obiectul juridic special al unei infracțiuni ori obiectul juridic special principal (în cazul infracțiunii cu obiect juridic special multiplu sau complex) trebuie să rezulte din conținutul obiectului juridic generic. Poziția legiuitorului moldav răspunde acestei axiome.

În concluzie, *de lege lata*, infracțiunile nominalizate posedă același obiect juridic generic și atunci când acestea se exprimă în obținerea, din contul asiguratorului, a unei despăgubiri sau a unei indemnizații de asigurare prin înșelăciune. *De lege ferenda*, dobândirea despăgubirii sau a indemnizației de asigurare prin înșelăciune trebuie să formeze conținutul unei norme distincte, și reamplasată în conținutul Capitolului VI „Infracțiuni contra patrimoniului” din partea specială a Codului penal (alături de infracțiunile de escrocherie).

Toate infracțiunile economice sunt clasificate în baza obiectul juridic de subgrup. Cea din urmă categorie îi permite legiuitorului să grupeze infracțiunile economice în funcție de sfera

activității economice în care sunt comise. De exemplu, în funcție de acest criteriu sunt divizate infracțiunile fiscale, vamale, concurențiale etc. În legislația unor state străine chiar, sistematizarea părții speciale a Codului penal se face în două segmente: unul din care este desprins obiectul juridic generic (aidoma legislației penale a Republicii Moldova), și altul din care reiese obiectul juridic de subgrup (aidoma legislației Spaniei, Italiei, Bulgariei etc.). Bunăoară, în legislația Bulgariei infracțiunile corespondente celor de la art.238 CP RM sunt amplasate în Secțiunea IV „Infracțiuni împotriva sistemului monetar și de credit” din Capitolul VI „Infracțiuni împotriva economiei”. Astfel, relațiile sociale cu privire la economia statului bulgar formează obiectul juridic generic al infracțiunilor analogice celor de la art.238 CP RM. În același timp, relațiile sociale privitoare la sfera monetară și creditară reprezintă obiectul juridic de subgrup al acestor infracțiuni.

Și infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM sunt înscrise în rândul unor fapte penale ce posedă același obiect juridic de subgrup, în baza căruia sunt dissociate de alte infracțiuni economice, ce formează alte subgrupuri.

Conținutul obiectului juridic de subgrup al infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM trebuie raportat la actualul conținut al normei de incriminare. Având în vedere acest fapt, și luând în calcul conținutul de ultimă oră al infracțiunilor specificate la art.239 și 240 CP RM, conchidem că obiectul juridic de subgrup al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, inclusiv al celor înscrise la art.239 și 240 CP RM îl formează relațiile sociale aferente activității de acordare și obținere a creditelor, a împrumuturilor, a despăgubirilor sau a indemnizațiilor de asigurare, precum și activității de utilizare a mijloacelor din împrumuturile interne sau din fondurile externe.

Fiecărei infracțiuni îi corespunde un anumit obiect juridic special. Acesta este reprezentat de (i) valoarea socială concretă vătămată sau periclitată prin săvârșirea unei infracțiuni concrete, precum și de (ii) relațiile sociale formate și dezvoltate în legătură cu această valoare socială.

Ca și conținut, obiectul juridic special se desprinde din obiectul juridic general, generic și de subgrup. Cel mai mult însă, acesta corelează cu obiectul juridic generic, și, în special, cu obiectul juridic de subgrup. Totodată, delimitarea infracțiunilor cu același obiect juridic de subgrup se face anume în baza obiectului juridic special. Tot în funcție de conținutul obiectului juridic special sunt dissociate infracțiunile similare, inclusiv cele cu obiect juridic generic sau cu obiect juridic de subgrup diferit.

În speță, conținutul obiectului juridic special al infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM, *lato sensu*, derivă din relațiile sociale cu privire la economia națională, și *stricto sensu*, reiese din relațiile sociale aferente activității de acordare și de obținere a creditelor, a împrumuturilor, a

despăgubirilor sau a indemnizațiilor de asigurare, precum și activității de utilizare a mijloacelor din împrumuturile interne sau din fondurile externe.

Infrațiunile prevăzute la art.238 CP RM sunt pluriobiectuale. Prin săvârșirea faptei prejudiciabile, soldate cu cauzarea unor daune victimei, sunt lezate două tipuri de relații sociale. Corespunzător, identificăm un *obiect juridic special principal*, și un *obiect juridic special secundar*.

La caz, obiectul juridic principal al infrațiunilor investigate este raportat la fapta prejudiciabilă. În opoziție, obiectul juridic secundar este raportat la urmarea prejudiciabilă.

La identificarea conținutului obiectului juridic principal al infrațiunilor analizate trebuie să se țină cont (i) de calitatea victimei acestor fapte penale și, implicit, (ii) de sfera lor de activitate.

Prin săvârșirea infrațiunilor prevăzute la art.238 CP RM se atentează asupra relațiilor sociale referitoare la *obținerea* în condiții de legalitate a creditului, a împrumutului etc., ci nu asupra relațiilor sociale cu privire la *acordarea* creditului, împrumutului etc. Cele din urmă relații sociale sunt lezate prin săvârșirea infrațiunilor prevăzute la art.239 CP RM, *i.e.* atunci când sunt încălcate regulile *de acordare* a creditului, împrumutului etc.

Având în vedere cadrul incriminator de ultimă oră, prevăzut la art.238 CP RM, concluzionăm că, *de lege lata*, în postura de obiect juridic principal al infrațiunilor examinate apar relațiile sociale privitoare la ordinea legală de obținere a creditelor, a împrumuturilor, a despăgubirilor sau a indemnizațiilor de asigurare, apărute împotriva prezentării unor informații false.

Totuși, considerăm cu neputință, ca prin obținerea prin înșelăciune a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare să se atenteze infracțional asupra relațiilor sociale privitoare la ordinea legală de obținere a acestor mijloace.

Amintim că obiectul juridic principal trebuie să derive din obiectul juridic generic. *Supra* am punctat că în ipoteza dobândirii prin înșelăciune a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare făptuitorul, *de facto*, atentează asupra patrimoniului victimei drept valoare socială fundamentală. Din acest motiv am și propus reamplasarea acestei fapte în conținutul Capitolului VI din Partea Specială a Codului penal. Corespunzător, în fapt, în ipoteza dobândirii prin înșelăciune a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare obiectul juridic special al acestei fapte ar trebui să derive din relațiile sociale cu privire la patrimoniul persoanei. În aceste condiții, amplasând greșit, respectiva faptă, în textul legii penale, este redat, în egală măsură, greșit, obiectul atentării infracționale.

În consecință, reiterăm poziția noastră, de reasezare corectă, în textul legii penale, a faptei de dobândire prin înșelăciune a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare.

Obiectul juridic secundar al infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM reiese din conținutul obiectului juridic generic al infracțiunilor contra patrimoniului. În acest sens, am și arătat că, de regulă, conținutul obiectului juridic secundar al unei infracțiuni nu se află în derivație organică cu conținutul obiectului juridic generic al respectivei fapte penale. În cele mai dese cazuri, obiectul juridic secundar decurge din conținutul unei alte valori sociale fundamentale (alta, decât cea care definește obiectul juridic generic al acestei infracțiuni).

Tocmai o asemenea stare a lucrurilor atestăm și în cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. Totuși, obiectul juridic secundar al acestor infracțiuni, deși derivă din relațiile sociale cu privire la patrimoniul persoanei, nu se poate suprapune cu cele din urmă relații sociale. Or, între obiectul juridic special al unei infracțiuni (inclusiv cel secundar) și obiectul juridic generic există o relație de tipul parte-întreg. Partea nu se suprapune cu întregul. Partea este un fragment din tot întregul. În consecință, este mult prea generală aprecierea relațiilor sociale cu privire la patrimoniul victimei în calitate de obiect juridic secundar al infracțiunilor examinate.

Nu relațiile sociale cu privire la patrimoniul victimei, ci relațiile sociale cu privire la *posesia* mijloacelor financiare reprezentând un credit, un împrumut, o despăgubire sau o indemnizație de asigurare, formează conținutul obiectului juridic secundar al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM.

Constatăm că, prezența obiectului juridic secundar, în conținutul infracțiunilor analizate, este desprins din existența urmării prejudiciabile – semn obligatoriu. Cauzând un prejudiciu victimei, făptuitorul atentează asupra relațiilor sociale cu privire la posesia de către victimă a mijloacelor financiare reprezentând un credit, un împrumut, o despăgubire sau o indemnizație de asigurare. Astfel, „ulterior comiterii infracțiunii de către făptuitor, victimei îi este îngăduită posibilitatea de a-și exercita posesiunea asupra creditului, a împrumutului sau a despăgubirii/indemnizației de asigurare”.⁸⁵¹

În lipsa urmării prejudiciabile nu învederăm un obiect secundar al protecției penale. O asemenea situație era prezentă în vechiul conținut incriminator. Mai exact, componența infracțiunii prevăzute la art.238 CP RM era formală, urmarea prejudiciabilă nefiind semn obligatoriu. În aceste condiții, obiectul apărării penale era unul simplu, fiind format din relațiile sociale cu privire la ordinea legală de obținere a creditelor. Ulterior, prin Legea RM nr.277/2008 componența de infracțiune a fost transformată din formală în materială. În conținutul componenței de infracțiune a fost inclusă urmarea prejudiciabilă sub forma „daunelor în proporții mari”. Din acel moment, obiectul protecției penale a căpătat un caracter complex. Din

⁸⁵¹ STRATAN, A. Natura obiectului în cadrul infracțiunilor prevăzute la art. 238 CP RM. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2020, nr. 8 (138), p. 164.

acel moment, relațiile sociale cu privire la posesia asupra mijloacelor financiare reprezentând un credit, au fost incluse în conținutul componente de infracțiune.

Mai sus am notat că sub tiparul art.238 CP RM sunt reunite două infracțiuni în variantă-tip. Corespunzător, fiecare dintre aceste două infracțiuni posedă un obiect juridic special distinct. Or, nu există infracțiuni având același obiect juridic special. Constatăm că caracterul distinctiv al obiectului atentării este desprins din conținutul diferit al urmării prejudiciabile.

Așadar, în cazul infracțiunii stipulate la alin.(1) art.238 CP RM obiectul protecției penale îl formează (i) relațiile sociale privitoare la ordinea legală de obținere a creditelor, a împrumuturilor, a despăgubirilor sau a indemnizațiilor de asigurare, apărute împotriva prezentării unor informații false și (ii) relațiile sociale cu privire la posesia, de către victimă, a mijloacelor financiare reprezentând un credit, un împrumut, o despăgubire sau o indemnizație de asigurare, *apărute împotriva cauzării unor daune în mărime mai mare sau egală cu 500 u.c.*

Iar în cazul infracțiunii prevăzute la alin.(2) art.238 CP RM obiectul protecției penale îl formează (i) relațiile sociale privitoare la ordinea legală de obținere a creditelor, a împrumuturilor, a despăgubirilor sau a indemnizațiilor de asigurare, apărute împotriva prezentării unor informații false și (ii) relațiile sociale cu privire la posesia, de către victimă, a mijloacelor financiare reprezentând un credit, un împrumut, o despăgubire sau o indemnizație de asigurare, *apărute împotriva cauzării unor daune în proporții deosebit de mari.*

În altă privință, constatăm că creditul, împrumutul, despăgubirea sau indemnizația de asigurare, suma majorată a acestora ori creditul sau împrumutul obținut în condiții avantajoase nu este influențat(ă) infracțional prin acțiunea de prezentare a informației false. Cu alte cuvinte, acțiunea de prezentare a unor informații false nu este direcționată spre entitățile sus- indicate. S-ar părea că cealaltă acțiune prejudiciabilă, exprimată în obținerea creditului, împrumutului, despăgubirii sau indemnizației de asigurare, ar implica lezarea acestor entități. Totuși, la momentul săvârșirii faptei prejudiciabile acestea nu există. De aceea, nici nu are cum ca ele să suporte influență infracțională caracteristică obiectului material al infracțiunii. De fapt, aceste obiecte sunt distanțate în timp și în spațiu față de acțiunea prejudiciabilă comisă. *Ab initio* este comisă fapta prejudiciabilă. Ulterior, urmare a faptei prejudiciabile săvârșite, este dobândit creditul, împrumutul, despăgubirea sau indemnizația de asigurare. Astfel, mijloacele financiare reprezentând aceste obiecte apar în postura de bunuri rezultate din săvârșirea infracțiunii.

În concluzie, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM creditul, împrumutul, despăgubirea de asigurare sau indemnizația de asigurare, suma majorată a acestora ori creditul sau împrumutul obținut în condiții avantajoase îndeplinesc(îndeplinește) rolul de *bun(uri) obținut(e) în rezultatul comiterii infracțiunii*. Aceste entități nu pot fi apreciate drept obiect material al infracțiunii. De fapt, infracțiunile examinate nici nu posedă obiect material.

În sensul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM noțiunea „credit” cuprinde o abordare *lato sensu* și o abordare *stricto sensu*. Nu avem temei să reducem esența noțiunii „credit” doar la angajamentul creditorului (băncii sau a organizației de creditare nebancaară) de a acorda debitorului (solicitantului de credit) bani cu împrumut, cu condiția rambursării lor, inclusiv a dobânzii și a altor plăți aferente. În sens larg, creditul implică, de exemplu, și angajamentul creditorului de a achiziționa o creanță sau de a efectua o plată (e.g. ipoteza refinanțării realizate de către bănci sau de către organizațiile de creditare nebancaară).

Anterior, până la adoptarea și intrarea în vigoare a Legii RM nr.1/2018 noțiunea „credit” era aferentă, mai cu seamă, instituțiilor financiare, în general, și băncilor, în special. Până atunci, vechile organizații de microfinanțare, cele care, astăzi, formează categoria de bază a organizațiilor de creditare nebancaară, acordau doar împrumuturi.

În concluzie, actualmente, noțiunea „credit” este aferentă nu doar activității băncilor, ci și activității organizațiilor de creditare nebancaară. Corespunzător, în sensul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM creditele pot fi obținute atât din contul unei instituții financiare, cât și din contul unei organizații financiare nebancaare.

În concluzie, în sensul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM pot acorda credite:

- a) instituțiile financiare (în persoana băncilor);
- b) organizațiile financiare nebancaare (în persoana organizațiilor de creditare nebancaară și a societăților de investiții).

Totodată, identificăm entități care pot să acorde credite, dar care nu sunt incluse în lista victimelor infracțiunilor analizate.

Unele credite sunt incompatibile cu esența infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. Corespunzător, în cazul acestor fapte penale asemenea credite nu pot să figureze în calitate de bunuri dobândite în rezultatul săvârșirii infracțiunii. Bunăoară, în funcție de *calitatea debitorului* deosebim următoarele tipuri de credite:

- a) credite acordate persoanelor fizice;
- b) credite acordate persoanelor juridice;
- c) credite acordate altor bănci;
- d) credite acordate statului.

Este evident că, în contextul faptelor penale prevăzute la art.238 CP RM „creditul acordat statului” nu poate să constituie bun dobândit prin săvârșirea infracțiunii. Acest lucru transpare din regula fixată la alin.(3) art.21 CP RM, potrivit căreia subiect al infracțiunii (inclusiv, al infracțiunilor specificate la art.238 CP RM) poate fi și persoana juridică, cu excepția autorităților publice. În cazul „creditului acordat statului” solicitant și, beneficiar al creditului este statul. Prin urmare, s-ar părea că statul comite infracțiunea. Statul însă, nu poate fi subiect al infracțiunii, în

general, și al infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM, în special. Statul nu poate fi cel ce trage la răspundere și condamnă, pe de o parte, și subiect al infracțiunii, pe de altă parte.

În sensul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM pot acorda împrumuturi:

- a) asociațiile de economii și împrumuturi;
- b) băncile comerciale;
- c) unele tipuri (nu toate) de organizații financiare nebancale.

Organizațiile de creditare nebancale (categorie principală a organizațiilor financiare nebancale) nu pot acorda decât credite, nu și împrumuturi. Concluzia își are suportul în prevederile Legii RM nr.1/2018.

De principiu, băncile comerciale pot acorda împrumuturi, deși, la modul practic, asemenea activități nu prea sunt desfășurate. Posibilitatea acordării de împrumuturi de către bănci rezultă chiar din relația existentă între contractul de credit și cel de împrumut. Or, în esență, contractul de împrumut este genul, iar contractul de credit – specia. M.G. Erohina accentuează: „contractul de împrumut poartă un caracter mai general, în timp ce contractul de credit este unul special. Dacă am aprecia contractul de împrumut ca și noțiune generică, atunci contractul de credit ar reprezenta un tip al acestuia”.⁸⁵² *A fortiori*, dacă banca poate încheia contracte de credit, poate încheia și contracte de împrumut.

Anterior, o asemenea activitate aferentă băncilor (*i.e.* acordarea de împrumuturi) era consemnată expres în textul legii. Mai exact, aceasta era stipulată la lit.c) alin.(1) art.26 din Legea RM a instituțiilor financiare, nr.550 din 21.07.1995⁸⁵³ (în continuare – Legea RM nr.550/1995), act normativ care, ulterior, prin Legea RM pentru modificarea unor acte normative, nr.32 din 27.02.2020⁸⁵⁴ a fost redenumit în „Legea RM cu privire la lichidarea băncilor”.

Despăgubirea de asigurare și indemnizația de asigurare au fost introduse în dispoziția art.238 CP RM începând cu anul 2014. În esență, aceste noțiuni sunt aferente contractului de asigurare. Așa cum reiese din esența acestor două noțiuni asigurătorul este cel ce urmează să acorde despăgubirea și indemnizația de asigurare.

Precizăm că în cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM lezarea obiectului protecției penale se face prin intermediul influențării victimei infracțiunii.

În cazul faptelor penale investigate victima infracțiunii reprezintă semn obligatoriu. Respectiv, pentru a încadra în baza art.238 CP RM acest semn trebuie de stabilit în mod

⁸⁵² ЕРОХИНА, М.Г. *Правовой механизм банковского кредитования и обеспечения возвратности кредита*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Санкт-Петербург, 2008, с. 12.

⁸⁵³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1996, nr. 1.

⁸⁵⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2020, nr. 99-100.

obligatoriu. În lipsa uneia dintre cele patru categorii de victime cele comise nu pot fi apreciate prin prisma art.238 CP RM.

Victimă a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM poate fi doar persoana juridică, nu și persoana fizică. Toate cele patru entități (instituția financiară, organizația financiară nebancaară, asociația de economii și împrumut și asiguratorul) constituie persoane juridice.

Per a contrario, victimă a infracțiunilor în discuție nu poate fi persoana fizică, deși ultima, în virtutea prevederilor legale în vigoare, poate acorda împrumuturi.

Prin termenul „instituție financiară”, în sensul art.238 CP RM, trebuie de înțeles orice bancă. Dovada substituirii implicite a celor două noțiuni o formează prevederea de la alin.(4) art.148 din Legea RM nr.202/2017, în acord cu care „orice referire sau trimitere, în actele normative existente, la data intrării în vigoare a acestei legi [*i.e.* a Legii RM nr.202/2017], la termenul „instituție financiară” se va considera ca referire și/sau trimitere la termenul „bancă” prevăzut la art.3 din lege”.⁸⁵⁵

Esența „băncii”, ca și entitate, desprinsă din textul legii sus-enunțate, este similară cu esența „instituției financiare”, reglementată anterior prin Legea RM nr.550/1995. Acest lucru e firesc, avându-se în vedere coraportul între cele două noțiuni.

Ține de esența băncii desfășurarea următoarelor două activități de bază:

- a) atragerea de depozite, precum și de alte fonduri rambursabile;
- b) acordarea de credite.

În contextul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM interesează, în principal, cea de-a doua activitate de bază desfășurată de bănci, *i.e.* acordarea de credite.

Victimă a infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM poate fi sucursala unei bănci străine (licențiată de către BNM, în modul corespunzător), dar nu și banca străină propriu-zisă.

În sensul art.238 CP RM, prin organizație financiară nebancaară cu drept de desfășurare a activității de acordare de credite sau de împrumuturi, trebuie de înțeles:

- a) organizația de creditare nebancaară (entitate ce acordă credite nebancaare);
- b) societatea de investiții (entitate ce poate acorda, atât credite, cât și împrumuturi).

Principala activitate a organizațiilor de creditare nebancaară o formează acordarea de credite. Totodată, organizația de creditare nebancaară este o categorie a organizațiilor financiare nebancaare. Organizația de creditare nebancaară constituie participant profesionist la piața financiară nebancaară. Activitatea acesteia este reglementată, autorizată și supravegheată de către CNPF. Tot CNPF ține registrul organizațiilor de creditare nebancaară.

Organizațiile de creditare nebancaară au început a fi reglementate în anul 2018. Acestea au luat locul fostelor organizații de microfinanțare care, în acord cu vechiul cadru normativ, acordau

⁸⁵⁵ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 434-439.

împrumuturi. Substituirea acestor entități reiese din faptul abrogării Legii RM nr.280/2004 și adoptării Legii RM nr.1/2018. De fapt, prin cea din urmă lege a fost abrogată Legea RM nr.280/2004. Corespunzător, mai multe remanieri legislative au fost operate în conținutul altor acte normative conexe. De exemplu, în norma de la alin.(2) art.4 din Legea RM cu privire la Comisia Națională a Pieței Financiare, nr.192 din 12.11.1998⁸⁵⁶ (menită să evidențieze lista participanților profesioniști la piața financiară nebancaară) a fost substituită noțiunea „organizațiile de microfinanțare” cu noțiunea „organizațiile de creditare nebancaară”. O substituie similară identificăm în textul Regulamentului cu privire la dezvăluirea de către participanții profesioniști la piața financiară nebancaară a informației privind acordarea serviciilor, aprobat prin hotărârea CNPF nr.8/6 din 26.02.2010.⁸⁵⁷

Apropo, conform acestor acte normative, organizațiile de creditare nebancaară au luat locul și fostelor organizații de credit ipotecar. În aceste condiții, fostele organizații de credit ipotecar (e.g. „PRIME CAPITAL” SRL (actualmente OCN „PRIME CAPITAL” SRL)) la moment, sunt tratate, alături de fostele organizații de microfinanțare, drept organizații de creditare nebancaară.

Nu doar organizațiile de microfinanțare și cele de credit ipotecar, ci și companiile de leasing au fost convertite în organizații de creditare nebancaară. Actualmente, toate aceste trei entități formează categoria organizațiilor de creditare nebancaară.

Este inaplicabil art.238 CP RM în ipoteza în care (i) organizația de creditare nebancaară nu este înregistrată la ASP, în modul corespunzător, sau (ii) organizația de creditare nebancaară nu este inclusă de către CNPF în registrul acestor organizații.

Organizațiile de creditare nebancaară își pot desfășura activitatea, inclusiv prin intermediul sucursalelor sau a oficiilor secundare create. În postura de victimă a infracțiunilor cercetate va figura organizația de creditare nebancaară propriu-zisă, dar nu sucursala sau oficiul secundar al acesteia.

Victimă a infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM poate fi doar organizația financiară nebancaară abilitată prin lege să desfășoare activități de acordare de credite sau de împrumuturi. *Per a contrario*, nu poate fi victimă a acestor infracțiuni organizația financiară nebancaară care nu poate acorda credite sau împrumuturi ca gen al activității pe care o poate desfășura. Tocmai de aceea, nu pot figura în calitate de victimă a infracțiunilor în discuție următoarele organizații financiare nebancaare: societățile de registru, societățile de administrare fiduciară a investițiilor, fondurile nestatale de pensii etc. Bunăoară, Legea RM privind fondurile de pensii facultative, nr.198 din 18.12.2020 stabilește la alin.(2) art.23, în mod imperativ, că „[a]ctivele fondului de pensii nu pot constitui garanții și nu pot fi utilizate pentru acordarea de credite sau împrumuturi,

⁸⁵⁶ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 117-126.

⁸⁵⁷ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 81-82.

sub sancțiunea nulității”⁸⁵⁸ Aceeași interdicție era stipulată la lit.c) art.41 din Legea RM cu privire la fondurile nestatale de pensii, nr.329 din 25.03.1999⁸⁵⁹ (actualmente abrogată).

„Nu pot fi victime a infracțiunilor specificate la art.238 CP RM acele entități care pot să acorde credite și/sau împrumuturi (altele decât băncile sau asociațiile de economii și împrumut), dar care nu sunt organizații financiare nebankare. În această categorie se înscriu: casele de amanet (lombardurile); prestatorii de servicii de plată (societățile de plată, societățile emitente de monedă electronică)”⁸⁶⁰.

Prin includerea în dispoziția art.238 CP RM a organizației financiare nebankare, ca potențială victimă a infracțiunii, s-a urmărit, mai cu seamă, protecția drepturilor și a intereselor actualelor organizații de creditare nebankară (la acel moment – organizații de microfinanțare, companii de leasing și organizații de credit ipotecar), și mai puțin a drepturilor și a intereselor altor tipuri de organizații financiare nebankare (e.g. a societăților de investiții). Din totalitatea spețelor practice studiate nu am identificat nicio hotărâre de judecată care să releve asupra societății de investiții în calitate de victimă a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM.

În context, din perspectivă istorică, accentuăm că încă în anul 2011 CNPF a formulat proiectul de Lege cu privire la organizațiile financiare nebankare.⁸⁶¹ Ca și conținut, acest proiect de lege se aseamăna izbitor de mult cu prevederile Legii RM nr.1/2018. Diferența însă, unele aspecte conceptuale. De exemplu, în proiectul de lege era folosită noțiunea „organizație financiară nebankară”, în timp ce în Legea RM nr.1/2018 este folosită noțiunea „organizație de creditare nebankară”.

Aceste aspecte evolutive ne determină să conchidem că, în sensul art.238 CP RM, prin noțiunea „organizație financiară nebankară” trebuie să înțelegem, mai cu seamă, o „organizație de creditare nebankară”. Practica judiciară existentă, referitoare la aplicarea art.238 CP RM, vine să confirme această concluzie. De altfel, surprindem că proiectul de lege sus-notat, practic coincide în timp cu Legea RM nr.180/2014, prin care organizația financiară nebankară a fost inclusă în categoria victimelor infracțiunilor analizate.

În cele din urmă, pentru a conferi viabilitate, dar și claritate noțiunii ce descrie această categorie a victimei infracțiunilor analizate, recomandăm legiuitorului, ca în dispoziția normei de la art.238 CP RM, să substituie noțiunea „organizație financiară nebankară” cu noțiunea

⁸⁵⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2020, nr. 344-351.

⁸⁵⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1999, nr. 87-89.

⁸⁶⁰ STRATAN, A. Organizația financiară nebankară – victimă a infracțiunilor prevăzute la art. 238 din Codul penal al Republicii Moldova. În: *Revista „Intellectus”*, 2023, nr. 1, pp. 95-103 ISSN 1810-7079

⁸⁶¹ *Proiectul Legii cu privire la organizațiile financiare nebankare*. [cit. 15.01.2023] Disponibil: https://www.cnpf.md/ro/proiectul-legii-cu-privire-la-organizatiile-financiare-nebankare-6352_92572.html; *Comentarii și recomandări ale Camerei de Comerț Americane din Moldova la proiectul de Lege privind organizațiile financiare nebankare*. [cit. 15.01.2023] Disponibil: [https://www.amcham.md/userfiles/Aviz%20AmCham_Legea%20Organizatii%20Financiare%20Nebankare_04_04_2012_fin\(2\).pdf](https://www.amcham.md/userfiles/Aviz%20AmCham_Legea%20Organizatii%20Financiare%20Nebankare_04_04_2012_fin(2).pdf)

„organizație de creditare nebancaară”. O eventuală remaniere legislativă ar conferi și mai multă claritate normei de incriminare, aceasta deoarece noțiunea „organizație de creditare nebancaară” este definită de lege, în timp ce noțiunea „organizație financiară nebancaară” nu are o definiție legală.

Victimă a infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM poate fi nu doar asociația de economii și împrumut, ci și asociația națională centrală a asociațiilor de economii și împrumut

În sensul art.238 CP RM asigurătorul (societatea de asigurare) este parte a contractului de asigurare. În fapt, asigurătorul (societatea de asigurare) nu poate fi victimă a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. Asigurătorul poate fi victimă a infracțiunii de escrocherie. În drept însă, legiuitorul a admis o posibilitate inexistentă atunci când a atribuit asigurătorul în categoria victimelor infracțiunilor specificate la art.238 CP RM.

3.2. Rezultatele obținute cu privire la latura obiectivă a infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM

Elementul material al infracțiunilor examinate se caracterizează prin realizarea sa în formă etapizată. Făptuitorul realizează, într-o manieră consecutivă, două acțiuni prejudiciabile. Mai întâi, este săvârșită acțiunea de prezentare a informației false, după care este comisă acțiunea de dobândire a mijloacelor bănești solicitate. Pentru a fi întregită fapta prejudiciabilă ambele acțiuni trebuie realizate. Prezentarea unei informații false, dar neurmăte de obținerea mijloacelor bănești solicitate nu va antrena răspunderea penală în baza art.238 CP RM (cel puțin în formă consumată). Analogic, cele comise nu pot fi încadrate în baza art.238 CP RM dacă obținerea creditului sau a împrumutului nu este precedată de prezentarea informației false⁸⁶².

Constatăm că între acțiunea de prezentare a informației false și acțiunea de dobândire ilegală a creditului sau a împrumutului trebuie să existe o legătură cauzală. Săvârșirea acțiunii inițiale contribuie (facilitează) făptuitorul să comită acțiunea finală, concretizată în obținerea creditului sau a împrumutului. Cu alte cuvinte, realizarea acțiunii inițiale constituie premisă în realizarea acțiunii finale.

A fortiori, art.238 CP RM este inaplicabil atunci când este obținut un credit, un împrumut în condițiile în care solicitantul de credit/împrumut acționează în condiții de legalitate. S-ar putea ca creditul/împrumutul să fie obținut în condiții de legalitate, iar ulterior făptuitorul să comită fapte infracționale (altele decât cele prevăzute la art.238 CP RM), inclusiv să falsifice

⁸⁶² STRATAN, A. Fapta prejudiciabilă a infracțiunilor prevăzute la art.238 din Codul penal al Republicii Moldova. În: *SSRN Electronic Journal*. ISSN 1556-5068. [citat 15.03.2023] Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4368115

documente. În orice caz, realizarea ulterioară a acestor fapte penale, inclusiv a celor ce privesc falsul unor documente, necesită o apreciere juridico-penală distinctă.

În alt registru, consemnăm că din perspectiva faptei prejudiciabile infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM se aseamănă cu infracțiunile specificate la art.190 și 196 CP RM. Diferențiază totuși conținutul elementului material al acestor infracțiuni. De asemenea, este diferită construcția respectivului semn obiectiv al componenței de infracțiune. Astfel, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.190 și 196 CP RM fapta prejudiciabilă este constituită din: acțiunea principală și acțiunea secundară (adiacentă). În același timp, în situația infracțiunilor specificate la art.238 CP RM fapta prejudiciabilă este formată din: acțiunea inițială și acțiunea finală. În cazul celor din urmă infracțiuni nu mai identificăm o acțiune principală și una secundară. Sunt două acțiuni, dar comise etapizat: mai întâi una, după care alta.

Pentru toate aceste infracțiuni este similar rolul pe care îl joacă (i) acțiunea de prezentare a informației false (în cazul faptelor penale prevăzute la art.238 CP RM), sau după caz, (ii) fapta de abuz de încredere, de inducere sau de menținere în eroare (în cazul infracțiunilor stipulate la art.190 CP RM) ori (iii) fapta de înșelăciune sau de abuz de încredere (în cazul infracțiunilor specificate la art.196 CP RM). În toate aceste situații, săvârșirea acțiunii inițiale (în cazul faptelor penale prevăzute la art.238 CP RM) sau, după caz, realizarea acțiunii/inacțiunii adiacente (în cazul infracțiunilor stipulate la art.190 și 196 CP RM) are menirea de a asigura săvârșirea acțiunii finale (în cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM) sau, după caz, de a asigura realizarea acțiunii principale (în cazul faptelor penale consemnate la art.190 și 196 CP RM).

Nu contează la calificare metoda concretă prin care făptuitorul prezintă victimei informația falsă:

a) direct (atunci când făptuitorul transmite nemijlocit informația victimei, prezentându-se fizic în fața funcționarului bancar, în fața funcționarului organizației financiare nebankare sau în fața funcționarului asociației de economii și împrumut);

b) indirect (atunci când informația este furnizată pe alte căi, decât prin transmiterea fizică și nemijlocită, de către făptuitor, a informației false). În cea din urmă categorie putem atribui următoarele metode de prezentare a informației: prin poștă, prin intermediul unui reprezentant în baza de procură, prin expedierea actelor prin intermediul căilor de comunicații electronice etc.

Urmează să discernem între prezentarea informației false și falsificarea în prealabil a documentelor ce conțin atare informații. Astfel, dacă în prima ipoteză cele comise corespund etapei de executare sau de consumare propriu-zisă a înșelăciunii, atunci în cea de-a doua ipoteză cele săvârșite corespund etapei de pregătire către realizarea înșelăciunii.

Extrapolând această constatare la conținutul infracțiunilor examinate, reținem că falsificarea documentelor în vederea săvârșirii uneia dintre infracțiunile specificate la art.238 CP

RM va corespunde etapei de pregătire la realizarea înșelăciunii, *i.e.* la săvârșirea acestor infracțiuni. Prin urmare, în atare ipoteză cele comise vor fi încadrate în baza art.26, art.238 CP RM (ca pregătire la această infracțiune). În cadrul studiului practic⁸⁶³ efectuat au fost identificate atare soluții de încadrare.

Uzual vorbind, este limpede că „prezentarea informației false” nu se poate exprima altfel, decât printr-o conduită activă. Acest lucru rezultă din semnificația verbului „a prezenta”. Respectiv, prezentând informații false victimei făptuitorul realizează o conduită activă.

Nu excludem ipoteza în care și faptele de dobândire a creditului sau a împrumutului (în sensul art.238 CP RM) să implice posibilitatea folosirii de către făptuitor a formei pasive a înșelăciunii. De pildă, făptuitorul ar putea să nu furnizeze victimei anumite date pe care urma să le prezinte (în virtutea unei obligații legale sau contractuale). În același timp, s-ar putea ca aceste date (nefurnizate) să fi indus în eroare victima referitoare la anumite aspecte relevante în planul acordării creditului sau împrumutului (de exemplu, aspecte cu privire la starea financiară a solicitantului de credit sau de împrumut ori aspecte cu privire la starea bunurilor gajate). În aceste condiții, neprezentarea informației pe care trebuia să o furnizeze făptuitorul, în consecință, conduce spre dezinformarea victimei. Corespunzător, victima infracțiunii acordă un credit sau un împrumut unei persoane căreia, în mod normal, dacă se cunoștea întreaga informație, urma să i se acorde într-un quantum redus (sub limita celui solicitat) ori, în genere, urma să i se refuze în acordarea vreunui credit sau împrumut.

Studiul comparat efectuat denotă că unii legiuitorii au ales calea stipulării ambelor forme ale înșelăciunii în dispoziția normei incriminatoare. Această poziție este îmbrățișată de legiuitorii sloveni, lituanian, polonez, bielorus, cazac etc.

De pildă, în acord cu prevederile art.230 din Codul penal al Sloveniei fapta prejudiciabilă se poate concretiza nu doar în formă activă (*i.e.* în prezentarea unor date false sau incomplete), dar poate lua și o formă pasivă (*i.e.* în ascunderea unor fapte).

La alin.(2) art.297 din Codul penal al Poloniei este incriminată conduita pasivă a făptuitorului exprimată în „nenotificarea victimei cu privire la orice situație care ar putea avea un impact asupra opririi sau reducerii quantumului sprijinului financiar acordat”.⁸⁶⁴ De precizat că forma activă a înșelăciunii este prevăzută la alin.(1) din același articol. Deci, legiuitorul polonez incriminează în norme distincte cele două forme ale înșelăciunii.

Legiuitorul bielorus, la art.237 din Codul penal (articol similar cu cel supus cercetării) redă fapta prejudiciabilă atât printr-o conduită activă, cât și printr-o conduită pasivă. Omisiunea

⁸⁶³ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 15 iulie 2014. Dosarul nr. Ira-1112/2014. [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2785

⁸⁶⁴ Codul penal al Republicii Polone. [citată 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Polonia-RO.html>

(înșelăciunea pasivă) este redată în felul următor: „neinformarea unor date despre apariția unor circumstanțe care ar putea determina suspendarea sau încetarea procesului de creditare sau de subvenționare”.⁸⁶⁵

Și la art.219 din Codul penal al Kazahstanului este prevăzută forma pasivă a înșelăciunii. La concret, alături de forma activă a înșelăciunii, în dispoziția aceleiași norme, este specificată următoarea conduită pasivă: „necomunicarea băncii sau unui alt creditor a informațiilor despre apariția unor împrejurări care ar putea duce la încetarea procesului de creditare, subvenționare sau la anularea condițiilor preferențiale ori la limitarea mărimii sumei creditului sau subvenției acordate, dacă aceste fapte au cauzat daune în proporții mari”.⁸⁶⁶

Apropo, forma pasivă a înșelăciunii o regăsim și în textul art.259 din Codul penal model al CSI,⁸⁶⁷ având un conținut aproape identic cu cel consfințit în dispoziția art.219 din Codul penal al Kazahstanului.

Susținem poziția acelor legiuitori care au decis să includă formă pasivă de exprimare a înșelăciunii în textul normei ce incriminează dobândirea ilegală a creditului, a împrumutului etc. Considerăm că legiuitorul nostru ar trebui să facă același lucru. Din acest considerent a fost propusă modificarea dispoziției normei de la alin.(1) art.238 CP RM, astfel încât fapta prejudiciabilă să cuprindă și forma pasivă de exprimare a înșelăciunii.

Momentul obținerii efective a creditului/împrumutului nu este echivalent cu momentul încheierii contractului de credit/împrumut. De regulă, obținerea efectivă a sumei creditului/împrumutului este realizată ulterior încheierii contractului de credit/împrumut. În planul calificării celor comise în conformitate cu prevederile art.238 CP RM interesează momentul obținerii efective a mijloacelor bănești, nu însă momentul încheierii contractului de credit sau de împrumut⁸⁶⁸.

E posibil ca și acțiunea de prezentare a informației false să fie săvârșită după încheierea contractului de credit sau de împrumut. În acest caz, la momentul încheierii contractului de credit sau de împrumut făptuitorul prezintă informații autentice. Informația falsă este prezentată pe parcursul executării contractului. De exemplu, într-o speță,⁸⁶⁹ făptuitorul a prezentat informație falsă în momentul în care urma să beneficieze de a treia tranșă a creditului.

⁸⁶⁵ Уголовный кодекс Республики Беларусь. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://kodeksy-by.com/ugolovnyj_kodeks_rb/237.htm

⁸⁶⁶ Уголовный кодекс Республики Казахстан. [citat 24.10.2022] Disponibili: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252&pos=3407;-46#pos=3407;-46

⁸⁶⁷ Модельный Уголовный Кодекс для государств - участников Содружества Независимых Государств. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://www.icrc.org/ru/doc/assets/files/other/crim.pdf>

⁸⁶⁸ STRATAN, A. Fapta prejudiciabilă a infracțiunilor prevăzute la art.238 din Codul penal al Republicii Moldova. În: *SSRN Electronic Journal*. ISSN 1556-5068. [citat 15.03.2023] Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4368115

⁸⁶⁹ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 16 decembrie 2014. Dosarul nr. Ira-1342/2014. [citat 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3530

În altă privință, identificăm o nepotrivire legislativă vizând modul de redare în conținutul normei de incriminare a acțiunii finale din conținutul faptei prejudiciabile. Notăm că acțiunea finală a faptei prejudiciabile concretizată în obținerea efectivă a sumei creditului sau a sumei împrumutului nu este prevăzută explicit, ci rezultă din esența inserării urmării prejudiciabile pe post de semn obligatoriu.

Totuși, în opinia noastră, legiuitorul nu ar trebui „să lase în umbră” acțiunea de obținere efectivă a mijloacelor bănești, ci să o accentueze mult mai bine. Or, această acțiune arată întinderea conținutului normei de incriminare. De altfel, sub acest aspect, atestăm o necorespondere între titulatura art.238 CP RM și dispoziția normei. În titulatura acestui articol este folosită noțiunea „dobândirea”. Constatăm că, această noțiune presupune obținerea efectivă a sumei mijloacelor bănești solicitate. Se impune ca și în dispoziția art.238 CP RM să se specifice clar acest lucru.

Având în vedere cele expuse, și ținând cont de recomandarea avansată mai sus (referitoarea la folosirea termenului „înșelăciune”) propunem modificarea dispoziției art.238 CP RM după cum urmează: „Obținerea, prin înșelăciune, a unui credit sau a unui împrumut [...]”.

Urmarea prejudiciabilă a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM este redată printr-o variabilă *cantitativă* și una *calitativă*. Aspectul cantitativ al urmării prejudiciabile este prevăzut într-o manieră explicită. Aspectul calitativ al urmării prejudiciabile însă, nu este reliefat în mod expres, ci este dedus în mod implicit. Mai exact, aspectul calitativ reiese din variabila cantitativă a urmării prejudiciabile.

Urmarea prejudiciabilă trebuie considerată a fi cauzată în momentul acordării creditului sau a împrumutului, nu însă în momentul nerambursării integrale sau parțiale a sumei creditului/împrumutului acordat. Victima este prejudiciată în momentul în care transmite suma creditului/împrumutului fiind înșelată prin prezentarea de către făptuitor a unor informații false importante pentru acordarea creditului/împrumutului. Tocmai această sumă, transmisă în rezultatul înșelăciunii uzitate de făptuitor, trebuie catalogată drept urmare prejudiciabilă. Or, în alte condiții, presupunând prezentarea unor informații autentice, banca de exemplu, ar fi refuzat să acorde creditul solicitat.

De asemenea, în acest moment se și atestă lezarea, în plan secundar, a relațiilor sociale cu privire la posesia, de către victimă, a mijloacelor financiare reprezentând un credit, un împrumut o despăgubire sau o indemnizație de asigurare.

Nerambursarea parțială sau integrală a creditului/împrumutului, precum și rambursarea totală a creditului/împrumutului (dar înafara limitelor temporale stabilite de graficul de rambursare) nu ar trebui să conteze la încadrarea juridică a celor săvârșite, ci la individualizarea pedepsei.

Ar fi cu totul deplasat ca în conținutul urmării prejudiciabile să intre plăți de viitor și incerte (dobânzi de întârziere, penalități). E inadmisibil ca până la momentul survenirii urmării prejudiciabile (care poate fi distanțată foarte mult de momentul săvârșirii faptei prejudiciabile) făptuitorul să se afle la etapa actelor executorii.

În cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM venitul ratat nu trebuie imputat făptuitorului, întrucât această componentă a urmării prejudiciabile nu poate fi prevăzută. Reținerea venitului ratat la aprecierea mărimii urmării prejudiciabile nu ar corespunde principiului vinovăției. În acest caz, incriminarea nu ar mai fi subiectivă, ci obiectivă.

În plus, dacă s-ar include această componentă în conținutul urmării prejudiciabile ar fi foarte dificil de stabilit legătura cauzală între conduita făptuitorului și survenirea venitului ratat. Or, nu este exclus ca asemenea urmări să fie cauzate de alte conduite, iar fapta de dobândire prin înșelăciune a unui credit/împrumut să fi constituit doar o condiție în dezvoltarea lanțului cauzal, ci nu o cauză.

În cele din urmă, conchidem că, conținutul urmării prejudiciabile a infracțiunilor analizate trebuie raportat, exclusiv la suma creditului sau a împrumutului efectiv obținut ori la suma majorată a creditului sau a împrumutului obținut ori la suma creditului sau a împrumutului obținut în condiții avantajoase.

Pentru eliminarea deficiențelor de interpretare a conținutului urmărilor prejudiciabile ale infracțiunilor examinate recomandăm ca norma de la alin.(1) art.238 CP RM să aibă următorul conținut: „obținerea, prin înșelăciune, [...] a unui credit sau a unui împrumut, în mărime de cel puțin 500 unități convenționale [...]”.

În același timp, sugerăm următoarea încărcătură a normei de la alin.(2) al aceluiași articol: „Aceași faptă săvârșită în raport cu un credit sau cu un împrumut în proporții deosebit de mari”.

Avantajele acestui model legislativ sunt următoarele:

– din formula propusă reiese clar că conținutul urmării prejudiciabile este egal cu suma creditului/împrumutului obținut. De fapt, urmarea prejudiciabilă este redată în mod implicit. Aceasta ar rezulta din conținutul altor două semne obiective, și anume: a) din conținutul aspectului cantitativ al bunurilor obținute prin săvârșirea infracțiunii (care s-ar cifra la cel puțin 500 unități convenționale), și b) din conținutul faptei prejudiciabile exprimate în obținerea acestor bunuri.

Cert e că formula propusă exclude (i) polemica privind includerea sau neinclusiunea în conținutul urmării prejudiciabile a altor sume, decât a sumei echivalente cu suma creditului sau a împrumutului obținut, și (ii) polemica privind atribuirea în conținutul urmării prejudiciabile a sumei creditului/împrumutului nerambursate sau rambursate cu întârziere.

– din formula lansată rezultă, fără echivoc, că urmarea prejudiciabilă se află în legătură cauzală cu conduita solicitantului de credit sau de împrumut. Deci, se instituie o claritate în ceea ce privește dependența urmării prejudiciabile de conduita făptuitorului. Mai mult, se punctează că urmarea prejudiciabilă trebuie să se afle în raport de cauzalitate cu fapta de obținere prin înșelăciune a creditului sau a împrumutului, ci nu în raport cu inacțiunea de nerambursare integrală sau parțială a sumei creditului sau a sumei împrumutului.

– potrivit noii formule este înlăturată dilema privind timpul survenirii urmării prejudiciabile raportat la timpul săvârșirii faptei prejudiciabile. Amintim că dispoziția normei în redacția în vigoare lasă loc de interpretare. Actuala formulă permite interpretarea (în opinia noastră, greșită) că urmarea prejudiciabilă este distanțată în timp în raport cu fapta prejudiciabilă săvârșită. Subsecvent, ar rezulta că făptuitorul, până la momentul survenirii urmării prejudiciabile (eveniment viitor și incert) s-ar afla la etapa actelor de executare (fapt pe care îl considerăm inadmisibil). Mai mult, s-ar putea ca urmarea prejudiciabilă nici să nu survină, deși făptuitorul, prin înșelăciune, să obțină suma creditului sau a împrumutului. Noua formulă exclude aceste carențe.

De menționat că în multe din textele de incriminare din legislațiile străine, ce cuprind fapte similare cu cele înscrise la art.238 CP RM, urmarea prejudiciabilă este consfințită în mod similar. Cu titlu exemplificativ prezentăm următoarele texte de norme: art.230 din Codul penal al Sloveniei, art.297 din Codul penal al Poloniei, art.209 din Codul penal al Serbiei, art.207 din Codul penal al Lituaniei, alin.(1) art.237 din Codul penal al Bielorusiei, alin.(1) art.264 din Codul penal al Tadjikistanului etc.

N.M. Zolotova subliniază practica pozitivă a acestor legiuitori în planul etalării urmării prejudiciabile.⁸⁷⁰

Pentru a combate mai eficient fenomenul dobândirii prin înșelăciune a creditelor sau a împrumuturilor (nu a cauzării unor daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere), recomandăm introducerea în Codul contravențional a unei norme complementare celor de la art.238 CP RM.

La concret, propunem amendarea Codului contravențional cu un nou articol – 290¹ – intitulat „Dobândirea creditului sau a împrumutului prin înșelăciune”, cu următorul conținut: „Obținerea, prin înșelăciune, din contul instituției financiare, organizației de creditare nebankare sau asociației de economii și împrumut, a unui credit sau a unui împrumut, dacă fapta nu constituie infracțiune”.

⁸⁷⁰ ЗОЛОТОВА, Н.М. Уголовное законодательство стран, образовавшихся после распада СССР, об ответственности за деяния, сопряженные с незаконным получением кредита и злостным уклонением от погашения кредиторской задолженности. În: *Вестник Российской правовой академии*, 2006, № 3, с. 43.

În cazul infracțiunilor examinate atestăm o dublă legătură causală (una ordinară și alta – neordinară (atipică)).

Pe de o parte, din perspectiva redării faptei prejudiciabile infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM comportă un specific anume. Fapta prejudiciabilă este compusă din două acțiuni. Și cel mai important, acestea nu se însoțesc, ci se secundează. Mai întâi este comisă una, după care – cealaltă. Totodată, cea din urmă acțiune prejudiciabilă trebuie să fie realizată doar în rezultatul săvârșirii celei dintâi acțiuni. Doar așa, putem afirma că fapta prejudiciabilă este întregită. În acest caz, atestăm o legătură causală atipică, *i.e.* între două acțiuni prejudiciabile. O asemenea formă a legăturii cauzale e posibilă doar în cazul infracțiunilor cu acțiuni prejudiciabile succesive.

Pe de altă parte, identificăm o legătură causală tipică (între o faptă prejudiciabilă și o urmare prejudiciabilă). Daunele materiale cauzate victimei trebuie să fie rodul faptei prejudiciabile săvârșite de solicitantul de credit sau de împrumut. Făptuitorul trebuie, în prealabil, să prezinte victimei informații false după care, să obțină mijloace bănești reprezentând un credit sau un împrumut. În rezultatul acestei conduite, victimei i se cauzează un prejudiciu sub forma unor daune materiale.

Conduita pasivă a făptuitorului concretizată în nerambursarea sumei creditului sau a sumei împrumutului nu poate apărea în conținutul lanțului causal inerent infracțiunilor analizate. Cu alte cuvinte, *de jure* respectiva inacțiune nu poate determina apariția urmării prejudiciabile. Urmarea prejudiciabilă poate fi formată doar din suma creditului/împrumutului obținut. Corespunzător, legătura causală apare între fapta prejudiciabilă și urmarea prejudiciabilă concretizată în suma efectivă a creditului/împrumutului obținut.

La identificarea momentului de consumare a infracțiunilor investigate interesează momentul obținerii efective a mijloacelor bănești solicitate; or, tocmai din acest moment este cauzată urmarea prejudiciabilă sub forma daunelor în mărime de cel puțin 500 unități convenționale (în cazul infracțiunii specificate la alin.(1) art.238 CP RM) sau în proporții deosebit de mari (în cazul infracțiunii consemnate la alin.(2) art.238 CP RM).

Actualmente, momentul consumării infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.238 CP RM trebuie raportat la momentul obținerii efective a unui credit/împrumut în sumă de cel puțin 500 unități convenționale sau, după caz, la momentul obținerii efective a unui credit/împrumut în condiții avantajoase în sumă de cel puțin 500 unități convenționale, ori la momentul obținerii efective a unui credit/împrumut într-o sumă majorată de cel puțin 500 unități convenționale.

În cazul infracțiunii prevăzute la alin.(2) art.238 CP RM momentul consumării trebuie raportat la momentul obținerii efective a unui credit/împrumut în proporții deosebit de mari sau, după caz, la momentul obținerii efective a unui credit/împrumut în condiții avantajoase în

proporții deosebit de mari, ori la momentul obținerii efective a unui credit/împrumut într-o sumă majorată în proporții deosebit de mari.

Însoțind fapta prejudiciabilă, și nefiind supusă unei influențări infracționale, informația falsă, prezentată victimei, nu poate apărea pe post de obiect material, ci în postura de mijloc de săvârșire a infracțiunii.

De regulă, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, informația prezentată victimei este inserată în cuprinsul unor documente. Cu alte cuvinte, informația este documentată. În acest caz, făptuitorul folosește pe post de mijloc de săvârșire a infracțiunii, de regulă, entități materiale. Nu este exclus însă, ca făptuitorul să prezinte informații false nedocumentate (deși o atare posibilitate este extrem de redusă). În acest din urmă caz, informația falsă, folosită de făptuitor la săvârșirea infracțiunii, este de natură nematerială. De altfel, la art.237 din Codul penal al Republicii Belarus⁸⁷¹, în postura de mijloc de săvârșire a infracțiunii, sunt stipulate, în mod distinct, următoarele entități: a) documentele false, și b) informațiile false. Reiese că informațiile false pot lua, inclusiv o formă nedocumentată.

În sensul art.238 CP RM informația falsă poate face conținutul unei fotografii, a unui desen, a unui plan, a unei înregistrări sonore etc.

Legiuitorul moldav nu încearcă să punteze pe tipul informației false prezentate victimei. Prin urmare, în postura de mijloc de săvârșire a infracțiunii ar putea să apară orice informație importantă pentru aprobarea și acordarea creditului sau a împrumutului, indiferent de tipul informației. Informația poate privi: situația financiară a solicitantului de credit sau de împrumut; situația financiară a garantului; situația juridică și financiară a bunurilor gajate; oricare alte împrejurări relevante aprobării și acordării creditului sau împrumutului.

3.3. Rezultatele obținute referitor la elementele subiective ale infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM

Subiect al infracțiunilor specificate la art.238 CP RM poate fi persoana fizică responsabilă ce a atins vârsta de 16 ani. Subiect al acestor infracțiuni poate fi și persoana juridică, fapt desprins din analiza sistemică a dispoziției normei de la alin.(4) art.21 CP RM și a sancțiunilor normelor consemnate la art.238 CP RM. Totodată, subiectul infracțiunilor cercetate este general (necircumstanțiat). Pentru a încadra în tiparul art.238 CP RM nu prezintă interes calitatea specială a subiectului infracțiunii (consumator, întreprinzător etc.).

⁸⁷¹ Уголовный кодекс Республики Беларусь. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://kodeksy-by.com/ugolovnyj_kodeks_rb/237.htm

De jure, subiect al infracțiunilor examinate poate fi orice persoană care a atins vârsta de 16 ani. *De facto* însă, în cele mai dese cazuri, în postura de subiect al acestor infracțiuni apare persoana care a atins vârsta de 18 ani. Totodată, nu excludem ipoteza în care infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM să fie comise de către persoane cu vârsta cuprinsă între 16 și 18 ani (*e.g.* atunci când creditul este acordat unei persoane emancipate (evident, dacă politica băncii sau a organizației de creditare nebanară permite acest lucru) sau atunci când persoana cu o asemenea vârstă săvârșește infracțiunea în calitate de participant secundar (*e.g.* contribuie la săvârșirea infracțiunii în calitate de complice)).

În cazul infracțiunilor examinate iresponsabilitatea (semn ce denotă lipsa subiectului infracțiunii) presupune că făptuitorul fie nu înțelege că prezintă informații false și că, în consecință, obține mijloace bănești reprezentând un credit sau un împrumut, fie înțelege acest lucru, dar nu-și poate controla conduita și, în consecință săvârșește fapta prejudiciabilă.

Infracțiunile analizate comportă un specific. Din perspectiva responsabilității și iresponsabilității acestea nu pot fi echivalate cu infracțiunile contra vieții și sănătății persoanei, cu infracțiunile contra vieții sexuale a persoanei etc. Subiecții infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM sunt, în primul rând, părți ale unui contract. De regulă, în momentul încheierii contractelor de credit sau de împrumut creditorul încearcă să stabilească dacă solicitantul de credit sau de împrumut are capacitate de a încheia atare contracte (*i.e.* dacă are discernământ). Nu excludem însă, ca contractul de credit sau de împrumut să fie încheiat de o persoană fără discernământ. Totuși, e puțin probabil ca asemenea persoane să prezinte informații false în vederea încheierii contractului și obținerii mijloacelor bănești. În opinia noastră, este extrem de redusă posibilitatea ca o persoană iresponsabilă să recurgă la acte de înșelăciune (în speță, să prezinte, cu bună știință, informații false).

Subiect al infracțiunilor examinate poate fi atât persoana juridică ce practică activitate de întreprinzător, cât și persoana juridică ce nu practică o asemenea activitate (*alias* – organizațiile necomerciale).

Practica judiciară demonstrează că, în cele mai dese cazuri, răspunderea penală a persoanei juridice este angajată atunci când infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM sunt săvârșite (*i*) în interesul persoanei juridice (*ii*) de către administratorul persoanei juridice (persoană fizică care, conform alin.(3¹) art.21 CP RM, este considerată a fi împuternicită cu funcții de conducere).

În aceste cazuri, în mod normal, alături de răspunderea penală a persoanei juridice trebuie să fie antrenată și răspunderea penală a persoanei fizice (*i.e.* a administratorului persoanei juridice). Practica judiciară⁸⁷² urmărește prevederea de la alin.(5) art.21 CP RM, deși nu

⁸⁷² Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 06 noiembrie 2015. Dosarul nr. 1a-774/2015. [citată 15.01.2023] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/e9bacab6-20aa-e511-a1ab-

întotdeauna. De exemplu, într-o speță,⁸⁷³ doar persoana juridică a fost trasă la răspundere, nu și factorul de decizie implicat direct în obținerea creditului (administratorul persoanei juridice). De asemenea, într-o altă speță⁸⁷⁴ doar persoana juridică a fost supuse pedepsei penale, deși e clar că infracțiunea a fost comisă de administratorul persoanei juridice, și în interesul persoanei juridice (mijloacele bănești rezultate din creditul obținut au fost transferați pe contul persoanei juridice).

Subiect al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM poate fi, inclusiv: o bancă comercială, o organizație financiară nebanară sau o asociație de economii și împrumut. De asemenea, subiect al acestor infracțiuni poate fi și asigurătorul. Este lesne că aceste entități sunt persoane juridice.

Pentru studiul de față prezintă interes aspectele ce privesc participația la infracțiunile stipulate la art.238 CP RM.

Prin falsificarea unor documente și transmiterea acestora solicitantului de credit persoana contribuie la săvârșirea infracțiunii prevăzute la art.238 CP RM. În consecință, cele săvârșite de către această persoană trebuie apreciate drept complicitate la infracțiunea prevăzută la art.238 CP RM.

Ipoieza obținerii mijloace a unui credit/împrumut, prin intermediul unui solicitant de credit/împrumut ce acționează *în lipsa vinovăției* (e.g. este indus în eroare) trebuie deosebită de ipoteza obținerii mijloace a creditului/împrumutului, prin intermediul unui solicitant de credit/împrumut ce acționează *cu vinovăție*. În prima situație, cele comise nu formează o participație penală. În acest caz, beneficiarul mijloacelor bănești obținute este subiect mediat al infracțiunii. Solicitantul de credit/împrumut nu va răspunde în baza art.238 CP RM, întrucât a acționat fără vinovăție (nu știa că informația prezentată victimei este falsă). În cea de-a doua situație, cele săvârșite reprezintă o participație penală. Solicitantul de credit/împrumut îndeplinește rolul de autor al infracțiunii, în timp ce beneficiarul mijloacelor bănești – rolul de organizator, instigator sau complice.

De regulă, contribuția funcționarului bancar, a funcționarului organizației de creditare nebanară sau al funcționarului asociației de economii și împrumut, la săvârșirea uneia dintre infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM trebui apreciată drept complicitate la aceste fapte penale. Evident, dacă în acțiunile unui atare funcționar bancar sunt prezente semnele unei

[005056a5d154](#); Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 19 iulie 2016. Dosarul nr. Ira-1345/2016. [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6949; Sentința Judecătorei Buiucani, mun. Chișinău din 25 iulie 2014. Dosarul nr. I-846/2014. [citată 15.01.2023] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b64c2e7b-eb13-e411-8e3e-005056a5d154

⁸⁷³ Sentința Judecătorei Râșcani, mun. Chișinău din 10 mai 2012. Dosarul nr. I-506/2011. [citată 15.01.2023] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0eba897f-6d53-e311-966a-005056a5fb1a

⁸⁷⁴ Sentința Judecătorei Ungheni din 01 martie 2013. Dosarul nr. I-58/2013. [citată 15.01.2023] Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/17ec145a-da84-e211-94a1-00215abc91b3

instigări sau organizări, atunci conduita acestuia trebuie încadrată cu trimitere la alin.(3) sau (4) art.42 CP RM.

În conjunctura legislativă actuală, desistarea activității infracționale prin nefolosirea mijloacelor bănești obținute, prin înșelăciune, din contul victimei (fără ca organele de resort să cunoască despre faptul săvârșirii infracțiunii prevăzute la art.238 CP RM) ar putea constitui o circumstanță atenuantă. În același timp, acoperirea pretențiilor părții vătămate (*i.e.* repararea pagubei pricinuite), contribuirea activă la descoperirea infracțiunii, vor constitui, fără tăgadă, circumstanțe atenuante, întrucât acestea sunt consemnate expres în lista circumstanțelor atenuante.

În cazul infracțiunilor cercetare latura subiectivă presupune atitudinea psihică a solicitantului de credit sau de împrumut în raport cu fapta prejudiciabilă comisă (*i.e.* în raport cu acțiunea de prezentare a informației false și de obținere a mijloacelor bănești), precum și în raport cu urmarea prejudiciabilă cauzată victimei.

În ceea ce privește infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM constatăm că vinovăția și scopul infracțiunii reprezintă semne obligatorii, în timp ce motivul constituie semn facultativ.

În literatura de specialitate sunt întâlnite diverse păreri cu privire la forma vinovăției pe care trebuie să o manifeste făptuitorul atunci când săvârșește infracțiunile în discuție. Unii autori consideră că infracțiunile examinate sunt comise cu intenție, în ambele sale modalități: directă și indirectă. Alți autori susțin că infracțiunile cercetate sunt pasibile de săvârșire, în exclusivitate, cu intenție indirectă. Într-o altă opinie, infracțiunile specificate la art.238 CP RM pot fi comise cu intenție indirectă sau cu încredere exagerată. După alți specialiști, făptuitorul poate să acționeze și din neglijență. Alți autori, în genere, sunt de părere că infracțiunile analizate pot fi comise doar din imprudență, nu și cu intenție.

În fine, o bună parte din doctrinari (pe care îi susținem) opinează că infracțiunile examinate pot fi comise numai cu intenție directă.

În cazul infracțiunilor în discuție făptuitorul dorește să obțină un credit/împrumut, o despăgubire/indemnizație de asigurare, sau să majoreze suma acestora ori să obțină un credit/împrumut în condiții avantajoase. Totodată, conținutul urmării prejudiciabile a infracțiunilor analizate este raportat la quantumul mijloacelor bănești obținute. Corespunzător, dorind să obțină aceste mijloace bănești făptuitorul nu are cum să nu dorească cauzarea unei urmări prejudiciabile în dauna victimei.

În cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM buna știință presupune cunoașterea certă (sigură) de către făptuitor a faptului că informația prezentată victimei este falsă. Sintagma „buna știință” ajută la identificarea formei vinovăției și a modalității acesteia, manifestate de către făptuitor la săvârșirea infracțiunii.

Toate acestea confirmă poziția noastră (expusă mai sus) cu privire la forma vinovăției și la modalitatea acesteia, manifestată de către făptuitor la săvârșirea infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM.

„Articolul 238 CP RM este inaplicabil în cazul în care făptuitorul nu manifestă certitudine față de caracterul fals (neveridic) al informației prezentate victimei. Mai exact, cele comise nu pot fi încadrate în baza art.238 CP RM atunci când solicitantul de credit sau de împrumut consideră eronat că informația furnizată victimei este adevărată sau atunci când bănuiește (presupune), dar nu cunoaște cu certitudine, că această informație este falsă”⁸⁷⁵.

Alături de vinovăție, în structura laturii subiective a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM intră: scopul și motivul. Subliniem, în mod repetat, că scopul este semn obligatoriu, iar motivul infracțiunii este semn facultativ.

Scopul special urmărit de către făptuitor predetermină forma vinovăției cu care acționează făptuitorul și modalitatea de manifestare a acesteia. Tocmai o asemenea interdependență dintre scop și intenție atestăm în cazul infracțiunilor în discuție.

Atestăm următoarea bifurcare a scopului infracțiunilor examinate: scop inițial (primar) și scop final.

Scopul primar este stipulat expres în dispoziția normei. În opoziție, scopul final este dedus din natura juridică a acestor infracțiuni. Mai exact, scopul final reiese, în special, din interpretarea sistemică a dispoziției normelor de la art.238 CP RM în raport cu dispoziția normelor înscrise la art.190 și la art.196 CP RM.

Constatăm că, în plan comparat, doar în legislația Georgiei regăsim aceeași triadă a scopului inițial pasibil de urmărit de către făptuitor (adică, scopul obținerii unui credit sau al unui credit în condiții avantajoase ori a sumei majorate a creditului).

Precizăm că cele trei finalități au un caracter alternativ, fiind suficient ca făptuitorul să urmărească cel puțin una dintre ele. De fapt, constatăm că cele trei finalități, de regulă, nici nu pot coexista. Acestea se exclud reciproc. E greu de închipuit ca în privința unuia și aceluiași credit sau împrumut făptuitorul să urmărească toate cele trei țeluri.

Scopul obținerii creditului/împrumutului poate fi urmărit atunci când făptuitorul nu tinde spre realizarea celorlalte două finalități, *i.e.* spre obținerea unui credit/împrumut în condiții avantajoase sau spre obținerea unei sume majorate a acestora. Or, cele din urmă două finalități au un caracter special, fiind incidente, în detrimentul ipotezei generale, ori de câte ori sunt prezente. Totodată, făptuitorul nu poate urmări, în același timp, atât scopul obținerii unui credit/împrumut în condiții avantajoase, cât și scopul obținerii unor sume majorate a acestora.

⁸⁷⁵ STRATAN, A. Vinovăția în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 238 din Codul penal al Republicii Moldova, p.9. În: *SSRN Electronic Journal*. ISSN 1556-5068. [citat 25.03.2023] Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4398680

În concluzie, nu susținem soluțiile de calificare desprinse din practica judiciară⁸⁷⁶ concretizate în reținerea concomitentă la încadrare a mai multor scopuri primare.

Scopul primar este aferent acțiunii inițiale din conținutul faptei prejudiciabile (făptuitorul tinde spre realizarea scopului atunci când prezintă informații false).

Suntem pe poziția că scopul primar al infracțiunilor cercetate trebuie să dispară din postura de semn obligatoriu, recomandare care, concordă cu propunerile lansate *supra*, în vederea perfecționării conținutului obiectiv al faptelor penale examinate. Această propunere este întemeiată, inclusiv pe alte două argumente: a) dificultățile practice în distincția celor trei ipoteze ale scopului primar; b) numărul infim de cazuri în care incident este: scopul obținerii unui credit/împrumut în sumă majorată ori scopul obținerii unui credit/împrumut în condiții avantajoase.

Scopul final al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM constă în folosința temporară a mijloacelor bănești reprezentând suma creditului sau a împrumutului obținut.

Prin amplasarea, în textul legii penale (*i.e.* în capitolul Părții Speciale a Codului penal), a normelor de incriminare consemnate la art.238 CP RM, legiuitorul sugerează că în cazul infracțiunilor examinate făptuitorul trebuie să urmărească scopul folosinței temporare a mijloacelor bănești, ci nu scopul sustragerii lor.

Prin urmare, infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM nu formează cazuri speciale (particulare) ale infracțiunii de escrocherie, prevăzute la art.190 CP RM. Or, semnele infracțiunii de escrocherie nu se regăsesc în deplinătate în conținutul infracțiunilor specificate la art.238 CP RM. În special, în conținutul infracțiunilor analizate nu se regăsește scopul infracțiunii de escrocherie. De fapt, infracțiunile analizate cuprind un scop absolut opus infracțiunii de escrocherie.

De lege ferenda, recomandăm legiuitorului nostru (similar legiuitorului cipriot, muntenegrean, rus etc.) să incrimineze, în cadrul unei norme separate, escrocheria în sfera creditării. Considerăm că această recomandare legislativă este justificată de abundența cazurilor practice⁸⁷⁷ în care solicitanții de credit nu urmăresc să ramburseze victimei suma mijloacelor bănești obținute, ci intenționează să treacă aceste sume în stăpânirea lor definitivă. În special,

⁸⁷⁶ *Sentința Judecătorei Botanica, mun. Chișinău din 26 august 2019. Dosarul nr. 1-525/2009.* [citată 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/bb84d816-1e92-de11-a904-00215ae0031b; *Sentința Judecătorei Edineț din 22 ianuarie 2015. Dosarul nr. 1-114/2014.* [citată 24.10.2022] Disponibil: https://jed.instante.justice.md/pigd_integration/pdf/bac40c18-f5a2-e411-a92e-005056a5fb1a

⁸⁷⁷ *Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 07.10.2022. Dosarul nr. 1-3262/2019.* [citată 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/02414ddd-84ca-4328-a249-41b61fa2ad22; *Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 26.08.2022. Dosarul nr. 1-1372/2022.* [citată 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/892da851-c5f3-4fc9-bc99-da0f4daf3452; *Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 23.06.2022. Dosarul nr. 1-1143/2019.* [citată 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/ebe5989d-3e3b-4132-8e7d-388be8f224ae; *Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 24.06.2022. Dosarul nr. 1-2906/2021.* [citată 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/6be22a05-6225-4d8e-bc17-1bb81b532dd9

este sesizată practica în care unele persoane, în baza unor acte de identitate false/sustrase etc., obțin credite, ca în final, mijloacele bănești obținute să fie achitate în contul unor bunuri cumpărate în cadrul unor magazine (inclusiv, în cadrul unor magazine on-line). În speță, persoana, având un buletin de identitate fals/sustras etc., merge la magazin și își exprimă intenția de a cumpăra un bun (e.g. un telefon mobil), dar din contul unor mijloace bănești obținute cu titlu de credit. De regulă, atare magazine colaborează cu unele bănci comerciale sau, mai des, cu unele organizații de creditare nebanară. Astfel, magazinul intermediază încheierea contractului de credit. De obicei, în asemenea condiții, contractul de credit este încheiat în incinta magazinului, dar nu în fața lucrătorului bancar sau al lucrătorului organizației de creditare nebanară. Acest fapt determină, cu ușurință, inducerea în eroare a băncii sau, mai ales, a organizației de creditare nebanară cu care, contractul de credit se încheie la distanță. În rezultat, solicitantul de credit, în schimbul mijloacelor bănești obținute cu titlu de credit (dar transferate pe contul vânzătorului) intră în posesia bunului cumpărat din contul mijloacelor bănești obținute în mod fraudulos. În cele mai dese cazuri, în situația unor asemenea scheme infracționale, solicitantul de credit/cumpărătorul nu intenționează să restituie creditorului suma creditului obținut. Nu în zadar acesta acționează în baza unor acte de identitate false sau sustrase. În rezultat, băncii sau organizației de creditare nebanară i se aduce un prejudiciu în mărimea sumei creditului acordat.

Pe de o parte, instituirea unei norme speciale menite să incrimineze escrocheria în sfera creditării ar contribui mult mai eficient la prevenirea și combaterea acestui fenomen. Pe de altă parte, aceasta ar facilita procesul de înțelegere a conținutului infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM avându-se în vedere raționamentul *per a contrario*.

În definitivă, propunem completarea Codului penal al RM cu un nou articol – 190², care să prevadă răspunderea pentru escrocheria săvârșită în sfera creditării. La concret, recomandăm ca dispoziția normei să aibă următorul conținut: escrocheria în sfera creditării, adică sustragerea mijloacelor bănești reprezentând un credit sau un împrumut din contul unei bănci, unei organizații de creditare nebanară sau unei asociații de economii și împrumut prin prezentarea unor informații false sau prin alte mijloace frauduloase.

De asemenea, recomandăm ca dispoziția alin.(1) art.238 CP RM să fie suplinită cu următorul conținut: „dacă cele comise nu întrunesc semnele unei sustrageri”. Semne constitutive de acest tip mai regăsim în textul legii penale. Acestea nu sunt străine cadrului incriminator național. De exemplu, semne constitutive similare identificăm în textul art.165¹ și art.220 CP RM.

Acesta ar permite o mai bună delimitare între infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM și escrocherie. Mai exact, ar clarifica dilema scopului final urmărit de către făptuitor în procesul

săvârșirii infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. Acesta ar sugera, mult mai clar, că în cazul infracțiunilor în discuție făptuitorul nu trebuie să urmărească scopul de sustragere, ci scopul folosinței temporare a mijloacelor bănești obținute, cu ulterioara lor rambursare victimei infracțiunii.

Caracterul non-rambursabil al mijloacelor bănești obținute face diferența între despăgubire/indemnizație de asigurare și credit/împrumut.

În concluzie, caracterul non-rambursabil al mijloacelor bănești, reprezentând suma despăgubirii sau a indemnizației de asigurare obținute, demonstrează imposibilitatea făptuitorului de a urmări scopul folosinței lor temporare. Corespunzător, caracterul non-rambursabil al mijloacelor bănești obținute denotă că, în cazul dobândirii unei despăgubiri sau a unei indemnizații de asigurare prin înșelăciune, făptuitorul urmărește scopul de sustragere.

Drept urmare, asiguratorul (societatea de asigurare) nu poate fi victimă a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. În schimb, asiguratorul (societatea de asigurare) poate evolua în postura de victimă a infracțiunilor de escrocherie. Or, în cazul infracțiunilor specificate la art.190 CP RM făptuitorul urmărește scopul de cupiditate.

Constatăm lipsa de inspirație a legiuitorului moldav atunci când, prin Legea RM nr.180/2014, a decis să amendeze textul art.238 CP RM, astfel încât despăgubirea și indemnizația de asigurare să apară în postura de bunuri dobândite prin săvârșirea infracțiunii, iar asiguratorul să figureze în calitate de victimă a infracțiunii. Or, fapta de dobândire a unei despăgubiri sau a unei indemnizații de asigurare prin înșelăciune nu concordă cu esența juridică a infracțiunilor analizate. Această ipoteză nu se pretează cu esența acestor infracțiuni care, implică, necesarmente, scopul folosinței temporare a mijloacelor bănești. Respectiv, reglementând această faptă, legiuitorul a admis o ipoteză imposibilă de aplicare a art.238 CP RM.

E de neînchipuit ca dispoziția uneia și aceleiași norme să cuprindă fapte opuse din perspectiva scopului infracțional urmărit de către făptuitor. Nu e posibil ca art.238 CP RM, pe de o parte, să reglementeze dobândirea unui credit sau a unui împrumut prin înșelăciune, atunci când făptuitorul urmărește scopul folosinței temporare a mijloacelor bănești obținute, iar, pe de altă parte, să reglementeze dobândirea unei despăgubiri sau a unei indemnizații de asigurare prin înșelăciune, atunci când făptuitorul urmărește scopul de sustragere.

În plan comparat nu regăsim un articol care, aidoma legiuitorului moldav, în textul aceleiași norme, să incrimineze, atât fapta de dobândire prin înșelăciune a creditului sau a împrumutului, cât și fapta de dobândire prin înșelăciune a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare. În legislațiile acestor state, dobândirea prin înșelăciune a despăgubirii sau a

indemnizației de asigurare este tratată drept înșelăciune (escrocherie) sau înșelăciune în sfera asigurărilor (escrocherie în sfera asigurărilor).

În rezultat, propunem modificarea dispoziției normei de la alin.(1) art.238 CP RM, astfel încât din textul acesteia să fie excluse expresiile: „sau despăgubiri/indemnizației de asigurare” și „sau asigurătorului”. Subsecvent, recomandăm următoarea redacție a denumirii acestui articol: „Dobândirea creditului sau a împrumutului prin înșelăciune”.

Drept consecință firească, venim cu propunerea de completare a Capitolului VI din Partea Specială a Codului penal cu un nou articol – 190¹ – care să prevadă răspunderea pentru escrocheria săvârșită în sfera asigurărilor.

Motivul infracțiunilor examinate nu este semn obligatoriu. Acesta nu este prevăzut în dispoziția art.238 CP RM, și nici nu rezultă prin interpretare. Corespunzător, motivul infracțiunilor cercetate este semn facultativ. Aceasta înseamnă că motiv al acestor infracțiuni poate fi orice imbold. Desigur, avem în vedere orice imbold aflat în compatibilitate cu natura juridică a infracțiunilor investigate. Or, spre exemplu, motivul huliganic nu este compatibil cu esența acestor infracțiuni. În același timp, atestăm o compatibilitate perfectă între natura juridică a acestor infracțiuni și interesul material.

Constatăm că interesul material, de regulă (dar nu de fiecare dată), formează motivația făptuitorului la săvârșirea infracțiunilor examinate. În același timp, făptuitorul ar putea fi ghidat și de alte motive, deși credem, că acestea ar putea evolua într-un număr extrem de redus.

În unele cazuri, făptuitorul ar putea fi ghidat de un concurs de mobiluri (*e.g.* dorința de a soluționa propriile probleme și dorința de a soluționa problemele companiei în care activează făptuitorul (în ipoteza în care creditul sau împrumutul este luat de către salariatul companiei și transmis directorului companiei în vederea clarificării dificultăților de ordin financiar pe care la întâmpină compania)).

Totuși, întrucât interesul material este cel mai frecvent motiv de care este ghidat făptuitorul la săvârșirea infracțiunilor specificate la art.238 CP RM, celelalte motive, de regulă, secundează doar interesul material.

În sensul infracțiunilor analizate interesul material se reduce la năzuința făptuitorului de a-și majora activul, nu și la năzuința făptuitorului de a-și micșora pasivul.

Desprindem că, în cazul infracțiunilor analizate, interesul material este incident nu doar atunci când făptuitorul acționează din necesitatea de a-și satisface propriile nevoi financiare, ci și atunci când acționează din necesitatea de a satisface nevoile financiare (materiale) ale unor terți. Or, în multe cazuri, creditul sau împrumutul este luat de către o persoană și, ulterior, transmis unei alte persoane. Prin urmare, în situația infracțiunilor examinate atât interesul material direct,

cât și interesul material indirect poate impulsiona făptuitorul să comită faptele penale stipulate la art.238 CP RM.

3.4. Rezultatele obținute în partea ce vizează coraportul între infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM și unele fapte penale asemănătoare

Infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM seamănă mult cu infracțiunile de escrocherie. Probabil din acest motiv, dar și având în vedere unele curențe ce marchează textul normelor înscrise la art.238 CP RM, există numeroase polemici referitoare la disocierea acestor infracțiuni.

Totuși, aceste fapte penale necesită o delimitare clară, cel puțin având în vedere gradul prejudiciabil diferit pe care îl comportă respectivele infracțiuni. Escrocheria este o infracțiune mult mai gravă, comparativ cu dobândirea prin înșelăciune a creditului sau a împrumutului. Acest lucru poate fi ușor sesizat în caz de comparație a sancțiunilor corespunzătoare de la art.238 și 190 CP RM.

Din perspectivă obiectivă infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM se aseamănă cel mai mult cu infracțiunile de escrocherie atunci când ultimele sunt săvârșite cu folosirea de documente false. Totuși, spre deosebire de art.238 CP RM, norma de la lit.a) alin.(2) art.190 CP RM are un câmp de acțiune mult mai mare. Aceasta este aplicabilă ori de câte ori făptuitorul folosește documente false în vederea săvârșirii sustragerii, indiferent de sfera socială în care este comisă.

În acord cu cadrul incriminator actual, escrocheria săvârșită în sfera creditară, în mod normal, necesită calificare, *inter alia*, potrivit lit.a) alin.(2) art.190 CP RM. Or, în cazul escrocheriei săvârșite în sfera creditară făptuitorul, de regulă, uzitează documente false. În atare circumstanțe escrocheria se apropie extrem de mult de infracțiunile înscrise la art.238 CP RM. Chiar și așa, aceste infracțiuni se deosebesc, în special, din perspectiva conținutului diferit al laturii subiective.

În cazul infracțiunilor specificate la art.238 CP RM înșelăciunea poartă un caracter activ, nu și unul pasiv. Acest fapt este desprins din maniera gramaticală în care este redată latura obiectivă a acestor infracțiuni. În opoziție, în cazul infracțiunilor de escrocherie înșelăciunea poate îmbrăca atât forma activă, cât și forma pasivă.

Mai mult, în cazul escrocheriei, pe lângă inducerea în eroare, componenta secundară a faptei prejudiciabile se poate concretiza în: a) abuzul de încredere și, b) menținerea în eroare. Aceste două fapte sunt străine cadrului incriminator consfințit la art.238 CP RM.

În cazul infracțiunilor de escrocherie, inclusiv a celor săvârșite în sfera creditară, făptuitorul urmărește scopul de cupiditate, *i.e.* de a intra în stăpânirea definitivă a bunurilor/mijloacelor bănești obținute. Corespunzător, spre deosebire de infracțiunile prevăzute

la art.238 CP RM făptuitorul nu intenționează să ramburseze mijloacele bănești obținute. În opoziție, în cazul infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM făptuitorul urmărește scopul folosinței temporare a mijloacelor bănești obținute. Subsecvent, în acest din urmă caz făptuitorul intenționează să restituie mijloacele bănești obținute cu titlu de credit sau de împrumut.

Nu excludem ipoteza în care, făptuitorul, pentru a ascunde adevărata intenție (îndreptată spre sustragerea mijloacelor bănești), să ramburseze victimei, în câteva tranșe, o parte din datoria existentă. În acest caz, pentru a încadra cele comise în baza art.190 CP RM urmează a fi identificate și alte circumstanțe care, în cumul cu cea indicată mai sus, ar proba scopul de cupiditate urmărit de către făptuitor în procesul obținerii, prin înșelăciune, a mijloacelor bănești.

De altfel, aceste împrejurări obiective necesită a fi identificate și în ipoteza în care făptuitorul, în genere, nu rambursează nimic din suma mijloacelor bănești obținute. Or, această circumstanță, izolată de multe alte circumstanțe, nu probează automat faptul săvârșirii unei escrocherii.

Apariția circumstanțelor ce face imposibilă restituirea mijloacelor bănești obținute, ulterior momentului încheierii contractului de credit sau de împrumut constituie o împrejurare care, alături de alte împrejurări, ar putea demonstra că cele comise nu întrunesc semnele infracțiunii de escrocherie, ci ale infracțiunii prevăzute la art.238 CP RM. Accentuăm că, această circumstanță este una suficient de importantă în delimitarea infracțiunilor specificate la art.238 CP RM de escrocherie. Aceasta însă, trebuie coroborată cu alte împrejurări suplimentare. Uneori, pentru a încadra în baza art.238 CP RM e suficient probarea respectivei circumstanțe. În alte cazuri, aceasta e insuficientă.

În concluzie, pentru a încadra corect (în tiparul art.238 CP RM sau în tiparul art.190 CP RM), la identificarea conținutului intenției și, mai ales, a scopului infracțional urmărit de către făptuitor, trebuie să se țină cont de o multitudine de împrejurări obiective. Acestea, privite în cumul, ar trebui să confirme prezența scopului de sustragere sau a scopului folosinței temporare a mijloacelor bănești obținute.

Consemnăm asupra posibilității existenței unor situații practice în care să persiste dubii suficient de serioase în ceea ce privește intenția făptuitorului și scopul final urmărit de către acesta în procesul obținerii prin înșelăciune a creditului sau a împrumutului.

În orice caz, în prezența unor dubii privind scopul folosinței temporare sau scopul de sustragere urmărit de către făptuitor la obținerea prin înșelăciune a mijloacelor bănești, cele săvârșite trebuie încadrate în conformitate cu prevederile art.238 CP RM.

Nu e exclus ca intenția inițială (de a săvârși una dintre infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM) să sufere modificări, prin transformarea sa într-o nouă intenție (intenție supravenită), concretizată în dorința de a săvârși o escrocherie, *i.e.* de a obține mijloacele bănești fără a le

rambursa victimei. Cu alte cuvinte, nu e exclus ca, inițial, făptuitorul să urmărească scopul folosinței temporare a mijloacelor bănești, ca ulterior să urmărească scopul de sustragere. În acest caz, la încadrare se va reține art.190 CP RM. Important ca modificarea să afecteze intenția inițială până în momentul consumării acesteia, nu și după consumarea ei. Transformarea intenției inițiale se poate realiza atât la etapa actelor de pregătire, cât și la etapa actelor de executare (adică, în momentul prezentării informației false către victimă).

Notăm că modificări poate suporta atât intenția inițială de a săvârși una dintre infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM, cât și intenția inițială de a săvârși una dintre infracțiunile specificate la art.190 CP RM. Altfel zis, e posibil ca intenția inițială, concretizată în săvârșirea escrocheriei în sfera creditară, să fie transformată într-o nouă intenție, concretizată în comiterea uneia dintre infracțiunile înscrise la art.238 CP RM. În acest caz cele comise vor fi încadrate în baza art.238 CP RM.

Normele de la art.238 CP RM nu stabilesc răspunderea pentru cazuri particulare ale escrocheriei. Prin urmare, între normele de la art.190 CP RM și cele de la art.238 CP RM lipsește un raport de concurență de tipul: normă generală – normă specială. De altfel, potrivit regulii generale, în ipoteza unei atare forme a concurenței, infracțiunea redată de norma specială trebuie să conțină, în totalitate, semnele infracțiunii cuprinse de norma generală. La caz, infracțiunile specificate la art.238 CP RM nu cuprind, în totalitate, semnele infracțiunii de escrocherie. Cel puțin, infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM nu cuprind scopul de sustragere.

Atât în cazul infracțiunilor consemnate la art.196 CP RM, cât și în cazul celor înscrise la art.238 CP RM făptuitorul nu poate urmări scopul de sustragere. Din această perspectivă, infracțiunile specificate la art.238 CP RM par a fi varietăți ale infracțiunilor de cauzare de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere.

În sensul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM caracterul special al cauzării de daune materiale prin înșelăciune rezidă în: a) sfera specială în care este săvârșită fapta infracțională; b) calitatea specială a victimei infracțiunii, precum și a bunurilor obținute în rezultatul săvârșirii infracțiunii; c) forma de exprimare a înșelăciunii, precum și conținutul său; d) calitatea specială a mijlocului de săvârșire a infracțiunii.

În același timp, e de precizat că, una și aceeași conduită, concretizată în obținerea prin înșelăciune a unui credit sau a unui împrumut, poate fi încadrată, atât sub tiparul art.238 CP RM, cât și sub tiparul art.196 CP RM. Tocmai această particularitate permite ca aceste norme de incriminare să se afle într-un raport de concurență. Evident, pentru aceasta e nevoie ca victimei să i se cauzeze daune materiale în proporții mari. Or, în sensul infracțiunilor prevăzute la art.196 CP RM urmarea prejudiciabilă se exprimă în cauzarea unor daune materiale în proporții mari.

În lipsa unei asemenea urmări, în raport de concurență intră art.238 CP RM și art.106 din Codul contravențional. Menționăm că la cel din urmă articol este prevăzută răspundere pentru „cauzarea de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere, în cazul în care fapta nu reprezintă o sustragere [...]”.⁸⁷⁸

Infrațiunile prevăzute la art.238 CP RM sunt dissociate de infrațiunile consemnate la art.240 CP RM, *inter alia*, din perspectiva sursei mijloacelor bănești creditate. În cazul infrațiunilor prevăzute la art.240 CP RM, sursa mijloacelor bănești creditate sau a celor date cu împrumut, în nici un caz, nu e constituită din fondurile instituției financiare, a organizației financiare nebankare sau a asociației de economii și împrumut (aceasta chiar dacă respectivele entități pot participa la acordarea unor asemenea mijloace financiare). În cazul acestor infrațiuni, sursa mijloacelor bănești creditate sau a celor date cu împrumut este reprezentată de fondurile statale sau de cele externe. Situația e diferită în ipoteza infrațiunilor stipulate la art.238 CP RM, caz în care sursa mijloacelor bănești creditate sau a celor date cu împrumut îl formează fondurile instituției financiare, a organizației financiare nebankare sau a asociației de economii și împrumut.

Numai art.238 CP RM trebuie aplicat atunci când două sau mai multe persoane cooperează la săvârșirea infrațiunilor prevăzute la art.238 CP RM, una dintre care confecționează documentul oficial fals, iar alta prezintă respectivul document instituției financiare, organizației financiare nebankare sau asociației de economii și împrumut în vederea obținerii unui credit sau a unui împrumut.

Între normele înscrise la art.238 și 361 CP RM se atestă un dublu raport de concurență: a) normă generală *versus* normă specială; b) normă-parte *versus* normă-întreg. Incidența unui sau altui raport de concurență este dictată de forma concretă de exprimare a faptei prejudiciabile prevăzute la art.361 CP RM. În orice caz, în ipoteza confecționării documentelor oficiale false urmate de folosirea acestora prin prezentarea lor instituției financiare etc. în scopul obținerii unui credit sau a unui împrumut, cele comise trebuie încadrate doar în baza art.238 CP RM; or, confecționarea documentelor oficiale false este realizată tocmai în vederea folosirii acestor documente pe post de mijloc de săvârșire a infrațiunilor prevăzute la art.238 CP RM. Deci, confecționarea documentelor oficiale false, în sensul art.361 CP RM, este absorbită de infrațiunea stipulată la art.238 CP RM.

Aceeași relație de concurență (aidoma concurenței între normele consemnate la art.238 CP RM și cele de la art.361 CP RM) poate fi stabilită între normele art.238 CP RM și cele înscrise la art.332 CP RM (falsul în acte publice).

⁸⁷⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 3-6, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 78-84.

Fapta de fals în acte publice, neurmată de punerea în executare a intenției de a săvârși una dintre infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM (din cauze ce nu depind de voința făptuitorului), trebuie încadrată în baza art.26, art.238 CP RM.

În același timp, folosirea propriu-zisă a documentului oficial fals în vederea dobândirii prin înșelăciune a creditului sau a împrumutului urmează a fi încadrată în baza art.238 CP RM sau, după caz, în baza art.27, art.238 CP RM.

Similar, fapta persoanei publice sau a persoanei cu funcție de demnitate publică exprimată în falsificarea unui document oficial cu ulterioara sa transmitere către o altă persoană în vederea contractării frauduloasă a unui credit sau a unui împrumut trebuie încadrată în baza art.238 CP RM, cu trimitere la alin.(5) art.42 CP RM și, după caz, cu trimitere la art.26 sau 27 CP RM.

3.5. Sinteza problematicii tratate și a rezultatelor obținute în cadrul Capitolului III

În urma stabilirii rezultatelor obținute formulăm următoarele *concluzii*:

1) este greșită localizarea, în textul părții speciale a Codului penal, a faptei de dobândire prin înșelăciune a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare din contul asigurătorului;

2) în niciuna dintre legislațiile străine studiate nu am identificat o poziție similară cu cea a legiuitorului moldav, concretizată în amplasarea faptei de dobândire a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare prin înșelăciune în cadrul aceleiași norme ce incriminează dobândirea prin înșelăciune a creditului sau a împrumutului (atunci când făptuitorul urmărește scopul folosinței temporare);

3) în marea majoritate a legislațiilor statelor străine fapta de dobândire prin înșelăciune a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare din contul asigurătorului este amplasată (i) în cadrul capitolului părții speciale a Codului penal dedicat protecției patrimoniului și (ii) alături de infracțiunea de escrocherie;

4) *de lege lata*, infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM posedă același obiect juridic generic și atunci când acestea se exprimă în obținerea, din contul asigurătorului, a unei despăgubiri sau a unei indemnizații de asigurare prin înșelăciune. *De lege ferenda*, dobândirea despăgubirii sau a indemnizației de asigurare prin înșelăciune trebuie să formeze conținutul unei norme distincte, și reamplasată în conținutul Capitolului VI „Infracțiuni contra patrimoniului” din partea specială a Codului penal (alături de infracțiunile de escrocherie);

5) conținutul obiectului juridic special al infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM, *lato sensu*, derivă din relațiile sociale cu privire la economia națională, și *stricto sensu*, reiese din relațiile sociale aferente activității de acordare și de obținere a creditelor, a împrumuturilor, a

despăgubirilor sau a indemnizațiilor de asigurare, precum și activității de utilizare a mijloacelor din împrumuturile interne sau din fondurile externe;

6) obiectul juridic principal al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM este raportat la fapta prejudiciabilă, în timp ce obiectul juridic secundar este raportat la urmarea prejudiciabilă;

7) la identificarea conținutului obiectului juridic principal al infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM trebuie să se țină cont (i) de calitatea victimei acestor fapte penale și, implicit, (ii) de sfera lor de activitate;

8) în ipoteza dobândirii prin înșelăciune a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare obiectul juridic special al acestei fapte ar trebui să derive din relațiile sociale cu privire la patrimoniul persoanei. În aceste condiții, amplasând greșit, respectiva faptă, în textul legii penale, este redat, în egală măsură, greșit, obiectul atentării infracționale;

9) în cazul infracțiunii stipulate la alin.(1) art.238 CP RM obiectul protecției penale îl formează (i) relațiile sociale privitoare la ordinea legală de obținere a creditelor, a împrumuturilor, a despăgubirilor sau a indemnizațiilor de asigurare, apărute împotriva prezentării unor informații false și (ii) relațiile sociale cu privire la posesia, de către victimă, a mijloacelor financiare reprezentând un credit, un împrumut, o despăgubire sau o indemnizație de asigurare, *apărute împotriva cauzării unor daune în mărime mai mare sau egală cu 500 u.c.* Iar în cazul infracțiunii prevăzute la alin.(2) art.238 CP RM obiectul protecției penale îl formează (i) relațiile sociale privitoare la ordinea legală de obținere a creditelor, a împrumuturilor, a despăgubirilor sau a indemnizațiilor de asigurare, apărute împotriva prezentării unor informații false și (ii) relațiile sociale cu privire la posesia, de către victimă, a mijloacelor financiare reprezentând un credit, un împrumut, o despăgubire sau o indemnizație de asigurare, *apărute împotriva cauzării unor daune în proporții deosebit de mari;*

10) în sensul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM creditul cuprinde și alte manifestări decât angajamentul creditorului de a acorda debitorului bani cu împrumut, așa ca, de exemplu, angajamentul creditorului de a achiziționa o creanță sau de a efectua o plată (e.g. ipoteza refinanțărilor realizate de către bănci sau de către organizațiile de creditare nebancaară);

11) în cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM lezarea obiectului protecției penale se face prin intermediul influențării victimei infracțiunii;

12) victimă a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM poate fi doar persoana juridică, nu și persoana fizică. Toate cele patru entități (instituția financiară, organizația financiară nebancaară, asociația de economii și împrumut și asigurătorul) constituie persoane juridice;

13) victimă a infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM poate fi sucursala unei bănci străine (licențiată de către BNM, în modul corespunzător), dar nu și banca străină propriu-zisă;

14) este inaplicabil art.238 CP RM în ipoteza în care (i) organizația de creditare nebancară nu este înregistrată la ASP, în modul corespunzător, sau (ii) organizația de creditare nebancară nu este inclusă de către CNPF în registrul acestor organizații;

15) în postura de victimă a infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM va figura organizația de creditare nebancară propriu-zisă, dar nu sucursala sau oficiul secundar al acesteia;

16) nu pot fi victime a infracțiunilor specificate la art.238 CP RM acele entități care pot să acorde credite și/sau împrumuturi (altele decât băncile sau asociațiile de economii și împrumut), dar care nu sunt organizații financiare nebancare (e.g. casele de amanet (lombardurile); prestatorii de servicii de plată (societățile de plată, societățile emitente de monedă electronică));

17) victimă a infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM poate fi nu doar asociația de economii și împrumut, ci și asociația națională centrală a asociațiilor de economii și împrumut;

18) în fapt, asigurătorul (societatea de asigurare) nu poate fi victimă a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. Asigurătorul poate fi victimă a infracțiunii de escrocherie. În drept însă, legiuitorul a admis o posibilitate inexistentă atunci când a atribuit asigurătorul în categoria victimelor infracțiunilor specificate la art.238 CP RM;

19) elementul material al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM se caracterizează prin realizarea sa în formă etapizată;

20) între acțiunea de prezentare a informației false și acțiunea de dobândire ilegală a creditului sau a împrumutului trebuie să existe o legătură causală. Săvârșirea acțiunii inițiale contribuie (facilitează) făptuitorul să comită acțiunea finală, concretizată în obținerea creditului sau a împrumutului (i.e. realizarea acțiunii inițiale constituie premisă în realizarea acțiunii finale);

21) săvârșirea acțiunii inițiale (în cazul faptelor penale prevăzute la art.238 CP RM) sau, după caz, realizarea acțiunii/inacțiunii adiacente (în cazul infracțiunilor stipulate la art.190 și 196 CP RM) are menirea de a asigura săvârșirea acțiunii finale (în cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM) sau, după caz, de a asigura realizarea acțiunii principale (în cazul faptelor penale consemnate la art.190 și 196 CP RM);

22) în planul calificării celor comise în conformitate cu prevederile art.238 CP RM interesează momentul obținerii efective a mijloacelor bănești, nu însă momentul încheierii contractului de credit sau de împrumut;

23) acțiunea finală a faptei prejudiciabile concretizată în obținerea efectivă a sumei creditului sau a sumei împrumutului nu este prevăzută explicit, ci rezultă din esența inserării urmării prejudiciabile pe post de semn obligatoriu;

24) urmarea prejudiciabilă a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM este redată printr-o variabilă cantitativă și una calitativă;

25) urmarea prejudiciabilă trebuie considerată a fi cauzată în momentul acordării creditului sau a împrumutului, nu însă în momentul nerambursării integrale sau parțiale a sumei creditului/împrumutului acordat;

26) nerambursarea parțială sau integrală a creditului/împrumutului, precum și rambursarea totală a creditului/împrumutului (dar înafara limitelor temporale stabilite de graficul de rambursare) nu ar trebui să conteze la încadrarea juridică a celor săvârșite, ci la individualizarea pedepsei;

27) în cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM venitul ratat nu trebuie imputat făptuitorului, întrucât această componentă a urmării prejudiciabile nu poate fi prevăzută;

28) în cazul infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM atestăm o dublă legătură causală (una ordinară și alta – neordinară (atipică));

29) conduita pasivă a făptuitorului concretizată în nerambursarea sumei creditului sau a sumei împrumutului nu poate apărea în conținutul lanțului causal inerent infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM;

30) însoțind fapta prejudiciabilă, și nefiind supusă unei influențări infracționale, informația falsă, prezentată victimei, nu poate apărea pe post de obiect material, ci în postura de mijloc de săvârșire a infracțiunii;

31) în sensul art.238 CP RM informația falsă poate face conținutul unei fotografii, a unui desen, a unui plan, a unei înregistrări sonore etc;

32) *de jure*, subiect al infracțiunilor examinate poate fi orice persoană care a atins vârsta de 16 ani. *De facto* însă, în cele mai dese cazuri, în postura de subiect al acestor infracțiuni apare persoana care a atins vârsta de 18 ani;

33) nu excludem ipoteza în care infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM să fie comise de către persoane cu vârsta cuprinsă între 16 și 18 ani (*e.g.* atunci când creditul este acordat unei persoane emancipate (evident, dacă politica băncii sau a organizației de creditare nebancaară permite acest lucru) sau atunci când persoana cu o asemenea vârstă săvârșește infracțiunea în calitate de participant secundar (*e.g.* contribuie la săvârșirea infracțiunii în calitate de complice));

34) practica judiciară demonstrează că, în cele mai dese cazuri, răspunderea penală a persoanei juridice este angajată atunci când infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM sunt săvârșite (i) în interesul persoanei juridice (ii) de către administratorul persoanei juridice (persoană fizică care, conform alin.(3¹) art.21 CP RM, este considerată a fi împuternicită cu funcții de conducere);

35) în cazul infracțiunilor specificate la art.238 CP RM făptuitorul dorește să obțină un credit/împrumut, o despăgubire/indemnizație de asigurare, sau să majoreze suma acestora ori să obțină un credit/împrumut în condiții avantajoase. Totodată, conținutul urmării prejudiciabile a

infracțiunilor analizate este raportat la cuantumul mijloacelor bănești obținute. Corespunzător, dorind să obțină aceste mijloace bănești făptuitorul nu are cum să nu dorească cauzarea unei urmări prejudiciabile în dauna victimei;

36) scopul special urmărit de către făptuitor predetermină forma vinovăției cu care acționează făptuitorul și modalitatea de manifestare a acesteia;

37) cele comise nu pot fi încadrate în baza art.238 CP RM atunci când solicitantul de credit sau de împrumut consideră eronat că informația furnizată victimei este adevărată sau atunci când bănuiește (presupune), dar nu cunoaște cu certitudine, că această informație este falsă;

38) infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM posedă un scop inițial (primar) și un scop final;

39) scopul primar este stipulat expres în dispoziția normei, în timp ce scopul final este dedus din natura juridică infracțiunilor înscrise la art.238 CP RM;

40) scopul final reiese, în special, din interpretarea sistemică a dispoziției normelor de la art.238 CP RM în raport cu dispoziția normelor înscrise la art.190 și la art.196 CP RM;

41) scopul primar este aferent acțiunii inițiale din conținutul faptei prejudiciabile (făptuitorul tinde spre realizarea scopului atunci când prezintă informații false);

42) scopul final al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM constă în (i) folosința temporară a mijloacelor bănești reprezentând suma creditului sau a împrumutului obținut și, pe cale de consecință, în (ii) rambursarea acestora;

43) caracterul non-rambursabil al mijloacelor bănești obținute face diferența între despăgubire/indemnizație de asigurare și credit/împrumut;

44) caracterul non-rambursabil al mijloacelor bănești obținute denotă că, în cazul dobândirii unei despăgubiri sau a unei indemnizații de asigurare prin înșelăciune, făptuitorul urmărește scopul de sustragere;

45) în sensul infracțiunilor stipulate la art.238 CP RM interesul material se reduce la năzuința făptuitorului de a-și majora activul, nu și la năzuința făptuitorului de a-și micșora pasivul;

46) interesul material este incident nu doar atunci când făptuitorul acționează din necesitatea de a-și satisface propriile nevoi financiare, ci și atunci când acționează din necesitatea de a satisface nevoile financiare (materiale) ale unor terți;

47) în cazul infracțiunilor de escrocherie, inclusiv a celor săvârșite în sfera creditară, făptuitorul urmărește scopul de cupiditate, *i.e.* de a intra în stăpânirea definitivă a bunurilor/mijloacelor bănești obținute. Corespunzător, spre deosebire de infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM făptuitorul nu intenționează să ramburseze mijloacele bănești obținute. În opoziție, în cazul infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM făptuitorul urmărește scopul

folosinței temporare a mijloacelor bănești obținute. Subsecvent, în acest din urmă caz făptuitorul intenționează să restituie mijloacele bănești obținute cu titlu de credit sau de împrumut;

48) în prezența unor dubii privind scopul folosinței temporare sau scopul de sustragere urmărit de către făptuitor la obținerea prin înșelăciune a mijloacelor bănești, cele săvârșite trebuie încadrate în conformitate cu prevederile art.238 CP RM;

49) nu e exclus ca, inițial, făptuitorul să urmărească scopul folosinței temporare a mijloacelor bănești, ca ulterior să urmărească scopul de sustragere, caz în care, la încadrare se va reține art.190 CP RM (cu condiția ca modificarea să afecteze intenția inițială până în momentul consumării acesteia, nu și după consumarea ei);

50) infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM nu formează cazuri speciale (particulare) ale infracțiunii de escrocherie, prevăzute la art.190 CP RM;

51) între normele de la art.190 CP RM și cele de la art.238 CP RM lipsește un raport de concurență de tipul: normă generală – normă specială;

52) în cazul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM caracterul special al cauzării de daune materiale prin înșelăciune (în sensul infracțiunilor înscrise la art.196 CP RM) rezidă în: a) sfera specială în care este săvârșită fapta infracțională; b) calitatea specială a victimei infracțiunii, precum și a bunurilor obținute în rezultatul săvârșirii infracțiunii; c) forma de exprimare a înșelăciunii, precum și conținutul său; d) calitatea specială a mijlocului de săvârșire a infracțiunii;

53) infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM sunt dissociate de infracțiunile consemnate la art.240 CP RM, *inter alia*, din perspectiva sursei mijloacelor bănești obținute cu titlu de credit sau de împrumut;

54) numai art.238 CP RM trebuie aplicat atunci când două sau mai multe persoane cooperează la săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, una dintre care confecționează documentul oficial fals, iar alta prezintă respectivul document instituției financiare, organizației financiare nebankare sau asociației de economii și împrumut în vederea obținerii unui credit sau a unui împrumut;

55) între normele înscrise la art.238 și 361 CP RM se atestă un dublu raport de concurență: a) normă generală *versus* normă specială; b) normă-parte *versus* normă-întreg.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

În urma cercetării teoretico-practice și normative realizate am obținut următoarele rezultate: au fost identificate și examinate opiniile doctrinare expuse cu prilejul analizei faptelor de dobândire prin înșelăciune a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare [373, p.2-9; 368, p.48-50; 377]; a fost realizat un studiu comparat aprofundat al reglementărilor normative străine în sfera ce vizează răspunderea pentru dobândirea prin înșelăciune a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare [370, p.65-68; 371, p.521-529; 374, p.191-195]; au fost caracterizate multiaspectual și temeinic elementele componentelor de infracțiune înscrise la art.238 CP RM [366, p.198-202; 367, p.163-167; 368, p.48-50; 374, p.190-196; 375, p.736-739; 372, p.2-10; 373, p.2-9]; a fost etalat traseul evolutiv al cadrului incriminator consemnat la art.238 CP RM [372, p.3-4; 374, p.191-195]; au fost delimitate infracțiunile specificate la art.238 CP RM de unele fapte conexe, precum și a fost stabilită corelația între normele ce cuprind aceste fapte [372, p.5-14]; a fost efectuat un studiu empiric-jurisprudențial privitor la aplicarea practică a art.238 CP RM [369, p.131-137; 378]; au fost depistate dificultățile de înțelegere a conținutului normelor înscrise la art.238 CP RM și de transpunere a acestora în practică [369, p.131-137]; au fost determinate *in concreto* deficiențele ce marchează conținutul normativ al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, inclusiv golurile legislative [372, p.11-13]; au fost înaintate propuneri *de lege ferenda* pasibile (i) să înlăture carențele de înțelegere și aplicare a normelor de la art.238 CP RM, și să (ii) acopere golurile legislative depistate [372, p.17; 376, p.102].

Problema științifică importantă, soluționată în urma obținerii rezultatelor descrise, rezidă în elaborarea unui cadru conceptual complex și comprehensiv cu privire la conținutul constitutiv al infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, fapt ce a contribuit la identificarea unor neajunsuri pe cale le cuprinde articolul indicat și, în consecință, a unor dificultăți de transpunere în practică a acestui articol, ceea ce, în rezultat, a permis să formulăm recomandări *de lege ferenda* apte să conducă la perfecționarea textului incriminator cercetat și la buna sa aplicare.

I. Concluzii:

Problema științifică importantă a fost demonstrată prin concluziile formulate, ținând cont de ipotezele de cercetare, după cum urmează:

1. Nu pot fi victime a infracțiunilor specificate la art.238 CP RM acele entități care pot să acorde credite și/sau împrumuturi (altele decât băncile sau asociațiile de economii și împrumut), dar care nu sunt organizații financiare nebancale. Identificăm entități care pot să acorde credite, dar care nu sunt incluse în categoria victimelor infracțiunilor analizate. În această categorie se înscriu: casele de amanet (lombardurile); prestatorii de servicii de plată (societățile de plată, societățile emitente de monedă electronică). Casele de amanet

(lombardurile) sunt instituții creditare. Lombardurile nu sunt organizații financiare nebancale. Acestea nu intră în categoria participanților profesioniști la piața financiară nebancale. CNPF nu este organul ce autorizează, reglementează și supraveghează activitatea lombardurilor. De asemenea, CNPF nu ține registrul acestor entități. La fel, nici prestatorii de servicii de plată (societățile de plată, societățile emitente de monedă electronică) nu intră în categoria victimelor infracțiunilor analizate. Societățile de plată și societățile emitente de monedă electronică nu sunt instituții financiare. Acestea însă, pot fi organizații financiare nebancale. Totuși, precizăm că societățile de plată și societățile emitente de monedă electronică nu pot evolua în postura de organizații financiare nebancale atunci când desfășoară activități de creditare. Acești prestatori de servicii de plată pot apărea în postură de organizații financiare nebancale doar atunci când îndeplinesc alte activități. De exemplu, societățile de plată vor evolua în această postură atunci când vor presta servicii operaționale și conexe serviciilor de plată, așa ca: operațiuni de schimb valutar, de custodie etc. (*a se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.1.*)

2. Nerambursarea parțială sau integrală a creditului/împrumutului, precum și rambursarea totală a creditului/împrumutului (dar înafara limitelor temporale stabilite de graficul de rambursare) nu trebuie să conteze la încadrarea juridică a celor săvârșite în tiparul art.238 CP RM. Conținutul urmării prejudiciabile a infracțiunilor analizate trebuie raportat, exclusiv la suma creditului sau a împrumutului efectiv obținut ori la suma majorată a creditului sau a împrumutului obținut ori la suma creditului sau a împrumutului obținut în condiții avantajoase. Deci, urmarea prejudiciabilă trebuie considerată a fi cauzată în momentul acordării creditului sau a împrumutului, nu însă în momentul nerambursării integrale sau parțiale a sumei creditului/împrumutului acordat. Victima este prejudiciată în momentul în care transmite suma creditului/împrumutului fiind înșelată prin prezentarea de către făptuitor a unor informații false importante pentru acordarea creditului/împrumutului. Tocmai această sumă, transmisă în rezultatul înșelăciunii uzitate de făptuitor, trebuie catalogată drept urmare prejudiciabilă. Or, în alte condiții, presupunând prezentarea unor informații autentice, banca de exemplu, ar fi refuzat să acorde creditul solicitat. De asemenea, în acest moment se și atestă lezarea, în plan secundar, a relațiilor sociale cu privire la posesia, de către victimă, a mijloacelor financiare reprezentând un credit, un împrumut o despăgubire sau o indemnizație de asigurare. Este adevărat că, în cele mai dese cazuri, falsul informației prezentate este depistat atunci când solicitantul de credit nu achită la timp ratele creditului. Totuși, acest fapt nu denotă că, art.238 CP RM nu trebuie aplicat din momentul obținerii efective a sumei creditului sau a sumei împrumutului. Subsecvent, acest fapt nu înseamnă că art.238 CP RM este inaplicabil atunci când solicitantul de credit achită la timp și integral ratele de credit. Or, conduita făptuitorului *a priori* este de natură infracțională. Obținerea

mijloacelor financiare a fost posibilă în rezultatul prezentării unor informații false, *i.e.* în rezultatul unei conduite frauduloase.

Dacă am admite că urmarea prejudiciabilă este formată din suma creditului/împrumutului neachitat (integral sau parțial), inclusiv din alte plăți datorate creditorului (de exemplu, dobânzi contractuale, penalități etc.) atunci, ar rezulta că cauzarea urmării prejudiciabile ține de un eveniment viitor și incert. Ar mai reieși că, în atare ipoteză, până la survenirea urmării prejudiciabile, care este distanțată enorm de mult de momentul săvârșirii faptei prejudiciabile, făptuitorul s-ar afla la etapa actelor executorii. E inadmisibil ca momentul consumării unei infracțiuni să survină în asemenea circumstanțe (dependente de evenimente viitoare și nesigure). Și tot așa, e cu neputință ca făptuitorul să se afle la etapa actelor executorii pe parcursul unei perioade de timp incerte (*a se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.2.*)

3. Conduita solicitantului de credit/împrumut trebuie deosebită de conduita beneficiarului efectiv al creditului/împrumutului obținut. În unele cazuri, conduita acestora se înscrie în limitele unei participații penale, în timp ce în alte cazuri – se situează înafara acestei instituții. Dacă solicitantul de credit cunoaște că documentele prezentate victimei sunt false, se atestă o participație penală. În acest caz, acțiunile solicitantului de credit urmează a fi încadrate în baza art.238 CP RM (ca autorat la infracțiune). Acțiunile beneficiarului efectiv al mijloacelor bănești obținute trebuie încadrate în tiparul art.238 CP RM, cu trimitere la alin.(3)-(5) art.42 CP RM (în funcție de rolul juridic îndeplinit). Conduita beneficiarului mijloacelor bănești, obținute cu titlu de credit sau cu titlu de împrumut, depășește limitele laturii obiective a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. Beneficiarul efectiv al mijloacelor bănești nu execută latura obiectivă a infracțiunilor analizate (nici măcar parțial). Deci, nu poate fi autor. Solicitantul de credit/împrumut este cel ce prezintă informații false, și tot solicitantul de credit/împrumut este cel ce obține suma creditului/împrumutului. Deci, solicitantul de credit/împrumut este cel ce execută latura obiectivă a infracțiunii. În consecință, solicitantul de credit/împrumut este autor al infracțiunii. În același timp, beneficiarul efectiv al mijloacelor bănești îndeplinește un rol secundar (auxiliar) la infracțiunea comisă. În concluzie, ipoteza obținerii mijlocite a unui credit/împrumut, prin intermediul unui solicitant de credit/împrumut ce acționează *în lipsa vinovăției* (*e.g.* este indus în eroare) trebuie deosebită de ipoteza obținerii mijlocite a creditului/împrumutului, prin intermediul unui solicitant de credit/împrumut ce acționează *cu vinovăție*. În prima situație, cele comise nu formează o participație penală. În acest caz, beneficiarul mijloacelor bănești obținute este subiect mediat al infracțiunii. Solicitantul de credit/împrumut nu va răspunde în baza art.238 CP RM, întrucât a acționat fără vinovăție (nu știa că informația prezentată victimei este falsă). În cea de-a doua situație, cele săvârșite reprezintă o participație penală. Solicitantul de credit/împrumut îndeplinește rolul de autor al infracțiunii, în

timp ce beneficiarul mijloacelor bănești – rolul de organizator, instigator sau complice. (*a se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.3.*)

4. Caracterul non-rambursabil al mijloacelor bănești obținute face ca, în cazul dobândirii prin înșelăciune a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare, făptuitorul să nu poată urmări scopul folosinței lor temporare. Băncile, organizațiile de creditare nebancare și asociațiile de economii și împrumut își desfășoară activitatea, între altele, în baza principiului rambursării mijloacelor bănești obținute de către debitori. Regula rambursării (restituirii) mijloacelor bănești obținute nu caracterizează și relațiile de asigurare. Despăgubirea și indemnizația de asigurare nu este dată solicitantului acesteia pentru a fi folosită temporar, și ulterior rambursată asigurătorului. În consecință, caracterul non-rambursabil al mijloacelor bănești obținute face diferența între despăgubire/indemnizație de asigurare și credit/împrumut. Caracterul non-rambursabil al mijloacelor bănești obținute denotă că, în cazul dobândirii unei despăgubiri sau a unei indemnizații de asigurare prin înșelăciune, făptuitorul urmărește scopul de sustragere. Drept urmare, asigurătorul (societatea de asigurare) nu poate fi victimă a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. În schimb, asigurătorul (societatea de asigurare) poate evolua în postura de victimă a infracțiunilor de escrocherie. Astfel, fapta de dobândire a unei despăgubiri sau a unei indemnizații de asigurare prin înșelăciune nu concordă cu esența juridică a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. Această ipoteză nu se pretează cu esența acestor infracțiuni care, implică, necesarmente, scopul folosinței temporare a mijloacelor bănești obținute. Respectiv, reglementând această faptă, legiuitorul a admis o ipoteză imposibilă de aplicare a art.238 CP RM. E de neînchipuit ca dispoziția uneia și aceleiași norme să cuprindă fapte opuse din perspectiva scopului infracțional urmărit de către făptuitor. (*a se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.3. și 3.4.*)

Descrierea contribuțiilor personale cu sublinierea semnificației teoretice și a valorii practice a acesteia. *Contribuțiile personale* se exprimă în cercetarea complexă, din perspectivă teoretică, practică și normativă, a elementelor componentelor de infracțiune înscrise la art.238 CP RM. Lucrarea este în consonanță cu textul incriminator actual, precum și în unison cu cadrul extrapenal de ultimă oră. Nu în ultimul rând, lucrarea conține o abordare, de pe noi poziții, a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM.

La contribuții personale pot fi atribuite: analiza detaliată a cadrului normativ extrapenal (de referință pentru normele de art.238 CP RM); clarificarea dilemei privind conținutul urmării prejudiciabile a infracțiunilor investigate; disocierea infracțiunilor consemnate la art.238 CP RM de unele fapte penale similare; identificarea bunelor practici privitoare la incriminarea faptei de dobândire prin înșelăciune a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare; stabilirea carențelor

ce marchează textul art.238 CP RM; lansarea propunerilor legislative apte să contribuie la eliminarea neajunsurilor depistate etc.

Baza legală și empirică a cercetării este constituită din:

- a) textul art.238 CP RM;
- b) legile de modificare și completare a textului art.238 CP RM;
- c) normele generale ale Codului penal aferente încadrării infracțiunilor analizate (e.g. art.26, 27, 42 CP RM);
- d) alte norme incriminatorii, consfințite în Partea Specială a Codului penal, ce cuprind infracțiuni supuse unei analize comparative, raportat la faptele penale prevăzute la art.238 CP RM (e.g. art.190, 196, 240, 332, 361 CP RM);
- e) textul actelor normative de referință (cu caracter extrapenal) pentru cadrul incriminator consfințit la art.238 CP RM;
- f) practica judiciară privitoare la încadrarea infracțiunilor de dobândire prin înșelăciune a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare;
- g) reglementările penale din legislațiile unor state ce conțin norme similare celor de la art.238 CP RM.

Baza științifică a lucrării este formată din materialele științifice publicate, atât de către autorii autohtoni, cât și de către cei străini.

Semnificația teoretică a tezei constă în: a) abordarea temeinică (în unele cazuri, de pe noi poziții) a elementelor constitutive ale infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM; b) prezentarea unui suport teoretic solid, necesar pentru dezvoltarea continuă a științei dreptului penal; c) trasarea unor noi direcții de cercetare; c) oferirea soluțiilor de optimizare a textului art.238 CP RM.

Valoarea practică a tezei. Lucrarea comportă însemnătate practică, întrucât aceasta este fundamentată, inclusiv pe analiza a cca 140 de hotărâri judecătorești. Din acest punct de vedere, lucrarea de față poate fi utilă practicienilor dreptului penal (ofițerilor de urmărire penală, procurorilor, avocaților, judecătorilor). În teză sunt identificate dificultăți cu care se ciocnesc practicienii dreptului penal atunci când aplică art.238 CP RM. Unele dintre ele sunt determinate de calitatea scăzută a textului incriminator înscris la art.238 CP RM.

Pentru a facilita activitatea persoanelor îndrituite să aplice legea penală sunt formulate soluții de încadrare corectă a celor comise în tiparul art.238 CP RM. De asemenea, pentru evitarea problemelor de aplicare a art.238 CP RM, determinate de calitatea scăzută a textului de lege, sunt lansate propuneri *de lege ferenda* îndreptate spre îmbunătățirea cadrului incriminator relevant.

Date privind aprobarea rezultatelor. Concluziile principale ale tezei sunt formulate în 13 publicații științifice. Unele rezultate au fost raportate în cadrul unor comunicări științifice, cu ocazia participării la diverse foruri științifice (naționale și internaționale).

Indicarea limitelor rezultatelor obținute, cu stabilirea problemelor rămase nerezolvate. Limitele rezultatelor obținute se reduc la:

- a) efectuarea unei investigații teoretice a infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM, inclusiv în coraport cu alte norme incriminatorii (unele dintre ele – concurente);
- b) analiza normelor cu caracter extrapenal (de referință pentru textul art.238 CP RM);
- c) cercetarea practicii judiciare în materia infracțiunilor de dobândire prin înșelăciune a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare;
- d) examinarea prevederilor din legislațiile unor state ce cuprind fapte penale similare celor consemnate la art.238 CP RM

II. Recomandări

1) modificarea titlaturii și a conținutului art.238 CP RM, după cum urmează:

„Articolul 238. Dobândirea creditului sau a împrumutului prin înșelăciune

(1) Obținerea, prin înșelăciune, din contul instituției financiare, organizației de creditare nebancare sau asociației de economii și împrumut, a unui credit sau a unui împrumut, în mărime de cel puțin 500 unități convenționale, dacă cele comise nu întrunesc semnele unei sustrageri se pedepsește [...]

(2) Aceași faptă săvârșită în raport cu un credit sau cu un împrumut în proporții deosebit de mari

se pedepsește [...]”;

2) amendarea Codului penal al RM cu un articol nou:

„Articolul 190¹. Escrocheria în sfera asigurărilor”;

3) completarea Codului penal al RM cu un articol nou:

„Articolul 190². Escrocheria în sfera creditării

Escrocheria în sfera creditării, adică sustragerea mijloacelor bănești reprezentând un credit sau un împrumut din contul unei bănci, unei organizații de creditare nebancare sau a unei asociații de economii și împrumut prin prezentarea unor informații false sau prin alte mijloace frauduloase

se pedepsește [...]”;

4) completarea Codului contravențional al RM cu un articol nou:

„Articolul 290¹. Dobândirea creditului sau a împrumutului prin înșelăciune

Obținerea, prin înșelăciune, din contul instituției financiare, organizației de creditare nebankare sau asociației de economii și împrumut, a unui credit sau a unui împrumut, dacă fapta nu constituie infracțiune,

se sancționează [...]”.

Sugestii privind potențialele direcții viitoare de cercetare legate de tema abordată:

- a) elaborarea unui proiect de hotărâre explicativă în materia răspunderii pentru dobândirea prin înșelăciune a creditului, a împrumutului, a despăgubirii sau a indemnizației de asigurare;
- b) examinarea aspectelor criminologice și victimologice în sfera ce vizează infracțiunile prevăzute la art.238 CP RM.

Propuneri de utilizare a rezultatelor obținute în domeniile socio-cultural și economic:

- a) în activitatea de creație științifică, din perspectiva dezvoltării continue a științei dreptului penal;
- b) în activitatea persoanelor abilitate să transpună în practică textul art.238 CP RM (ofițeri de urmărire penală, procurori, avocați și judecători);
- c) în activitatea legiuitorului, din perspectiva implementării propunerilor *de lege ferenda* înaintate spre buna aplicare a art.238 CP RM cazurilor practice concrete;
- d) în activitatea de instruire a studenților, a masteranzilor și a doctoranzilor.

BIBLIOGRAFIE:

A. Surse în limba română

1. *Acordul de asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și Statele Membre ale acestora, pe de altă parte.* [citată 10.03.2023] Disponibil: <https://mecc.gov.md/sites/default/files/acordul-de-asociere-rm-ue.pdf>
2. ANGHELUȚĂ, M. Semnele secundare ale laturii subiective în cazul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății: aspecte teoretice și practice. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Infrațiunea – răspunderea penală – pedeapsa. Drept și criminologie”*, (Chișinău, 25-26 martie 2021), pp. 228-238.
3. BABII, V. *Particularitățile aplicării sancțiunilor administrative în sfera bancară*: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2009. 138 p.
4. BANU (ȘOMICU), M. *Iresponsabilitatea penală*: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2022. 234 p.
5. BARBĂNEAGRĂ, A. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2003. 836 p. ISBN 9975-61-291-1
6. BARBĂNEAGRĂ, A. et al. *Codul penal comentat și adnotat*. Chișinău: Cartier, 2005. 656 p. ISBN 9975-79-338-X
7. BARBĂNEAGRĂ, A. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009. 860 p. ISBN 978-9975-105-20-0
8. BĂBĂLĂU, D. Obiectul juridic al infracțiunilor prevăzute la art.241 din Codul penal: aspecte introductive. În: *Revista Națională de Drept*, 2016, nr. 8, pp. 18-25. ISSN 2587-411X
9. BERDILO, R. Obiectul juridic al infracțiunii prevăzute la art.146 din Codul penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2019, pp. 119-130. ISSN 2345-1017
10. BERDILO, R. Motivul și scopul în cazul infracțiunii prevăzute la art. 146 din Codul penal. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Infrațiunea – Răspunderea penală – Pedeapsa. Drept și criminologie”*, (Chișinău, 25-26 martie 2021), pp. 270-280.
11. BORODAC, A. *Manual de drept penal. Partea Specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004. 622 p. ISBN 9975-9788-7-8
12. BOTEZATU, I. Analiza juridico-comparativă a reglementărilor privitoare la infracțiunea de escrocherie. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”*, 2009, nr. 8 (28), pp. 106-116. ISSN 2345-1017
13. BOTEZATU, I. Acțiunea adiacentă în cadrul faptei prejudiciabile de escrocherie. Partea I. În: *Revista Națională de Drept*, 2010, nr. 9-10, pp. 99-106. ISSN 2587-411X
14. BOTEZATU, I. *Răspunderea penală pentru escrocherie*: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2010. 162 p.
15. BOTNARENCO, M., STRÎMBEANU, A. Victima infracțiunilor prevăzute la art.259 din Codul penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2022, nr. 8 (158), pp. 111-120. ISSN 2345-1017
16. BOTNARI, E. Locul și rolul teoriei generale a dreptului în formarea competențelor juridice. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Relevanța și calitatea formării universitare: competențe pentru prezent și viitor”*, (Bălți, 08 octombrie 2015), pp. 161-165. ISBN 978-9975-50-178-1
17. BOTNARU, S. et al. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău: Cartier, 2005. 624 p. ISBN 9975-79-329-0
18. BOTNARU, S. Iresponsabilitatea – cauză care înlătură vinovăția făptuitorului: definitivarea conceptului. În: *Revista Națională de Drept*, 2014, nr. 2, pp. 33-37. ISSN 2587-411X

19. BRÎNZA S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005. 675 p. ISBN 9975-70-414-X
20. BRÎNZA, S. Rolul scopului în procesul de stabilire a gradului prejudiciabil al faptei. În: *Revista științifică USM „Studia Universitatis”*, 2007, nr. 3, pp. 94-98. ISSN 1814-3199
21. BRÎNZA, S. Răspunderea penală pentru omorul săvârșit din interes material (lit. b) alin. (2) art. 145 CP RM): examinarea unor aspecte controversate. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr. 10, pp. 5-11. ISSN 2587-411X
22. BRÎNZA, S., STATI, V. *Drept penal. Partea Specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1324 p. ISBN 978-9975-53-034-7
23. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p. ISBN 978-9975-53-469-7
24. BRÎNZA, S., STATI V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p. ISBN 978-9975-53-470-3
25. BRÎNZA, S., STATI, V. Corelația dintre infracțiunile prevăzute la art. 238 și 361 din Codul penal al Republicii Moldova: analiza practicii judiciare. În: *Modern Scientific Challenges and Trends: a collection scientific works of the International scientific conference (20th July, 2018)* – Warsaw: Sp. z o. o. „iScience”, 2018, pp. 31-38. ISBN 978-83-949403-3-1
26. BRÎNZA, S., STATI, V. Escrocheria și delapidarea averii străine: efectele adoptării Legii nr.179/2018. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2019, nr. 3 (123), pp. 59-73. ISSN 2345-1017
27. BRÎNZA, S., STATI V. *Drept penal. Partea specială: Compendiu*. Chișinău: CEP USM, 2021. 370 p. ISBN 978-9975-158-47-3
28. BRÎNZA, S. STATI, V. Momentul de consumare a infracțiunilor cu modalități normative alternative. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și criminologie”, Ediția a 2-a, (24-25 martie 2022, Chișinău)*. Chișinău: CEP USM, 2022, pp. 114-125. ISBN 978-9975-62-476-3.
29. BUDECI, V. Latura subiectivă a infracțiunii de încălcare a regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport. În: *Legea și Viața*, 2014, nr. 6, pp. 28-33. ISSN 1810-309X
30. BUGA, L. Cu privire la unele aspecte legate de definirea mobilului infracțiunii. În: *Jurnalul Juridic Național: Teorie și Practică*, iunie 2020, pp. 54-61. ISSN 1810-3081
31. BUGUȚA, E., GAVAJUC, S. Obiectul juridic și obiectul material al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației. În: *Legea și Viața*, 2015, nr. 10, pp. 9-15. ISSN 1810-309X
32. BUJOR, V., BUGA, L. *Teoria generală a dreptului: note de curs*. Chișinău, 2016. 125 p. ISBN 978-9975-133-06-7
33. BURUIANĂ, O., BOTNARU, S. Răspunderea penală a persoanei juridice. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2015, nr. 8 (88), pp. 77-80. ISSN 2345-1017
34. CHIHAI, C. Obiectul juridic special al infracțiunii de practicare ilegală a activității financiare. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2021, nr. 2 (57), pp. 19-25. ISSN 1857-2405
35. CIUMAC, N. Importanța semnelor facultative în stabilirea răspunderii penale. În: *Revista Națională de Drept*, 2018, nr. 1-3, pp. 63-65. ISSN 2587-411X
36. CÎRLAN, A. Activitatea de creditare a persoanelor juridice în condițiile actuale. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „30 YEARS OF ECONOMIC REFORMS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: ECONOMIC PROGRESS VIA INNOVATION AND COMPETITIVENESS”* (September 24-25, 2021, Chisinau), pp. 405-414.
37. Codul civil al Republicii Moldova, nr. 1107 din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86. Republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr. 66-75.

38. Codul contravențional al Republicii Moldova, nr. 218 din 24.10.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 3-6, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 78-84.
39. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122 din 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 104-110, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 248-251.
40. Codul familiei al Republicii Moldova, nr. 1316 din 26.10.2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr. 47-48.
41. *Codul penal al Greciei*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Grecia-RO.html>
42. *Codul penal al Regatului Belgiei*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Belgia-RO.html>
43. *Codul penal al Regatului Danemarcei*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Danemarca-RO.html>
44. *Codul penal al Regatului Spaniei*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Spania-RO.html>
45. *Codul penal al Regatului Suediei*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Suedia-RO.html>
46. *Codul penal al Regatului Țărilor de Jos (Olanda)*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Olanda-RO.html>
47. *Codul penal al Republicii Austria*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Austria-RO.html>
48. *Codul penal al Republicii Bulgaria*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html>
49. *Codul penal al Republicii Ceha*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cehia-RO.html>
50. *Codul penal al Republicii Cipriote*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cipru-RO.html>
51. *Codul penal al Republicii Croația*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Croatia-RO.html>
52. *Codul penal al Republicii Estonia*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Estonia-RO.html>
53. *Codul penal al Republicii Federale Germania*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html>
54. *Codul penal al Republicii Finlanda*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Finlanda-RO.html>
55. *Codul penal al Republicii Franceze*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html>
56. *Codul penal al Republicii Italia*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Italia-RO.html>
57. *Codul penal al Republicii Letonia*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Letonia-RO.html>
58. *Codul penal al Republicii Lituania*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Lituania-RO.html>
59. Codul penal al Republicii Moldova, nr. 985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.
60. *Codul penal al Republicii Polone*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Polonia-RO.html>
61. *Codul penal al Republicii Portugheze*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Portugalia-RO.html>

62. *Codul penal al Republicii Slovacie*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovacia-RO.html>
63. *Codul penal al Republicii Slovenia*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovenia-RO.html>
64. *Codul penal al României*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Romania-RO.html>
65. *Codul penal al Ungariei*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Ungaria-RO.html>
66. *Comentarii și recomandări ale Camerei de Comerț Americane din Moldova la proiectul de Lege privind organizațiile financiare nebankare* [citat 15.01.2023]. Disponibil: [https://www.amcham.md/userfiles/Aviz%20AmCham%20Legea%20Organizatii%20Financiare%20Nebancare_04_04_2012_fin\(2\).pdf](https://www.amcham.md/userfiles/Aviz%20AmCham%20Legea%20Organizatii%20Financiare%20Nebancare_04_04_2012_fin(2).pdf)
67. *Componenta „Operațiunii de creditare”, Programul „Livada Moldovei”*. [citat 15.01.2023] Disponibil: <https://livada-moldovei.md/credite-livada-moldovei/>
68. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf
69. COJANU, G. Vinovăția – semn principal al laturii subiective a actelor de diversiune. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr. 7, pp. 46-50. ISSN 2587-411X
70. COJOCARU, R., DAVID, M. Determinarea semnelor facultative ale laturii subiective la încadrarea juridică a infracțiunii. În: *Legea și Viața*, nr. 5, pp. 14-23. ISSN 1810-309X
71. COJOCARU, R., LARII, I. Reguli și procedee de determinare a obiectului material la încadrarea juridică a infracțiunilor. În: *Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, Seria „Științe juridice”*, 2022, nr. 15, pp. 26-39. ISSN 1857-0976
72. COJOCARU, R., ȚICAL, G.-M. Elucidarea conținutului obiectului juridic în procesul de încadrare a infracțiunilor. În: *Legea și Viața*, 2022, nr. 4, pp. 16-28. ISSN 1810-309X
73. COPEȚCHI, S. Coraportul dintre buna știință și modalitatea normativă a intenției infracționale. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”*, (Chișinău, 07-08 noiembrie 2020). Chișinău: CEP USM, 2020, pp. 17-21. ISBN 978-9975-152-48-8
74. COPEȚCHI, S. Semnele secundare ale laturii subiective: aspecte teoretico-practice și legislative. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Infracțiunea – răspunderea penală – pedeapsa. Drept și criminologie”*, (Chișinău, 25-26 martie 2021), pp. 76-85.
75. COPEȚCHI, S., HADÎRCA, I. *Calificarea infracțiunilor: note de curs*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 352 p. ISBN 978-9975-53-547-2
76. COPEȚCHI, S., HADÎRCA, I. Calificarea infracțiunilor după latura subiectivă. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2015, nr. 11, pp. 61-68. ISSN 2345-1017
77. CUHAL, R., CUHAL, V. Creditele bancare, creșterea economică și stabilitatea prețurilor. În: *Meridian Ingineresc*, 2007, nr. 3, pp. 69-72. ISSN 1683-853X
78. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 05 mai 2014. Dosarul nr. 1a-840/2014*. [citat 06.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f84bfd95-b2eb-e311-8e3e-005056a5d154
79. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 20 mai 2014. Dosarul nr. 1a-793/2014*. [citat 06.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8ee045eb-aaf7-e311-8e3e-005056a5d154
80. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 25 septembrie 2014. Dosarul nr. 1a-1362/2014*. [citat 15.01.2023] Disponibil:

- https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/ee06a6ca-ad5d-e411-8e3e-005056a5d154
81. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 04 decembrie 2014. Dosarul nr. 1a-1514/2014.* [citată 15.01.2023] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/6d1934a4-b48a-e411-8112-005056a5d154
 82. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 06 mai 2015. Dosarul nr. 1a-356/2015.* [citată 15.01.2023] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f0962e44-7d0a-e511-b888-005056a5d154
 83. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 21 mai 2015. Dosarul nr. 1a-616/2015.* [citată 15.01.2023] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/1f1af32c-a41d-e511-b888-005056a5d154
 84. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 28 mai 2015. Dosarul nr. 1a-197/2015.* [citată 24.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f548fa0f-3a1b-e511-b888-005056a5d154
 85. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 06 noiembrie 2015. Dosarul nr. 1a-774/2015.* [citată 15.01.2023] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/e9bacab6-20aa-e511-a1ab-005056a5d154
 86. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 21 decembrie 2015. Dosarul nr. 1a-96/2015.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8cfab2d8-50bf-e511-a1ab-005056a5d154
 87. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 21 decembrie 2015. Dosarul nr. 1a-1558/2015.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/25b5ea2b-baba-e511-a1ab-005056a5d154
 88. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 30 martie 2016. Dosarul nr. 1a-440/2016.* [citată 24.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/95e21494-040d-e611-a1ab-005056a5d154
 89. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 21 septembrie 2016. Dosarul nr. 1a-1382/2016.* [citată 15.01.2023] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b459d481-ab96-e611-9a6d-005056a5d154
 90. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 25 noiembrie 2016. Dosarul nr. 1a-1880/2016.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/5294b9ff-ccc5-e611-9a6d-005056a5d154
 91. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 26 ianuarie 2017. Dosarul nr. 1a-1746/2015.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/d0cadc4c-300a-e711-80d3-0050568b4ab5
 92. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 15 martie 2017. Dosarul nr. 1a-2111/2016.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/144f8d97-c624-e711-80d3-0050568b4ab5
 93. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 14 decembrie 2017. Dosarul nr. 1a-1371/2017.* [citată 24.10.2022] Disponibil:

- https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/dfde6f40-5ff5-e711-80d5-0050568b7027
94. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 06 februarie 2019. Dosarul nr. 1a-1614/2018.* [citată 15.01.2023] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/3acec777-b140-e911-80d8-0050568b7027
95. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 17 aprilie 2019. Dosarul nr. 1a-325/2019.* [citată 15.01.2023] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/1b3ceca8-9a77-e911-80d8-0050568b7027
96. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 29 septembrie 2020. Dosarul nr. 1a-125/2020.* [citată 15.01.2023] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/bc49bb1d-2231-4625-b783-e0aa5ffc27c7
97. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 08 septembrie 2021. Dosarul nr. 1a-895/2020.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/235f1df7-4279-4991-86e4-c2523364c35f
98. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 13 aprilie 2022. Dosarul nr. 1a-2630/2021.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/1e33da75-0a5b-41c9-ba31-fca2a7c5df1b
99. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 24 mai 2022. Dosarul nr. 1a-2201/2020.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/60959831-4d12-4545-b546-cbd9a9b58068
100. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 17 septembrie 2013. Dosarul nr. 1ra-624/2013.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=656
101. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 27 septembrie 2013. Dosarul nr. 1ra-835/2013.* [citată 08.02.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=637
102. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 04 decembrie 2013. Dosarul nr. 1ra-1097/2013.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1009
103. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 10 decembrie 2013. Dosarul nr. 1ra-759/2013.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1037
104. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 17 decembrie 2013. Dosarul nr. 1ra-928/2013.* [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1106
105. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 18 decembrie 2013. Dosarul nr. 1ra-1247/2013.* [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1144
106. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 25 martie 2014. Dosarul nr. 1ra-122/2014.* [citată 24.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1840
107. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 16 aprilie 2014. Dosarul nr. 1ra-768/2014.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2075

108. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 15 iulie 2014. Dosarul nr. Ira-1112/2014.* [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2785
109. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 29 iulie 2014. Dosarul nr. Ira-1219/2014.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2720
110. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 30 iulie 2014. Dosarul nr. Ira-1280/2014.* [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2803
111. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 17 septembrie 2014. Dosarul nr. Ira-1243/2014.* [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2913
112. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 16 decembrie 2014. Dosarul nr. Ira-1679/2014.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3503
113. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 16 decembrie 2014. Dosarul nr. Ira-1342/2014.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3530
114. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 11 februarie 2015. Dosarul nr. Ira-179/2015.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3812
115. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 27 mai 2015. Dosarul nr. Ira-583/2015.* [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4372
116. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 30 septembrie 2015. Dosarul nr. Ira-933/2015.* [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4875
117. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 21 octombrie 2015. Dosarul nr. Ira-964/2015.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4989
118. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 03 noiembrie 2015. Dosarul nr. Ira-946/2015.* [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5142
119. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 19 ianuarie 2016. Dosarul nr. Ira-9/2016.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5606
120. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 02 februarie 2016. Dosarul nr. Ira-11/2016.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5618
121. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 23 martie 2016. Dosarul nr. Ira-700/2016.* [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6035
122. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 29 martie 2016. Dosarul nr. Ira-277/2016.* [citată 24.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9437
123. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 19 iulie 2016. Dosarul nr. Ira-1345/2016.* [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6949
124. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 27 iulie 2016. Dosarul nr. Ira-1317/2016.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7015

125. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 20 decembrie 2016. Dosarul nr. Ira-1908/2016. [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7885*
126. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 07 februarie 2017. Dosarul nr. Ira-50/2017. [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8195*
127. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 07 martie 2017. Dosarul nr. Ira-457/2017. [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8219*
128. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 14 martie 2017. Dosarul nr. Ira-191/2017. [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8433*
129. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 31 mai 2017. Dosarul nr. Ira-881/2017. [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8758*
130. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 25 octombrie 2017. Dosarul nr. Ira-1563/2017. [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9726*
131. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 06 decembrie 2017. Dosarul nr. Ira-1727/2017. [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9953*
132. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 13 decembrie 2017. Dosarul nr. Ira-1575/2017. [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10057*
133. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 29 martie 2018. Dosarul nr. Ira-531/2018. [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10890*
134. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 27 iunie 2018. Dosarul nr. Ira-1246/2018. [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11622*
135. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 07 noiembrie 2018. Dosarul nr. Ira-1948/2018. [citată 24.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12233*
136. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 30 octombrie 2019. Dosarul nr. Ira-1040/2019. [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=14551*
137. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 09 octombrie 2019. Dosarul nr. Ira-1772/2019. [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=14384*
138. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 03 decembrie 2019. Dosarul nr. Ira-1553/2019. [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=14844*
139. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 26 mai 2020. Dosarul nr. Ira-674/2020. [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16070*
140. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 15 iunie 2021. Dosarul nr. Ira-486/2021. [citată 15.01.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18831*
141. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 14 noiembrie 2022. Dosarul nr. Ira-1160/2022. [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22323*

142. *Decizia Plenului Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20 martie 2014. Dosarul nr. 4-1ril-2/2014.* [citată 06.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_interes_lege.php?id=3
143. ENICOV, I. *Teoria și practica riscului în banca comercială: tz. de doct. hab. în economie.* Chișinău, 2007. 243 p.
144. EREMCIUC, R. Elementul subiectiv și vinovăția penală în cazul erorilor de percepție: examen interdisciplinar (drept penal și psihologie). În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*, 2020, nr. 8, pp. 72-79. ISSN 1810-3081
145. *Facilitate de creditare a tinerilor antreprenori.* [citată 15.01.2023] Disponibil: https://comertbank.md/services/juridical_person/credit/?id=40
146. *Facilitatea de creditare a tinerilor: suport pentru 272 afaceri private ale tinerilor antreprenori.* [citată 15.01.2023] Disponibil: <https://mf.gov.md/ro/content/facilitatea-de-creditare-tinerilor-suport-pentru-272-afaceri-private-ale-tinerilor>
147. *Facilitatea de creditare a tinerilor.* [citată 15.01.2023] Disponibil: <https://ogpae.gov.md/facilitatea-de-creditare-a-tinerilor/>
148. *Fișa produsului – Credit de consum „Magnific”.* [citată 15.01.2023] Disponibil: <https://eximbank.md/storage/Fise%20de%20produs/Credite%20de%20consum/Fi%C8%99a-Produsului-Credit-de-consum-MAGNIFIC.pdf>
149. GEORGIAN, D. *Vinovăția penală: concept și caracterizare: tz. de doct. în drept.* Chișinău, 2016. 175 p.
150. GIURGIU, N. *Legea penală și infracțiunea. Doctrină, legislație, practică judiciară. Ediție revizuită și adăugită.* Iași: Gama, 1995. 446 p. ISBN 973-96339-0-0.
151. GLADCHI, GH. Imprudența (culpa) penală: evoluție, definiție, modalități (studiu comparat). În: *Revista Națională de Drept*, 2009, nr. 10-12, pp. 127-135. ISSN 2587-411X
152. GLADCHI, G. Conceptul laturii subiective a infracțiunii în dreptul penal. În: *Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, Seria „Științe socioumane”, ediția a XVI-a*, nr. 1, pp. 19-25. ISSN 1857-0976
153. GLADCHI, GH. Obiectul material al infracțiunii și victima infracțiunii. În: *Materialele Conferinței științifico-practică națională „Reabilitarea victimelor infracțiunii”*, (Chișinău, 22 octombrie 2021). Chișinău: CEP USM, 2022, pp. 70-76. ISBN 978-9975-159-0209
154. GRAMA, M. *Participanții la infracțiune și particularitățile răspunderii lor.* Chișinău: CE USM, 2003. 203 p. ISBN 9975-70-328-3
155. GRAMA, M. Aspecte generale ale iresponsabilității în dreptul penal. În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova*, 2007, nr. 3, pp. 129-133. ISSN 1857-2081
156. GRAMA, M. et al. *Dreptul penal: Partea generală. Vol.I.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2012. 328 p.
157. GUREV, D. *Răspunderea penală pentru infracțiunea de răpire a unei persoane: tz. de doct. în drept.* Chișinău, 2016. 204 p.
158. GUȚAN, V. Domeniul creditar-bancar – obiect al protecției juridico-penale. În: *Revista de studii și cercetări juridice*, 2011, nr.3-4, pp. 156-169. ISSN 2284-9394
159. HADÎRCA, I. Conotații privind calificarea infracțiunilor potrivit normei de blanchetă. În: *Materialele Conferinței naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”*, (Chișinău, 28-29 septembrie 2016), pp. 116-120. ISBN 978-9975-71-815-8
160. Hotărârea Băncii Naționale a Moldovei pentru aprobarea Regulamentului cu privire la supravegherea pe bază consolidată a băncilor”, nr.101/2020 din 16.04.2020. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2020, nr. 118-123.
161. Hotărârea Băncii Naționale a Moldovei pentru aprobarea Regulamentului privind creditarea responsabilă a consumatorilor de către bănci, nr. 101 din 19.05.2022. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2022, nr. 164-169.
162. Hotărârea Comitetului executiv al Băncii Naționale a Moldovei cu privire la aprobarea, modificarea și abrogarea unor acte normative ale Băncii Naționale a Moldovei, nr. 171 din

- 19.07.2018. [citat 06.10.2022] Disponibil: https://www.bnm.md/files/Reg_facilit_HCE%2065_ro.pdf
163. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a articolului 361 alin. (2) lit. c) din Codul penal (confeccionarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor de importanță deosebită false), nr. 12 din 14.05.2018. [citat 15.01.2023] Disponibil: <https://constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=659&l=ro>
164. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de organizare, și funcționare a caselor de amanet (lombardurilor), nr.204 din 28.03.1995. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 23.
165. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la creditele preferențiale pentru unele categorii de populație, nr.1146 din 15.10.2004. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2004, nr. 189-192.
166. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la acordarea indemnizațiilor unice pentru construcția sau procurarea spațiului locativ, sau restaurarea caselor vechi unor categorii de cetățeni, nr.836 din 13.09.2010. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr. 169-171.
167. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea cuantumului salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul 2022, nr.458 din 29.12.2021. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2021, nr. 325-333.
168. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Programului „START pentru TINERI: o afacere durabilă la tine acasă”, nr.348 din 01.06.2022. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2022, nr. 170-176.
169. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Privind practica aplicării de către instanțele de judecată a dispozițiilor legale referitoare la confiscarea averii”, nr. 40 din 27.12.1999. [citat 24.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=91
170. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”, nr. 23 din 28.06.2004. [citat 24.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=310
171. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art. 145-148 CP RM), nr. 11 din 24.12.2012. [citat 24.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=318
172. Informație privind creditele acordate persoanelor fizice. [citat 15.01.2023] Disponibil: https://www.micb.md/img/n-info-doc/Ghid_conditii_de_acordare_credite_persoane_fizice.pdf
173. IVAN, GH., IVAN, M.-C. *Drept penal. Partea specială conform noului Cod penal*. București: C.H. Beck, 2013. 444 p. ISBN 978-606-18-0931-8
174. JENUNCHI, E. Latura subiectivă a infracțiunii de constrângere de a face declarații. În: *Revista științifică internațională „Supremația dreptului”*, 2020, nr. 1-2, pp. 171-176. ISSN 2587-4128
175. LEANCA, R. Iresponsabilitatea: aspecte de drept penal și psihiatrie. În: *Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova. Lucrări studențești*, ediția 2021, pp. 55-58.
176. Legea Republicii Moldova cu privire la Banca Națională a Moldovei, nr.548 din 21.07.1995. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 56-57, republicată în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2015, nr. 297-300.
177. Legea Republicii Moldova a instituțiilor financiare, nr.550 din 21.07.1995. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1996, nr. 1.
178. Legea Republicii Moldova cu privire la Comisia Națională a Pieței Financiare, nr.192 din 12.11.1998. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 117-126.

179. Legea Republicii Moldova cu privire la fondurile nestatate de pensii, nr.329 din 25.03.1999. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1999, nr. 87-89.
180. Legea Republicii Moldova privind accesul la informație, nr.982 din 11.05.2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr. 88-90.
181. Legea Republicii Moldova privind acordarea de credite preferențiale pe termen lung unor categorii de tineri studioși, nr.1142 din 14.07.2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr. 154-156.
182. Legea Republicii Moldova cu privire la informatizare și la resursele informaționale de stat, nr. 467 din 21.11.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2004, nr. 6-12.
183. Legea Republicii Moldova cu privire la organizațiile de microfinanțare, nr.280 din 22.07.2004. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2004, nr. 138-146.
184. Legea Republicii Moldova cu privire la asigurări, nr.407 din 21.12.2006. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 47-49.
185. Legea Republicii Moldova cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse de autovehicule, nr.414 din 22.12.2006. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 32-35, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 25-30.
186. Legea Republicii Moldova cu privire la asociațiile de economii și împrumuturi, nr.139 din 21.06.2007. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 112-116.
187. Legea Republicii Moldova cu privire la înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali, nr.220 din 19.10.2007. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 184-187.
188. Legea Republicii Moldova privind birourile istoriilor de credit, nr.122 din 29.05.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 138-139, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 316-321.
189. Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.136 din 19.06.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 145-151.
190. Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova, nr.277 din 18.12.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 41-44.
191. Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.108 din 04.06.2010. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr. 117-118.
192. Legea Republicii Moldova cu privire la serviciile de plată și moneda electronică, nr.114 din 18.05.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 193-197.
193. Legea Republicii Moldova a insolvabilității, nr. 149 din 29.06.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 193-197.
194. Legea Republicii Moldova privind piața de capital, nr.171 din 11.07.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.193-197.
195. Legea Republicii Moldova pentru ratificarea Convenției Consiliului Europei privind accesul la documentele oficiale, nr.217 din 26.09.2013. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 252-257.
196. Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.180 din 25.07.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 238-246.
197. Legea Republicii Moldova privind modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova nr.985 din 18 aprilie 2002, nr.105 din 26.05.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 184-192.
198. Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.207 din 29.07.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 369-378.
199. Legea Republicii Moldova privind activitatea băncilor, nr.202 din 06.10.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 434-439.
200. Legea Republicii Moldova cu privire la supravegherea suplimentară a băncilor, asigurătorilor/reasigurătorilor și a societăților de investiții care aparțin unui conglomerat

- financiar, nr.250 din 01.12.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 464-470.
201. Legea Republicii Moldova cu privire la organizațiile de creditare nebancaară, nr.1 din 16.03.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.108-112.
202. Legea Republicii Moldova pentru aprobarea Strategiei de dezvoltare a pieței financiare nebancaare pe anii 2018-2022 și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia”, nr.129 din 13.07.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.321-332.
203. Legea Republicii Moldova pentru modificarea unor acte normative, nr.32 din 27.02.2020. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2020, nr. 99-100.
204. Legea Republicii Moldova cu privire la organizațiile necomerciale, nr.86 din 11.06.2020. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2020, nr. 193.
205. Legea Republicii Moldova privind fondurile de pensii facultative, nr.198 din 18.12.2020. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2020, nr. 344-351.
206. Legea Republicii Moldova privind activitatea de asigurare sau de reasigurare, nr.92 din 07.04.2022. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2022, nr. 129-133.
207. Legea Republicii Moldova privind identificarea electronică și serviciile de încredere, nr.124 din 19.05.2022. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2022, nr. 170-176.
208. Legea Republicii Moldova pentru modificarea unor acte normative, nr.247 din 29.07.2022. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2022, nr. 267-273.
209. LILEA, C.-P. et al. Creditul bancar, instrument de finanțare a societăților comerciale. În: *Revista Română de Statistică*, 2019, nr. 9, pp. 99-111. ISSN 1844-7694
210. LUPU, M. Inflația de interpretări ale principiului *ne bis in idem*. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2020, nr. 2 (53), pp. 22-25. ISSN 1857-2405
211. MACARI, I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea Specială*. Chișinău: CE USM, 2003. 509 p. ISBN 9975-70-247-3
212. MANEA, V. Latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 286 C. pen. RM. În: *Revista Națională de Drept*, 2009, nr. 3, pp. 41-48. ISSN 2587-411X
213. MANOLESCU, GH. *Bănci și credit*. București: Editura Fundației „România de mâine”, 2006. 488 p. ISBN 978-973-725-561-7
214. MARIAN, N. Noțiunea și natura juridică a contractului de credit bancar. În: *Revista Națională de Drept*, 2016, nr. 6, pp. 40-46. ISSN 2587-411X
215. MARIȚ, A. *Drept penal. Partea Generală. Teoria infracțiunii*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2002. 355 p. ISBN 9975-78-198-5
216. MARIȚ, A., FLOREA, E., LICHII, B. *Calificarea infracțiunilor: note de curs*. Chișinău, 2013.
217. MOROI, T. Oportunități de finanțare pe piața nebancaară din Republica Moldova. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „30 years of economic reforms in the Republic of Moldova: economic progress via innovation and competitiveness”*, (Chișinău, September 24-25, 2021), pp. 381-387.
218. MUTU-STRULEA, M. *Analiza juridico-penală a spălării banilor*. Chișinău: CEP USM, 2006. 190 p. ISBN 978-9975-70-047-4
219. NICHITCIN, C., CAZAC, I. Rolul creditării în finanțarea investițiilor sectorului privat al Republicii Moldova. În: *Статистичні методи та інформаційні технології аналізу соціально-економічного розвитку: зб. текстів доповідей за матеріалами XX Міжнар. наук.-практ. конф. (21 травня 2020, Хмельницький). Хмельницький ун-т управління та права ім. Леоніда Юзькова*, 2020, сс. 101-106. ISBN 978-617-7572-36-6. p.101.
220. *Oferte de creditare pentru tineri antreprenori prin DLC*. [citată 15.01.2023] Disponibil: <https://mobiabanca.md/storage/1-mkt/1-2021/2-sme/credite-ifi/Conditii-Particulare-la-Oferta-de-creditare-pentru-Tinerii-Antreprenori-prin-DLC.pdf>
221. PASAT, A.-O. *Analiza juridico-penală a infracțiunilor vamale conform legislației Republicii Moldova și a României*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2016. 284 p. ISBN 978-9975-53-673-8

- 222.PAVLIUC, G. Obiectul juridic generic și obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la art. 349 din Codul penal. Partea I. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr. 10, pp. 56-64. ISSN 2587-411X
- 223.PILAT, S. Latura subiectivă a infracțiunii de vandalism. În: *Legea și Viața*, mai 2017, pp. 40-45. ISSN 1810-309X
- 224.PÎRȚAC, C. Documentul oficial: obiect material/imaterial sau produs al infracțiunilor de fals în acte publice. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2021, nr. 3 (58), pp. 41-47. ISSN 1857-2405
- 225.PÎRȚAC, C. Documentul oficial: obiect material/imaterial sau produs al infracțiunilor de fals în acte publice. Partea II. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2021, nr. 4 (59), pp. 21-29. ISSN 1857-2405
- 226.PÎRȚAC, C. Elementul material al infracțiunilor de fals în acte publice (art. 332 CP RM). În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe Sociale”*, 2021, nr. 8 (148), pp. 128-139. ISSN 2345-1017
- 227.POALELUNGI, M. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. 1192 p. ISBN 978-9975-53-231-0
- 228.POPESCU, D. *Circumstanțele atenuante și agravante în dreptul penal al Republicii Moldova*: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2015. 170 p.
- 229.POPOV, R. *Subiectul infracțiunilor prevăzute în Capitolele XV și XVI din Partea Specială a Codului penal*: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2013. 215 p.
- 230.POSTOVANU, N. Obiectul juridic generic și obiectul juridic de subgrup al infracțiunilor prevăzute la art. 264 din Codul penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2020, nr. 3 (133), pp. 236-243. ISSN 2345-1017
- 231.POSTOVANU, N. *Răspunderea penală pentru încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport*: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2021. 350 p.
- 232.PRISACARI, V. *Calificarea unității și a pluralității de infracțiuni*: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2022. 217 p.
- 233.PRISACARI, V. Concursul de infracțiuni versus concurența normelor penale. În: *Revista Procuraturii Republicii Moldova*, 2022, nr. 9, pp. 45-50. ISSN 2587-3601
- 234.*Proiectul Legii cu privire la organizațiile financiare nebancale*. [citat 15.01.2023] Disponibil: https://www.cnpf.md/ro/proiectul-legii-cu-privire-la-organizatiile-financiare-nebancale-6352_92572.html
- 235.PRODAN, S. Latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 238 și 239 C. pen. RM. În: *Revista Națională de Drept*, 2007, nr. 2, pp. 51-57. ISSN 2587-411X
- 236.PRODAN, S. Problemele tentativei și participației în contextul stabilirii răspunderii penale pentru infracțiunile legate de creditare. În: *Revista Națională de Drept*, 2007, nr. 4, pp. 82-85. ISSN 2587-411X
- 237.PRODAN, S. Răspunderea penală pentru infracțiunile legate de creditare în conformitate cu legislația altor state. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”*, 2007, nr. 3, pp. 181-190. ISSN 1814-3199
- 238.PRODAN, S. Subiectul infracțiunilor prevăzute la art. 238 și la art. 239 CP RM. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”*, 2007, nr. 6, pp. 171-179. ISSN 1814-3199
- 239.PRODAN, S. *Răspunderea penală pentru infracțiunile legate de creditare*. Chișinău: CEP USM, 2011. 294 p. ISBN 978-9975-71-187-6
- 240.*Programul de creare a condițiilor favorabile pentru dezvoltarea lanțului valoric al sectorului horticol – Livada Moldovei*. [citat 15.01.2023] Disponibil: https://comertbank.md/services/juridical_person/credit/?id=31#i
- 241.*Programul „Facilitate de creditare a tinerilor”*. [citat 15.01.2023] Disponibil: <https://www.victoriabank.md/finantare/proiecte-investitionale/programul-facilitate-de-creditare-tinerilor>

- 242.RADU, M.-N., RADU, M.-D. Insurance fraud. În: *Fiat Iustitia*, 2015, nr. 1, pp. 116-128. ISSN 1224-4015
- 243.Raportul BNM asupra stabilității financiare 2021. [citat 25.03.2023] Disponibil: https://www.bnm.md/files/RSF-2021_v1_2.pdf
- 244.Registrul societăților de plată/furnizorilor de servicii poștale. [citat 15.01.2023] Disponibil: <https://www.bnm.md/ro/content/registrul-societatilor-de-platafurnizorilor-de-servicii-postale-0>
- 245.Regulamentul cu privire la clasificarea activelor și angajamentelor condiționale, aprobat prin hotărârea Consiliului de administrație al BNM, nr.231 din 27.10.2011. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2011, nr. 216-221.
- 246.Regulamentul cu privire la operațiunile cu numerar în băncile din Republica Moldova, aprobat prin hotărârea BNM, nr.78 din 11.04.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 133-141.
- 247.Regulamentul cu privire la activitatea de creditare a prestatorilor de servicii de plată nebankari, aprobat prin hotărârea Comitetului Executiv al BNM, nr.158 din 05.06.2019. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr. 203-207.
- 248.Regulamentul cu privire la dezvăluirea de către participanții profesioniști la piața financiară nebankară a informației privind acordarea serviciilor, aprobat prin hotărârea CNPF nr.8/6 din 26.02.2010. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr. 81-82.
- 249.Regulamentul cu privire la modul de avizare și înregistrare a organizațiilor de creditare nebankară în Registrul organizațiilor de creditare nebankară autorizate, aprobat prin hotărârea CNPF nr.41/4 din 17.09.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 366-376.
- 250.Regulamentul cu privire la clasificarea activelor de către organizațiile de creditare nebankară, aprobat prin hotărârea CNPF nr.60/4 din 16.12.2019. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2020, nr. 7-13.
- 251.Regulamentul OCN „Credits 2 All” SRL privind prestarea serviciilor. [citat 15.01.2023] Disponibil: https://www.forza.md/documente/1_Regulament%20prestare%20serviciilor_v2022-06_publish.pdf
- 252.Regulamentul privind prestarea serviciilor de către OCN „TOP LEASING&CREDIT” SRL. [citat 15.01.2023] Disponibil: <https://creditor.md/ro/prestare-servicii>
- 253.RENIȚĂ, GH. Răspunderea penală pentru manipularea unui eveniment și pariurile aranjate: tz. de doct. în drept. Chișinău, 2020. 348 p.
- 254.RENIȚĂ, G. Vinovăția, motivul și scopul infracțiunilor de manipulare a unui eveniment sportiv și de pariuri aranjate. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2022, nr. 3 (62), pp. 23-29. ISSN 1857-2405
- 255.REȘETNICOV, A. Falsificarea documentelor. Definierea noțiunii de document. În: *Revista Națională de Drept*, 2007, nr. 4, pp. 36-39. ISSN 2587-411X
- 256.REȘETNICOV, A. Obiectul material al infracțiunii și mijlocul de săvârșire a infracțiunii: criterii de delimitare. În: *Revista Națională de Drept*, 2007, nr. 6, pp. 17-22. ISSN 2587-411X
- 257.REȘETNICOV, A. Informația documentară ca obiect al influențării nemijlocite infracționale. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”, 2007, nr. 6, pp. 180-184. ISSN 1814-3199*
- 258.REȘETNICOV, A. Natura juridică a produsului infracțiunii. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”, 2007, nr. 6, pp. 185-191. ISSN 1814-3199*
- 259.REȘETNICOV, A. Obiectul material al infracțiunii și mijlocul de săvârșire a infracțiunii în teoria și practica penală: criterii de delimitare. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2008, nr. 1-2, pp. 77-80. ISSN 1857-2405
- 260.REȘETNICOV, A. Accepțiunea juridico-penală a noțiunii „document oficial”. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr. 2, pp. 35-42. ISSN 2587-411X

261. REȘETNICOV, A. Precizări privind înțelesul noțiunii „falsificarea documentelor”. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr. 5, pp. 22-29. ISSN 2587-411X
262. RUSU, M.-I. *Instituții de drept penal: partea generală*. București: Hamangiu, 2007. 231 p. ISBN 978-973-1720-28-9
263. SELEVESTRU, I. *Răspunderea penală pentru delapidarea averii străine*. Chișinău: CEP USM, 2015. 311 p. ISBN 978-9975-71-698-7
264. *Sentiința Judecătorei Anenii Noi din 20 august 2010. Dosarul nr. 1-202/2010*. [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jan.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/516e4386-44ac-df11-aba0-00215ae003ef
265. *Sentiința Judecătorei Bălți din 02 decembrie 2011. Dosarul nr.1-883/2011*. [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b1631aa5-fa95-e111-8995-00215ae0f24b
266. *Sentiința Judecătorei Bălți din 04 mai 2012. Dosarul nr. 1-500/2012*. [citată 15.01.2023] Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/02039493-589e-e111-a99f-00215ae0f24b
267. *Sentiința Judecătorei Bălți din 05 noiembrie 2014. Dosarul nr. 1-99/2014*. [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/402bac46-df64-e411-8956-005056a5fb1a
268. *Sentiința Judecătorei Bălți din 05 mai 2015. Dosarul nr. 1-111/2014*. [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/dcbd4233-1df3-e411-a983-005056a5fb1a
269. *Sentiința Judecătorei Bălți din 18 iunie 2015. Dosarul nr. 1-52/2015*. [citată 24.10.2022] Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0feffa971-3a1e-e511-a983-005056a5fb1a
270. *Sentiința Judecătorei Bălți, sediul Central din 05 octombrie 2021. Dosarul nr. 1-607/2020*. [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/dfc4d2c1-7f93-46a2-9b1c-18ec69cceaba
271. *Sentiința Judecătorei Bălți, sediul Central din 04 aprilie 2022. Dosarul nr. 1-231/2022*. [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/fc71b4d1-01ea-43a3-aa68-40278d2b545e
272. *Sentiința Judecătorei Botanica, mun. Chișinău din 07 martie 2014. Dosarul nr. 1-25/2014*. [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f101d7c5-dba5-e311-9df1-005056a5d154
273. *Sentiința Judecătorei Botanica, mun. Chișinău din 30 martie 2015. Dosarul nr. 1-433/2014*. [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/c54ab81c-dfd6-e411-b888-005056a5d154
274. *Sentiința Judecătorei Botanica, mun. Chișinău din 26 mai 2015. Dosarul nr. 1-250/2015*. [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7d98fcb8-6f07-e511-b888-005056a5d154
275. *Sentiința Judecătorei Botanica, mun. Chișinău din 20 iulie 2015. Dosarul nr. 1-684/2014*. [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/6e850f8d-d52e-e511-b888-005056a5d154
276. *Sentiința Judecătorei Botanica, mun. Chișinău din 19 noiembrie 2015. Dosarul nr. 1-537/2015*. [citată 15.01.2023] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/070ce9f0-b98e-e511-a1ab-005056a5d154

277. *Sentiința Judecătorei Botanica, mun. Chișinău din 27 iunie 2016. Dosarul nr. 1-21/2016.*
 [citat 15.01.2023] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/e3acbb82-3b3c-e611-9a6d-005056a5d154
278. *Sentiința Judecătorei Botanica, mun. Chișinău din 26 august 2019. Dosarul nr. 1-525/2009.*
 [citat 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/bb84d816-1e92-de11-a904-00215ae0031b
279. *Sentiința Judecătorei Buiucani, mun. Chișinău din 28 martie 2014. Dosarul nr. 1-622/2014.*
 [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/16951a98-98b6-e311-9df1-005056a5d154
280. *Sentiința Judecătorei Buiucani, mun. Chișinău din 14 mai 2014. Dosarul nr. 1-548/2014.*
 [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/521c6f7f-58db-e311-9df1-005056a5d154
281. *Sentiința Judecătorei Buiucani, mun. Chișinău din 02 iulie 2014. Dosarul nr. 1-721/2014.*
 [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f1fba78f-c901-e411-8e3e-005056a5d154
282. *Sentiința Judecătorei Buiucani, mun. Chișinău din 25 iulie 2014. Dosarul nr. 1-846/2014.*
 [citat 15.01.2023] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b64c2e7b-eb13-e411-8e3e-005056a5d154
283. *Sentiința Judecătorei Buiucani, mun. Chișinău din 10 noiembrie 2014. Dosarul nr. 1-988/2014.*
 [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7f97a129-dd68-e411-8e3e-005056a5d154
284. *Sentiința Judecătorei Buiucani, mun. Chișinău din 19 octombrie 2015. Dosarul nr. 1-545/2015.*
 [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8c8ea8e5-0777-e511-8a1b-005056a5d154
285. *Sentiința Judecătorei Cahul, sediul Central din 09 octombrie 2020. Dosarul nr. 1-24/2017.*
 [citat 24.10.2022] Disponibil: https://jch.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/04787731-b512-4846-af9f-bd5983255c9b
286. *Sentiința Judecătorei Căușeni din 26 ianuarie 2015. Dosarul nr. 1-671/2013.* [citat 24.10.2022] Disponibil: https://jcs.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/d6e2a45f-10a6-e411-8112-005056a5d154
287. *Sentiința Judecătorei Căușeni, sediul Central din 30 august 2017. Dosarul nr. 1-223/2017.*
 [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jcs.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f4ccc2ee-6c8d-e711-80d3-0050568b44c1
288. *Sentiința Judecătorei Căușeni, sediul Central din 04 decembrie 2017. Dosarul nr. 1-195/2017.*
 [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jcs.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/93229789-04d9-e711-80d5-0050568b44c1
289. *Sentiința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 28 septembrie 2016. Dosarul nr. 1-1372/2016.*
 [citat 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/61eda15f-e686-e611-9a6d-005056a5d154
290. *Sentiința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 18 noiembrie 2016. Dosarul nr. 1-778/2016.*
 [citat 06.10.2022] Disponibil:

- https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/98ed8579-adad-e611-9a6d-005056a5d154
291. *Sentița Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 18 noiembrie 2016. Dosarul nr. 1-1563/2016.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/103a9498-adad-e611-9a6d-005056a5d154
292. *Sentița Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 17 februarie 2017. Dosarul nr. 1-556/2017.* [citată 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/1920f0db-10f5-e611-80d0-0050568b4c47
293. *Sentița Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 02 iulie 2018. Dosarul nr. 1-345/2018.* [citată 15.01.2023] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/27f968b5-d27d-e811-80d4-0050568b021b
294. *Sentița Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 03 decembrie 2018. Dosarul nr. 1-801/2018.* [citată 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/c9eb893e-faf6-e811-80d5-0050568b021b
295. *Sentița Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 02 aprilie 2019. Dosarul nr. 1-101/2017.* [citată 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/286a755b-1855-e911-80d7-0050568b021b
296. *Sentița Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 16 mai 2019. Dosarul nr. 1-273/2018.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8af8fcbcd777-e911-80d7-0050568b021b
297. *Sentița Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 19 noiembrie 2019. Dosarul nr. 1-737/2018.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/68bd39df-200a-4ca4-a711-022ff65b0257
298. *Sentița Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 31 iulie 2020. Dosarul nr. 1-1080/2019.* [citată 15.01.2023] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/d591d9b5-29cf-4341-86b4-4651e13d37c0
299. *Sentița Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 24 noiembrie 2020. Dosarul nr. 1-2667/2019.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/cb50480a-6441-4028-a37a-a712af390e3f
300. *Sentița Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 08 iulie 2021. Dosarul nr. 1-3969/2019.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/bbe2d53f-12d2-46d6-b3ee-6592e1bc9a6a
301. *Sentița Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 04 august 2021. Dosarul nr. 1-945/2021.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/09617bcb-e328-40d0-bfb7-b9798f262acf
302. *Sentița Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 03 noiembrie 2021. Dosarul nr. 1-2170/2020.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a936f728-c75f-4aa8-bcd2-2c115c27a705
303. *Sentița Judecătorei Chișinău, sediul Centru din 10 decembrie 2021. Dosarul nr. 1-584/2020.* [citată 24.10.2022] Disponibil:

- https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/dd737719-bc70-45bc-a556-79cb29a9ae7d
304. *Sentiința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 14 iunie 2022. Dosarul nr. 1-1097/2021.*
[citată 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/2f307680-a79b-4d1e-ae81-3578b835deec
305. *Sentiința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 23 iunie 2022. Dosarul nr. 1-1143/2019.*
[citată 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/ebe5989d-3e3b-4132-8e7d-388be8f224ae
306. *Sentiința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 24 iunie 2022. Dosarul nr. 1-2906/2021.*
[citată 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/6be22a05-6225-4dbe-bc17-1bb81b532dd9
307. *Sentiința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 11 iulie 2022. Dosarul nr. 1-3109/2021.*
[citată 06.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f333ec4f-bde5-4404-9530-e3a0bd163e12
308. *Sentiința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 26 august 2022. Dosarul nr. 1-1372/2022.*
[citată 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/892da851-c5f3-4fc9-bc99-da0f4daf3452
309. *Sentiința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 07 octombrie 2022. Dosarul nr. 1-3262/2019.*
[citată 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/02414ddd-84ca-4328-a249-41b61fa2ad22
310. *Sentiința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 21 decembrie 2022. Dosarul nr. 1-2172/2021.*
[citată 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/3c239f1a-9ec8-44ba-a679-fbe1e78cd25c
311. *Sentiința Judecătorei Ciocana, mun. Chișinău din 26 decembrie 2013. Dosarul nr. 1-142/2013.*
[citată 24.10.2022] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/65145966-4493-e311-aa5b-005056a5fb1a
312. *Sentiința Judecătorei Criuleni, sediul Central din 23 iulie 2020. Dosarul nr. 1-203/2019.*
[citată 06.10.2022] Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/5e076741-df63-4208-b5ac-60530204055c
313. *Sentiința Judecătorei Edineț din 22 ianuarie 2015. Dosarul nr. 1-114/2014.* [citată 24.10.2022] Disponibil: https://jed.instante.justice.md/pigd_integration/pdf/bac40c18-f5a2-e411-a92e-005056a5fb1a
314. *Sentiința Judecătorei Edineț, sediul Central din 30 mai 2017. Dosarul nr. 1-182/2016.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jed.instante.justice.md/pigd_integration/pdf/20ffb27e-3245-e711-80d3-0050568b2c1f
315. *Sentiința Judecătorei Edineț, sediul Dondușeni din 21 noiembrie 2018. Dosarul nr. 1-137/2018.*
[citată 08.02.2023] Disponibil: https://jed.instante.justice.md/pigd_integration/pdf/d6d5f58d-92ed-e811-80d8-0050568b4d5b
316. *Sentiința Judecătorei Hâncești din 15 februarie 2015. Dosarul nr. 1-22/2014.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7de23a07-5cb0-e411-8112-005056a5d154

317. *Sentiința Judecătorei Ialoveni din 16 iulie 2013. Dosarul nr. 1-77/2013.* [citad 06.10.2022]
Disponibil: https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8b423361-dbed-e211-a7c7-00215ae003ff
318. *Sentiința Judecătorei Ialoveni din 18 octombrie 2013. Dosarul nr. 1-302/2013.* [citad 15.01.2023]
Disponibil: https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/41e35942-f137-e311-9668-005056a5fb1a
319. *Sentiința Judecătorei Nisporeni din 19 iunie 2014. Dosarul nr. 1-79/2014.* [citad 06.10.2022]
Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/50ae9586-f000-e411-8956-005056a5fb1a
320. *Sentiința Judecătorei Ocnita din 12 ianuarie 2010. Dosarul nr. 1-20/2010.* [citad 06.10.2022]
Disponibil: https://jed.instante.justice.md/pigd_integration/pdf/03ca8aef-a178-df11-a614-00215ae0e429
321. *Sentiința Judecătorei Ocnita din 14 ianuarie 2010. Dosarul nr. 1-19/2010.* [citad 15.01.2023]
Disponibil: https://jed.instante.justice.md/pigd_integration/pdf/06602de6-3a64-df11-acd4-00215ae0e429
322. *Sentiința Judecătorei Râșcani, mun. Chișinău din 10 mai 2012. Dosarul nr. 1-506/2011.* [citad 15.01.2023]
Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0eba897f-6d53-e311-966a-005056a5fb1a
323. *Sentiința Judecătorei Râșcani, mun. Chișinău din 23 decembrie 2013. Dosarul nr. 1-1134/2012.* [citad 15.01.2023]
Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/914f6865-e36b-e311-966a-005056a5fb1a
324. *Sentiința Judecătorei Soroca din 26 mai 2014. Dosarul nr. 1-119/2014.* [citad 06.10.2022]
Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/88a5bb75-afe4-e311-8956-005056a5fb1a
325. *Sentiința Judecătorei Soroca din 09 iulie 2014. Dosarul nr. 1-120/2014.* [citad 15.01.2023]
Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/597d1cbf-3b07-e411-8956-005056a5fb1a
326. *Sentiința Judecătorei Soroca din 11 iulie 2014. Dosarul nr. 1-162/2014.* [citad 15.01.2023]
Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/256168ec-cc08-e411-8956-005056a5fb1a
327. *Sentiința Judecătorei Soroca din 22 septembrie 2014. Dosarul nr. 1-183/2014.* [citad 15.01.2023]
Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/459e5c86-2042-e411-8956-005056a5fb1a
328. *Sentiința Judecătorei Soroca din 03 octombrie 2014. Dosarul nr. 1-258/2014.* [citad 06.10.2022]
Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/c7ccdc53-fb4a-e411-8956-005056a5fb1a
329. *Sentiința Judecătorei Soroca din 15 octombrie 2014. Dosarul nr. 1-181/2014.* [citad 15.01.2023]
Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/1a1a6371-e058-e411-8956-005056a5fb1a
330. *Sentiința Judecătorei Soroca din 10 noiembrie 2014. Dosarul nr. 1-183/2014.* [citad 06.10.2022]
Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/785db653-ad68-e411-8956-005056a5fb1a
331. *Sentiința Judecătorei Soroca din 09 decembrie 2014. Dosarul nr. 1-224/2014.* [citad 15.01.2023]
Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a3ad3464-797f-e411-a92e-005056a5fb1a
332. *Sentiința Judecătorei Soroca din 23 decembrie 2014. Dosarul nr. 1-184/2014.* citad 15.01.2023]. Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/6da9d565-808a-e411-a92e-005056a5fb1a

333. *Sentiința Judecătorei Soroca din 05 martie 2015. Dosarul nr. 1-64/2014.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/ffa01127-3cc3-e411-a92e-005056a5ffb6
334. *Sentiința Judecătorei Soroca din 03 decembrie 2018. Dosarul nr. 1-126/2017.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f35f0020-99f8-e811-80d8-0050568b4d5b
335. *Sentiința Judecătorei Strășeni, sediul Central din 14 decembrie 2018.* Dosarul nr. 1-343/2018. [citată 15.01.2023] Disponibil: https://jst.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/e37c0078-b0ff-e811-80d6-0050568b7027
336. *Sentiința Judecătorei Ungheni din 23 noiembrie 2011. Dosarul nr. 1-325/2011.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/79439ebc-5817-e111-b222-00215abc91b3
337. *Sentiința Judecătorei Ungheni din 04 noiembrie 2011. Dosarul nr. 1-255/2011.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/d5659bbd-cb06-e111-a114-00215abc91b3
338. *Sentiința Judecătorei Ungheni din 01 martie 2013. Dosarul nr. 1-58/2013.* [citată 15.01.2023] Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/17ec145a-da84-e211-94a1-00215abc91b3
339. *Sentiința Judecătorei Ungheni din 19 iunie 2014. Dosarul nr. 1-179/2014.* [citată 24.10.2022] Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/53043ca2-6bf8-e311-8956-005056a5fb1a
340. *Sentiința Judecătorei Ungheni din 15 august 2014. Dosarul nr. 1-33/2014.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/29e77f47-da26-e411-8956-005056a5fb1a
341. *Sentiința Judecătorei Ungheni din 01 decembrie 2014. Dosarul nr. 1-2/2014.* [citată 08.02.2023] Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/c6e07451-6479-e411-a92e-005056a5fb1a
342. *Sentiința Judecătorei Ungheni din 14 august 2015. Dosarul nr. 1-6/2015.* [citată 06.10.2022] Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/2be888fa-c144-e511-a983-005056a5fb1a
343. SERBINOV, A. *Răspunderea penală pentru infracțiunile contra securității publice exprimate în manipulări ilegale cu arme și muniții.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2017. 348 p. ISBN 978-9975-53-871-8
344. SIMIONESCU, E.-G. Intenția, formă de vinovăție în legislația penală română și străină. În: *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria „Științe Juridice”,* 2012, Nr. 3, pp. 113-126. ISSN 1844-7015
345. *Situația financiară a sectorului bancar pentru anul 2022.* [citată 24.03.2023] Disponibil: <https://www.bnm.md/ro/content/situatia-financiara-sectorului-bancar-pentru-anul-2022>
346. SÎRBU, N. *Răspunderea penală pentru pseudoactivitatea de întreprinzător.* Chișinău: CEP USM, 2013. 258 p. ISBN 978-9975-71-396-2
347. SÎRBU, S. Unele viziuni asupra infracțiunilor din domeniul bancar și din domeniul activităților bancare. În: *Materialele Conferinței științifico-practică internațională „Criminalitatea în spațiul Uniunii Europene și al Comunității Statelor Independente: evoluție, tendințe, probleme de prevenire și combatere”,* (Chișinău, 12-13 iunie 2012), pp. 376-381.
348. SLUTU, N., PRODAN, S. Contractul de credit bancar. În: *Vector European,* 2019, nr. 2, pp. 53-56. ISSN 2345-1106.
349. SOBIETKI, R. *Contrabanda: aspecte juridico-penale.* Chișinău: Totex-Lux, 2013. 244 p. ISBN 978-9975-4458-5-6

350. STATI, V. Infracțiunile săvârșite pe piața valorilor mobiliare (art. 245, 245¹, 245² CP RM): analiză de drept penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”*, 2009, nr. 8 (28), pp. 183-200. ISSN 1814-3199
351. STATI, V. Infracțiunea de dobândire a creditului prin înșelăciune (art. 238 C. pen. RM): noi tendințe și abordări. Partea I. În: *Revista Națională de Drept*, 2010, nr. 12, pp. 2-10. ISSN 2587-411X
352. STATI, V. Infracțiunea de dobândire a creditului prin înșelăciune (art. 238 C. pen. RM): noi tendințe și abordări. Partea II. În: *Revista Națională de Drept*, 2011, nr. 1, pp. 2-9. ISSN 2587-411X
353. STATI, V. Răspunderea penală pentru practicarea ilegală a activității financiare (art. 241¹ CP RM). Partea I. În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 11, pp. 7-12. ISSN 2587-411X
354. STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs*. Chișinău: CEP USM, 2014. 530 p. ISBN 978-9975-71-520-1
355. STATI, V. *Analiza unei erori admise la modificarea art. 238 din Codul penal prin Legea nr. 180 din 2014*. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”*. Chișinău: CEP USM, 2015, pp. 12-14.
356. STATI, V. Infracțiunile prevăzute la art. 238 și 239 CP RM în lumina amendamentelor operate în Codul penal la 25.07.2014. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2015, nr. 3 (83), pp. 205-224. ISSN 2345-1017
357. STATI, V. Infracțiunile prevăzute la art. 240 din Codul penal al Republicii Moldova: examinare prin prisma prevederilor Legii nr. 105/2016. În: *Актуальные научные исследования в современном мире. Журнал. Переяслав*, 2016, Вып. 7 (15), ч. 3, сс. 83-92. ISSN 2524-0986
358. STATI, V. Impactul adoptării Legii nr. 207/2016 asupra normelor din Capitolul X din Partea Specială a Codului penal al Republicii Moldova. În: *Актуальные научные исследования в современном мире: XIX Международная научно-практическая конференция*, 26-27 ноября 2016 г., Переяслав-Хмельницкий, 2016, Выпуск 11 (19), Часть 4, сс. 24-29. ISSN 2524-0986
359. STATI, V. Concurența dintre art. 190 și 361 din Codul penal: analiza practicii judiciare neuniforme. În: *Revista Națională de Drept*, 2016, nr. 10, pp. 5-13. ISSN 2587-411X
360. STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 2-a, rev. și actualizată*. Chișinău: CEP USM, 2016. 622 p. ISBN 978-9975-71-807-3
361. STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs. Ed. a 3-a, rev. și actualizată până la data de 1 mai 2019*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2019. 600 p. ISBN 978-9975-146-73-9
362. STATI, V., BOTNARENCO, M. Încălcarea legislației privind organizarea și desfășurarea jocurilor de noroc care constituie monopol de stat: analiză de drept penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2021, nr. 8 (148), pp. 9-23. ISSN 2345-1017
363. STATI, V., GUREV, D., RENIȚĂ, GH. *Reflecții asupra unui proiect de amendare a art. 126 și 190 din Codul penal al Republicii Moldova*. [citat 15.01.2023] Disponibil: <https://juridicemoldova.md/13572/reflectii-asupra-unui-proiect-de-amendare-a-art-126-si-190-din-codul-penal-al-republicii-moldova.html>
364. STATI, V., IONICĂ, E. Reflecții asupra unor amendamente operate la art. 238 „Dobândirea creditului prin înșelăciune” din Codul penal al Republicii Moldova. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională dedicată aniversării a 65 de ani de la fondarea USM „Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacității de inovare”, Seria „Științe sociale”* (Chișinău, 2011), pp. 551-553.
365. STATI, V., POPOV, R. Obținerea frauduloasă a mijloacelor din fondurile externe, precum și delapidarea acestor mijloace în atenția legii penale a Republicii Moldova. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2016, nr. 8 (98), pp. 219-230. ISSN 2345-1017

366. **STRATAN, A.** Calitatea victimei în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 238 CP RM. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”,* 2020, nr. 3 (133), pp. 198-203. ISSN 2345-1017
367. **STRATAN, A.** Natura obiectului în cadrul infracțiunilor prevăzute la art. 238 CP RM. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”,* 2020, nr. 8 (138), pp. 163-168. ISSN 2345-1017
368. **STRATAN, A.** Particularitățile laturii subiective în cadrul infracțiunilor prevăzute la art.238 CP RM. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”,* (Chișinău, 10-11 noiembrie 2021). Chișinău: CEP USM, 2021, pp. 48-50. ISBN 978-9975-152-48-8.
369. **STRATAN, A.** Studiu jurisprudențial în materia infracțiunilor prevăzute la art. 238 din Codul penal al Republicii Moldova. În: *Revista Națională de Drept,* 2022, Nr. 2 (248), pp. 129-139. ISSN 1811-0770
370. **STRATAN, A.** Experiența Sloveniei și a Poloniei privind infracțiunea de dobândire a creditului/împrumutului prin înșelăciune. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” dedicată Zilei internaționale a Științei pentru Pace și Dezvoltare,* (Chișinău, 10-11 noiembrie 2022). Chișinău: CEP USM, 2021, pp. 65-68. ISBN 978-9975-62-472-5.
371. **STRATAN, A.** Studiu de drept comparat privind infracțiunea de dobândire prin înșelăciune a creditului sau a împrumutului cu participarea minorului. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Interesul superior al copilului: abordare socio-culturală, normativă și jurisprudențială”,* (Chișinău, 30 septembrie – 01 octombrie 2022). Chișinău: CEP USM, 2022, pp. 521-531. ISBN 978-9975-62-504-3
372. **STRATAN, A.** Fapta prejudiciabilă a infracțiunilor prevăzute la art. 238 din Codul penal al Republicii Moldova. În: *SSRN Electronic Journal.* ISSN 1556-5068. [citată 15.03.2023] Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4368115
373. **STRATAN, A.** Vinovăția în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 238 din Codul penal al Republicii Moldova. În: *SSRN Electronic Journal.* ISSN 1556-5068. [citată 25.03.2023] Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4398680
374. **STRATAN, A.** Obiectul juridic generic și obiectul juridic de subgrup al infracțiunilor prevăzute la art. 238 din Codul penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”,* 2023, nr. 3 (163), pp. 190-197. ISSN 2345-1017
375. **STRATAN, A.** Categoriile de bunuri dobândite prin săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art. 238 CP RM. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Omul, criminologia, știința”, ed. a II-a, dedicată aniversării a 40 de ani de activitate pe făgașul învățământului și științei și 65 de ani de viață a Dnului Valeriu BUJOR, prof. univ., criminolog.”* (Chișinău, 24 martie 2023), pp. 736-741.
376. **STRATAN, A.** Organizația financiară nebanară – victimă a infracțiunilor prevăzute la art. 238 din Codul penal al Republicii Moldova. În: *Revista „Intellectus”,* 2023, nr. 1, pp. 95-103 ISSN 1810-7079
377. **STRATAN, A.** Obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la art. 238 din Codul penal. În: *Revista Națională de Drept.* În curs de publicare
378. **STRATAN, A.** Informația falsă: mijloc de săvârșire a infracțiunilor prevăzute la art. 238 din Codul penal. În: *Revista Institutului Național al Justiției.* În curs de publicare.
379. *Structura portofoliului de credite pe sectorul bancar al RM (pe ramuri).* [citată 06.10.2022] Disponibil: <https://www.bnm.md/bdi/pages/reports/drsb/DRSB7.xhtml>
380. **ȘTEFAN, C.-V.** Succinte considerații asupra noii concepții referitoare la trăsăturile infracțiunii. [citată 15.01.2023] Disponibil: <http://revistaprolege.ro/succinte-consideratii-asupra-noii-conceptii-referitoare-la-trasaturile-infraciunii/>
381. **TĂNASE, A.** Latura obiectivă a infracțiunii de trafic de ființe umane (art. 165 CP RM). În: *Revista Națională de Drept,* 2010, nr. 11, pp. 18-33. ISSN 2587-411X

382. URSU, D. *Tortura, tratamentul inuman sau degradant: aspecte de drept penal material*. Chişinău: Tipografia Centrală, 2017. 292 p. ISBN 978-9975-53-797-1
383. URSU, V. *Vinovăţia penală*, p. 295. [citat 15.01.2023] Disponibil: <http://www.repository.utm.md/bitstream/handle/5014/17133/Conf-UTM-2013-Vol-2-p295-298.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
384. VASILOI, D., BUJOR, V. *Drept penal. Partea generală: teoria infracţiunii*. Chişinău: Institutul de Ştiinţe Penale şi Criminologie Aplicată, 2019. 125 p. ISBN 978-9975-3195-8-4

B. Surse în limba rusă

385. АБДИРОВА, Г.А. *Использование специальных экономических (бухгалтерских) знаний при расследовании преступлений, совершаемых в сфере банковской деятельности (по уголовно процессуальному законодательству Республики Казахстан)*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Челябинск, 2003. 200 с.
386. АБЕЛЕВ, О.А. *Коммерческий банк в структуре рыночных взаимодействий*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2009. 27 с.
387. АБРАМОВ, В.Ю. *Уголовно-правовые и криминологические проблемы борьбы с преступлениями в сфере банковского кредитования*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 1998. 166 с.
388. АЛЕКСЕЕВА, Д.Г. *Банковская безопасность: правовые проблемы*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2011. 58 с.
389. АЛЕШИНА-АЛЕКСЕЕВА, Е.Н. Отграничение мошенничества в сфере кредитования (ст. 159¹ УК РФ) от незаконного получения кредита (ст. 176 УК РФ). În: *Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России*, 2019, № 2 (82), сс. 124-130. ISSN 2071-8284
390. АЛИЕВА, Д.Н. *Мошенничество: уголовно-правовой и криминологический анализ (по материалам Республики Дагестан)*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Махачкала, 2005. 28 с.
391. АНДРЕЕВ, А.Н. *Уголовная ответственность за преступления, совершаемые в сфере финансово-кредитных отношений*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 1998. 165 с.
392. АСЛАНЯН, Р.Г. Информация как объект и средство совершения преступлений в сфере экономики: вопросы взаимосвязи. În: *Вестник Краснодарского Университета МВД России*, 2016, № 1 (31), сс. 48-52. ISSN 2073-1078
393. БАЛАЛАЕВА, М.Д. Мошенничество в сфере кредитования: некоторые проблемные вопросы расследования (криминалистический аспект). În: *Вестник Нижегородской академии МВД России*, 2015, № 1 (29), сс. 65-67. ISSN 2078-5356
394. БАЛЯБИН, В.Н., ВОРОНЦОВА, С.В. *Уголовно-правовое обеспечение безопасности банковского кредитования и проведения расчетов*. Москва: Проспект, 2016. 120 с. ISBN 978-5-392-19281-6
395. БЕКИЖЕВ, А.Р. *Проблемы методики расследования преступлений совершаемых в сфере банковского кредитования*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Краснодар, 2012. 27 с.
396. БЕЛОКУРОВ, О., АНДРЕЕВ, В. Уголовно-правовая оценка обманной деятельности. În: *Уголовное право*, 2005, № 5, сс. 4-7. ISSN 2071-5870
397. БОСТАНОВ, С. Объективные признаки преступлений в сфере кредитования. În: *Вестник КРСУ*, 2009, № 4, сс. 74-78. ISSN 1694-500X
398. БУЛЬЧЕВ, Е.Н. Особенности уголовной ответственности за незаконное получение кредита (ст. 176 УК РФ) и ее соответствие конституционному принципу равной защиты всех форм собственности. În: *Евразийская Адвокатура*, 2018, № 6 (37), сс. 56-59. ISSN 2304-9839

399. БЫКОВА, Н.В. Понятие «страхового мошенничества»: сравнительно-правовой анализ. *În: Вестник РУДН, серия Юридические науки*, 2009, № 2, сс. 70-76. ISSN 2408-9001
400. ВАСИЛЬЕВА, Я.С. *Уголовная ответственность за деяние, совершенные в сфере кредитных отношений*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Екатеринбург, 2000. 152 с.
401. ВЕКЛЕНКО, С.В., ПЕТРОВ, С.А. Внушение при гипнозе как средство мошеннического обмана. *În: Вестник Воронежского института МВД России*, 2011, № 1, сс. 10-13. ISSN 2071-3584
402. ВОЛЬДИМАРОВА, Н.Г. Проблемы установления уголовной ответственности за преступления в сфере кредитования. *În: Вестник Томского государственного университета. Право*, 2019, № 34, сс. 62-70. ISSN 2311-3693
403. ГАБДРАХМАНОВ, Ф.В. et al. Уголовная ответственность за мошенничество в сфере кредитования: проблемы правоприменения. *În: Крымский научный вестник*, 2016, № 2 (8), сс. 39-52. ISSN 2412-1657
404. ГАМЗА, В.А., ТКАЧУК, И.Б. *Безопасность коммерческого банка: организационно-правовые и криминалистические проблемы*. Москва: Изд-ль Шумилова И.И., 2002. 251 с. ISBN 5-89784-055-5
405. ГЕРАСИМОВА, Н.Р. *Основы криминалистической методики расследования незаконного получения кредита*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Нижний Новгород, 2004. 28 с.
406. ГЛАЗОВ, А.А. Некоторые вопросы квалификации мошенничества в сфере потребительского кредитования и его отграничения от других преступлений. *În: Юридическая наука и правоохранительная практика*, 2008, № 2 (5), сс. 64-68. ISSN 1998-6963
407. ГОЛОКОЛЕНКО, Н.А. Понятие незаконного получения кредита. *În: Бизнес в законе*, 2009, № 3, сс. 137-139. ISSN 1816-921X
408. ГУДКОВ, С.В. *Уголовно-правовая оценка посягательств на кредитные отношения*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Омск, 2008. 20 с.
409. ГЫРЛА, Л.Г., ТАБАРЧА, Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть особенная. Том 1*. Кишинэу: Cartdidact, 2010. 712 p. ISBN 978-9975-4158-1-1
410. ДЕНИСОВ, И.О. Нормы об ответственности за мошенничество в сфере банковской деятельности по немецкому праву. *În: Юридические записки*, 2013, № 3, сс. 69-74. ISSN 2307-6569
411. ДЖАМАЛОВА, Б.Б., ОКРУЖКО, В.Ю. Уголовно-правовая характеристика предмета преступления и его основных свойств. *În: Matters of Russian and International Law*, 2019, Vol. 9, сс. 149-156. ISSN 2222-5129
412. ДРОЗДОВА, Е.А. К вопросу об отграничениях смежных составов преступлений в сфере кредитования. *În: Проблемы экономики и юридической практики*, 2017, № 3, сс. 142-144. ISSN 2541-8025
413. ДУГРИЧИЛОВА, Д.М. *Преступления в сфере кредитно-банковской деятельности: Общая характеристика и вопросы квалификации*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2005. 32 с.
414. ЕРОХИНА, М.Г. *Правовой механизм банковского кредитования и обеспечения возвратности кредита*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Санкт-Петербург, 2008. 21 с.
415. ЕРМАКОВА, О.В. Проблемы квалификации мошенничества в сфере кредитования. *În: Вестник Томского государственного университета*, 2016, № 406, сс. 197-201. ISSN 2225-3513
416. ЗОЛОТОВА, Н.М. Уголовное законодательство стран, образовавшихся после распада СССР, об ответственности за деяния, сопряженные с незаконным получением кредита

- и злостным уклонением от погашения кредиторской задолженности. În: *Вестник Российской правовой академии*, 2006, № 3, сс. 39-43. ISSN 2072-9936
- 417.ЗОЛОТОВА, Н.М. *Преступления в сфере кредитования*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008. 28 с.
- 418.ЗОТОВ, Д.В. От элементов состава преступления к пределам доказывания: отдельные аспекты взаимосвязи уголовного права и процесса. În: *Вестник ВГУ. Серия: Право*, 2015, № 4, сс. 216-226. ISSN 1995-5502
- 419.ИДРИСОВА, И.Г., АБДУЛЛИНА, Р.Б. Разграничение хищения и незаконного получения кредита. În: *Международный журнал гуманитарных и естественных наук*, 2019, № 4-3, сс. 98-100. ISSN 2500-1086
- 420.КАЗАКЕВИЧ, С.М. *Уголовно-правовые и криминологические аспекты предупреждения выманивания кредита или дотаций*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Минск, 2005. 21 с
- 421.КАРТАШОВ, И.И., ОСИПЕНКО, Н.Е. Спорные аспекты объективных признаков преступлений в сфере кредитных отношений. În: *Электронный научный журнал «Наука. Общество. Государство»*, 2020, № 2 (30), сс. 83-94. ISSN 2307-9525
- 422.КЛЕПИЦКИЙ, Н.А. Кредитный обман в сравнительно-правовом аспекте. În: *Законодательство*, 2003, № 2, сс. 38-46. ISSN 1681-8695
- 423.*Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях*. [citat 24.10.2022] Disponibil: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34661/7b3e8e56505ef9ffd06241375803ca71952b4404/
- 424.КОСТЮЧЕНКО, М.А. *Кредитные преступления (ст. ст. 176, 177 УК РФ): характеристика и предупреждение*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Иркутск, 2020. 253 с.
- 425.КОЧЕРГА, В.В. *Криминологические и уголовно-правовые меры противодействия преступлениям, посягающим на интересы кредиторов*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2011. 25 с.
- 426.КРАВЧЕНКО, В.В. К вопросу об уголовно-правовой характеристике мошенничества в сфере банковского кредитования. În: *Материалы II Международной научно-практической конференции (часть I) «Уголовная политика в сфере обеспечения безопасности здоровья населения, общественной нравственности и иных социально-значимых интересов»*, (Краснодар, 25 мая 2013 г.). Краснодар: КСЭИ, 2013, сс. 113-118. ISBN 978-5-91276-053-2
- 427.КУДРАТОВ, Н.А., БАХТОВАРИ, М. О предмете незаконного получения кредита. În: *Отечественная юриспруденция*, 2017, № 3 (17), сс. 63-64. ISSN 2412-8228
- 428.КУЗНЕЦОВ, И.В. *Понятие и виды предметов преступлений в уголовном праве России*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Челябинск, 2007. 27 с.
- 429.КУТЬИН, Н.Г. *Уголовно-правовые и криминологические проблемы борьбы с преступлениями в кредитно-банковской сфере*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2003. 191 с.
- 430.ЛАРИЧЕВ, В.Д. Вопросы уголовной ответственности за незаконное получение кредита. În: *Вестник Нижегородской академии МВД России*, 2018, № 2 (42), сс. 205-208. ISSN 2078-5356
- 431.ЛЕВАНДОВСКИЙ, Н.Н. Повышение согласованности в законодательной деятельности стран СНГ с целью защиты прав граждан в сфере кредитования (уголовно-правовой аспект). În: *Protecția drepturilor omului: mecanisme naționale și internaționale*, (Chișinău, 08 decembrie 2016), сс. 126-133.
- 432.ЛЕВАНДОВСКИЙ, Н.Н. Кредитная сфера в рамках уголовно-правовой защиты согласно законодательству Российской Федерации. În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*, 2017, № 3 (25), сс. 71-76. ISSN 1810-3081
- 433.ЛЕВАНДОВСКИЙ, Н.Н. *Криминалистическое расследование преступлений в сфере кредитования*: дис. на соиск. учен. степ. докт. право. Кишинэу, 2020. 222 с.

- 434.ЛЕВШИЦ, Д.Ю. *Уголовная ответственность за финансовое мошенничество по законодательству России и зарубежных стран*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Нижний Москва, 2007. 26 с.
- 435.ЛОПАШЕНКО, Н.А. *Посягательства на собственность*. Москва: Норма, Инфра-М, 2012. 528 с. ISBN 978-5-4396-1322-9
- 436.МАЛИНИН, В.Б., ЛОБОЦКАЯ, И.В. Объективная сторона состава преступления, предусмотренного ст. 159.1 УК РФ «Мошенничество в сфере кредитования». *În: Ленинградский юридический журнал*, 2015, № 3 (41), сс. 169-178. ISSN 1813-6230
- 437.МАМЕДОВ, А. Соотношение и взаимосвязь объекта и объективной стороны преступлений в сфере банковской деятельности. *În: Уголовное право*, 1999, № 3, сс. 24-28. ISSN 2071-5870
- 438.МАРКИЗОВ, Р.В. *Ответственность за преступления в сфере кредитных отношений по уголовному праву России*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Казань, 2003. 26 с.
- 439.МАСЛОВ В.А. *Уголовная ответственность за мошенничество в сфере страхования*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Екатеринбург, 2015. 188 с.
- 440.МАХУЧИЕВ, Х.М. Мошенничество в сфере страхования в контексте реформирования уголовного законодательства Российской Федерации. *În: Пробелы в российском законодательстве*, 2013, № 4, сс. 130-133. ISSN 2072-3164
- 441.МКРТЧЯН, С.М. Неудачные примеры и перспективы заимствования зарубежного опыта регламентации признаков кредитного мошенничества. *În: Пробелы в российском законодательстве*, 2016, № 8, сс. 238-241. ISSN 2072-3164
442. *Модельный Уголовный Кодекс для государств – участников Содружества Независимых Государств*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://www.icrc.org/ru/doc/assets/files/other/crim.pdf>
- 443.МУРАДОВ, Э.С. *Субъективные признаки преступлений в сфере экономической деятельности*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008. 21 с.
- 444.ПАШНИН, А.Н., ЩЕТИНИНА, Н.В. Некоторые вопросы совершенствования уголовного законодательства об ответственности за незаконное получение кредита. *În: Вестник Уральского юридического института МВД России*, 2014, № 1, сс. 49-51. ISSN 2312-5640
- 445.ПАШИНЦЕВА, У.В. *Уголовно-правовая охрана банковского кредитования*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2009. 22 с.
- 446.ПОКРОВСКИЙ, М.Е. *Мошенничество в финансово-кредитной сфере: Уголовно-правовой и криминологический аспекты*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Санкт-Петербург, 2006. 20 с.
- 447.ПОЛЯНСКИЙ, А.Ю. Уголовно-правовые аспекты мошенничества в сфере кредитования. *În: Вестник Омского университета. Серия «Право»*, 2014, № 1 (38), сс. 220-223. ISSN 1990-5173
- 448.ПОПОВ, А.Н., АИСТОВА, Л.С. *Объект преступления. Учебное пособие*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2014. 40 с.
- 449.ПРОНИКОВ, АВ. *Уголовно-правовая политика в сфере противодействия экономической преступности*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Омск, 2008. 33 с.
- 450.РАСТОРОПОВА, О.В. Предмет преступлений в сфере кредитования. *În: ЧЕЛОВЕК: преступление и наказание*, 2013, № 4 (83), сс. 21-24. ISSN 1999-9917
- 451.РАСТОРОПОВА, О.В. Кредит как предмет преступления в сфере кредитования: некоторые аспекты. *În: Пробелы в российском законодательстве*, 2015, № 2, сс. 207-209. ISSN 2072-3164

- 452.РАСТОРОПОВА, О.В. Мошенничество в сфере кредитования. *În: Бизнес в законе*, 2016, № 5, сс. 240-244. ISSN 1816-921X
- 453.РАШИДОВ, Ш.М. Особенности ответственности за страховое мошенничество: анализ новелл уголовного законодательства Российской Федерации. *În: Юридический Вестник ДГУ*, 2013, № 1, сс. 83-86. ISSN 2411-0299
- 454.*Российское уголовное право. Особенная часть: Учебник для вузов.* Под ред. В.С. КОМИССАРОВА. Санкт-Петербург: Питер, 2008. 720 с. ISBN 978-5-469-01524-6
- 455.САБИТОВ, Р.А., САБИТОВА, Е.Ю. *Уголовно-правовая оценка обманов и действий, совершенных с документами.* Москва: Юрлитинформ, 2012. 344 с.
- 456.САЙГИТОВ, У.Т., ТАТАЕВ, Э.К. Предмет незаконного получения кредита. *În: Актуальные проблемы экономики и право*, 2009, № 3, сс. 136-142. ISSN 1993-047X
- 457.САРКИСЯН, М.С. *Противодействие преступлениям, совершаемым в сфере банковской деятельности:* автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2009. 29 с.
- 458.СЕДЫХ, А.В. *Применение технико-криминалистических средств и методов при выявлении и расследовании преступлений в банковской сфере:* дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2003. 188 с.
- 459.СЕЛИВАНОВСКАЯ, Ю.И. Спорные вопросы уголовной ответственности за незаконное получение кредита. *În: Успехи современного естествознания*, 2009, № 4, сс. 15-17. ISSN 1681-7494
- 460.СЕЛЯМИН, А.А. Понятие и общая уголовно-правовая характеристика преступлений в сфере кредитования по Уголовному кодексу Российской Федерации. *În: Вестник Челябинского государственного университета*, 2015, № 17 (372), сс. 155-162. ISSN 1994-2796
- 461.СЕМЕНЧУК, В.В., Швец, А.В. Проблемы квалификации мошенничества в кредитной сфере в свете последних изменений в уголовном законодательстве. *În: Юридический мир*, 2013, № 6, сс. 17-20. ISSN 1811-1475
- 462.СЕРДЮК, П.Л. *Мошенничество в сфере банковского кредитования: уголовно-правовое и криминологическое исследование:* автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Уфа, 2008. 30 с.
- 463.СТАТИ, В.А. Качество уголовного законодательства Украины и Республики Молдова об ответственности за мошенничество с финансовыми ресурсами. *În: Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції „Шістнадцяті економіко-правові дискусії (юридичне спрямування)”, Львів, 2017, сс. 68-73.*
- 464.СТЕПАНОВА, В.В. К вопросу о толковании понятия «Преступление в сфере банковской деятельности». *În: Вектор науки ТГУ, Серия: Юридические науки*, 2014, № 2 (17), сс. 115-117. ISSN 2220-7457
- 465.СТЕПАНОВ, М.В. Уголовно-правовая характеристика мошенничества в сфере кредитования (ст. 159. 1 УК РФ). *În: Пробелы в российском законодательстве*, 2014, № 3, сс. 133-136. ISSN 2072-3164
- 466.СУЛТАНОВА, Н.А. *Уголовно-правовое противодействие преступлениям в сфере кредитования:* дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Грозный, 2020. 204 с.
- 467.ТАТАЕВ, Э.К. К вопросу об объекте незаконного получения кредита. *În: Актуальные проблемы экономики и право*, 2009, № 3 (11), сс. 143-147. ISSN 1993-047X
- 468.ТАТАЕВ, Э.К. К вопросу о способах незаконного получения кредита. *În: Вестник Академии экономической безопасности МВД России*, 2010, № 12, сс. 153-158. ISSN 2414-3995
- 469.ТРЕТЬЯКОВ, Р.И. Незаконное получение кредита (ст. 176 УК РФ): некоторые проблемы теории и практики. *În: Проблемы современной юридической науки и практики: сборник статей студентов, аспирантов и молодых ученых.* Т.2. Красноярск: ИПК СФУ, 2011, сс. 236-243. ISBN 978-5-7638-2343-1

470. ТУТУКОВ, А.Ю. *Обман как способ совершения преступлений в сфере экономики: исторический, законодательный, теоретический и правоприменительный аспекты*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Краснодар, 2008. 21 с.
471. ТЮНИН, В.И. *Преступления в сфере экономической деятельности: учебно-практическое пособие*. Москва, 2012, с. 98.
472. ТЮТЮННИК, И.Г. *Корыстный мотив в структуре преступлений против свободы личности*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2014. 23 с.
473. Уголовный кодекс Армении. [citat 24.10.2022] Disponibil: <http://www.parliament.am/legislation.php?ID=1349&lang=rus&sel=show#8a>
474. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30420353#pos=2331;-38
475. Уголовный кодекс Грузии. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/16426/212/ru/pdf>
476. Уголовный кодекс Китайской Народной Республики. [citat 24.10.2022] Disponibil: http://ru.china-embassy.gov.cn/rus/zfhz/zgflyd/201601/t20160111_3149373.htm
477. Уголовный кодекс Кыргызской Республики. [citat 24.10.2022] Disponibil: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111527>
478. Уголовный кодекс Республики Беларусь. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://kodeksy-by.com/ugolovnyj_kodeks_rb/237.htm
479. Уголовный кодекс Республики Казахстан. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252&pos=3407;-46#pos=3407;-46
480. Уголовный кодекс Российской Федерации. [citat 24.10.2022] Disponibil: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/7c23990e7bc7ec9960625ca9411a470cd61ad2ec/
481. Уголовный кодекс Республики Таджикистан. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30397325#pos=2503;-9
482. Уголовный кодекс Туркменистана. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://continent-online.com/Document/?doc_id=31295286#pos=1967;-60
483. Уголовный кодекс Украины. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovniy-kodeks/razdel-1-7/>
484. ФЕДОРОВ, И.З. et al. Спорные аспекты современной теоретико-правовой модели состава мошенничества в сфере кредитования. *În: Вестник Российского университета кооперации*, 2018, № 2 (32), сс. 138-144. ISSN 2227-4383
485. ФЕДЧЕНКО, А.В. Уголовная ответственность за мошенничество в сфере кредитования. *În: Научный журнал КубГАУ*, 2016, № 123 (09), сс. 1-12. ISSN 1990-4665
486. ФИНОГЕНОВА, О.В. *Уголовная ответственность за незаконное получение кредита и злостное уклонение от погашения кредиторской задолженности*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2003. 23 с.
487. ХАКИМОВА Г.Е. Определение обмана как способа совершения мошенничества в сфере банковского кредитования. *În: Проблемы права*, 2011, № 5 (31), сс. 150-154. ISSN 2075-7913
488. ХИЛЮТА, В.В. Мошеннический обман в теории уголовного права и руководящих разъяснениях высших судебных инстанций. *În: Научный вестник Омской академии МВД России*, 2009, № 2 (33), сс. 30-34. ISSN 1999-625X
489. ХИЛЮТА, В. Мошенничество на рынке страхования. *În: Юрисконсульт*, 2013, № 3, сс. 22-25.
490. ХИЛЮТА, В.В. Предмет преступления в науке уголовного права: проблемы и противоречия. *În: Журнал российского права*, 2016, № 7, сс. 70-79. ISSN 1605-6590
491. ХЛЮС, А.М. Средства совершения преступлений как элемент их криминалистической структуры. *În: Российское право: образование, практика, наука*, 2018, № 1, сс. 24-33. ISSN 2410-2709

- 492.ШАДРИНА, О.В. *Уголовная ответственность за преступления в банковско-кредитной сфере по уголовному праву Российской Федерации*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2008. 23 с.
- 493.ШАЛЯПИНА, М.Ю. Ответственности за незаконное получение кредита по Уголовному кодексу Российской Федерации. *În: Общество и право*, 2014, № 2 (48), сс. 124-128. ISSN 1727-4125
- 494.ШАЛЯПИНА, М.Ю. *Уголовно-правовые и криминологические проблемы противодействия кредитно-банковским преступлениям*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Краснодар, 2015. 29 с.
- 495.ШАЛЯПИНА, М.Ю. *Уголовно-правовые и криминологические проблемы противодействия кредитно-банковским преступлениям*: дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Краснодар, 2015. 217 с.
- 496.ЩЕТИНИНА, Н.В. Некоторые проблемы совершенствования уголовного законодательства, предусматривающего ответственность за незаконное получение кредита. *În: Вестник Томского Государственного Университета*, 2007, сс. 182-189. ISSN 2225-3513
- 497.ЩЕТИНИНА, Н.В. *Уголовно-правовая характеристика незаконного получения кредита и злого уклонения от кредиторской задолженности*: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Тюмень, 2008. 22 с.
- 498.ЮРКЕВИЧ, Ю.В. Проблема страхового мошенничества в Республике Беларусь и методы борьбы с ним. *În: Тезисы докладов межвузовской научной конференции молодых ученых, (Минск, 23 апреля 2009)*, сс. 53-54.
- 499.КАСЬЯНИК, А.И. *Признаки субъективной стороны в составе выманивания кредита или дотаций*. *În: Веснік Брэсцкага універсітэта. Серыя гуманітарных і грамадскіх навук*, 2008, № (32), сс. 125-131. ISSN 1813-405x

C. Surse în limba ucraineană

- 500.БАЙДА, А., СКЛЕЗЬ, О. Особливості кваліфікації злочинів за статтею 222 Кримінального Кодексу України «Шахрайство з фінансовими ресурсами». *În: Підприємництво господарство і право*, 2020, № 5, сс. 221-226. ISSN 2663-5321
- 501.ДАВИДЕНКО, М.Л., ГЕРАСИМОВ, О.В. Поняття та класифікація злочинів у банківській сфері. *În: Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, Серія «ПРАВО»*, 2013, № 14, сс. 158-162. ISSN 2075-5457
- 502.ДОБРОВОЛЬСКИЙ, О.В. *Банківська діяльність та її ефективність в умовах ринкової трансформації*: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. економ. наук. Київ, 2002. 15 с.
- 503.ЖУК, І.В. Іноземний досвід кримінально-правової охорони банківської діяльності. *În: Матеріали VI Всеукраїнської науково-теоретичної конференції «Реформи законодавства України в умовах євроінтеграції»*, (Київ, 30 жовтня 2014), сс. 131-132.
- 504.КЛОЧКО, А.М. Злочини у сфері банківської діяльності. *În: Правовий вісник Української академії банківської справи*, 2014, № 1 (10), сс. 68-71. ISSN 2305-7440
- 505.КРЫШЕВИЧ, О. Разграничение уголовной ответственности за мошенничество в кредитно-финансовой деятельности и мошенничество по законодательству Украины и России. *În: Jurnalul juridic național: teorie și practică*, 2014, № 5, сс. 53-60. ISSN 1810-3081
- 506.МАЛАХОВА, О.Л. *Банківська система у механізмі кредитного забезпечення підприємницької діяльності*: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. економ. наук. Тернопіль, 2004. 23 с.
- 507.МОЙСИК, В.Р. *Проблеми кримінальної відповідальності за шахрайство з фінансовими ресурсами*: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. Київ, 2002. 17 с.

508. ПИВОВАРОВ, В.В. *Податкова і кредитно-фінансова злочинність: кримінологічна характеристика та попередження*: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. Харків, 2003. 21 с.
509. СУХАЧОВ, О.О. *Банківське кредитування як об'єкт посягань злочинних угруповань*. Київ: Міжвід. наук.-дослід. центр з проблеми боротьби з орг. злочинністю, 2008, сс. 66-76.
510. ЧЕРНЯВСКИЙ, С.С. *Методика розслідування злочинів у сфері банківського кредитування*: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. Київ, 2002. 19 с.

D. Surse în limba engleză

511. MUCHA, K. Economic crime in the Polish legal system on the example of the crime of obtaining a bank credit by false pretenses. În: *Annales Universitatis Apulensis, Series Jurisprudentia*, vol. 16, 2013, No. 1, pp. 120-132. ISSN 1454-4075
512. MELANDER, S. Ultima ratio in European Criminal Law. În: *Oñati Socio-Legal Series*, 2013, v. 3, No. 1, pp. 42-61. ISSN 2079-5971
513. URSU, V. Historical and systematic interpretations of the regulations on guilt, the inherent condition of the legal liability. În: *Jurnal of Social Sciences*, 2019, Vol. II, No. 3, pp. 90-107. ISSN 2587-3490
514. URSU, V. Analysis of theoretic construction of guilt in law: essence, content and form. În: *Jurnal of Social Sciences*, 2020, Vol. III, No. 2, pp. 90-116. ISSN 2587-3490
515. SEREBRENNIKOVA, A.V. et al. The Correlation of in dubio pro reo and in dubio pro duriore principles in the criminal proceedings of Switzerland and Russia. În: *Revista Publicando*, No 15 (2), 2018, pp. 229-240. ISSN 1390-9304
516. BUBALO, L., PAJIC, D. *In dubio pro reo principle in modern criminal procedure*. [citat 15.01.2023] Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/336687038_In_dubio_pro_reo_principle_in_modern_criminal_procedure
517. *Case of Sergey Zolotukhin v. Russia (10 february 2009)*. [citat 24.10.2022] Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-91222%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-91222%22]})
518. *Council of Europe Convention on Access to Official Documents*. [citat 15.01.2023] Disponibil: <https://rm.coe.int/1680084826>
519. *Criminal Code of Bosnia and Herzegovina*. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://legislationline.org/sites/default/files/documents/be/BiH_CC_am2015_bh.pdf
520. *Criminal Code of the Republic of Albania*. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://www.warnathgroup.com/wp-content/uploads/2017/11/Albania_CC_1995_am2015_en.pdf
521. *Criminal Code of the Republic of Montenegro*. [citat 24.10.2022] Disponibil: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2013/05/Montenegro-Criminal-Code-2003-eng.pdf>
522. *Criminal Code of the Republic of North Macedonia*. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://legislationline.org/sites/default/files/documents/67/fYROM_CC_2009_am2018_en.pdf
523. *Criminal Code of the Republic of Serbia*. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://www.mpravde.gov.rs/files/Criminal%20%20Code_2019.pdf
524. *Penal Code of Turkey*. [citat 24.10.2022] Disponibil: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2016\)011-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2016)011-e)
525. *Swiss Criminal Code*. [citat 24.10.2022] Disponibil: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/54/757_781_799/en#art_146

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

STRATAN Andrei

____ _ 2023

CV-ul AUTORULUI

Nume și prenume: STRATAN Andrei

Cetățenia: Republica Moldova

Studii:

- 2002-2014 Liceul de Creativitate și Inventică “Prometeu-Prim”, profil real, media 9,49
2014-2018 Student, USM, Facultatea de Drept, filiera anglofonă, media - 9,50
2018-2020 Magistru în drept, Universitatea de Stat din Moldova, media generală de master- 9,92
2020-2023 Doctorand, Școala Doctorală de Științe Juridice a Universității de Stat din Moldova,
Specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Domeniile de interes științific: dreptul penal

Participări la foruri științifice: manifestări internaționale – 2; manifestări naționale cu participare internațională – 3; manifestări naționale – 1.

Lucrări științifice publicate: 13 publicații științifice la tema tezei de doctorat, inclusiv o monografie

Cunoașterea limbilor străine:

rusa – C1

engleza – C1

franceza- B2

Date de contact:

telefon: + 373 69080006

e-mail: andrei.stratan95@gmail.com